

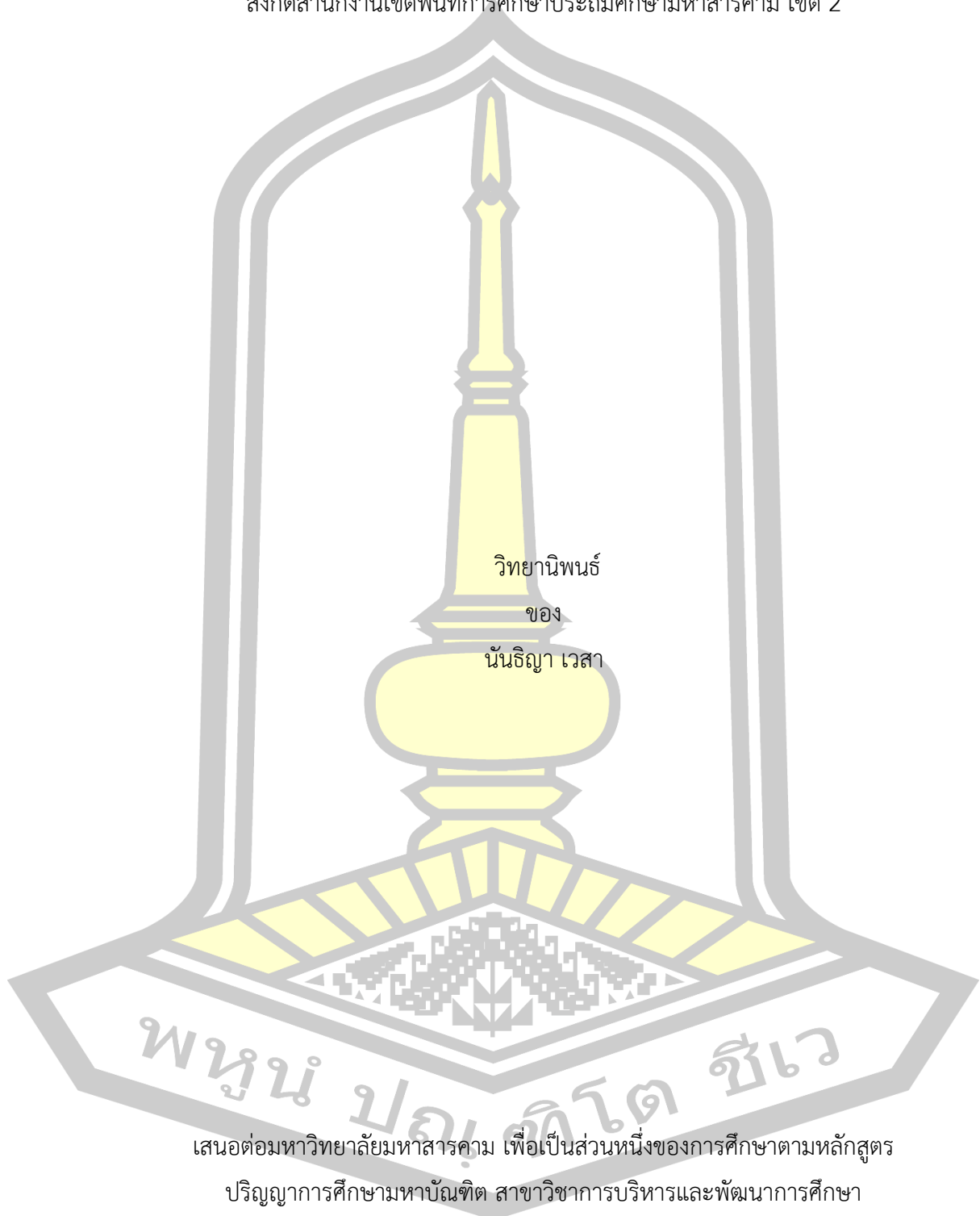
การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตปัญญาศึกษาของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

วิทยานิพนธ์
ของ
นันธิญา เวสา

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา
มิถุนายน 2568

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

วิทยานิพนธ์
ของ
นันทิญา เวสสา

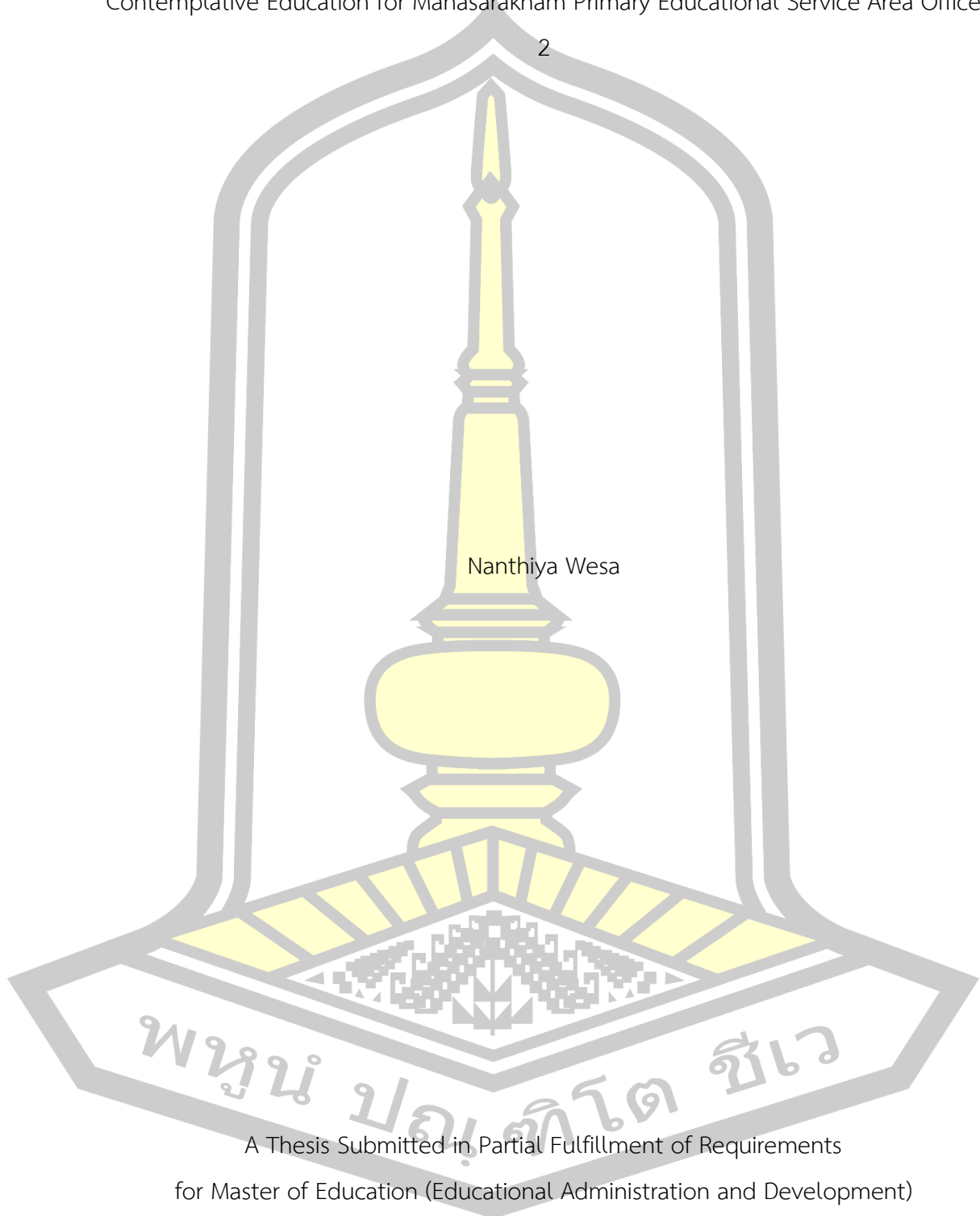
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา

มิถุนายน 2568

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The Development of Program to Enhancing Teacher for Learning Management of
Contemplative Education for Mahasarakham Primary Educational Service Area Office

2

Nanthiya Wesa

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Education (Educational Administration and Development)

June 2025

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาวนันทิญา เวสา แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. ธัชชัย จิตรนันท์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รศ. ดร. พชรวิทย์ จันทศิริสิริ)

.....กรรมการ

(ผศ. ดร. กาญจน์ เรืองมนตรี)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(ผศ. ดร. ชยากานต์ เรืองสุวรรณ)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(รศ. ดร. ชวลิต ชูกำแหง)

.....
(ผศ. ดร. พลเดช เชาวรัตน์)

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2		
ผู้วิจัย	นันทิญา เวสา		
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ		
ปริญญา	การศึกษามหาบัณฑิต	สาขาวิชา	การบริหารและพัฒนการศึกษา
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2568

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 2. เพื่อสร้างและประเมินโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 299 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie และ Morgan จากนั้นใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 และมีการประเมินโปรแกรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน โดยได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในระยะที่ 2 คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา แบ่งออกเป็น 4 Module ได้แก่ Module 1 การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน Module 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ Module 3 การดำเนินการเรียนรู้ Module 4 การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง 4) หลักการพัฒนา/วิธีพัฒนา หลักการพัฒนาแบบ 70:20:10 วิธีพัฒนา ประกอบด้วย การฝึกอบรมและร่วมสัมมนา การเรียนรู้เป็นกลุ่ม การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การพัฒนาโปรแกรม, การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

TITLE	The Development of Program to Enhancing Teacher for Learning Management of Contemplative Education for Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 2		
AUTHOR	Nanthiya Wesa		
ADVISORS	Associate Professor Pacharawit Chansirisira , Ed.D.		
DEGREE	Master of Education	MAJOR	Educational Administration and Development
UNIVERSITY	Mahasarakham University	YEAR	2025

ABSTRACT

This research aimed to: (1) Study the current status, desired status, and needs of the mindfulness learning management to Enhancing Teacher for Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 2 (2) To create and evaluate a program to enhance the mindfulness learning management of teachers by using the research and development method, which is divided into 2 phases: Phase 1: Study the current status, desired status, and needs of the mindfulness learning management of teachers. The sample group used in the research was 299 teachers of Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 2. The sample size was determined using the Krejcie and Morgan table. Then, stratified random sampling technique was used. The research instruments were a 5-level rating scale questionnaire. The statistics used in the research were the mean and standard deviation, and the need index. Phase 2: Develop a program to enhance the mindfulness learning management of teachers under the Office of the Primary Educational Service Area 2, and the program was evaluated by 7 qualified persons who were selected purposively. The research instrument used in Phase 2 was a semi-structured interview. Evaluation of the suitability and feasibility of the program to enhance the management of mindfulness

education for teachers Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 2. Statistics for data analysis include mean and standard deviation.

The research results found that:

1. The current state of mindfulness education management for Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 2, is at a moderate level overall. When considering each aspect, it was found that it was at a moderate level in all aspects. As for the desired state of mindfulness education management for Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 2, it was at the highest level overall.

2. Program for enhancing contemplative learning management for teachers under the Office for for Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 2 consists of 1) Principles 2) Objectives 3) Content. It is divided into 4 modules: Module 1 Study of learner conditions and needs Module 2 Design of learning activities Module 3 Learning implementation Module 4 Evaluation of actual learning activities 4) Development principles/development methods The principle of development is 70:20:10. The development methods include training and seminars, group learning, self-learning, and learning from actual practice. The results of the evaluation of the appropriateness and feasibility of the program for enhancing contemplative learning management for teachers under the Office for Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 2 are overall at the highest level of appropriateness and the highest level of feasibility.

Keyword : Program Development, Contemplative Education Learning Management

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความเมตตากรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.เพชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชชัย จิตรนันท์ ประธานกรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์ เรืองมนตรี กรรมการสอบ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชยากานต์ เรืองสุวรรณ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่กรุณาให้ คำปรึกษาแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่าง สูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่เสนอแนะในสิ่งที่ เป็นประโยชน์มาโดยตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยได้ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ขอขอบพระคุณ คณะผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่กรุณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และให้คำแนะนำ ในการแก้ไขปรับปรุง แก้ไข ข้อบกพร่องให้ข้อมูลถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมถึงบุคคลที่ผู้วิจัยได้อ้างอิงทาง วิชาการตามที่ปรากฏในบรรณานุกรม

ขอขอบพระคุณคณะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 ทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล เพื่อการวิจัย ที่ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลและให้สัมภาษณ์ตามความเป็นจริงทุกท่าน

ขอขอบพระคุณครอบครัว พี่ ๆ เพื่อน ๆ กัลยาณมิตรทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ห่วงใย และเป็นกำลังใจที่ดีมาโดยตลอด ทำให้ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่น พยายาม จนการวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาพระคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ทุกท่าน และขอมอบเป็นกำลังใจสำหรับผู้บริหารและครูที่มีความตั้งใจในการทำงานในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา

นนธิญา เวสา

พูน ปณ ทิโต ชีเว

สารบัญ

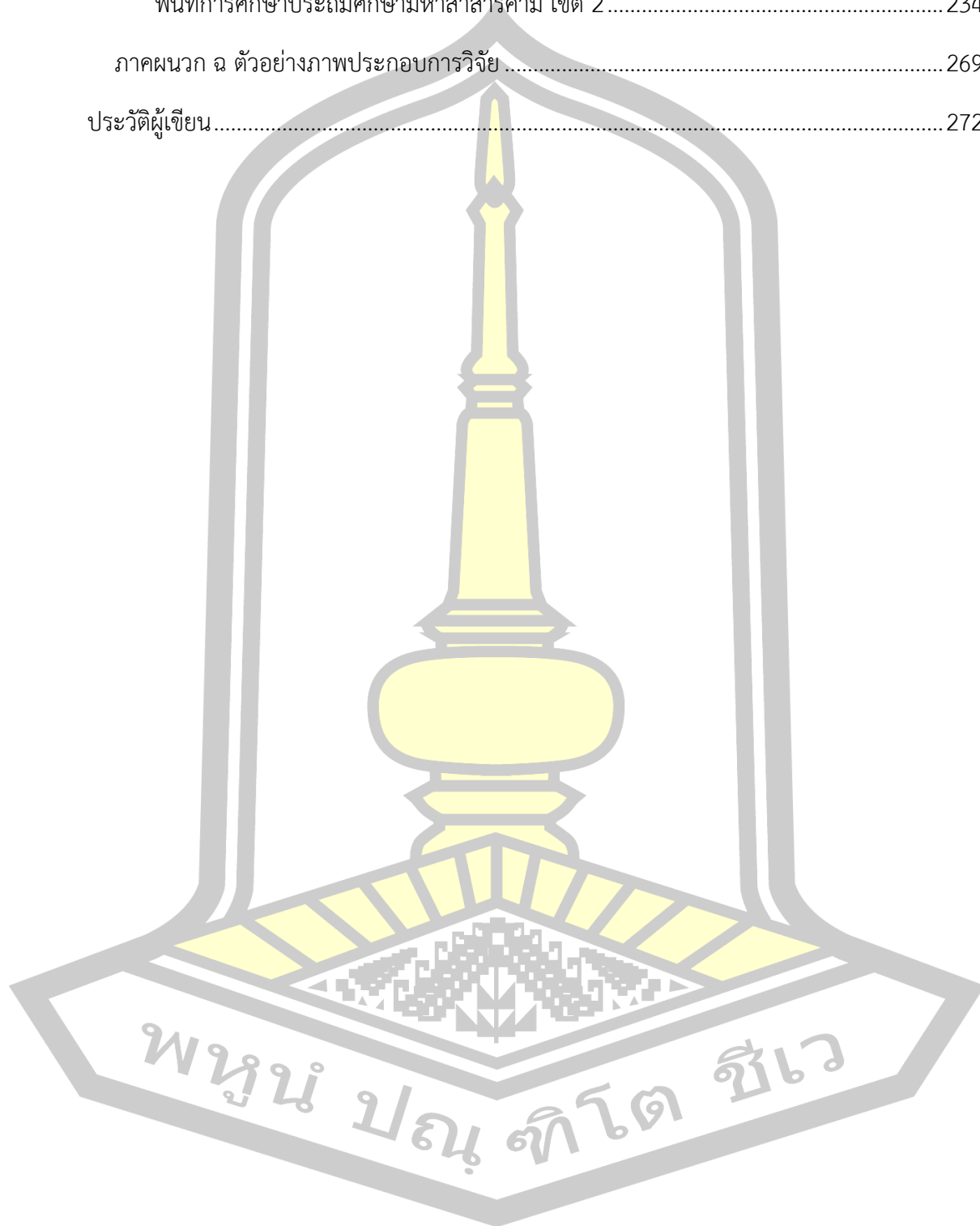
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฅ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพประกอบ.....	ท
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
คำถามการวิจัย.....	3
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	4
ความสำคัญของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
การจัดการเรียนรู้.....	13
การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา.....	43
โปรแกรมและการพัฒนาโปรแกรม.....	84
หลักการพัฒนาแบบ 70 : 20 : 10.....	93
การประเมินความต้องการจำเป็น (Need Assessment).....	101
บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2.....	104

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	107
งานวิจัยในประเทศ	107
งานวิจัยต่างประเทศ	114
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	117
ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการ เรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2	119
ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2	124
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	129
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	129
ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	129
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	130
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	172
ความมุ่งหมายของการวิจัย	172
สรุปผล	172
อภิปรายผล	174
ข้อเสนอแนะ	177
บรรณานุกรม	179
ภาคผนวก	191
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ	192
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	196
ภาคผนวก ค การหาค่าคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	211
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์	217

ภาคผนวก จ โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขต
 พื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2.....234

ภาคผนวก ฉ ตัวอย่างภาพประกอบการวิจัย269

ประวัติผู้เขียน.....272

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 สังเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้.....	22
ตาราง 2 แสดงแนวทางการปฏิบัติตามแนวจิตตปัญญาศึกษา.....	48
ตาราง 3 การสังเคราะห์องค์ประกอบการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา.....	68
ตาราง 4 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของโปรแกรม.....	87
ตาราง 5 การวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาโปรแกรม.....	91
ตาราง 6 การสังเคราะห์วิธีการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2.....	100
ตาราง 7 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม (ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2).....	130
ตาราง 8 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และค่าเฉลี่ยดัชนี การจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI _{modified}) โดยรวมของการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2.....	132
ตาราง 9 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ค่าเฉลี่ยดัชนีการ จัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI _{modified}) ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญา ศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการศึกษาสภาพและ ความต้องการของผู้เรียน.....	133
ตาราง 10 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ค่าเฉลี่ยดัชนีการ จัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI _{modified}) ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญา ศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้.....	135
ตาราง 11 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ค่าเฉลี่ยดัชนีการ จัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI _{modified}) ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญา ศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการดำเนินการเรียนรู้	137

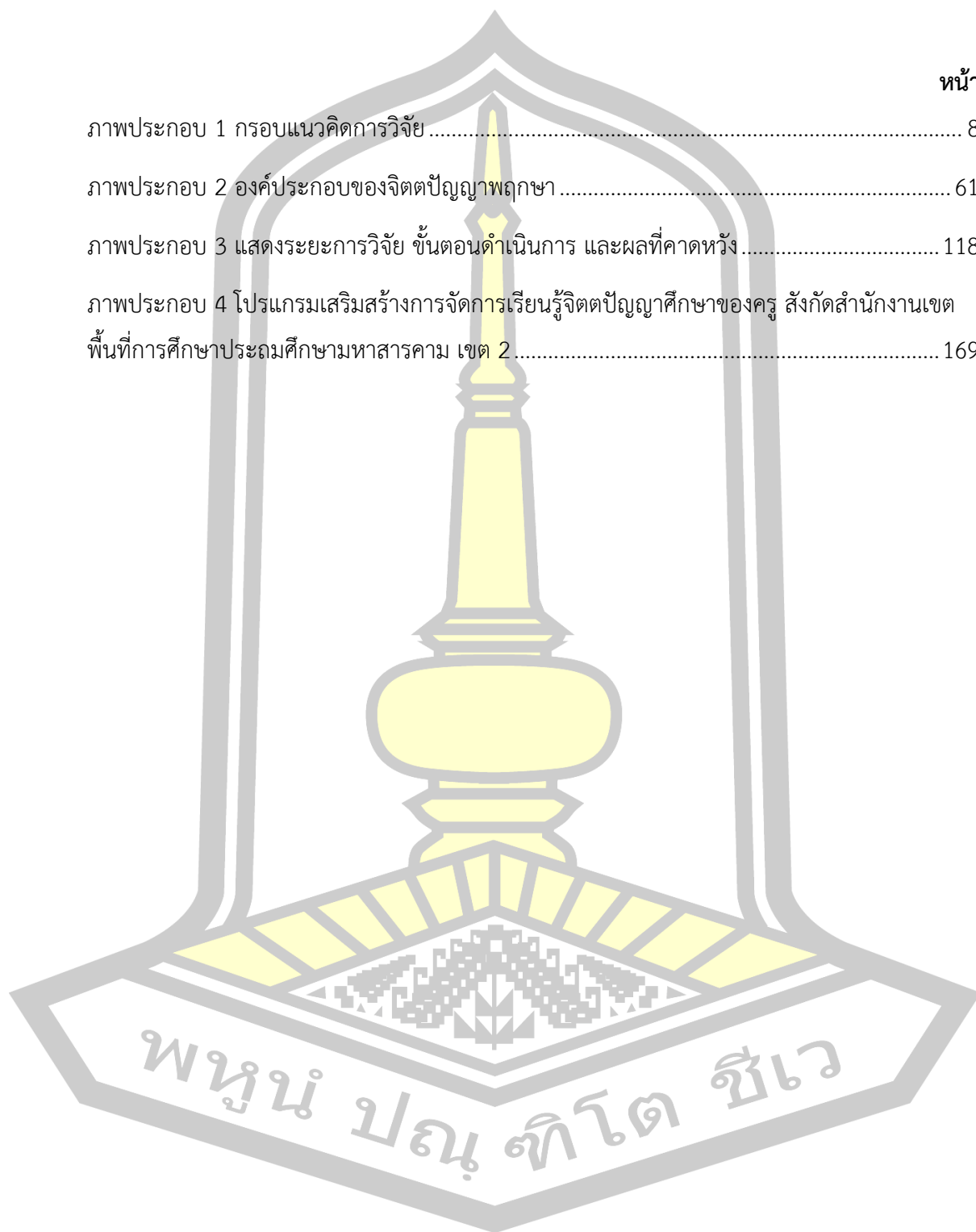
ตาราง 12 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ค่าเฉลี่ยดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI _{modified}) ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง	140
ตาราง 13 การสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาประกอบการร่างโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2	149
ตาราง 14 รายละเอียดของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2.....	162
ตาราง 15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2	170
ตาราง 16 แสดงค่า IOC ของผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2.....	212
ตาราง 17 ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2.....	214
ตาราง 18 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน	216
ตาราง 19 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์	216

พหุ ประทีป ชีวะ

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	8
ภาพประกอบ 2 องค์ประกอบของจิตตปัญญาศึกษา.....	61
ภาพประกอบ 3 แสดงระยะการวิจัย ขั้นตอนดำเนินการ และผลที่คาดหวัง.....	118
ภาพประกอบ 4 โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2.....	169

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

หลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข จึงได้มีการกำหนดการมีวินัยมาเป็นหนึ่งในจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 มาตรา 4 ที่เกี่ยวกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่มีหน้าที่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมทั้งแก้ไขปัญหาที่อาจมีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน โดยมีแนวทางในการให้เด็กและเยาวชนดำเนินชีวิตได้อย่างปลอดภัย รู้จักเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น รวมทั้งกฎหมาย กฎเกณฑ์และกติกาสังคม มีความรับผิดชอบต่อตนเองผู้อื่น และต่อส่วนรวม ตามสมควรแก่วัย โดยเฉพาะการปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง ซึ่งเป็นรากฐานไปสู่คุณธรรมในระดับต่าง ๆ (สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร, 2560) วินัยจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อตนเองและการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นอย่างมาก เพราะวินัยช่วยให้บุคคลสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม ซึ่งประเภทของวินัยตามที่บุญเหลือ มุ่งต่อม (2552) ได้แบ่งไว้เป็น 2 ประเภท คือ วินัยภายนอกและวินัยในตนเอง โดยวินัยในตนเองนั้นจะมีความสำคัญมากที่สุด เพราะมีวินัยในตนเองเป็นวินัยที่มีประสิทธิภาพ เป็นตัวนำให้คิดดี ทำดี ไม่ใช่เพราะเกรงกลัวอำนาจภายนอก ทำให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และเมื่อสังคมมีสมาชิกที่ดี สังคมนั้นก็จะเกิดความสงบสุข (เบญญาภา หลวงราช และไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม, 2560) จึงได้มีผู้กล่าวไว้ว่า ความมีวินัยในตนเอง หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคล

การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันได้มีความพยายามในการยกระดับมาตรฐานทางการศึกษาของเด็กและเยาวชน เพื่อให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ เนื่องจากในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กไทยในแต่ละปีผลที่ออกมามักอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่ามาตรฐาน แต่การที่จะเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและมีความสมบูรณ์องกงามได้ ก็จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมและมีศีลธรรมเป็นเครื่องกำกับด้วย เพราะหากสังคมใดไม่มีคุณธรรม จริยธรรมแล้ว สังคมนั้นจะต้องเกิดความสับสน วุ่นวาย ไร้ความสงบสุขอย่างแน่นอน การศึกษาจึงไม่ใช่เพียงการสอนตามเนื้อหาวิชา ในหลักสูตรเท่านั้น แต่ควรต้องปรับเปลี่ยนเป็นการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งควรจะไปให้ถึงทั้ง 3 ระดับ คือ (1) เกิดความรู้ที่รู้ความจริง (2) เกิดปัญญาที่เชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ได้ และ

(3) เกิดจิตสำนึก เพราะความเข้าใจตัวเองที่สัมพันธ์กับสรรพสิ่งทั้งหลาย (ประเวศ วะสี, 2562)

และที่ผ่านมามีความพยายามหารูปแบบการสอนผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม นั้น โดยนำทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ มาพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

จิตตปัญญาศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้จากภายใน ทำให้ได้มาซึ่งความรู้จากประสบการณ์ และกระบวนการ และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง ให้ตระหนักเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เรียนรู้ที่จะรัก เรียนรู้ในการเข้าถึงความจริง เรียนรู้ที่จะยอมรับความหลากหลายทางความคิด มากขึ้น นำไปสู่ความตั้งใจที่จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณลักษณะภายในที่ถาวรของผู้เรียน (ประเวศ วะสี, 2562) จิตตปัญญาศึกษาเป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงแบบมีลักษณะ พิเศษ คือ มุ่งเน้นพัฒนาด้านในและการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตัวเองอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดปัญญา ที่เห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งและเกิดความรักความเมตตาที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจอย่าง ลึกซึ้ง ทำให้เกิดสำนึกที่ตื่นาม และตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนที่มีผลต่อมวลมนุษย์และสรรพสิ่ง ในธรรมชาติ โดยผ่านกรรมวิธีปฏิบัติแนวจิตตปัญญาในรูปแบบต่าง ๆ (ธนา นิลชัยโกวิทย์, 2551) ตั้งอยู่บนปรัชญาพื้นฐาน 2 ประการ คือ 1. ความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ (Humanistic Value) และ 2. กระบวนการทัศน์องค์รวม (Holistic Paradigm) (ประเวศ วะสี, 2562)

การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ดังนั้น จิตตปัญญาศึกษาจึงเป็นการจัดการศึกษาที่ สามารถตอบสนองในเรื่องความแตกต่างระหว่างศาสนาและการจัดกิจกรรมตามแนวจิตตปัญญาศึกษา จะสามารถนำมาซึ่งสันติสุข เสมอภาคและสมานฉันท์ให้กับสังคม และมนุษยชาติได้ ดังนั้น จิตตปัญญาศึกษา จึงเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่จะช่วยเติมเต็มให้กับการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความรู้คู่คุณธรรม อย่างแท้จริง (กิริติวิทย์ สุวรรณธรรมมา, 2556)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีบทบาทสำคัญในการ ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด และการที่จะทำหน้าที่ให้ สมบูรณ์นั้น บุคลากรทางการศึกษาโดยเฉพาะครูจะต้องมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ตาม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ แต่ใน ปัจจุบันครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ยังไม่ได้รับการสร้าง ความเข้าใจและการเตรียมความพร้อมอย่างเพียงพอในการจัดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ส่งผลให้ผู้สอน ยังไม่เข้าใจบริบทของมาตรฐานการเรียนรู้อย่างถ่องแท้ เพราะการเรียนรู้ที่ระบุในมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดเน้นการปฏิบัติ แต่ผู้สอนส่วนใหญ่ยังยึดติดอยู่กับความเข้าใจแบบเดิม ๆ คือ เน้นการ ท่องจำ ส่งผลให้การประเมินด้านผู้เรียนยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ส่งผลถึงค่าเฉลี่ยผลการทดสอบทาง

การศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2565 ต่ำกว่าระดับประเทศทุกรายวิชา และค่าเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต่ำกว่าระดับประเทศทุกรายวิชา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2, 2565) และโรงเรียนขยายโอกาสที่จัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย ถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้เรียนส่วนใหญ่มาจากสภาพครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้าง หรือพ่อแม่ผู้ปกครองไปทำงานต่างจังหวัด เมื่อผู้เรียนไม่ได้อยู่กับบิดามารดาของตนเองทำให้เมื่อเกิดปัญหา ก็ไม่สามารถขอคำปรึกษาจากบิดามารดาของตนได้ ทำให้ต้องไปปรึกษาเพื่อน ๆ ของตนเอง ซึ่งอาจได้รับคำแนะนำที่ถูกต้อง หรืออาจได้รับการชักชวนหรือชักจูงไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควร ส่งผลให้มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ คือ การแต่งกายไม่ถูกระเบียบ ขาดความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ไม่ตรงต่อเวลา หนีเรียน

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยคาดหวังว่างานวิจัยนี้จะเป็นแนวทางการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู เพื่อที่ครูจะสามารถพัฒนาผู้เรียนทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้จากภายในทำให้ได้มาซึ่งความรู้จากประสบการณ์และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง บนพื้นฐานที่เชื่อว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด และในขณะที่ครูใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาเพื่อขัดเกลาผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูได้ขัดเกลาตัวเองไปด้วย จิตตปัญญาศึกษาจึงเป็นส่วนที่สำคัญในการยกระดับจิตวิญญาณของครูให้มี “หัวใจของความเป็นครู” อย่างแท้จริง

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 อยู่ในระดับใด
2. โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ควรเป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
2. เพื่อสร้างและประเมินโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
2. ได้พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่ครูสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตเนื้อหา
 - 1.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา ของ ประเวศ วะสี (2550), ธนา นิลชัยโกวิท (2551), กุลยา ตันติผลาชีวะ (2552), จิระพร ชะโน (2554) และสลักจิต ตริธรรโสภาส (2555) โดยผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เพื่อใช้เป็นองค์ประกอบ การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา ดังนี้
 - 1.1.1 การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน
 - 1.1.2 การดำเนินการเรียนรู้
 - 1.1.3 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้
 - 1.1.4 การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง
 - 1.2 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับหลักการพัฒนาแบบ 70 : 20 : 10 ของ Morgan McCall, Robert W. Eichinger, and Michael M, Lombardo จาก Center for

Creative Leadership และวิธีการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของ กิติมา ปรีดีติลล (2532), ยนต์ ชุ่มจิต (2535), ปภาวดี ประจักษ์ศุภนิต และกิงพร ทองใบ (2544), พศิน แดงจวง (2558) และวีระชัย จิระชาติ (2558) ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการปฏิบัติจริง 2) การเรียนรู้เป็นกลุ่ม 3) การฝึกอบรมและร่วมสัมมนา

1.3 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับองค์ประกอบของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู ของ Knowles (1980), Boone (1992), Caffarella (2002), Kanaya และ McMillan (2005) และจรัส บัวศรี (2542) ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เพื่อใช้เป็นองค์ประกอบของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีพัฒนา และ 5) การประเมินผลโปรแกรม

1.4 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครูของ McClelland (1973), Knowles (1980), Barr และ Keating (1990), Boone (1992) และ Caffarella (2002) ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เพื่อใช้เป็นรูปแบบการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ประกอบด้วย 1) การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย 2) การวางแผนและออกแบบโปรแกรม 3) การดำเนินการปฏิบัติตามโปรแกรม 4) การวัดและประเมินผลโปรแกรม

2. ขอบเขตประชากร กลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

เพื่อให้สอดคล้องกับคำถามการวิจัยและความมุ่งหมายของการวิจัย ผู้วิจัยขอ
นำเสนอระยะของการวิจัย แบ่งเป็น 2 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของ
การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มหาสารคาม เขต 2

1. ประชากร ได้แก่ ครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 1,336 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2, 2566)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
มหาสารคาม เขต 2 จำนวน 299 คน ได้มาโดยการเทียบจำนวนประชากรทั้งหมดกับตารางกำหนด
ขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie และ Morgan จากนั้นใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified

Random Sampling Technique) จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา นำมาคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละชั้นภูมิให้ได้จำนวนครบตามสัดส่วนที่กำหนดไว้

ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา จากโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน และครูผู้สอน 1 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมเป็นผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 2 คน จาก 3 โรงเรียน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน 6 คน

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบยืนยันและประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยจากการศึกษาเอกสาร หลักการแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้จากการศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของ ประเวศ วะสี (2550), ธนา นิลชัยโกวิทย์ (2551), กุลยา ตันติผลลาชีวะ (2552), จิระพร ชะโน (2554) และสลักจิต ตรีธรมโอภาส (2555) ประกอบด้วย

1.1 การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน

1.2 การดำเนินการเรียนรู้

1.3 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

1.4 การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง

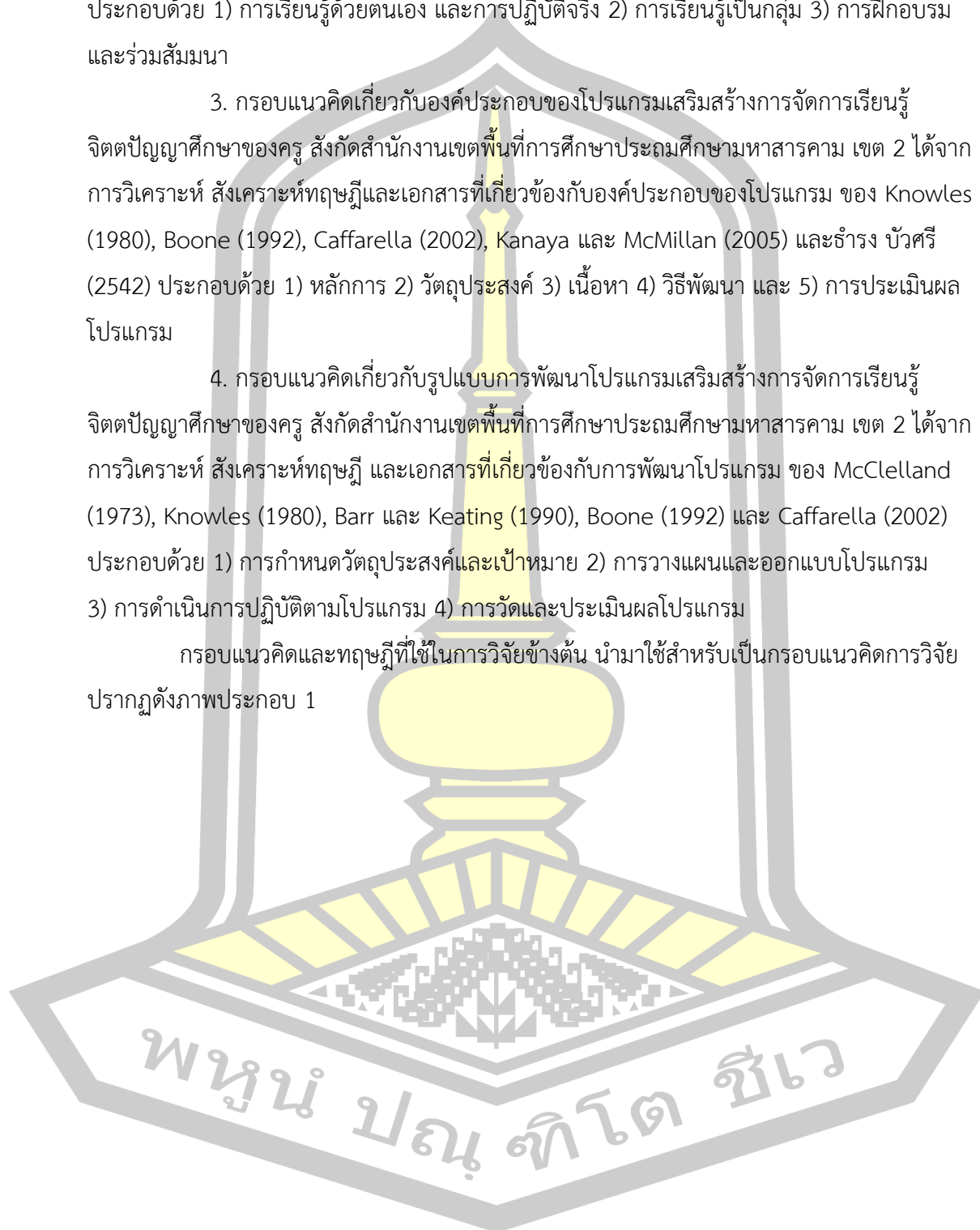
2. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับหลักการพัฒนาแบบ 70 : 20 : 10 ของ Morgan McCall, Robert W. Eichinger, and Michael M. Lombardo จาก Center for Creative Leadership และวิธีการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของ กิติมา ปรีดีติลล (2532), ยนต์ ชุ่มจิต (2535), ปภาวดี

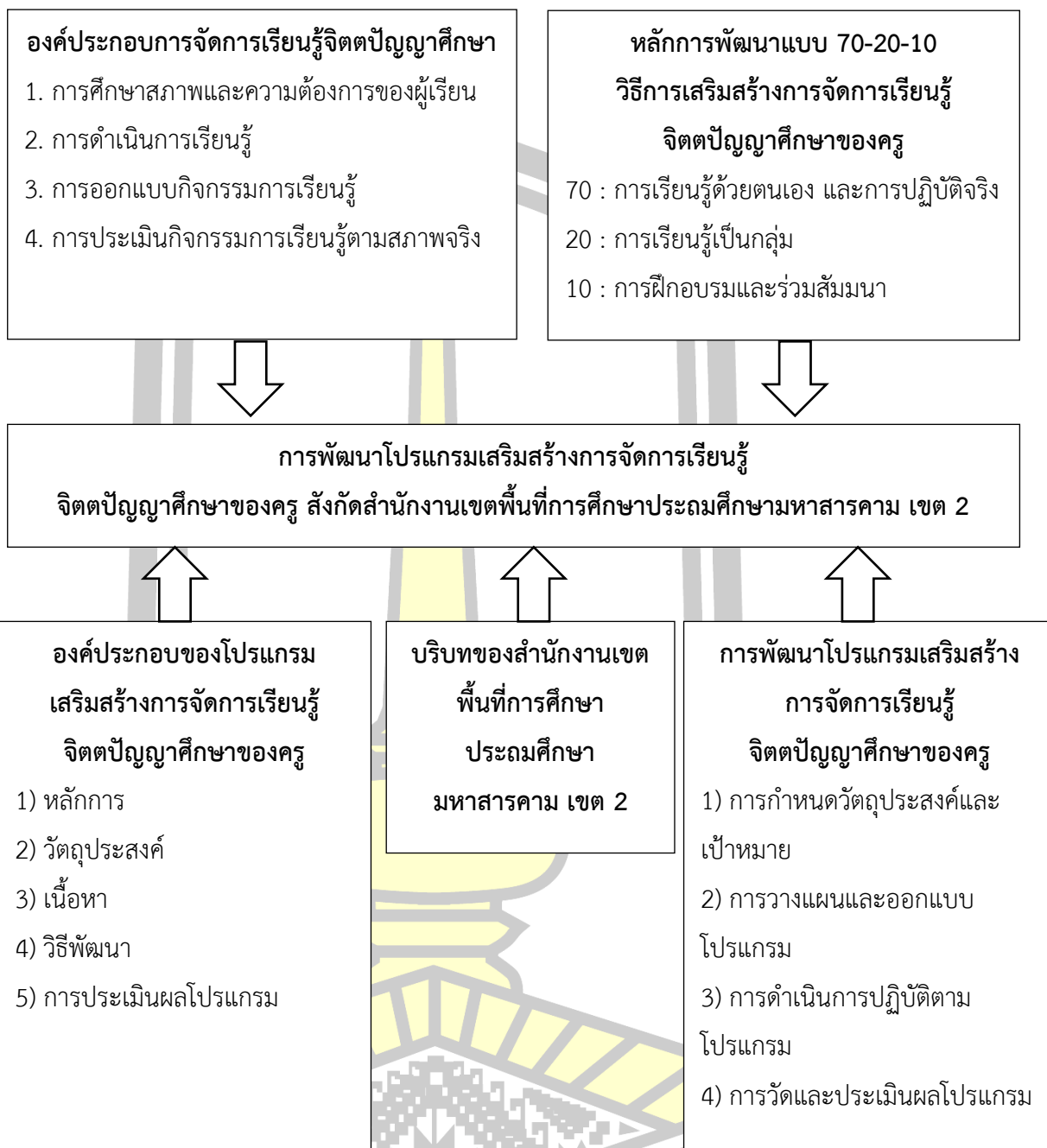
ประจักษ์ศุภนิติ และกิ่งพร ทองใบ (2544), พศิน แดงจวง (2558) และวีระชัย จิวะชาติ (2558) ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการปฏิบัติจริง 2) การเรียนรู้เป็นกลุ่ม 3) การฝึกอบรม และร่วมสัมมนา

3. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของโปรแกรม ของ Knowles (1980), Boone (1992), Caffarella (2002), Kanaya และ McMillan (2005) และฉำรง บัวศรี (2542) ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีพัฒนา และ 5) การประเมินผล โปรแกรม

4. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรม ของ McClelland (1973), Knowles (1980), Barr และ Keating (1990), Boone (1992) และ Caffarella (2002) ประกอบด้วย 1) การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย 2) การวางแผนและออกแบบโปรแกรม 3) การดำเนินการปฏิบัติตามโปรแกรม 4) การวัดและประเมินผลโปรแกรม

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยข้างต้น นำมาใช้สำหรับเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ปรากฎดั่งภาพประกอบ 1

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู หมายถึง แผนหรือกิจกรรมอันเป็นมวลประสบการณ์ที่วางไว้อย่างเป็นระบบระเบียบ มีขั้นตอนในการพัฒนาที่ออกแบบมาจากการนำเอาองค์ประกอบที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับหลักการแนวคิดทฤษฎีที่เป็นพื้นฐาน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้ได้ตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย ภายใต้บริบทของการพัฒนาในแต่ละองค์กร ประกอบด้วย ซึ่งประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีพัฒนา และ 5) การประเมินผลโปรแกรม

2. การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาจากภายในให้เกิดการตระหนักรู้และเกิดปัญญา เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง เกิดจิตสำนึกที่ตื่นามต่อมวลมนุษยและสรรพสิ่งเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากอคติ เกิดเป็นความรู้ขึ้นจากประสบการณ์ การฝึกปฏิบัติ จนสามารถเข้าถึงความจริงของธรรมชาติ เข้าใจตนเองเข้าใจผู้อื่น เกิดความรักและความเมตตา สามารถน้อมนำเข้าสู่ชีวิต นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

2.1 การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน หมายถึง กระบวนการที่ครูหรือผู้สอนพิจารณาและเข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างลึกซึ้ง ทั้งในมิติของร่างกาย อารมณ์ ความคิด สังคม และจิตวิญญาณ โดยใช้กระบวนการทางจิตตปัญญาศึกษา เช่น การฟังอย่างลึกซึ้ง การสังเกตตน การเจริญสติ และการสะท้อนความรู้สึก เพื่อเข้าถึงความพร้อมในการเรียนรู้ ความถนัด ความสนใจ และปัญหาอุปสรรคของผู้เรียนแต่ละคน รวมถึงความต้องการที่แท้จริงของเขาในการพัฒนาองค์รวม

2.2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการวางแผนและจัดสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา และจิตวิญญาณ โดยใช้หลักการของ จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกการรู้ตัว มีสติ เจริญปัญญา สะท้อนตน และเรียนรู้ด้วยความหมายจากภายใน ไม่เพียงเน้นเนื้อหา แต่ยังเน้น “กระบวนการภายใน” ของผู้เรียนผ่านประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง

2.3 การดำเนินการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นที่ผู้สอนและผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะอาด คือเป็นผู้จัดประสบการณ์รวมทั้งสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นแนวทางสร้างความรู้ด้วยและผู้เรียนต้องเป็นผู้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติ ตัวบ่งชี้การดำเนินการเรียนรู้ ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากภายในผ่านกระบวนการที่ส่งเสริมการตระหนักรู้ตน การฝึกสติ การใคร่ครวญ และการสะท้อนประสบการณ์ เพื่อให้เกิด

การพัฒนาอย่างลึกซึ้งทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ตามความต้องการของผู้เรียน และครูผู้สอนอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมตามศักยภาพของผู้เรียน

2.4 การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง หมายถึง เป็นกระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน การเรียนรู้ที่เน้นการพิจารณาผลจากประสบการณ์ตรง กระบวนการภายใน และการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนในเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการที่สอดคล้องกับหลักของจิตตปัญญาศึกษา เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสะท้อนความคิด ความรู้สึก และการตระหนักรู้ของผู้เรียน ทั้งในระดับปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ เพื่อเข้าใจผู้เรียนอย่างรอบด้านและลึกซึ้ง ไม่จำกัดอยู่เพียงการวัดผลทางวิชาการ

3. หลักการพัฒนาแบบ 70 : 20 : 10 หมายถึง กระบวนการอย่างเป็นระบบที่พัฒนาความเป็นผู้นำ ทักษะและความรู้ให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถและช่วยผลักดันองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ โดยใช้แนวทางเป็นรูปแบบการเรียนรู้และพัฒนาแบบ 70 : 20 : 10 แบ่งการเรียนรู้ออกเป็น 3 แบบ โดยกำหนดเป็นแนวทางไว้ ดังนี้

3.1 การพัฒนาตนเอง ร้อยละ 70 ได้แก่ การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการปฏิบัติจริง

3.2 การพัฒนาผ่านบุคคลอื่น ร้อยละ 20 ได้แก่ การเรียนรู้เป็นกลุ่ม

3.3 การพัฒนาจากการเรียนรู้ ร้อยละ 10 ได้แก่ การฝึกอบรมและร่วมสัมมนา

4. การเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครู หมายถึง การเพิ่มประสิทธิภาพในด้านทักษะด้านความรู้ความชำนาญในการจัดการเรียนรู้ของครู เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งการเสริมสร้างครูให้มีประสิทธิภาพต้องเป็นไปตามความต้องการของครูและไม่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน วิธีการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการปฏิบัติจริง 2) การเรียนรู้เป็นกลุ่ม 3) การฝึกอบรมและร่วมสัมมนา

5. ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 หมายถึง ข้าราชการครูพนักงานราชการ โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

6. สภาพปัจจุบัน หมายถึง สภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันด้านการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาเดิมที่เคยทำมาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

7. สภาพที่พึงประสงค์ หมายถึง ความคาดหวังเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

8. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 หมายถึง หน่วยงานที่กำกับดูแลและประสานส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาในสังกัดสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามนโยบายกฎเกณฑ์ มาตรฐาน และเป้าหมายที่

กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการจัดการศึกษา มีการจัดการศึกษาระดับก่อนประถม
ระดับประถมศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยมีจำนวนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่มีจำนวนทั้งสิ้น
221 โรงเรียน แบ่งเป็น โรงเรียนขนาดเล็ก 160 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง 58 โรงเรียน โรงเรียน
ขนาดใหญ่ 2 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ 1 โรงเรียน จาก 5 อำเภอ ประกอบด้วย
อำเภอบ้านดง อำเภอนาดี อำเภอพยุหะคีรี อำเภอวังน้อย และอำเภอนาเชือก

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำเสนอได้ตามลำดับดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้
 - 1.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้
 - 1.2 ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้
 - 1.3 องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้
 - 1.4 ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้
 - 1.5 หลักการของการจัดการเรียนรู้
2. การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา
 - 2.1 ความเป็นมาของแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา
 - 2.2 ความหมายของจิตตปัญญาศึกษา
 - 2.3 ความสำคัญของจิตตปัญญาศึกษา
 - 2.4 หลักการตามแนวจิตตปัญญาศึกษา
 - 2.5 ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา
 - 2.6 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา
 - 2.7 แผนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา
3. โปรแกรมและการพัฒนาโปรแกรม
 - 3.1 ความหมายของโปรแกรม
 - 3.2 องค์ประกอบของโปรแกรม
 - 3.3 การพัฒนาโปรแกรม
4. หลักการพัฒนา 70 : 20 : 10
 - 4.1 การเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครู
5. การประเมินความต้องการจำเป็น (Need Assessment)
 - 5.1 ความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็น
 - 5.2 ขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็น
6. บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การจัดการเรียนรู้

1. ความหมายของการจัดการเรียนรู้

นักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (2542) อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการที่มีระบบระเบียบ ตั้งแต่ วางแผนการดำเนินงาน การวางแผนการจัดการเรียนรู้ ไปจนถึงการประเมินผล

ทัศนีย์ พันธุ์กาหลง (2545) กล่าวว่า ในการจัดการเรียนรู้นั้น ครูทำหน้าที่เสนอแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับองค์ความรู้ของชุมชน สิ่งแวดล้อม และองค์ความรู้ของผู้เรียน ประกอบด้วย การวางแผนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้พิจารณา กำหนดกรอบเรียนรู้ร่วมกันและเผื่อคอยกระตุ้นให้คิดให้คำปรึกษา แนะนำให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามกรอบการเรียนรู้ที่ตกลงกันได้ ครูจะทำข้อตกลงการเรียนรู้กับผู้เรียนในช่วงต้นของแต่ละภาคเรียน โดยวิเคราะห์หลักสูตรที่ประกอบด้วย ประเด็น จุดประสงค์ และกิจกรรมการเรียนรู้ แล้วนำไปหารือกับผู้เรียน เพื่อให้เห็นภาพรวมร่วมกันในการจัดการเรียนรู้ โดยครูได้จัดบรรยากาศประกอบการเรียนรู้กับแหล่งการเรียนรู้โดยรอบแล้วกำหนดกรอบความคิด

สุนน อมรวีวัฒน์ (2551) อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ว่า การจัดการเรียนรู้ คือ สถานการณ์อย่างหนึ่งที่มีสิ่งต่อไปนี้เกิดขึ้น ได้แก่

1. การมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงผู้เรียนกับผู้สอน และกับสิ่งแวดล้อม

2. การมีความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์นั้นจะทำให้เกิดประสบการณ์และการเรียนรู้

3. ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) กำหนดให้การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายพัฒนาเด็กและเยาวชนในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามจัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้

ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย

จันทรานี สงวนนาม (2553) และรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2553) กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ หรือที่เรียกว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีการเรียนของผู้เรียนและวิธีการสอนของครู ซึ่งครูจะต้องสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ควบคุมดูแลเป็นการฝึกปฏิบัติให้ผู้เรียนมีประสบการณ์เรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักวิธีคิด วิธีการดำเนินชีวิตและมีทักษะในการเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้ เน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากประสบการณ์ และการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีจำเป็นต้องอาศัยสถานการณ์สนับสนุนหลายอย่างในการจัดการเรียนรู้ ครูจะต้องหาทางให้ผู้เรียนได้ผ่านประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้มากที่สุด

จิตติมา วรณศรี (2557) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้เป็นผู้มีบทบาทในการศึกษาค้นคว้า ลงมือปฏิบัติ ฝึกทักษะการคิดแสวงหาคำตอบ สร้างข้อสรุปด้วยตนเอง จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเกิดทักษะในการเรียนรู้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ที่ดีและมีประสิทธิผลย่อมมาจากการใช้วิธีการหรือกิจกรรมที่หลากหลาย ครูจึงควรพิจารณาเลือกวิธีการหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้บรรลุตามจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ในแต่ละเนื้อหาสาระ ตลอดจนมีการคิดริเริ่มพัฒนาบูรณาการวิธีการจัดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา และพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

สมาน อัสวภูมิ (2557) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ เป็นระบบและวิธีการที่ผู้เรียนควรเรียนรู้และจัดการด้วยตนเอง จนเป็นรูปแบบการเรียนรู้ของตนเอง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้เรียน ถ้าต้องการให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ ต้องช่วยกันหาแนวคิด เทคนิค และทักษะการเรียนแบบต่าง ๆ มาพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อเป็นแนวทางการเรียนรู้ และการพัฒนาวิธีเรียนของตนจนมีรูปแบบวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งผู้เรียนจะได้เครื่องมือการเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตต่อไป

สมเกียรติ อินทสิงห์ (2559) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพในหลากหลายรูปแบบ เพิ่มบทบาทให้กับผู้เรียนกำหนด วางแผน และดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง จนสามารถพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้รับทั้งจากในและนอกห้องเรียนได้ โดยผู้สอนมีบทบาทเพียงแค่สนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้อีกหลายทัศนะ เช่น การจัดการเรียนรู้ คือ การจัดสถานการณ์ สภาพการณ์ หรือกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้มี ประสบการณ์ อันก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่าย ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามและพัฒนาการ ทั้งทางกายและทางสมอง อารมณ์และสังคม การจัดการเรียนรู้ คือ การอบรมผู้เรียน โดยการจัด กิจกรรม อุปกรณ์และการแนะแนวให้กับผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้ คือ การจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้ คือ การช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และความสามารถในการ นำความรู้ที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

การจัดการเรียนรู้ คือ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม

การจัดการเรียนรู้ คือ การแนะแนวทางให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

การจัดการเรียนรู้ คือ การจัดสรรประสบการณ์ที่เลือกสรรแล้วเป็นอย่างดีให้กับ ผู้เรียน

กล่าวโดยสรุปว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน กับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงผู้เรียนกับผู้สอน และกับสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของผู้สอน

2. ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้

ณรงค์ กาญจนานนท์ (2546) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนเป็นตัวแปรที่สำคัญ ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ทั้งการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียนด้วย ผู้บริหาร โรงเรียนที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นทั้ง “คนเก่ง” และ “คนดี” จึงจำเป็นที่จะต้องมุ่งพัฒนาการจัดการ เรียนรู้ในโรงเรียนเป็นประการสำคัญ ซึ่งนอกจากจะส่งผลต่อตัวผู้เรียนแล้ว ยังมีผลต่อการบริหารงาน โรงเรียนด้วย การจัดการเรียนรู้ที่ดีจะช่วยให้เกิดความรู้สึกเป็นสุขในการทำงานร่วมกัน ลดปัญหา ความขัดแย้งในการทำงาน ทำให้การบริหารเกิดความคล่องตัว โรงเรียนจะสามารถพัฒนาไปสู่ เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2550) กล่าวว่า การเรียนรู้ของผู้ที่จะเกิดขึ้น เกิดขึ้นได้ มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับจัดการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญ เพราะการจัดการเรียนรู้ เป็นการจัดกิจกรรม ประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน โดยคำนึงถึงองค์ประกอบหลายด้าน เช่น การจัด กิจกรรมการเรียนการสอน ลักษณะของกิจกรรม วัยของผู้เรียน เทคนิค บรรยากาศ สื่อ แหล่งเรียนรู้ สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ และถือว่าการจัดการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ สำคัญมากในกระบวนการใช้หลักสูตร เพราะเป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนปฏิบัติมากที่สุด นอกจากนี้ ยังเป็นกิจกรรมที่จะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์เป็นอย่างดี จึงจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อ

ผู้เรียน ซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาผู้เรียน และผลการเรียนรู้จะต้องเป็นเชื้อหรือชนวนที่ทำให้ผู้เรียนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ศึกษาหาความรู้ตลอดชีวิต หรือเรียกว่าเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้นั่นเอง

กระทรวงศึกษาธิการ (2552) ได้ระบุถึง การจัดการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐาน การเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย

สำราญ จุช่วย (2553) ได้ให้แนวคิดว่าการจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ ตั้งใจเรียน และเกิดการเรียนรู้ขึ้น การเรียนของผู้เรียนจะไปสู่จุดหมายปลายทาง คือ ความสำเร็จในชีวิตหรือไม่เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนรู้ที่ดีของผู้สอนหรือผู้สอนด้วยเช่นกัน หากผู้สอนรู้จักเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีและเหมาะสมแล้วย่อมจะมีผลดีต่อการเรียนของผู้เรียนดังนี้คือ

1. มีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรมที่เรียนรู้
2. เกิดทักษะหรือมีความชำนาญในเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรมที่เรียนรู้
3. เกิดทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียน
4. สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
5. สามารถนำความรู้ไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อไปอีกได้

การที่ผู้สอนจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญานั้น การส่งเสริมที่ดีที่สุดก็คือการให้การศึกษา ซึ่งจากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียนเป็นอย่างมาก

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้มีความสำคัญ เพราะการเรียนรู้เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนา ทำให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ ตั้งใจเรียน และเกิดการเรียนรู้ พร้อมทั้งส่งผลต่อการบริหารงานโรงเรียน ช่วยให้เกิดความขัดแย้งเกิดความคล่องตัว โรงเรียนสามารถนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้

มีนักวิชาการหลายท่านได้ระบุถึงองค์ประกอบ ไว้ดังต่อไปนี้

ประไพ ฉลาดคิด (2548) ได้กล่าวองค์ประกอบของการสอนไว้ว่า ควรมียุทธศาสตร์ประกอบต่อไปนี้ในชั้นเรียน

1. ผู้สอน ผู้สอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการสอน เพราะต้องเป็นผู้รู้หลักสูตรและนำเนื้อหาสาระมาดำเนินการสอน มีการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ตลอดเวลาของการเรียนการสอน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในบทเรียน มีทักษะ กระบวนการ และมีเจตคติที่ดีตามเจตนารมณ์ของบทเรียนและหลักสูตร นอกจากนั้นครูยังต้องมีความสามารถใช้สื่อประกอบการสอน และสอนให้ตรงตามจุดประสงค์ที่ได้วางไว้ ทำให้การสอนดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

2. ผู้เรียน ผู้เรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสอน เพราะการสอนจะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องมีผู้เรียนเป็นผู้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้สอนจัดให้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่เป็นไปตามจุดประสงค์ของการสอนที่ตั้งไว้

3. กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญมากต่อการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนนั้นออกแบบโดยผู้สอนและผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ จนเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีการวัดผลและประเมินผลตามที่ผู้สอนได้วางแผนไว้

4. บริบทในการเรียนการสอน ในการสอนที่ต้องการให้เกิดผลที่ดีทั้งต่อผู้สอนและผู้เรียนนั้น สภาพแวดล้อมทั้งในและนอกห้องเรียนก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องคำนึงถึง อันได้แก่ ความเหมาะสมของสีในห้องเรียน การถ่ายเทของอากาศ ทิศทางลม เสียงรบกวนจากภายนอก ห้องเรียน เช่น เสียงรถยนต์วิ่งผ่านไปมา กลิ่นเหม็นจากตลาดสด เป็นต้น

ดวงกมล สิ้นเพ็ง (2551) ได้ระบุถึงองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

1. จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยน เรียนรู้จากเพื่อนและกลุ่ม
3. ใช้แหล่งเรียนรู้ และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย และเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนเข้ากับชีวิตจริง
4. ประเมินพัฒนาการของผู้เรียนทุกด้านอย่างต่อเนื่อง
5. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดีงามของวิถีไทยและสากล

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2553) กล่าวว่า ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาจากข้อมูลหลายประการ เพื่อนำมาช่วยเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของตนเอง และการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ไม่ว่าระดับใดก็ตามขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. ผู้เรียน
2. บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้
3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน

ถ้าองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 ประการนี้ ดำเนินไปได้ด้วยดีจะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้อย่างมาก องค์ประกอบดังกล่าวมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้เรียน ธรรมชาติของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก เกี่ยวกับความสามารถทางสมอง ความถนัด ความสนใจ พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจ ความต้องการพื้นฐานเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึง และจะละเลยไม่ได้ รวมทั้งการแก้ปัญหาการเรียน การสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

2. บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้สอนเป็นส่วนที่สำคัญและเป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เป็นไปได้ในรูปแบบที่ต้องการ ความเป็นประชาธิปไตย ความเคร่งเครียด ความขุ่นบานของผู้เรียน สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้โดยผู้สอนเป็นผู้กำหนด แต่ถึงกระนั้นก็ตามบรรยากาศในชั้นเรียนยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ อีกนอกเหนือไปจากตัวผู้สอน คือ ผู้เรียน เข้าชั้นเรียนโดยไม่ได้รับประทานอาหารเช้า หรืออาหารกลางวัน ผู้เรียนเริ่มเรียนชั่วโมงแรกด้วยความรู้สึกหิวหรือบางครั้งผู้เรียนได้รับสิ่งกระทบกระเทือนใจติดตามมา เนื่องจากความไม่พร้อมของในครอบครัว เป็นต้น ส่วนทางด้านตัวผู้สอนนั้นอาจจะมีความกดดันจากฝ่ายบริหารหรือจากครอบครัว เศรษฐกิจ อาหารเช้าก่อนมาสถานศึกษา ของผู้สอนมีเพียงน้ำแก้วเดียวเท่านั้น สิ่งที่น่ามาก่อนเหล่านี้เกิดขึ้น ก่อนที่ผู้สอนและผู้เรียนจะมาพบกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งได้ว่าบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้จะปรากฏออกมาในรูปแบบใด คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนจะเป็นเครื่องชี้บ่งถึงเงื่อนไขหรือสถานการณ์ว่า ผู้เรียนจะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวต่อการเรียนรู้ ผู้สอนควรจะคิดถึงผู้เรียนในฐานะเป็นบุคคลหนึ่ง ผู้เรียนมีสิทธิที่จะได้รับความต้องการพื้นฐาน และผู้สอนจะต้องหากวิธีที่จะตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ และผู้สอนควรจะฝึกให้มีความรู้สึกไวต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียน เพื่อความสำเร็จแห่งการเรียนรู้และการเจริญเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ต่อไป

อุษา คงทอง และคณะ (2553) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า ผู้สอนจำเป็นจะต้องศึกษาจากข้อมูลหลายประการ เพื่อนำมาช่วยเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของตนเอง และการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ไม่ว่าระดับใดก็ตามขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. ผู้เรียน
2. บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้
3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน

ถ้าองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 ประการนี้ ดำเนินไปได้ด้วยดีจะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้อย่างมาก องค์ประกอบดังกล่าวมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผู้เรียน ธรรมชาติของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก เกี่ยวกับความสามารถทางสมอง ความถนัด ความสนใจ พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจ ความต้องการพื้นฐานเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึง และจะละเลยไม่ได้

2. บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้สอนเป็นส่วนที่สำคัญและเป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เป็นไปในรูปแบบที่ต้องการ ความเป็นประชาธิปไตย ความเคร่งเครียด ความขี้บอของนักเรียน สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้โดยผู้สอนเป็นผู้กำหนด แต่ถึงกระนั้นก็ตามบรรยากาศในชั้นเรียนยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ อีกนอกเหนือไปจากตัวผู้สอน คือ ผู้เรียน เข้าชั้นเรียนโดยไม่ได้รับประทานอาหารเช้า หรืออาหารกลางวัน ผู้เรียนเริ่มเรียนชั่วโมงแรกด้วยความรู้สึกหิว หรือบางครั้งผู้เรียนได้รับสิ่งกระทบกระเทือนใจติดตามมา เนื่องจากความไม่พร้อมของในครอบครัว เป็นต้น ส่วนทางด้านตัวผู้สอนนั้นอาจจะมีทัศนคติจากฝ่ายบริหารหรือจากครอบครัว เศรษฐกิจ อาหารเข้าก่อนมาสถานศึกษาของผู้สอนมีเพียงน้ำแก้วเดียวเท่านั้น สิ่งที่น่ามาก่อนเหล่านี้เกิดขึ้นก่อนที่ผู้สอนและนักเรียนจะมาพบกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งได้ว่าบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้จะปรากฏออกมาในรูปแบบใด

3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและนักเรียนจะเป็นเครื่องชี้บ่งถึงเงื่อนไขหรือสถานการณ์ว่าผู้เรียนจะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวต่อการเรียนรู้ผู้สอนควรจะต้องคิดถึงผู้เรียนในฐานะเป็นบุคคลหนึ่ง ผู้เรียนมีสิทธิที่จะได้รับความต้องการพื้นฐาน และผู้สอนจะต้องหาวิถีที่จะตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และผู้สอนควรจะต้องฝากให้มีความรู้สึกไวต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนเพื่อความสำเร็จแห่งการเรียนรู้ และการเจริญเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554) ได้อธิบายถึงรายละเอียดขององค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. การบูรณาการเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้

การบูรณาการ หมายถึง การนำศาสตร์หรือความรู้วิชาต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน นำมาเข้าด้วยกันหรือผสมผสานได้อย่างกลมกลืน เพื่อนำมาจัดเป็นการเรียนการสอนได้หัวข้อเดียวกัน เชื่อมโยงกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีการเน้นองค์รวมของเนื้อหา มากกว่าองค์ความรู้ของแต่ละรายวิชา และเน้นการสร้างความรู้ของผู้เรียนที่มากกว่าการให้เนื้อหา โดยครูเป็นผู้กำหนดการจัดการเรียนการสอน ในการเขียนแผนการสอนของครูผู้สอนแบ่งออกดังนี้ 1) การบูรณาการภายในวิชา มีจุดเน้นอยู่ในวิชาเดียวกัน อาจนำวิชาต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันมาบูรณาการกันเองของวิชานั้นและไม่แยกหรือขยายไปกับวิชาอื่น 2) การบูรณาการระหว่างวิชา มีจุดเน้นอยู่ที่การนำวิชาอื่นเข้าเชื่อมโยงด้วยกัน ตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไป โดยภายใต้หัวข้อเดียวกันว่าวิชาใดที่สามารถนำเข้ามาบูรณาการด้วยกันได้ ไม่จำเป็นต้องต้องทุกวิชาหรืออาจครบทุกวิชาหรือทุกกลุ่มประสบการณ์ก็ได้

เป็นการนำวิชาหรือศาสตร์ต่าง ๆ เชื่อมโยงกันภายใต้หัวข้อเดียวกันประโยชน์ของการบูรณาการ ได้แก่ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนที่ลึกซึ้งและมีลักษณะใกล้เคียงกับชีวิตจริง ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจในลักษณะองค์รวม ช่วยให้ครูได้ทำงานร่วมกันหรือประสานงานร่วมกันอย่างมีความสุข และส่งเสริม สนับสนุนให้ครูได้คิดวิธีการนำเทคนิคใหม่ ๆ มาใช้

2. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนการออกแบบการจัดการเรียนรู้ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งวัดสมรรถนะของผู้เรียนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้ โดยเลือกใช้วิธีสอน และเทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ และบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่กำหนด การออกแบบการเรียนรู้ในภาคเข้าของเวลาเรียนแต่ละชั้นปี เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับพัฒนาให้ผู้เรียนอ่านเขียน และคิดเลขให้คล่อง ภาคบ่ายเป็นการออกแบบการเรียนรู้ตามตัวชี้วัดในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งในและนอกห้องเรียนนั้นเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้นำความรู้ไปใช้ในประสบการณ์จริง

3. การใช้รูปแบบและเทคนิควิธีการสอนอย่างหลากหลาย การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การถ่ายทอดความรู้ ทักษะกระบวนการเจตคติ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และมวลประสบการณ์ของผู้สอนให้แก่ผู้เรียน ซึ่งในปัจจุบันเป็นยุคของการปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้สอนจึงเปลี่ยนบทบาทสอนมาเป็น การจัดการเรียนรู้และผู้อำนวยความสะดวกผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการทางสังคมกระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัยกระบวนการเรียนรู้ของตนเองกระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย การใช้กิจกรรมโครงการ

4. การพัฒนาสื่อ และนวัตกรรมสื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐาน การเรียนรู้ของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้มีความหลากหลายประเภท ทั้งสื่อ ธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีและเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการและการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน ในการจัดทำสื่อ การเลือกใช้ และการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในสถานศึกษาควรคำนึงถึงหลักการสำคัญของ สื่อการเรียนรู้ เช่น ความสอดคล้องกับหลักสูตร วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้ คือ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น ผู้เรียนมองเห็นสิ่งที่กำลัง เรียนรู้ได้เป็นรูปธรรมและเป็นกระบวนการผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง สร้างสภาพแวดล้อมและ

ประสบการณ์ การเรียนรู้ที่แปลกใหม่น่าสนใจ และทำให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น ส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนที่มีความสนใจและความสามารถในการเรียนรู้ที่แตกต่าง

5. การวัดและประเมินผลการวัดและประเมินผลในชั้นเรียนมีจุดมุ่งหมายอยู่ 2 ประการ คือ การประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดและการประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน การให้หน้าหนักความสำคัญจะไปที่จุดมุ่งหมายแรก คือ การวัดผลและประเมินผลเพื่อนำผลการประเมินมาช่วยพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะภารกิจที่สำคัญทางการศึกษา คือ ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2554 ดังนั้น การสร้างเครื่องมือในการประเมินผล ครูผู้สอนจำเป็นต้องรู้จักเทคนิคและมีความชำนาญในการสร้างเครื่องมือแต่ละชนิด เนื่องจากเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลแต่ละชนิดมีทั้งข้อเด่นและข้อจำกัดแตกต่างกันออกไป ครูผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจในจุดเน้นแต่ละจุดว่าวัดความสามารถอะไร ทักษะใด หรือคุณลักษณะอะไร การประเมินผลนั้นก็ควรสอดคล้องกับการเรียนรู้

วิทยา พัฒนเมธาดา (2561) ระบุถึงองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า

1. ผู้สอน จำเป็นจะต้องศึกษาจากข้อมูลหลายประการ เพื่อนำมาช่วยเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของตน และการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ไม่ว่าระดับใดจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1.1 ผู้เรียน

1.2 บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้อต่อการเรียนรู้

1.3 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน

2. ผู้เรียน ธรรมชาติของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรกเกี่ยวกับความสามารถของสมอง ความถนัด ความสนใจ พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจ ความต้องการพื้นฐานหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ศักยภาพผู้เรียน

จากการศึกษาองค์ประกอบของจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์องค์ประกอบ แสดงดังตาราง 1

พูนุ ปณ ทิโต ชีเว

ตาราง 1 สังเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้

องค์ประกอบจัดการเรียนรู้	ประไพ ฉลาดคิด (2548)	ดวงกมล สิ้นเพ็ง (2551)	อุษา คงทอง (2553)	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2553)	สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษา ขั้นพื้นฐาน (2554)	วิทยา พัฒนเมธาดา (2561)	ความถี่
1. ผู้สอน	✓					✓	2*
2. ผู้เรียน	✓		✓	✓		✓	4*
3. กิจกรรมการเรียนการสอน	✓						1
4. บริบทในการเรียนการสอน	✓						1
5. การออกแบบการเรียนรู้	✓	✓			✓		4*
6. การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน		✓	✓	✓		✓	4*
7. การสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน		✓	✓	✓		✓	4*
8. การบูรณาการเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้					✓		1
9. การใช้รูปแบบและเทคนิควิธีการสอน อย่างหลากหลาย					✓		1
10. การพัฒนาสื่อ และนวัตกรรมสื่อการเรียนรู้					✓		1
11. การวัดและประเมินผล		✓			✓		2*
12. จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศ ส่งเสริมให้ ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง		✓					1
13. ใช้แหล่งเรียนรู้ และออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้ที่หลากหลาย และเชื่อมโยง ประสบการณ์ การเรียนรู้ของผู้เรียนเข้ากับ ชีวิตจริง		✓					1
14. ประเมินพัฒนาการของผู้เรียนทุกด้านอย่าง ต่อเนื่อง		✓					1
15. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างโดยยึดหลัก คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงงาม ของวิถีไทยและสากล		✓					1

จากตาราง 1 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการ ประไพ ฉลาดคิด (2548), ดวงกมล สิ้นเพ็ง (2551), มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2553), อุษา คงทอง (2553), สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554) และวิทยา พัฒนเมธาดา (2561) โดยเลือกองค์ประกอบร่วมกันของการจัดการเรียนรู้ ตามความถี่ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อกำหนดเป็น กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) การจัดการเรียนรู้ได้จำนวน 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ผู้สอน
2. ผู้เรียน
3. การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน
4. การออกแบบการเรียนรู้ สำหรับการสร้าง ปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน และการวัดและประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ส่วนองค์ประกอบที่เหลือได้นำไปจัดกลุ่มตามความ สอดคล้อง โดยมีรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้มีความหมายและตัวชี้วัด ดังต่อไปนี้

1. ผู้สอน

ความหมายของผู้สอน

มีนักวิชาการให้ความหมายของผู้สอนไว้ ดังนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 “ผู้สอน”

หมายความว่า ครูและคณาจารย์ในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ

ราชบัณฑิตยสถาน (2556) ผู้สอน หมายถึง ครู อาจารย์

จากการศึกษา สรุปได้ว่า “ผู้สอน” หมายความว่า ครูในสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความสำคัญของผู้สอน

กิติมา ปรีดีติลล (2520) ผู้สอน ครูเป็นผู้ริเริ่มในด้านการเรียนการสอนและ การศึกษาทั้งหมด เพราะครูเป็นผู้มีประสบการณ์มาก เป็นผู้รู้ดีกว่า และเป็นผู้ที่ได้รับการจัดสรร กลั่นกรอง ได้รับการเตรียมและฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดี บทบาทในด้านการเรียนการสอนจึงขึ้นอยู่กับ ครูเป็นสำคัญครูที่เป็นนักสารัตถนิยม จะต้องสนใจในหลักความก้าวหน้า การเรียนรู้ไม่อาจจะสำเร็จ ได้จนกว่าการเรียนรู้นั้นจะประกอบขึ้นด้วย ความสามารถ ความสนใจ และความมุ่งมั่นประสงค์ของผู้เรียนแต่ ครูเชื่อว่าความสนใจและความมุ่งมั่นประสงค์เหล่านี้จะขึ้นอยู่กับทักษะของครูผู้ซึ่งเป็นนาย กองค์การที่จะต้องทำให้บุคคลในองค์การของตนได้เข้าใจกระบวนการของการพัฒนาการศึกษา

ประไพ ฉลาดคิด (2548) ผู้สอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการสอน เพราะต้องเป็นผู้รู้หลักสูตรและนำเนื้อหาสาระมาดำเนินการสอน มีการวัดและการประเมินผล การเรียนรู้ตลอดเวลาของการเรียนการสอน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในบทเรียน มีทักษะกระบวนการ และมีเจตคติที่ดีตามเจตนารมณ์ของบทเรียนและ

หลักสูตร นอกจากนั้นครูยังต้องมีความสามารถใช้สื่อประกอบการสอน และสอนให้ตรงตามจุดประสงค์ที่ได้วางไว้ ทำให้การสอนดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

จากการศึกษาความสำคัญของผู้สอน สรุปได้ว่า ผู้สอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการสอน เพราะผู้สอนเป็นผู้ริเริ่มในด้านการเรียนการสอนและการศึกษาทั้งหมดและครูเป็นผู้มีประสบการณ์มาก เป็นผู้รู้ดีกว่า และเป็นผู้ที่ได้รับการจัดสรรกลั่นกรอง ได้รับการเตรียมและฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดี บทบาทในด้านการเรียนการสอนจึงขึ้นอยู่กับครูเป็นสำคัญ ตัวชี้วัดคุณลักษณะที่ดีของครู

คณะกรรมการส่งเสริมวิชาชีพครูของคุรุสภา (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2534) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานในการปฏิบัติตนของครู ซึ่งใช้บ่งชี้ลักษณะที่ดีของครูและได้สรุปว่า ครูควรมีคุณลักษณะ 4 ประการ ดังนี้

1. รอบรู้ คือ ครูจะต้องมีความรอบรู้ในวิชาชีพของตน เช่น ปรัชญาการศึกษา ประวัติการศึกษา หลักการศึกษา นโยบายการศึกษา แผนและโครงการพัฒนาการศึกษาและจะต้องมีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องหลักสูตร วิธีสอนและวิธีประเมินผลการศึกษาในวิชาหรือกิจการที่ตนรับผิดชอบ นอกจากนี้ ครูควรมีความรู้เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนโลก

2. สอนดี คือ ครูจะต้องทำการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาการสอนให้สอดคล้องกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน อีกทั้งสามารถให้บริการและแนะแนวในด้านการเรียน การครองตนและการรักษาสุขภาพอนามัย จัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน

3. มีคุณธรรมและจรรยาบรรณ คือ ครูต้องมีศรัทธาในวิชาชีพครู ตั้งใจใช้ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพเพื่อให้บริการแก่เด็กผู้เรียนและสังคม มีความซื่อสัตย์ต่อหลักการอาชีพครู มีความรับผิดชอบในด้านการศึกษาต่อสังคม ชุมชนและผู้เรียน มีความรักความเมตตาปรารถนาที่ดีต่อผู้เรียน อุทิศตนและเวลาเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้รับความเจริญเติบโตและพัฒนาการในทุกด้าน

4. มุ่งมั่นพัฒนา คือ ครูจะต้องรู้จักสำรวจและปรับปรุงตนเอง สนใจใฝ่รู้และศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ รู้จักเพิ่มพูนวิทยฐานะของตนเอง พยายามคิดทดลองวิธีการสอนใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน และร่วมพัฒนาชุมชนด้วย

คุณลักษณะของผู้สอนที่พึงประสงค์พอสรุปได้มี 3 ด้าน คือ

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2555)

1. ด้านคุณลักษณะ

1.1 มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และพร้อมที่จะพัฒนาวิชาชีพของตนอยู่เสมอ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน ทั้งด้านศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุชนิสัยและอุปนิสัย ตลอดจะมีความเป็นประชาธิปไตย ใฝ่รู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

1.2 มีความเมตตาแก่ศิษย์ และเห็นคุณค่าของศิษย์ มีสุขภาพสมบูรณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทางวิชาการ และสามารถใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้

1.3 มีบทบาทในการพัฒนาตนเองให้เป็นครูแบบใหม่ในระบบสากลได้ คือ

1.3.1 เป็นครูที่เน้นความหลากหลาย เพื่อตอบสนองต่อผู้เรียนเป็นหลัก แนะนำผู้เรียน สามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพและสร้างสรรค์ และให้ข้อมูลสะท้อนกลับผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง

1.3.2 รู้วิทยาการด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น เพราะการศึกษายุคใหม่เป็นการศึกษาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น

1.3.3 เป็นครูที่ต้องไปหาผู้เรียนมากขึ้น เข้าเยี่ยมชุมชนได้มากขึ้น

2. ด้านความรู้

2.1 มีความรู้ในวิชาที่สอนอย่างแท้จริง สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีในศาสตร์ ความรู้มาสู่การปฏิบัติได้ ทั้งการปฏิบัติในระดับสากลและระดับท้องถิ่น

2.2 มีความรู้ด้านการวิจัย วิทยาการคอมพิวเตอร์ และภาษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้

2.3 มีความรู้ด้านเทคนิคการสอน จิตวิทยา การวัดผลประเมินผลและสามารถประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.4 รู้ข้อมูลข่าวสารรอบตัว และเรื่องราวในท้องถิ่น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์วิจารณ์ได้

3. ด้านการถ่ายทอด

3.1 สามารถประยุกต์ใช้เทคนิคการสอนต่าง ๆ เพื่อจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจ และผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียน ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงความรู้นั้นสู่การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ หรือใช้ในการเรียนรู้ต่อไป

3.2 สามารถอบรมบ่มนิสัยให้ผู้เรียนมีศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุชนิสัย และอุปนิสัย รวมทั้งรักในความเป็นระบบประชาธิปไตย เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างปกติสุข

3.3 สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนใฝ่รู้ และก้าวทันเทคโนโลยี ตลอดจนสามารถใช้ภาษาสื่อสารกันได้ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองได้อย่างเสมอ และสามารถใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการแสวงหาความรู้และการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3.4 สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมองกว้าง คิดไกลและมีวิจรรย์ญาณที่จะวิเคราะห์และเลือกใช้ข่าวสารข้อมูลให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้

3.5 พัฒนาให้ผู้เรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาชุมชนและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนได้

จากการศึกษาสรุปได้ว่า คุณลักษณะที่ดีของครูประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด คือ ด้านความรู้ มีคุณธรรมและจรรยาบรรณ มุ่งมั่นพัฒนา ด้านคุณลักษณะ ด้านการถ่ายทอด โดยมีรายละเอียดของแต่ละตัวชี้วัด ดังนี้

1. ด้านความรู้

1.1 มีความรอบรู้ในวิชาชีพของตน เช่น ปรัชญาการศึกษา ประวัติ การศึกษา หลักการศึกษา นโยบายการศึกษา แผนและโครงการพัฒนาการศึกษา

1.2 มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องหลักสูตร

1.3 มีความรู้ในวิชาที่สอนอย่างแท้จริง สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีในศาสตร์ ความรู้มาสู่การปฏิบัติได้ ทั้งการปฏิบัติในระดับสากลและระดับท้องถิ่น

1.4 มีความรู้ด้านการวิจัย วิทยาการคอมพิวเตอร์ และภาษา เพื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้

1.5 มีความรู้ด้านเทคนิคการสอน จิตวิทยา การวัดผลประเมินผลและ สามารถประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1.6 รู้ข้อมูลข่าวสารรอบตัว และเรื่องราวในท้องถิ่น เพื่อแลกเปลี่ยน ความรู้และฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์วิจรรย์ได้

2. คุณธรรมและจรรยาบรรณ

2.1 ครูต้องมีศรัทธาในวิชาชีพครู ตั้งใจใช้ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ เพื่อให้บริการแก่เด็กผู้เรียนและสังคม มีความซื่อสัตย์ต่อหลักการอาชีพครู

2.2 มีความรับผิดชอบในด้านการศึกษาต่อสังคม ชุมชนและผู้เรียน

2.3 มีความรักความเมตตา ปรารถนาที่ดีต่อผู้เรียน

2.4 อุทิศตนและเวลาเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้รับความเจริญเติบโต และพัฒนาการในทุกด้าน

3. มุ่งมั่นพัฒนา

3.1 ครูจะต้องรู้จักสำรวจและปรับปรุงตนเอง สนใจใฝ่รู้และศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ

3.2 รู้จักเพิ่มพูนวิทยฐานะของตนเอง

3.3 พยายามคิดทดลองวิธีการสอนใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน และร่วมพัฒนาชุมชน

4. ด้านคุณลักษณะ

4.1 มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และพร้อมที่จะพัฒนาวิชาชีพของตนอยู่เสมอ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน ทั้งด้านศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุชนิสัย และอุปนิสัย ตลอดจะมีความเป็นประชาธิปไตย ใฝ่รู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

4.2 มีความเมตตาแก่ศิษย์ และเห็นคุณค่าของศิษย์ มีสุขภาพสมบูรณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทางวิชาการ และสามารถใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้

4.3 มีบทบาทในการพัฒนาตนเองให้เป็นครูแบบใหม่ในระบบสากลได้ คือ

4.3.1 เป็นครูที่เน้นความหลากหลาย เพื่อตอบสนองต่อผู้เรียนเป็นหลัก แนะนำผู้เรียน สามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพและสร้างสรรค์ และให้ข้อมูลสะท้อนกลับผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง

4.3.2 รู้วิทยาการด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น เพราะการศึกษายุคใหม่ เป็นการศึกษาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น

4.3.3 เป็นครูที่ต้องไปหาผู้เรียนมากขึ้น เข้าเยี่ยมชุมชนได้มากขึ้น

5. ด้านการถ่ายทอด

5.1 สามารถประยุกต์ใช้เทคนิคการสอนต่าง ๆ เพื่อจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจและผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียน ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงความรู้นั้นสู่การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้หรือใช้ในการเรียนรู้ต่อไป

5.2 สามารถอบรมปมนิสัยให้ผู้เรียนมีศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุชนิสัย และอุปนิสัย รวมทั้งรักในความเป็นระบบประชาธิปไตย เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างปกติสุข

5.3 สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนใฝ่รู้ และก้าวทันเทคโนโลยี ตลอดจนสามารถใช้ภาษาสื่อสารกันได้ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองได้อย่างเสมอ และสามารถใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการแสวงหาความรู้และการเรียนรู้ด้วยตนเอง

5.4 สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมองกว้าง คิดไกลและมีวิจาร์ณญาณที่จะวิเคราะห์และเลือกใช้ข่าวสารข้อมูลให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้

5.5 พัฒนาให้ผู้เรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อพัฒนาชุมชน และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนได้

2. ผู้เรียน

ความหมายของผู้เรียน

มีนักวิชาการให้ความหมายของผู้เรียนไว้ดังนี้

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ตามมาตรา 4 ผู้เรียน หมายความว่า เด็กซึ่งกำลังรับการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั้งประเภทสามัญศึกษาและอาชีวศึกษาหรือเทียบเท่าอยู่ในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน

ราชบัณฑิตยสถาน (2556) ผู้เรียน หมายถึง ผู้เรียน ผู้ศึกษาเล่าเรียนผู้รับการศึกษาจากโรงเรียน

จากการศึกษา สรุปได้ว่า ผู้เรียน หมายถึง ผู้เรียน ผู้ศึกษาเล่าเรียนซึ่งกำลังรับการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ทั้งประเภทสามัญศึกษาและอาชีวศึกษาหรือเทียบเท่าอยู่ในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน

ความสำคัญของผู้เรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตามมาตรา 22 ยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

ประไพ ฉลาดคิด (2548) ผู้เรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสอน เพราะการสอนจะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องมีผู้เรียนเป็นผู้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้สอนจัดให้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่เป็นไปตามจุดประสงค์ของการสอนที่ตั้งไว้ จากการศึกษาความสำคัญของผู้เรียน สรุปได้ว่า ผู้เรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสอน เพราะการสอนจะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องมีผู้เรียนเป็นผู้ได้รับความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้สอนจัดให้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่เป็นไปตามจุดประสงค์ของการสอนที่ตั้งไว้ โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

ตัวชี้วัดคุณลักษณะทั่วไปของผู้เรียน

นอกจากพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนที่ควรทราบดังกล่าวแล้วผู้เรียนยังมีคุณลักษณะทั่วไปที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้ออกแบบการจัดการเรียนการสอนควรได้คำนึงถึงคุณลักษณะดังกล่าวประกอบด้วย สิ่งต่อไปนี้

1. คุณลักษณะของผู้เรียนทางสติปัญญา บุคคลแต่ละคนมีความแตกต่างกันทางสติปัญญา ดังนี้

1.1 เซวาร์ปัญญา (Intelligence) แต่เดิมนั้นความคิดเกี่ยวกับ

เซวาร์ปัญญาจะติดอยู่ที่ความสามารถทางด้านภาษา คณิตศาสตร์และความคิดเชิงตรรกะเป็นหลักการวัดเซวาร์ปัญญาหรือ I.Q. ได้จากคะแนนจากแบบทดสอบที่วัดความสามารถทั้ง 2 ด้าน เทียบกับระดับอายุตามปีปฏิทิน แต่หลังจากที่การ์ดเนอร์ (Gardner) ได้เสนอทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligence) และได้ให้ความหมายของเซวาร์ปัญญาแตกต่างจากคำจำกัดความเดิมที่มีผู้ให้ไว้โดยเซวาร์ปัญญา หมายถึง ความสามารถในการแก้ปัญหาในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ หรือการสร้างผลงานต่าง ๆ ซึ่งขึ้นกับบริบททางวัฒนธรรม นอกจากนั้น เซวาร์ปัญญายังมีหลากหลายถึง 8 ด้านด้วยกัน คือ (ทศนา เขมมณี, 2555)

1.1.1 ด้านภาษา เป็นความสามารถในการเรียนรู้โดยผ่านการใช้ทักษะทางภาษา ได้แก่ การฟัง-พูด การอ่าน-เขียน

1.1.2 ด้านคณิตศาสตร์หรือการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ เป็นความสามารถในการเรียนรู้ ด้านจำนวน ตัวเลข ทักษะการคิดคำนวณ การตั้งสมมติฐานและการให้เหตุผล

1.1.3 ด้านมิติสัมพันธ์ เป็นความสามารถในการเห็นความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่และระยะทางจึงสามารถทำได้ดีในการวาด การสร้างและการออกแบบเป็นผู้ที่ถนัดการเรียนรู้ผ่านการสังเกตความแตกต่าง การจินตนาการเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ การสร้างภาพและการใช้สี

1.1.4 ด้านดนตรี เป็นความสามารถเกี่ยวกับจังหวะ ทำนองและการตอบสนองต่อเสียงต่าง ๆ เช่น เสียงเพลง การแยกเสียงสูง เสียงต่ำ เป็นต้น

1.1.5 ด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ เป็นผู้ที่มีความสามารถเกี่ยวกับกิจกรรมทางกาย เรียนรู้ผ่านการเคลื่อนไหว การใช้กายสัมผัส เช่น นักกีฬา นักเต้นรำ เป็นต้น

1.1.6 ด้านการสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นผู้ที่มีความสามารถในการเข้าใจผู้อื่น จึงสามารถเรียนรู้จากการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.7 ด้านการเข้าใจตนเอง เป็นผู้ที่มีความสามารถในการเข้าใจตนเอง สามารถวิเคราะห์ ความต้องการของตนเอง การปฏิบัติงานและการเปลี่ยนแปลงของตนเองที่เกิดขึ้นได้ จึงเหมาะที่จะเรียนรู้ และทำงานโดยลำพัง

1.1.8 ด้านความเข้าใจธรรมชาติ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสังเกตสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ มีความรัก ความสนใจและเห็นความสำคัญของธรรมชาติ จึงเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องพืช เรื่องสัตว์ ได้ดี

1.2 ระดับความสามารถในการอ่าน การอ่านเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ที่สำคัญ ซึ่งในแต่ละคนมีระดับความสามารถในการอ่านไม่เท่ากัน

1.3 ความรู้และประสบการณ์เดิมที่มีมาก่อน ทั้งที่เป็นความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับตนเองและสังคม และความรู้เฉพาะ ตลอดจนทักษะที่มีมาก่อนเป็นพื้นฐานซึ่งแต่ละคนมีไม่เหมือนกัน

1.4 ยุทธศาสตร์ในการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการและแผนการที่บุคคลใช้ในการเรียนรู้ และการรู้จักควบคุมตนเอง เพื่อให้เกิดพฤติกรรมการเรียนที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (กรมวิชาการ, 2539) ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่บุคคลใช้ในการเรียนรู้เนื้อหาที่แตกต่างกัน มีวิธีการแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ยุทธศาสตร์ที่บุคคลใช้ในการเรียนรู้ที่สำคัญ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การจำ ยุทธศาสตร์การคิดและการควบคุมการคิดของตนให้อยู่ในแนวทางที่ต้องการ ยุทธศาสตร์การควบคุมอารมณ์และยุทธศาสตร์ด้านสังคมหรือการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อช่วยในการเรียนรู้

2. คุณลักษณะของผู้เรียนด้านร่างกาย ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ดังนี้

2.1 การรับรู้ทางประสาท การรับรู้เป็นกระบวนการรับข้อมูลข่าวสารผ่านทางประสาทสัมผัส ซึ่งประกอบด้วย การเห็น การได้ยิน การรับรส การรับความรู้สึกทางสัมผัส ผู้เรียนแต่ละคนมีการรับรู้ทางประสาทแตกต่างกัน อันเนื่องจากความสมบูรณ์หรือบกพร่องของประสาทสัมผัสดังกล่าว เช่น บางคนสายตาสั้น บางคนสายตายาว บางคนตาบอดสี ซึ่งล้วนมีผลต่อการรับรู้ของข้อมูลข่าวสาร นอกจากนั้นปัจจัยแวดล้อมก็ยังส่งผลต่อการรับรู้ของมนุษย์ เช่น ภาพลวงตา การรับรู้ภาพ และพื้นที่เป็น สีขาวและดำสลับกัน เป็นต้น

2.2 เพศ ในแต่ละสังคมมักจะมีอคติคาดหวังในบทบาทของเพศชายและเพศหญิงแตกต่างกัน เช่น บทบาทในครอบครัว ในงานอาชีพ เป็นต้น จากการใช้แบบสอบถามของเธอร์สโตน (Thurstone) เพื่อวัดพื้นฐานความสามารถทางสติปัญญาระหว่างเพศชายและเพศหญิงพบว่า ผู้ชายเก่งกว่าผู้หญิงในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ และการแก้ปัญหา ส่วนเพศหญิงเก่งกว่าเพศชายในเรื่องความสามารถทางด้านภาษา ความสามารถทางเหตุผล และความสามารถในการใช้คำ

2.3 อายุ จากการศึกษาพัฒนาการของมนุษย์ พบว่า ในแต่ละช่วงวัยจะมีความแตกต่างในด้านพัฒนาการความสามารถทางร่างกาย สติปัญญา และพัฒนาการด้านอารมณ์ สังคมที่สังเกตได้ชัดเจนและแน่นอน

3. คุณลักษณะของผู้เรียนด้านเจตคติ ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ดังนี้

3.1 แรงจูงใจทางวิชาการ ผู้ที่มีแรงจูงใจทางวิชาการ หมายถึง ผู้ที่เห็นความหมาย ความสำคัญของผลที่จะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้และคาดหวังว่าจะประสบความสำเร็จในการเรียน ดังนั้น บทบาทของครูก็คือ ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนตั้งความคาดหวังได้เหมาะสมกับระดับความสามารถ เพื่อให้มีโอกาสประสบความสำเร็จ ตลอดจนสนับสนุนช่วยเหลือให้ผู้เรียนได้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

3.2 ความสนใจ ผู้ที่มีความสนใจในสิ่งใดย่อมทำสิ่งนั้นได้ดีบุคคลมีความสนใจแตกต่างกัน อันเนื่องมาจากความชอบ ความคุ้นเคย ความถนัดและพื้นภูมิหลังที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องในสิ่งนั้น หรือบางครั้งเนื่องมาจากความแปลกใหม่ก็ได้ ดังนั้นการค้นพบความสนใจของผู้เรียนและสาเหตุที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจการเรียนรู้ก็จะช่วยในการจัดการเรียนรู้ให้เป็นที่น่าสนใจ

3.3 ทักษะคิดต่อการเรียนและวิชาที่เรียน คือ ความรู้สึกที่บุคคลมีต่อการเรียนและวิชาที่เรียน ทักษะคิดเป็นได้ทั้งในด้านบวกและด้านลบ

3.4 ระดับความตื่นตัว (Anxiety) คนทุกคนมีการตื่นตัวอยู่เสมอจากระดับที่เฉื่อยชาที่สุดจนถึงระดับตื่นเต้นที่สุด ระดับของการตื่นตัวที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือ ระดับกลาง

3.5 ความรู้สึกของผู้เรียนที่มีต่อตนเอง ต่อโรงเรียน ครูและเพื่อนร่วมชั้น เป็นสิ่งที่มีผลต่อการเรียนรู้มาก

3.6 การอุทิศให้กับความสำเร็จ หมายถึง การที่บุคคลทุ่มเทความพยายามของตนเองในการทำงาน เพื่อให้เกิดความสำเร็จ ซึ่งบางคนมีมาก บางคนมีน้อย

3.7 ความเชื่อและศรัทธา เป็นคุณลักษณะด้านเจตคติที่มีพลังต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคลค่อนข้างมาก ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม

4. คุณลักษณะของผู้เรียนด้านสังคม ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ดังนี้

4.1 แนวโน้มที่จะร่วมมือและแข่งขัน จอห์นสัน จอห์นสัน และโฮลูเบค (Johnson, Johnson and Holubec, 1994) กล่าวถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้เรียนในการเรียนรู้ว่ามี 3 ลักษณะ คือ ลักษณะแข่งขันในการเรียนรู้ (Competition) ผู้เรียนแต่ละคนจะพยายามเรียนให้ได้ดีกว่าคนอื่น เพื่อให้ได้คะแนนดี ได้รับการยกย่อง ลักษณะที่สองต่างคนต่างเรียน (Individualism) คือ แต่ละคนต่างรับผิดชอบดูแลตนเองไม่ยุ่งเกี่ยวกับผู้อื่น และลักษณะที่สามร่วมมือและช่วยกันเรียนรู้ (Cooperation) ในการจัดการเรียนรู้นั้นควรให้โอกาสผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้ง 3 ลักษณะ โดยเลือกใช้ลักษณะการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ แต่ในปัจจุบันเนื่องจากสภาพแวดล้อมทางสังคมมีการแข่งขันสูง ในห้องเรียนจึงควรส่งเสริมการเรียนแบบร่วมมือ

4.2 พื้นเพด้านเศรษฐกิจสังคม เป็นความแตกต่างอันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพ เช่น ผู้มีอาชีพทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การบริการ ลูกจ้าง ข้าราชการ เป็นต้น และถิ่นอาศัย เช่น ผู้ที่อาศัยอยู่ในเมือง ในชนบท หรือกึ่งเมืองกึ่งชนบท ความแตกต่างนี้ย่อมส่งผลต่อประสบการณ์การเรียนรู้ และเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้แตกต่างกัน

4.3 พื้นเพทางด้านเชื้อชาติ สังคมที่มีการขยายตัวและเปิดกว้างในการติดต่อสัมพันธ์ ระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ โดยเฉพาะการติดต่อ เชื่อมโยงกันในด้านเศรษฐกิจ การค้า กว้างขวางเพียงใด ย่อมมีผู้คนที่แตกต่างกันในด้านเชื้อชาติหลังไหลมาอยู่ร่วมกันมากขึ้น เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ดังเช่น สังคมไทยที่เปิดรับแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านและกำลังจะก้าวสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 เราก็จะพบสภาพเช่นนี้เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

4.4 พื้นเพทางด้านศาสนา ผู้คนที่มีเชื้อชาติแตกต่างกันก็มักจะมี ความเชื่อ ความศรัทธาต่อศาสนาที่แตกต่างกัน เหล่านี้ย่อมมีผลต่อแนวคิดและปรัชญาในการดำเนินชีวิตของบุคคลที่แตกต่างกันด้วย จะเห็นว่าคุณลักษณะทั้ง 4 ด้าน ดังกล่าว ทำให้ผู้เรียนมีความแตกต่าง หลากหลายมากขึ้น การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนควรได้นำคุณลักษณะทั่วไปดังกล่าวของผู้เรียนมาพิจารณา ประกอบด้วย

วิทยา พัฒนเมธาดา (2561) ผู้เรียน ธรรมชาติของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรกเกี่ยวกับความสามารถของสมอง ความถนัด ความสนใจพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจ ความต้องการพื้นฐานหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าศักยภาพผู้เรียน

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ตัวชี้วัดคุณลักษณะทั่วไปของผู้เรียน ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด คือ คุณลักษณะของผู้เรียนทางสติปัญญา คุณลักษณะของผู้เรียนด้านร่างกาย คุณลักษณะของผู้เรียนด้านเจตคติ คุณลักษณะของผู้เรียนด้านสังคม และความต้องการพื้นฐานโดยมีรายละเอียดของแต่ละตัวชี้วัด ดังนี้

1. คุณลักษณะของผู้เรียนทางสติปัญญา แต่ละคนมีความแตกต่างกันทางสติปัญญา ดังนี้

- 1.1 เซวาร์ปัญญา (Intelligence) 8 ด้าน
- 1.2 ระดับความสามารถในการอ่าน
- 1.3 ความรู้และประสบการณ์เดิมที่มีมาก่อน
- 1.4 ยุทธศาสตร์ในการเรียนรู้

2. คุณลักษณะของผู้เรียนด้านร่างกาย ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน

ดังนี้

- 2.1 การรับรู้ทางประสาท
- 2.2 เพศ

2.3 อายุ

3. คุณลักษณะของผู้เรียนด้านเจตคติ ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ดังนี้

3.1 แรงจูงใจทางวิชาการ

3.2 ความสนใจ

3.3 ทักษะคิดต่อการเรียนและวิชาที่เรียน

3.4 ระดับความตื่นตัว (Anxiety)

3.5 ความรู้สึกรักของผู้เรียนที่มีต่อตนเอง ต่อโรงเรียน ครูและเพื่อนร่วมชั้น

3.6 การอุทิศให้กับความสำเร็จ

3.7 ความเชื่อและศรัทธา

4. คุณลักษณะของผู้เรียนด้านสังคม ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ดังนี้

4.1 แนวโน้มที่จะร่วมมือและ

4.2 พื้นพทางด้านเศรษฐกิจสังคม

4.3 พื้นพทางด้านเชื้อชาติ

4.4 พื้นพทางด้านศาสนา

5. ความต้องการพื้นฐาน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ศักยภาพผู้เรียน ดังนี้

5.1 ผู้เรียนที่มีศักยภาพต่ำ

5.2 ผู้เรียนที่มีศักยภาพปานกลาง

5.3 ผู้เรียนที่มีศักยภาพสูง

3. การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน

ความหมายการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน

มีนักวิชาการผู้ให้ความหมายของการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนไว้ ดังนี้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553) การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการสอน ได้แก่ การสร้างบรรยากาศที่ท้าทาย บรรยากาศที่มีอิสระ บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ บรรยากาศที่มีความอบอุ่น บรรยากาศแห่งการปกครองชั้นเรียน และบรรยากาศแห่งความสำเร็จ เพื่อช่วยส่งเสริมให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ชนาธิป พรกุล (2554) การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึง สถานที่ซึ่งมีการทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องใช้กระบวนการคิดเป็นประจำและผู้เรียนกับครูทำกิจกรรมสะท้อนความคิด หรืออภิปรายเกี่ยวกับความคิดของตน โดยการให้ความสนใจกับการจัดชั้นเรียนให้สะดวกในการทำกิจกรรม การใช้สื่อการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดได้หลากหลายและกิจกรรมที่สนับสนุนส่งเสริมการคิด

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยต่อการสอนของครูและการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อช่วยส่งเสริมให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ความสำคัญของการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553) การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนมีความสำคัญในการช่วยสร้างความสนใจใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา ตลอดจนช่วยสร้างเสริมความมีระเบียบวินัยให้แก่ผู้เรียนผู้เรียนมีความสัมพันธ์ฉันมิตรต่อกัน ทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความสุข รักการเรียน

ชนาธิป พรกุล (2554) การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนการสอนและการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนผูกพันอยู่กับการคิด และสามารถค้นหาความสัมพันธ์ของข้อมูลความรู้ การมีปฏิสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนมีความสำคัญในการสนับสนุนการสอนและการเรียนรู้ ช่วยสร้างความสนใจใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา ช่วยสร้างเสริมความมีระเบียบวินัยให้แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความสุข รักการเรียน ทำให้ผู้เรียนผูกพันอยู่กับการคิดและสามารถค้นหาความสัมพันธ์ของข้อมูลความรู้ การมีปฏิสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี

ตัวชี้วัดของการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน

พรรณี ชูทัย (2550) กล่าวถึง บรรยากาศในชั้นเรียนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการสอนจัดแบ่งได้ 6 ลักษณะ สรุปได้ดังนี้ บรรยากาศที่ทำทหาย บรรยากาศที่มีอิสระ บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ บรรยากาศที่มีความอบอุ่น บรรยากาศแห่งการควบคุม บรรยากาศแห่งความสำเร็จ

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553) ตัวชี้วัดของการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนมี ดังนี้ การสร้างบรรยากาศที่ทำทหาย บรรยากาศที่มีอิสระ บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ บรรยากาศที่มีความอบอุ่น บรรยากาศแห่งการปกครองชั้นเรียน และบรรยากาศแห่งความสำเร็จ

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ตัวชี้วัดของการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด คือ การสร้างบรรยากาศที่ทำทหาย บรรยากาศที่มีอิสระ บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ บรรยากาศที่มีความอบอุ่น และบรรยากาศแห่งความสำเร็จ โดยมีรายละเอียดของแต่ละตัวชี้วัด ดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศที่ทำทหาย

บรรยากาศที่ทำทหาย เป็นบรรยากาศที่ครูกระตุ้นให้กำลังใจผู้เรียน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการทำงาน ผู้เรียนจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและพยายามทำงานให้สำเร็จ

2. บรรยากาศที่มีอิสระ

บรรยากาศที่มีอิสระ เป็นบรรยากาศที่ผู้เรียนมีโอกาสได้คิด ได้ตัดสินใจ เลือกสิ่งที่มีความหมายและมีคุณค่า รวมถึงโอกาสที่จะทำผิดด้วย โดยปราศจากความกลัว และ วิตกกังวล บรรยากาศเช่นนี้จะส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะปฏิบัติกิจกรรมด้วยความตั้งใจ โดยไม่รู้สึกรังเกียจ

3. บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ

บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ เป็นบรรยากาศที่ครูรู้สึกว่าผู้เรียน เป็นบุคคลสำคัญ มีคุณค่า และสามารถเรียนได้ อันส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และเกิดความยอมรับนับถือตนเอง

4. บรรยากาศที่มีความอบอุ่น

บรรยากาศที่มีความอบอุ่น เป็นบรรยากาศทางด้านจิตใจ ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการเรียน การที่ครูมีความเข้าใจผู้เรียน เป็นมิตร ยอมรับให้ความช่วยเหลือจะทำให้ผู้เรียนเกิดความอบอุ่น สบายใจ รักครู รักโรงเรียน และรักการมาเรียน

5. บรรยากาศแห่งความสำเร็จ

บรรยากาศแห่งความสำเร็จ เป็นบรรยากาศที่ผู้เรียนเกิดความรู้สึกประสบความสำเร็จในงานที่ทำ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ผู้สอนจึงควรพูดถึงสิ่งที่ผู้เรียนประสบความสำเร็จให้มากกว่าการพูดถึงความล้มเหลว เพราะการที่คนเราคำนึงถึงแต่สิ่งที่ล้มเหลว เพราะการที่คนเราคำนึงถึงแต่ความล้มเหลวจะมีผลทำให้ความคาดหวังต่ำ ซึ่งไม่ส่งเสริมให้การเรียนรู้ดีขึ้น

4. การออกแบบการเรียนรู้

ความหมายการออกแบบการเรียนรู้

มีนักวิชาการผู้ให้ความหมายของการออกแบบการเรียนรู้ไว้ดังนี้

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2533) ได้ให้ความหมายของการออกแบบการเรียนรู้ไว้ว่า การออกแบบการเรียนรู้เป็นการวางแผนการสอนอย่างมีระบบ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมาย ซึ่งเป็นการคิดวิเคราะห์องค์ประกอบเบื้องต้นของระบบและสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการเรียนการสอน

ชนาธิป พรกุล (2554) ได้ให้ความหมายของการออกแบบการเรียนรู้ไว้ว่า การออกแบบการเรียนรู้เป็นการวางแผนองค์ประกอบของการสอน ทำให้เห็นภาพรวมของการจัดการเรียนการสอนเป็นขั้นตอนการเลือกวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสอน วิธีสอน เทคนิคการสอน

สรุปความหมายของการออกแบบการเรียนรู้ ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ หมายถึง ความรู้ความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอนในการจัดกระบวนการสอน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมาย ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักการแก้ปัญหาและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม และมี คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ความสำคัญของการออกแบบการเรียนรู้

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2533) การออกแบบการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับครูในการจัดการเรียนรู้ เพราะเป็นวิธีการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ โดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2556) ได้กำหนดให้การออกแบบและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เป็นมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพของครู การออกแบบการเรียนการสอนจึงมีความสำคัญมากขึ้น ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งการศึกษาของไทยและสากล

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การออกแบบการเรียนรู้เป็นมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพของครู เป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับครูในการจัดการเรียนรู้ เพราะเป็นวิธีการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ โดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ตัวชี้วัดการออกแบบการเรียนรู้

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2533) ตัวชี้วัดของการออกแบบการเรียนรู้มีดังนี้ การวิเคราะห์ความจำเป็นผู้เรียน เนื้อหา การออกแบบ การพัฒนา การนำไปใช้ เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและการประเมินผล

Dick และ Carey (1985) ตัวชี้วัดของการออกแบบการเรียนรู้มีดังนี้ กำหนดผล (จุดมุ่งหมาย) ของการสอน การพัฒนาการสอน และการประเมินการเรียนการสอน

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ตัวชี้วัดของการออกแบบการเรียนรู้ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด คือ การวิเคราะห์ความจำเป็นผู้เรียน เนื้อหา การออกแบบ การพัฒนาการสอน การนำไปใช้ เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและการประเมินผล โดยมีรายละเอียดของแต่ละตัวชี้วัดดังนี้

1. การวิเคราะห์ความจำเป็นผู้เรียน เนื้อหา

1.1 วิเคราะห์ความจำเป็น (Need Analysis) คือ การวิเคราะห์เพื่อกำหนดเลือกว่าควรจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับอะไร โดยอาจหาข้อมูลจากความต้องการของผู้เรียน หรืออาจหาข้อมูลจากการกำหนดความจำเป็น ปัญหาขัดข้อง หรืออุปสรรคที่ทำให้การเรียน

การสอนไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และพิจารณาว่ามีความจำเป็นหรือไม่ที่จะต้องจัดการเรียนการสอน หากจำเป็นหรือสมควรจัด และควรจัดอย่างไร

1.2 วิเคราะห์เนื้อหา หรือกิจกรรมการเรียนการสอน (Content and Task Analysis) คือ การวิเคราะห์เพื่อจัดการเรียนการสอนให้ครอบคลุม หรือสอดคล้องกับความต้องการ ความจำเป็นในการเรียนการสอน

1.3 วิเคราะห์ผู้เรียน (Analyze Learner Characteristic) เป็นการวิเคราะห์เพื่อสรุปเป็นข้อมูลสำหรับการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน โดยควรวิเคราะห์ทั้งลักษณะทั่วไป เช่น อายุ ระดับความรู้ความสามารถ เพศ สังคม วัฒนธรรม เป็นต้น และควรวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของผู้เรียนด้วย เช่น ความรู้พื้นฐาน ทักษะความชำนาญ หรือความถนัด รูปแบบการเรียนรู้ ทักษะคิด เป็นต้น

1.4 วิเคราะห์วัตถุประสงค์ (Analyze Objective) วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน คือ จุดหมายปลายทางที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนและผู้สอนรู้ว่าเมื่อเรียนบทเรียนนั้น ๆ แล้วจะเกิดการเรียนรู้อะไรบ้าง ดังนั้นการกำหนดจุดวัตถุประสงค์จึงต้องมีการวิเคราะห์อย่างละเอียดและรอบคอบ โดยอาจกำหนดจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายหลักของการเรียนการสอนก่อน แล้วจึงกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่สามารถประเมินผลได้ชัดเจน เป็นรูปธรรม ว่าผู้เรียนบรรลุการเรียนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมแยกเป็น 3 ด้าน คือ

1.4.1 วัตถุประสงค์ด้านพุทธิพิสัย คือ พฤติกรรมเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ

1.4.2 วัตถุประสงค์ด้านจิตพิสัย คือ พฤติกรรมเกี่ยวกับความรู้สึก ค่านิยม ทักษะคิด

1.4.3 วัตถุประสงค์ด้านทักษะพิสัย คือ พฤติกรรมเกี่ยวกับการกระทำ หรือการปฏิบัติ

1.5 วิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Analyze Environment) วัตถุประสงค์การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในการสอน เพื่อเป็นการเตรียมการล่วงหน้าว่า สถานที่ เวลาและบริบทในการเรียนการสอนที่จะดำเนินการนั้นจะอยู่ในสภาพใด เช่น ขนาดห้องเรียน อุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนที่จะใช้คืออะไร

2. การออกแบบ

2.1 กำหนดว่าจะดำเนินการเรียนการสอนอย่างไร โดยมีการเขียน วัตถุประสงค์

2.2 จัดทำลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ กำหนดวิธีสอน

2.3 เลือกสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม

2.4 กำหนดวิธีการประเมินผลว่าผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่

3. การพัฒนาการสอน

3.1 ดำเนินการเตรียมการจัดการเรียนการสอน หรือ การพัฒนาแผนการเรียนการสอน

3.2 พัฒนาสื่อการเรียนการสอน เลือกใช้สื่อการเรียนการสอน โดยพิจารณาสื่อที่มีอยู่ว่าเหมาะสมที่จะใช้ ควรปรับปรุงก่อนใช้ หรือควรต้องสร้างสื่อใหม่

3.3 ทำการประเมินผลขณะดำเนินการพัฒนาหรือสร้างเพื่อปรับปรุง/แก้ไขให้ได้ระบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

4. การนำไปใช้ เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4.1 ดำเนินการเรียนการสอนตามที่ได้ออกแบบและพัฒนาไว้แล้วในสภาพจริง

4.2 ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้หลากหลายวิธีและสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมกับผู้เรียนกับแต่ละสถานการณ์ และแต่ละสิ่งแวดล้อม

4.3 ครูผู้สอนต้องใช้วิธีสอน เทคนิคการสอนที่หลากหลายเข้ามาใช้บูรณาการในการจัดการเรียนการสอน

5. การวัดและการประเมินผล

5.1 กำหนดจุดประสงค์การประเมิน โดยให้สอดคล้องและครอบคลุมจุดประสงค์ของหลักสูตร

5.2 กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมให้ชัดเจน

5.3 กำหนดสถานการณ์ ประสพการณ์ กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงออก

5.4 ใช้เครื่องมือในการวัดผล เพื่อทำการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ และจัดบันทึกไว้

5.5 ประเมินผล โดยผสมผสานข้อมูลต่าง ๆ ของทุกรายการที่วัดได้แล้ว วินิจฉัยชี้ขาด

4. หลักการจัดการเรียนรู้

หลักการจัดการเรียนรู้เป็นความรู้พื้นฐานที่สำคัญสำหรับผู้ที่จะเป็นผู้สอน แม้ว่าผู้สอนแต่ละคนจะมีเทคนิคการจัดการเรียนรู้เฉพาะของตน แต่ก็ยึดหลักการพื้นฐานเดียวกันซึ่งหลักการพื้นฐานนี้มีนักการศึกษาได้แสดงทรรศนะไว้ดังนี้

ทองคำณ หงส์พันธุ์ (2542) กล่าวถึง หลักการจัดการเรียนรู้โดยกล่าวไว้เป็นบัญญัติ
20 ประการของการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรให้กระจ่าง
2. วางแผนการจัดการเรียนรู้อย่างดี
3. มีกิจกรรม/ทำอุปกรณ์
4. สอนจากง่ายไปหายาก
5. วิธีสอนหลายหลากมากชนิด
6. สอนให้คิดมากกว่าจำ
7. สอนให้ทำมากกว่าท่อง
8. แคล้วคล่องเรื่องสื่อสาร
9. ต้องชำนาญการจูงใจ
10. อย่าลืมนำจิตวิทยา
11. ต้องพัฒนาอารมณ์ขัน
12. ต้องผูกพันห่วงหาศิษย์
13. ฝ่าฝืนตามติดพฤติกรรม
14. อย่าทำตัวเป็นทรราช
15. สร้างบรรยากาศไม่น่ากลัว
16. ประพฤติตัวตามที่สอน
17. อย่าตัดรอนกำลังใจ
18. ใช้เทคนิคการประเมิน
19. ผู้เรียนเพลินมีความสุข
20. ผู้สอนสนุกกับการเรียน

จากหลักการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า เป็นแนวทางในการจัดการ
เรียนรู้ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน ซึ่งสามารถสรุป เป็นหลักการจัดการ
เรียนรู้พื้นฐาน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายที่วางไว้ ดังนี้

1. สอนจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวออกไป หาสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว ตามปกติผู้เรียนมักจะสนใจ
และคุ้นเคยกับสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว บทเรียนที่ผู้สอนจะนำมาสอนนั้นควรเลือกสิ่งที่อยู่รอบตัว หรือใกล้ตัว
ก่อนแล้วค่อยสอนสิ่งที่อยู่ห่างจากตัวออกไปเรื่อย
2. สอนจากสิ่งที่ย่างไปหาสิ่งที่ยาก การจัดการเรียนรู้ถ้าจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี
ผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกหัวข้อเรื่องจากง่ายไปหายากอยู่แล้ว เพราะสิ่งง่าย ๆ นั้นผู้เรียนจะเข้าใจ
ได้ดีและเป็นพื้นฐานในการเรียนสิ่งยากต่อไป

3. สอนจากตัวอย่างไปหากฎเกณฑ์ ในการจัดการเรียนรู้บทเรียนใด ๆ ก็ตาม ผู้สอนควรให้ตัวอย่างหลาย ๆ ตัวอย่าง หรืออาจจะให้ผู้เรียนช่วยหาตัวอย่างให้แล้ว ช่วยกันสรุป ตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นมา

4. สอนจากสิ่งที่รู้ไปหาสิ่งที่ไม่รู้ ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าประสบการณ์ใหม่นั้น ย่อมต้องอาศัยบทเรียนเก่าหรือประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐาน จึงจะเรียนบทเรียนใหม่ได้เข้าใจดี

5. สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม ในการจัดการเรียนรู้บทเรียนใด ๆ ก็ตาม ผู้สอนควรพยายามใช้สื่อการเรียนประกอบการจัดการเรียนรู้ จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น เพื่อเป็นวิธีการทำให้บทเรียนเป็นรูปธรรม ซึ่งจะง่ายแก่การเข้าใจของผู้เรียน

6. สอนจากการทดลองไปหาการสรุปตั้งกฎเกณฑ์ บทเรียนใดที่สามารถให้ผู้เรียน ทดลองปฏิบัติจริงได้ ผู้สอนก็ควรให้ผู้เรียนทดลองปฏิบัติหรือลงมือกระทำด้วยตนเอง เมื่อทดลองเสร็จ แล้วผู้สอนจึงซักถามและให้ผู้เรียนคิดสรุปเป็นกฎเกณฑ์ขึ้นมา

7. สอนโดยคำนึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ธรรมชาติของผู้เรียนในวัยต่าง ๆ นั้นจะมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความสนใจ ความถนัดพิเศษและความสามารถ ผู้สอนจะต้องเข้าใจ ในหลักพัฒนาการของผู้เรียนในวัยต่าง ๆ ด้วย เพื่อที่จะได้จัดเตรียมบทเรียนและกิจกรรมไว้ หลาย ๆ อย่างให้ผู้เรียนได้เลือกทำกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ ซึ่งจะเกิดผลดีต่อการเรียน ของผู้เรียนด้วย

8. สอนโดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยา หลักจิตวิทยาที่ผู้สอนต้องนำมาใช้ในการจัดการ เรียนรู้มากที่สุดคือ จิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการศึกษา เป็นต้น

9. สอนโดยยึดจุดหมายของการจัดการศึกษา จุดหมายของการจัดการศึกษา จะเป็นเป้าหมายหลักตามแนวนโยบายในการจัดดำเนินการศึกษาของชาติในระดับต่าง ๆ

10. สอนโดยยึดความมุ่งหมายของหลักสูตรและบทเรียนเป็นหลัก ในการจัดการ เรียนรู้ นั้น ผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยยึดความมุ่งหมาย หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของ หลักสูตรที่กำหนดไว้เป็นหลัก และอีกทั้งผู้สอนยังต้องกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเฉพาะของแต่ละ สาระ หรือหน่วยการเรียนรู้ขึ้นด้วย และในขณะที่สอนผู้สอนต้องพยายามจัดสถานการณ์ สภาพการณ์ และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้บรรลุตามความมุ่งหมายเฉพาะสาระหรือหน่วยการเรียนรู้ นั้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการเรียนที่ดี

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552) ได้สรุป หลักการสำคัญของการจัดเรียนรู้โดยแหล่งข้อมูล หลักไว้ ดังนี้

1. เน้นกระบวนการคิดในเนื้อหาการเรียนรู้
2. เน้นแรงจูงใจภายใน

3. การเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยให้โอกาสการเรียนรู้หลากหลายระดับและ
หลากหลายรูปแบบการเรียนรู้

4. ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือผู้แนะนำมากกว่าสอนบรรยาย
5. ใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น
6. เนื้อหาควรสัมพันธ์กับความรู้พื้นฐานของผู้เรียน มีความหมายและเหมาะสม
กับผู้เรียน

7. ส่งเสริมการใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลายในการเรียนรู้
8. ส่งเสริมความร่วมมือกันในการวางแผนการสอนของผู้สอนและ

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

9. ส่งเสริมการใช้เวลาและสถานที่เรียนที่ยืดหยุ่น

10. ส่งเสริมการพัฒนายุทธวิธีและทักษะทางสารสนเทศ

ทิศนา ขมณี (2553) กล่าวถึง หลักการจัดการเรียนรู้ คือ

1. การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้อบอุ่น ปลอดภัย ไม่น่าหวาดกลัว
น่าไว้วางใจจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

2. ผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพและแรงจูงใจที่จะพัฒนาตนเอง ครูจึงควรสอนแบบ
ชี้แนะ โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้นำทางในการเรียนรู้ และคอยช่วยเหลือผู้เรียนให้เรียนอย่างสะดวก

จนบรรลุผล

3. ในการจัดการเรียนการสอนควรเน้นการเรียนรู้กระบวนการเป็นสำคัญ
เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญที่บุคคลใช้ในการดำรงชีวิตและแสวงหาความรู้ต่อไป
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2553) สรุปหลักการ
จัดการเรียนรู้พื้นฐานไว้ดังนี้

1. สอนจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวออกไปหาสิ่งที่อยู่ไกลตัว ตามปกติผู้เรียนมักจะสนใจ
และคุ้นเคยกับสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว บทเรียนที่ผู้สอนจะนำมาสอนนั้นควรเลือกสิ่งที่อยู่รอบตัว หรือใกล้ตัว
ก่อนแล้วค่อยสอนสิ่งที่อยู่ห่างจากตัวออกไปเรื่อย ๆ

2. สอนจากสิ่งที่ยากไปหาสิ่งที่ง่าย การจัดการเรียนรู้ถ้าจะให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี
ผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกหัวข้อเรื่องจากง่ายไปหายากอยู่แล้ว เพราะสิ่งง่าย ๆ นั้นผู้เรียนจะเข้าใจ
ได้ดีและเป็นพื้นฐานในการเรียนสิ่งที่ยากต่อไป

3. สอนจากตัวอย่างไปหากฎเกณฑ์ ในการจัดการเรียนรู้บทเรียนใด ๆ ก็ตาม
ผู้สอนควรให้ตัวอย่างหลาย ๆ ตัวอย่าง หรืออาจจะให้ผู้เรียนช่วยหาตัวอย่างให้แล้วช่วยกันสรุป
ตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นมา

4. สอนจากสิ่งที่รู้ไปหาสิ่งที่ไม่รู้ ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าประสบการณ์ใหม่นั้น ย่อมต้องอาศัยบทเรียนเก่าหรือประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐาน จึงจะเรียนบทเรียนใหม่ได้เข้าใจดี

5. สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม ในการจัดการเรียนรู้บทเรียนใด ๆ ก็ตาม ผู้สอนควรพยายามใช้สื่อการเรียนประกอบการจัดการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น เพื่อเป็นวิธีการทำให้บทเรียน เป็นรูปธรรม ซึ่งจะง่ายแก่การเข้าใจของผู้เรียน

6. สอนจากการทดลองไปหาการสรุปตั้งกฎเกณฑ์ บทเรียนใดที่สามารถให้ผู้เรียน ทดลองปฏิบัติจริงได้ ผู้สอนก็ควรให้ผู้เรียนทดลองปฏิบัติหรือลงมือกระทำด้วยตนเอง เมื่อทดลองเสร็จ แล้วผู้สอนจึงซักถามและให้ผู้เรียนคิดสรุปเป็นกฎเกณฑ์ขึ้นมา

7. สอนโดยคำนึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ธรรมชาติของผู้เรียนในวัยต่าง ๆ นั้นจะมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความสนใจ ความถนัดพิเศษและความสามารถ ผู้สอนจะต้องเข้าใจ ในหลักพัฒนาการของผู้เรียนในวัยต่าง ๆ ด้วย เพื่อที่จะได้จัดเตรียมบทเรียนและกิจกรรมไว้ หลาก ๆ อย่างให้ผู้เรียนได้เลือกทำกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ ซึ่งจะเกิดผลดีต่อการเรียน ของผู้เรียนด้วย

8. สอนโดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยา หลักจิตวิทยาที่ผู้สอนต้องนำมาใช้ในการจัดการ เรียนรู้มากที่สุด คือ จิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการศึกษา เป็นต้น

9. สอนโดยยึดจุดหมายของการจัดการศึกษา จุดหมายของการจัดการศึกษา จะเป็นเป้าหมายหลักตามแนวนโยบายในการจัดดำเนินการศึกษาของชาติในระดับต่าง ๆ

10. สอนโดยยึดความมุ่งหมายของหลักสูตรและบทเรียนเป็นหลัก ในการจัดการ เรียนรู้ นั้นผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยยึดความมุ่งหมายหรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของ หลักสูตรที่กำหนดไว้เป็นหลัก และอีกทั้งผู้สอนยังต้องกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเฉพาะของ แต่ละสาระหรือหน่วยการเรียนรู้ขึ้นด้วย และในขณะที่สอนผู้สอนต้องพยายามจัดสถานการณ์ สภาพการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้บรรลุตามความมุ่งหมายเฉพาะสาระหรือ หน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการเรียนที่ดี

วีระชัย ศรีวงษ์รัตน์ (2559) กล่าวถึง หลักการจัดการเรียนรู้เป็นความรู้พื้นฐานที่ สำคัญสำหรับผู้ที่จะเป็นผู้สอน แม้ว่าผู้สอนแต่ละคนจะมีเทคนิคการจัดการเรียนรู้เฉพาะของตน แต่ก็จำเป็นจะยึดหลักการพื้นฐานเดียวกันในการจัดการเรียนรู้ อันได้แก่ หลักการเตรียมความพร้อม พื้นฐาน ได้แก่ การเตรียมตัวผู้สอนด้านความรู้ ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้และด้านการแก้ปัญหา การจัดการเรียนรู้หลักการวางแผนและเตรียมการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การเตรียมเขียนแผนการจัดการ เรียนรู้ การผลิตสื่อเตรียมบททดสอบและข้อสอบ หลักการใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ เช่น หลักความ แตกต่างระหว่างบุคคล หลักการเร้าความสนใจ หลักการเสริมแรง และหลักการประเมินผลและ

รายงานผล ซึ่งเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ การสร้างและการใช้เครื่องมือ การประเมินการตีความหมาย และการรายงานผลการประเมิน

จากการศึกษาสรุปได้ว่า หลักการจัดการเรียนรู้มี 4 หลักการ คือ

1. หลักการเตรียมความพร้อมพื้นฐาน ได้แก่ การเตรียมตัวผู้สอนด้านความรู้ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ และด้านการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้
2. หลักการวางแผนและเตรียมการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การเตรียมเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ การผลิตสื่อ เตรียมแบบทดสอบ และซ่อมสอน
3. หลักการใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ เช่น หลักความแตกต่างระหว่างบุคคลหลักการเร้าความสนใจ หลักการเสริมแรง
4. หลักการประเมินผลและรายงานผล ซึ่งเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ การสร้างและการใช้เครื่องมือการประเมิน การตีความหมาย และการรายงานผลการประเมิน

การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

1. ความเป็นมาของแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

จิรัฐีกาล พงศ์ภคเธียร (2550) ปรัชญาแนวคิดเรื่องจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) เริ่มต้นขึ้นที่สหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1974 ที่มหาวิทยาลัยนาโรปะ มลรัฐโคโลราโด สหรัฐอเมริกา ซึ่งก่อตั้งขึ้นโดย เซอเกียมตรงปะ แต่เริ่มเป็นที่รู้จักแพร่หลายมากขึ้น ในหมู่นักการศึกษาทุกระดับ โดยมีอิทธิพลต่อเครือข่ายการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายแห่งเช่น เครือข่าย Five Colleges หรือมหาวิทยาลัย 5 แห่ง คือ Amherst College, Hampshire College, Mount Holyoke, Smith College และ University of Massachusetts, Amherst หรือเครือข่ายในมลรัฐโคโลราโด กล่าวคือ Rocky Mountain Contemplative Higher Education Network (RMCHEN) ซึ่งเริ่มเปิดตัวอย่างเป็นทางการในเดือนกันยายน ค.ศ. 2006

มหาวิทยาลัยนาโรปะเป็นมหาวิทยาลัยการปฏิบัติเชิงจิตตปัญญาในการศึกษา หมายถึง การศึกษาที่มุ่งเน้นการสืบค้นสำรวจภายในตนเอง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและการรับฟังด้วยใจเปิดกว้าง ซึ่งจะนำไปสู่การตระหนักรู้จักตนเอง การหยั่งรู้ และความเปิดกว้างยอมรับความหลากหลายและอุดมของโลก ทั้งนี้จากการตระหนักเข้าใจตนเองจะส่งผลให้เกิดความชื่นชมในคุณค่าของประสบการณ์ของผู้อื่นด้วยเช่นกัน เป้าหมายของการศึกษาเชิงจิตตปัญญาไม่ได้เป็นการเรียนรู้เพื่อการใคร่ครวญภายในเท่านั้น จิตตปัญญาศึกษาไม่ได้หมายถึงการละเลยความเป็นวิชาการ แต่หมายถึงการหยั่งรากให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ให้เป็นประสบการณ์ส่วนตัวที่สัมผัสโดยตรงมากขึ้น และให้มีสมดุลกับการฝึกจิตมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการทำสมาธิ เพื่อให้การพัฒนาในด้านในและ

การพัฒนาความรู้ภายนอกเติบโตไปด้วยกัน ทั้งนี้การศึกษาที่มีสมดุลงกล่าวจะบ่มเพาะความสามารถของผู้เรียนให้ไปเกินระดับของถ้อยคำและมโนทัศน์ รวมไปถึงเรื่องของหัวใจ บุคลิกลักษณะนิสัย ความสร้างสรรค์การตระหนักเข้าใจตน การมีสมาธิ ความเปิดกว้าง และความยืดหยุ่นทางความคิด

แนวทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาดังกล่าวยังมีองค์กรอื่น ๆ ที่ทำงานขับเคลื่อน การปฏิบัติแบบ Contemplation เช่น องค์กร The Center for Contemplative Mind in Society ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้พัฒนาแนวความคิดกับเรื่องนี้มาตั้งแต่ ค.ศ. 1991 และก่อตั้งอย่างเป็นทางการขึ้นในปี ค.ศ. 1997 โดยอธิบายการเลือกใช้คำว่า “Contemplation” แทนคำว่า “meditation” สำหรับงานขององค์กรคำว่า “meditation” ในบริบทเชิงศาสนา เช่น ในศาสนาพุทธ มักจะหมายถึง กระบวนการปฏิบัติที่มุ่งเพื่อให้จิตใจสงบและมีสมาธิ ไม่หวั่นไหวไปตามความรู้สึกนึกคิด ในขณะที่ คำว่า “contemplation” จะเป็นการเพ่งพิจารณาใคร่ครวญเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้ อาจสรุปได้ว่า “meditation” และ “contemplation” เป็นกระบวนการปฏิบัติที่สามารถกระทำได้ในขณะที่นั่งอยู่ ยืน นอนลง หรือว่าเคลื่อนไหว และเป็นไปเพื่อหลายวัตถุประสงค์พร้อมกันได้ เช่น เพื่อพัฒนาสมาธิหรือเพื่อบ่มเพาะความรักความเมตตา หรือเพื่อทำให้ความกังวลใจสงบลง แต่เนื่องจาก คำว่า “meditation” มักจะทำให้คิดถึงการปฏิบัติแบบนั่งสมาธิเป็นหลัก และมักจะไม่ได้หมายรวมถึงกิจกรรมอื่น ๆ เช่น ศิลปะ หรือการเดินรำ องค์กร The center of Contemplative Mind in Society จึงเห็นว่าการเลือกใช้คำว่า “contemplative practices” มีความเหมาะสมกว่า เนื่องจากครอบคลุมทั้ง meditation และ contemplation รวมถึงการปฏิบัติอื่น ๆ ในลักษณะคล้ายคลึงกันได้

ในปี 2548 ได้มี “กลุ่มจิตวิวัฒน์” เกิดขึ้นในประเทศไทยซึ่งเป็นกลุ่มผู้ที่สนใจในเรื่อง การขับเคลื่อนสังคมสู่จิตสำนึกใหม่ (New Consciousness) อย่างจริงจัง มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้ผู้สนใจและมีประสบการณ์การจัดกระบวนการเชิงจิตตปัญญาในการเรียนการสอน ทั้งในและนอกระบบการศึกษาได้มีการประชุมหารือร่วมกันเพื่อผลักดันเรื่องนี้ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ต่อมาจึงได้เกิดการรวมตัวกันของคนกลุ่มนี้เป็นเครือข่ายจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education Network) ในปี พ.ศ. 2549 คำว่า “จิตตปัญญาศึกษา” เป็นคำแปลของคำว่า “Contemplative Education” ซึ่งแปลโดย ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์

ต่อมาในปี 2549 ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education Center) ได้ก่อตั้งขึ้นที่มหาวิทยาลัยมหิดลเพื่อขับเคลื่อนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษา โดยมีคำอธิบายคำว่า จิตตปัญญาศึกษาที่ใช้ในเอกสารของหน่วยงานเบื้องต้นว่า จิตตปัญญาศึกษา หมายถึง “กระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ การศึกษาที่เน้นการพัฒนาด้านในอย่างแท้จริงเพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากอคติ เกิดความรักความเมตตา อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และสามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างสมดุล” ทั้งนี้ได้มี

องค์กร/สถาบันอื่น ๆ ในเครือข่ายจิตตปัญญาศึกษาที่ขับเคลื่อนการเรียนรู้ได้ลักษณะนี้ในสังคมไทยมา โดยใช้คำว่า “จิตตปัญญาศึกษา” แต่เป็นการเรียกขานในนามของการศึกษาเพื่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การศึกษาที่พัฒนาจิตใจกระบวนการเรียนรู้อย่างมีจิตวิญญาณแบบองค์รวม การศึกษาวิถีพุทธ หรือจิตวิวัฒน์ศึกษาสถาบันเหล่านั้นได้แก่ โรงเรียนรุ่งอรุณ สถาบันอาศรมศิลป์ เครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนสัตยาไส เสริมสิกขาลัย และสถาบันขวัญเมือง โรงเรียนจิตตเมตต์ (ปฐมวัย) โรงเรียนฉือจี้เชียงใหม่ โรงเรียนลำปลายมาศ โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก เป็นต้น

สรยุทธ รัตนพจนารถ และคณะ (2552) แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) เป็นกระแสแนวคิดการพัฒนาด้าน ในเริ่มขึ้นราวทศวรรษที่ 1980 ในประเทศ สหรัฐอเมริกาเพื่อตอบโจทยวิกฤติปัญหาบางประการของสังคมยุคสมัยใหม่โดยใช้การเรียนรู้ด้วยใจ อย่างใคร่ครวญ (Contemplation) ลักษณะเฉพาะคือ มีการสร้างกระบวนการขึ้นใหม่ (Reconstruction) อย่างบูรณาการจากกระบวนการ การปฏิบัติและเครื่องมือเพื่อพัฒนาด้านในของ ศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ ในอดีต โดยประยุกต์ใช้ในลักษณะการให้คุณค่าใหม่ต่อกระบวนการ เดิมให้เหมาะกับการเรียนรู้พัฒนาด้านในของผู้เรียนในสังคมยุคสมัยใหม่

ชลลดา ทองทวี และคณะ (2551) ประวัติแนวคิดที่เกี่ยวข้องพบว่า อาจจำแนกลำดับ ของพัฒนาการแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจิตตปัญญาศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแนวคิดทฤษฎี บนฐานของศาสนาและความเชื่อ และกลุ่มแนวคิด ทฤษฎีนอกเหนือจากฐานศาสนาความเชื่อ โดยได้จำแนกตามแต่ละกลุ่มแนวคิดดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีบนฐานของศาสนาและความเชื่อ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแนวคิดเชิงศาสนาบนฐานของเทวนิยม ได้แก่ แนวคิดเชิงศาสนาและความเชื่อของชนเผ่าและ แนวคิดของศาสนาหลัก กลุ่มที่ 2 คือ แนวคิดเชิงศาสนาบนฐานของอเทวนิยม
2. แนวคิดทฤษฎีนอกเหนือจากฐานศาสนาและความเชื่อ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์กลไกซึ่งเป็นแนวคิดในยุคสมัยใหม่ (Modernism) ครอบคลุมยุค โรแมนติกและกระแสทางเลือกอื่น ๆ และกลุ่มแนวคิดเชิงบูรณาการแบบองค์รวม ซึ่งประกอบด้วย แนวคิดกระแสทางเลือกในยุคสมัยใหม่ แนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) และแบบหลัง- หลังแนวคิตสมัยใหม่ (Post - postmodernism)

จะเห็นได้ว่า การกำเนิดและเติบโตขึ้นของแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ถือได้ว่าพัฒนาขึ้นจากแนวคิดของการศึกษาเชิงองค์รวม (Holistic Education) ซึ่งเน้นการบูรณาการทุกมิติเป็นองค์รวมในการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความสมดุลสอดคล้องกับวิถีทาง ธรรมชาติแต่จิตตปัญญาศึกษานับกระบวนการเชิงจิตตปัญญา (Contemplation) ที่หลากหลาย และรวมถึงกระบวนการเรียนรู้ด้านในต่าง ๆ เช่น การปฏิบัติสมาธิภาวนาและศิลปะ เพื่อช่วยในการขัด เกลาละวางตัวตน นำผู้เรียนสู่ความสมดุลสงบเย็นและความสุขภายในที่แท้

2. ความหมายของจิตตปัญญาศึกษา

จิตตปัญญาศึกษา เป็นกระบวนการที่คำนึงถึงองค์ประกอบหลัก อาจแบ่งเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ เนื้อหา และกระบวนการโดยในส่วนของเนื้อหานั้น มักจะมุ่งเน้นไปที่องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง การพัฒนาปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การมองโลกและชีวิตด้วยความเข้าใจ และการยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย อันจะนำไปสู่การดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม ซึ่งในการนำเสนอเนื้อหา ดังกล่าวจำเป็นต้องออกแบบกระบวนการให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอ นักวิชาการที่มีความสนใจ และนำแนวคิด Contemplative Education มาใช้ในงานของตนเอง ได้ให้ความหมายของคำนี้ไว้อย่างน่าสนใจและได้แสดงถึงหลักการ แนวทาง และวิธีการจัดการศึกษาลักษณะนี้ให้เห็นทั้งในลักษณะที่มีความคล้ายคลึงและข้อแตกต่างที่ช่วยเติมความเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น ดังนี้

Rudolf Steiner (2006) นักการศึกษาชาวเยอรมันได้อธิบายไว้ว่า รูปแบบวิธีการเรียนรู้ของมนุษย์โดยแบ่งเป็น 3 ช่วงตามลำดับขั้น พัฒนาการนับตั้งแต่วัยเด็ก อันประกอบด้วยช่วงที่ 1 พลังชีวิตและการกระทำ ช่วงที่ 2 ความรู้สึก ช่วงที่ 3 ความคิดและการตัดสินใจ ซึ่งบางครั้งถูกเรียกอย่างง่ายว่า มือ/กาย ใจ และหัว ที่กล่าวเช่นนั้นเพราะมนุษย์มีพลังงานทั้ง 3 แห่ง อันได้แก่ ความปรารถนา ความรู้สึก และความรู้ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่กระบวนการต้องนำมาพิจารณาในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ตามรูปแบบวิธีการเรียนรู้ของมนุษย์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในมิติต่าง ๆ ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ที่แตกต่างจากความคุ้นชินเดิมในชีวิตประจำวัน หรือเรียกว่าการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ซึ่งการเรียนแบบนี้ทำให้เกิดการใคร่ครวญต่อประสบการณ์นั้น ๆ ที่เน้นการให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการได้นำตนเองเข้ามาสัมผัสกับประสบการณ์ตรงและจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะ ทักษะคิด หรือวิธีคิดใหม่ ๆ ได้

จุมพล พุลาภัทรชีวิน (2555) ได้อธิบายว่า จิตตปัญญาศึกษาเป็นการศึกษาที่เน้นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาความตระหนักรู้ การเรียนรู้และการรู้เท่าทันมิติโลกภายใน (อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ทักษะมุมมองต่อชีวิต โลกและสรรพสิ่ง) ของตนเอง ให้คุณค่าในเรื่องการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ซึ่งหมายถึงการสังเกตอย่างมีสติต่อการเปลี่ยนแปลงภายในของตนเองที่เกิดขึ้นจากการเผชิญกับผู้อื่นและโลกภายนอก ผ่านกระบวนการ วิธีการและกิจกรรมที่หลากหลาย มีเป้าหมายก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้งทางความคิด ความเชื่อและจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับตนเอง โลก และสรรพสิ่ง ส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติและดำเนินชีวิตอย่างมีสติอย่างมีปัญญา มีความรักความเมตตาต่อตนเองและสรรพสิ่งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งและเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ โดยใช้กิจกรรม 3 กระบวนการหลักตามแนวจิตตปัญญาศึกษา ได้แก่ 1) สุนทรียสนทนา (Dialogue) 2) การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) เพื่อเข้าใจผู้พูดอย่างเป็นองค์รวมไม่ใช่

แค่ภาษาพูดหรือคำพูด ไม่ตัดสินผู้พูด 3) การสะท้อนการเรียนรู้ (Learning Reflection) ทั้งส่วนบุคคลและกลุ่ม เพื่อการตระหนักรู้ เรียนรู้และรู้เท่าทันตนเองและผู้อื่น

ธนา นิลชัยโกวิท (2551) ได้อธิบายว่า จิตตปัญญาศึกษา เป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงแบบหนึ่งที่มีลักษณะพิเศษ คือ มุ่งเน้นการพัฒนาด้านในและการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดปัญญาที่เห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่ง และเกิดความรักความเมตตาที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ทำให้เกิดสำนึกที่ตึงตังและตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนที่มีต่อมวลมนุษยและสรรพสิ่งในธรรมชาติโดยผ่านวิถีปฏิบัติแนวจิตตปัญญาในรูปแบบต่าง ๆ

วิจักขณ์ พานิช (2550) ได้อธิบายว่า Contemplative Education เป็นการศึกษาคือว่าด้วยการศึกษาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ และได้ให้ความหมายไว้ว่า Contemplative แปลเป็นไทยว่า “ที่ใคร่ครวญครุ่นคิดคำนึงด้วยใจ โดยแยบคาย” เมื่อความหมายเป็นเช่นนั้น ทำให้นึกถึงคำบาลีในพุทธศาสนาที่ว่า “โยนิโสมนสิการ” (การพิจารณาโดยแยบคาย) ที่ดูแล้วสองคำจากสองภาษาต่างให้ความหมายอย่างเดียวกันนั่นเอง”

ประเวศ วะสี (2550) ได้ให้ความหมายว่า จิตตปัญญาศึกษา หมายถึง การรู้จักตัวของตัวเองแล้วเกิดปัญญา ปัญญา หมายถึง การเข้าถึงความจริงสูงสุด หรือบางทีก็พูดว่าเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม โดยอธิบายประกอบว่า ความจริง ความดี ความงาม หมายถึง ความจริงที่มีความดี ความงาม ความดีที่มีความจริง ความงาม และความงามที่มีความดี ความจริงอย่างที่อยู่ร่วมกันและกัน เชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกัน เมื่อเข้าถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ย่อมเข้าถึงสิ่งอื่นไปด้วยพร้อมกัน

จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร (2550) ได้สรุปความหมายของคำว่า จิตตปัญญา หมายถึง เป็นการศึกษาคือมุ่งพัฒนาจากภายใน ให้เกิดการตระหนักรู้ และเกิดปัญญา เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่น้อมลงสู่ใจอย่างใคร่ครวญ และสัมพันธ์กับคุณธรรมความเป็นมนุษย์ เป็นการฝึกปฏิบัติที่ไม่จำกัดเพียงแนวทางของศาสนา หากรวมถึงศาสตร์ ศิลปะ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่สร้างสัมพันธ์ภาพและผู้เรียนสนใจจนสามารถเข้าถึงความจริงของธรรมชาติ เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น เกิดความรัก ความเมตตา

ชลดา ทองทวี และคณะ (2551) กล่าวว่า จิตตปัญญาศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ การศึกษาที่เน้นการพัฒนาด้านในอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากอคติ เกิดความรักความเมตตา อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และสามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างสมบูรณ์

ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล (2552) ได้อธิบายว่า จิตตปัญญาศึกษาถือเป็นหนึ่งในแนวคิดและแนวปฏิบัติของการศึกษารูปแบบใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมอย่างมาก ซึ่งมีการนำไปใช้ในทุกระดับการศึกษา และทุกประเภทของการศึกษา มีการนำมาประยุกต์ใช้และเผยแพร่ในสถานศึกษา ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้มนุษย์หันกลับมาใส่ใจกับการพัฒนาคุณภาพ

ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของแต่ละคนผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการใคร่ครวญภายในจิตใจ และแสดงออกต่อความสัมพันธ์ของโลกภายนอก

เมธินี วงศ์วานิช รัชภกาภรณ์ (2558) กล่าวว่า จิตตปัญญาศึกษา เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ ๆ ในการให้ความสำคัญของการปลูกฝังความตระหนักรู้ทั้งภายใน และความเป็นองค์รวมของสรรพสิ่งของสิ่งต่าง ๆ ของโลกภายนอก จนเกิดปัญญา มีเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา อันนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้งทางความคิดที่พัฒนาด้วยการใช้ปัญญา เกิดจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับตนเองและโลกภายนอก ที่จะส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติ และการดำเนินชีวิตอย่างมีสติของทุกคนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลก

สรุปได้ว่า จิตตปัญญาศึกษา หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาจากภายในให้เกิดการตระหนักรู้และเกิดปัญญา เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง เกิดจิตสำนึกที่ตีงามต่อมวลมนุษยและสรรพสิ่งเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากอคติ เกิดเป็นความรู้ขึ้นจากประสบการณ์ การฝึกปฏิบัติจนสามารถเข้าถึงความจริงของธรรมชาติ เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น เกิดความรักและความเมตตา สามารถน้อมนำเข้าสู่ชีวิต นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงแนวจิตตปัญญาศึกษาอาจถือได้ว่าไม่มีรูปแบบตายตัว สามารถปรับเปลี่ยนไปตามเนื้อหาและกระบวนการที่แตกต่าง หัวใจสำคัญอยู่ที่เงื่อนไขหรือการออกแบบกระบวนการ ที่เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในขั้นพื้นฐาน ซึ่งสรุปได้เป็นหลักการขั้นพื้นฐาน 7 ประการ หรือ “หลักจิตตปัญญา 7” ดังนี้

ตาราง 2 แสดงแนวทางการปฏิบัติตามแนวจิตตปัญญาศึกษา

แนวทาง	เป้าหมาย	รูปแบบ
1. การปฏิบัติผ่านความสงบนิ่ง (stillness practice)	มุ่งเน้นความสงบตั้งมั่นของร่างกายและจิตใจ	การทำสมาธิ
2. การปฏิบัติผ่านการเคลื่อนไหว (movement practice)	ฝึกสังเกตและมีสติอยู่กับการเคลื่อนไหวร่างกาย	โยคะ ชีกง ไทเก๊ก การเดิน

ตาราง 2 (ต่อ)

แนวทาง	เป้าหมาย	รูปแบบ
3. การปฏิบัติผ่านกระบวนการเชิงสร้างสรรค์ (creation process practices)	สังเกตใคร่ครวญภายในและพัฒนาญาณทัศนะ (intuition) และความละเอียดอ่อนประณีต	การวาดภาพ จัดดอกไม้ การเขียนมันดาลา
4. การปฏิบัติผ่านการทำกิจกรรมทางสังคม	สัมผัสเรียนรู้และใคร่ครวญเห็นความเชื่อมโยงแห่งเหตุปัจจัยของความสุข และทุกข์ในชีวิตจริง	การเจริญสติในชีวิตประจำวัน การทำกิจกรรมอาสาสมัคร
5. การปฏิบัติผ่านกระบวนการเชิงความสัมพันธ์	ฝึกสติ ฝึมองสภาวะภายในสะท้อนตนเอง อาศัยความสัมพันธ์ของกาลยามิตรสะท้อนซึ่งกันและกัน	สุนทรียสนทนา การฝึกฟังอย่างลึกซึ้ง การสนทนากับเสียงภายใน (Voice Dialogue)
6. การปฏิบัติผ่านพลังพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์	สัมผัสพลัง/จิตวิญญาณของธรรมชาติ และสัมผัสเรียนรู้ตนเองเพื่อพัฒนาความสงบเย็นและละเอียดประณีตภายใน	การสวดมนต์ภาวนา นิเวศภาวนา (Vision Quest) การปลีกวิเวก สัมผัสธรรมชาติ (Retreat)
7. การปฏิบัติผ่านกิจกรรมรังสรรค์ (generative practices)	ระลึกถึงพระผู้เป็นเจ้าของ พระผู้ศักดิ์สิทธิ์ จิตที่บริสุทธิ์	การสวดมนต์ การอ่านพระคัมภีร์เมตตา ภาวนา ท่องเส้น

3. ความสำคัญของจิตตปัญญาศึกษา

มีนักวิชาการ นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของจิตตปัญญาศึกษาไว้ดังนี้

วิธาน ฐานะวุฒม์ (2549) ได้อธิบายเหตุผลถึงความสำคัญของจิตตปัญญาศึกษากับคลื่นสมอง ซึ่งสรุปได้ว่า จิตตปัญญาศึกษาทำให้คลื่นสมองช้าลง ทำให้ความสามารถในการดึงความรู้เดิมจากจิตใต้สำนึกขึ้นมาที่จิตสำนึกได้ดีขึ้น ความหมายของ “จิตใต้สำนึก” ในด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์จึงน่าจะเป็นโลกภายในตัวเอง

ประเวศ วะสี (2550) ได้อธิบายเหตุผลถึงความสำคัญของจิตตปัญญาว่าเป็นทางหนึ่งที่จะนำไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง โดยเสนอให้สหประชาชาติเพื่อปรับวิถีเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้รหัส GCK คือ ความดี การอยู่ร่วมกัน ความรู้ที่ใช้ในความดีเป็นฐาน มีวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนสร้างความรู้หมุนกลับมาสู่การสร้างความรู้ต้องตั้งงามต่อเนื่อง

ฉันท ชาติทอง (2552) ได้อธิบายเหตุผลถึงความสำคัญของจิตตปัญญาว่าเป็นกระบวนการแห่งการเปลี่ยนผ่านเชิงคุณภาพ เพื่อลดช่องว่างและข้อจำกัดของการเรียนรู้ของมนุษย์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าขณะนี้สังคมไทยมีความจำเป็นต้องก้าวพ้นข้อท้าทาย 4 ประการ คือ

1. มุ่งสร้างระบบการเรียนรู้ (ระบบการศึกษา) เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ที่มุ่งเสพมากกว่าการสร้าง สู่การเรียนรู้ที่ยกระดับจิตตปัญญาเพื่อเป็นพื้นฐานให้มนุษย์พัฒนาศักยภาพของตนเองในการเรียนวิชาความรู้และความจริงภายในตนเองควบคู่กันไป

2. ปรับเปลี่ยนทัศนคติของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม ให้เป็นไปด้วยท่าทีของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยการฝึกใช้ปัญญา สร้างทักษะของการใช้ปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ (เป็นกัลยาณมิตร) และเป็นความสัมพันธ์ในเชิงเกื้อกูลกัน การช่วยเหลือกัน การมีวาจาที่เป็นมิตร เป็นสารประโยชน์ให้ความจริงและให้กำลังใจกัน การมีเมตริเห็นอกเห็นใจกัน รวมทั้งสร้างทัศนคติที่ว่ามนุษย์ทั้งหมดล้วนเป็นพี่น้องกัน

3. ยกระดับวัฒนธรรมแห่งศักดิ์ศรี คุณค่า ดีงาม และการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เป็นวาระแห่งการอยู่รอดของสังคมไม่เฉพาะแต่กับผู้คน แต่จะเกิดผลไปถึงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติให้ยั่งยืนด้วยความสมดุล โดยการฝึกเรียนรู้จากธรรมชาติและชุมชนแห่งการผลิตพื้นฐาน เห็นคุณค่าของผู้อื่นเห็นความดีเห็นความงามและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

4. เสริมกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ตั้งแต่การรู้จักความรู้ที่มีอยู่ในตัว (Tacit Knowledge) การใช้ความรู้นั้น ๆ ให้เกิดประโยชน์ได้จริง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อยอดความรู้ทดลองใช้ในบริบทต่าง ๆ จนถึงการประมวล สังเคราะห์เป็นความรู้ใหม่ที่ยังประโยชน์ได้กว้างขวาง เกิดความเชื่อมั่นในความรู้ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในบริบทของสังคม และมีความมั่นใจ รู้เท่าทันในการสร้างและใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ตามความเจริญของสากลโลกหลายองค์กรทั่วโลก

กล่าวโดยสรุปว่า ความสำคัญของจิตตปัญญาศึกษาทำให้ผู้เรียนสามารถดึงความรู้เดิมจากจิตใต้สำนึกขึ้นมาจนถึงจิตเหลือสำนึก เกิดการหยั่งรู้ด้วยตนเองและเกิดมโนธรรม ขณะเดียวกันก็นำความรู้ประสบการณ์ใหม่ที่เป็นสิ่งดีงามลงไปเก็บไว้ในจิตใต้สำนึกบุคคล จึงตระหนักรู้คุณค่าความเป็นมนุษย์ในตนเอง ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงและเห็นความเป็นองค์รวมของตนเองผู้อื่นและสรรพสิ่ง ซึ่งการมีคุณค่าความเป็นมนุษย์เป็นคุณลักษณะที่จำเป็น

4. หลักการตามแนวคิดปรัชญาศึกษา

4.1 สุนทรียสนทนา

เดวิด โบห์ม (David Bohm, 1917-1992) เป็นนักฟิสิกส์แต่เขากลับมีความสนใจต่อการเข้าถึงการสำรวจจิตและการเติบโตด้านใน วิธีการที่เขาเสนอคือ การเพ่งความสนใจไปที่สุนทรียสนทนา การรับฟังอย่างลึกซึ้ง โดยการสนทนาไม่ได้ถูกกำหนดกฎเกณฑ์ ไม่มีวาระ ไม่มีหัวเรื่อง ไม่มีการกำหนดจุดมุ่งหมายใด ๆ หากขึ้นอยู่กับวงสนทนาของผู้คน แล้วสิ่งที่จะเกิดก็บังเกิดขึ้น โดยโบห์ม กล่าวว่า วิธีการเช่นนี้เคยมีอยู่แล้วในชุมชนหรือสังคมบรรพกาล ที่วงสนทนาเป็นไปอย่างธรรมชาติและเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ด้วยสุนทรียสนทนาและการรับฟังอย่างลึกซึ้งนี้ยังช่วยให้เกิดการใคร่ครวญด้วยหัวใจที่เปิดกว้าง อันเป็นพื้นฐานสำคัญของสิ่งที่กลมกลืน โบห์ม มองความหมายที่แท้จริงของสุนทรียสนทนาว่า จะยอมให้ความคิดอันหลากหลายคงอยู่ต่อไปได้อย่างไร คนเรามักเคยชินกับการยึดยึดในความคิดของเรา คล้อยตามความคิดที่คล้ายกับของเราเอง และขัดแย้งกับความคิดที่แตกต่าง ดังนั้น การปล่อยให้ความคิดอันหลากหลายคงอยู่ได้จึงดูยากจนไม่อาจเป็นไปได้ เขาบอกว่าสิ่งที่มักเป็นอุปสรรคของสุนทรียสนทนา ก็คือ “การยึดอยู่กับความคิดเห็นและสมมุติฐานต่าง ๆ และคอยปกป้องมัน” สัญชาตญาณที่คอยตัดสินและคอยปกป้องนั้นฝังอยู่ในกลไกของการป้องกันตนเอง ที่เป็นมรดกตกทอดทางชีววิทยาของเรา และนี่คือต้นกำเนิดของความไม่กลมกลืน

โบห์ม ตระหนักว่าแก่นของปัญหาก็คือ เราไม่รู้ว่าเราจะอยู่ร่วมกันได้อย่างไรท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลก เรารู้แต่เพียงว่าเราจะอยู่ได้ด้วยความจริงจากอดีต ประการแรกในฐานะนักวิทยาศาสตร์ เขายอมรับว่าความไม่กลมกลืนในสังคมนั้นแยกไม่ออกจากแนวความคิดเชิงเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ตะวันตก ซึ่งเราถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในโลกปัจจุบัน วิธีคิดและการกระทำให้เกิดความกลมกลืนแบบรวมหมู่จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการสิ้นไหลที่แท้จริงของความหมาย ซึ่งจะเริ่มขึ้นเมื่อเราปล่อยให้ความคิดต่าง ๆ หลังไหลออกมา อันเป็นสิ่งที่จะไม่เกิดขึ้นเลยหากมีการปกป้องตนเองแต่ความกลมกลืนเป็นวิถีชีวิตยิ่งกว่าที่จะเป็นสภาวะหยุดนิ่งคงที่ และเขาเห็นว่าสิ่งนี้ท้าทายมากเพียงใดสำหรับโบห์ม ได้เลือกสุนทรียสนทนาโดยหยิบบัญชีที่แตกต่างเพื่อไปสู่ความจริง ซึ่งเป็นเรื่องราวของความจริงที่แตกต่างออกไปนั่นเอง เขาอธิบายว่า “เราจะไม่พบความจริงถ้าความหมายโดยรวมนั้นดูไม่กลมกลืน” และเมื่อเราสร้างขอบข่ายที่กว้างขึ้นของความหมายที่รับรู้ร่วมกันอย่างกลมกลืน ความเข้าใจอันลุ่มลึกอย่างใหม่ก็จะผุดขึ้นมาโดยไม่คาดฝัน “ความจริงไม่ได้เกิดขึ้นจากความคิดเห็น” โบห์ม เชื่อว่า เรามีทางเลือกเพื่อทำความเข้าใจด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมแทนที่จะเป็นนามธรรมความคิด มีจิตสำนึกอีกชนิดหนึ่งนี้อาจเป็นไปได้สำหรับเราก็คือ จิตสำนึกแบบมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งในความหมายทั้งหมดของกลุ่ม และเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ในนั้น เขาอธิบายว่าสุนทรียสนทนาเป็นกระบวนการที่มีหลากหลายมิติ ที่ไปไกลเกินกว่าแบบแผนเรื่องราวของภาษาและกระบวนการเพื่อสืบค้นประสบการณ์อันกว้างขวางหลากหลายของมนุษย์ อาทิ คุณค่าที่เรายึดถือ

ธรรมชาติและความรุนแรงของอารมณ์ความรู้สึก แบบแผนของกระบวนการทางความคิดของเรา บทบาทหน้าที่ของความทรงจำ มายาคติทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดมาสู่เรา และลักษณะทางสรีรวิทยาของระบบประสาทของเรามีผลต่อประสบการณ์ในแต่ละช่วงเวลา แต่ที่สำคัญที่สุดคือ ความคิดมีลักษณะเป็นสื่อกลางที่ยังมีข้อจำกัด แทนที่จะเป็นตัวแทนเชิงภววิสัยของความเป็นจริง และสุนทรียสนทนาจะช่วยสืบค้นว่าความคิดเกิดขึ้นและคงอยู่ในอย่างไร

วิศิษฐ์ วังวิญญู (2557) ได้อธิบายว่า สุนทรียสนทนาเป็นการเรียนรู้ตัวเองและผู้อื่นอีกรูปแบบหนึ่งและมีพื้นที่ปลอดภัยในการพูดคุยถึงความต้องการที่แท้จริง นอกจากนี้ สุนทรียสนทนาเป็นเครื่องมือที่พัฒนามาจากกระบวนการค้นแบบแนวใหม่ที่เชื่อว่าปรากฏการณ์ต่าง ๆ และทุกชีวิตบนโลกนี้เชื่อมร้อยเป็นหนึ่งเดียวกัน ไม่สามารถพิจารณาแยกส่วนออกจากกันโดยลำพัง โดยอธิบายในส่วนที่เป็นทฤษฎีที่มา และแนวคิดหลักของสุนทรียสนทนาในแง่ของหลักการ และสภาวะของการสนทนา รวมถึงได้ชี้แนะและยกตัวอย่างให้เห็นในภาคปฏิบัติ

จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร (2553) ได้ศึกษาประมวลแนวคิดว่าด้วย Dialogue ของเดวิด โบห์ม (David Bohm) และวิลเลียม ไอแซกส์ (William Isaacs) ตลอดจนมาร์กาเรต เจ.วิตเลย์ (Margaret J. Wheatley) มานำเสนอ โดยเรียกเรื่องมีชื่อดังกล่าวไว้ว่า สุนทรียสนทนา ที่มีความมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างคู่สนทนา และเปิดโลกทัศน์ให้เห็นความเชื่อมโยงกันของสิ่งต่าง ๆ ได้อธิบายไว้ดังนี้

1. การฟัง (Deep Listening) คือ การฟังที่ไม่ได้มุ่งหวังสิ่งใดที่คาดว่าจะได้จากการสนทนาและไม่ใช้การฟังเพื่อเจรจาต่อรอง แต่เป็นการฟังที่รับเอาความคิดทั้งหมดของผู้พูด ผู้ฟังยังต้องมีสมาธิไม่วกแวกไปจากเรื่องที่ฟังอยู่ หยุดใช้ความคิดในเรื่องอื่นขณะที่ฟัง กล่าวได้ว่าเป็นการฝึกสติทำให้เกิดภาวะว่างจากความคิดของตนเพื่อรับเอาความคิดของผู้พูดหรือคู่สนทนาเข้ามา การได้ฟังอย่างลึกซึ้ง และมีคุณภาพจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ ตลอดจนเปลี่ยนแปลงตัวเอง

2. เคารพ (Respecting) คือการปฏิบัติต่อคู่สนทนาประหนึ่งเขาเป็นตัวเราเอง มีความเชื่อมั่น และศรัทธาในความดีงามในตัวของคุณสนทนาทุกคนหากเกิดความรู้สึกสงสัยลังเลกลัวหรือวิตกกังวล จะไม่สามารถเกิดความรู้สึกศรัทธาดังกล่าวนี้ได้ การเคารพจะทำให้เกิดสมาธิในการสนทนา

3. ห้อยแขวน (Suspending) คือ งดเว้นจากการตัดสินให้คุณค่าเรื่องที่ฟังเว้นการประเมินหรือทำนายเรื่องของคุณสนทนา รวมทั้งการไม่ใช้ทัศนคติแบบชั่วคราวข้าม กล่าวคือ การมองและเข้าใจว่าสิ่งต่าง ๆ นั้นแบ่งออกเป็นสองด้านที่ตรงข้ามกัน เมื่อเกิดการห้อยแขวนจะทำให้เกิดปัญหาการห้อยแขวน การฟัง และการเคารพ ทั้งสามสิ่งนี้จึงเสริมกันและกัน เสมือนสติ สมาธิ และปัญญา

4. เสียงของเรา (Voicing) คือ พุดเมื่อเรารู้สึกอย่างจริงจัง และพุดโดยเปิดเผย อารมณ์ความคิดที่เกิดขึ้นในใจทั้งหมดออกมา ไม่ใช่การเล่าสิ่งที่เป็นความรู้ที่เราจำได้ขึ้นใจหรือเป็น เรื่องที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับบริบทขณะนั้น

สนิท สัตโยภาส (2555) ได้อธิบายว่า Dialogue เป็นการนำเสนอความเป็นไปได้ใหม่ ให้กับกลุ่มแบบกัลยาณมิตรและพื้นที่ที่ปลอดภัยบนความไว้วางใจกันด้วยความหมายของ “Dia” แปลว่า ทะลุทะลวง “Logos” แปลว่า ความหมาย รวมความหมายได้ว่า “ความเข้าใจที่ทะลุทะลวง ยิ่งไปกว่าคำพูด คือเข้าใจความหมายเชิงลึก” ข้อค้นพบสิ่งสำคัญประการหนึ่งสำหรับสุนทรียสนทนา คือ ความเงียบ ซึ่งมีความหมายและลักษณะต่างไปในแต่ละสภาวะของวงสนทนา กล่าวคือ เมื่อวงสนทนาอยู่ในสภาวะที่หนึ่ง ความสุภาพเกรงใจมักจะทำให้ความเงียบที่เกิดขึ้นเป็นสภาพอัดอั้น ส่วนสภาวะที่สอง จะรู้สึกถึงความขัดแย้งและเป็นปฏิปักษ์ต่อคู่สนทนา ต่อเมื่อเข้าสู่สภาวะที่สาม ความเงียบจึงเกิดจากความรู้สึกสนใจและกำลังใช้ความคิดใคร่ครวญ สำหรับสภาวะที่สี่ อันเป็น ช่วงเวลาแห่งการก่อเกิด สมาชิกจะไม่รู้สึกถึงความเงียบว่าแปลกแยกจากการสนทนา แต่จะเป็นส่วน หนึ่งของวงสนทนา เป็นการสภาวะที่ทุกคนรู้สึกถึงการเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียว

ณัฐพส วัณวิญญู (2552) ได้อธิบายไว้ว่า โดยหลักการของสุนทรียสนทนาจะเน้น ความสำคัญ 4 อย่างคือ 1) การเข้าใจคุณค่าของแต่ละคน 2) การไม่แทรกแซงยอมรับความคิดที่เขาพูด แม้ตัวเราไม่เห็นด้วยก็ยอมรับเข้ามาในที่ว่างของเรา 3) การห้อยแขวนสมมุติฐาน ไม่ด่วนสรุปไม่เห็นหา คำตอบ 4) การพุดถึงวาระปัจจุบันมี 2 วาระ คือ วาระของเราในปัจจุบัน อะไรคือสิ่งที่มีชีวิตในตัวเรา ณ ขณะที่เรานั่งคุย แต่ละคนก็มีวาระไม่เหมือนกัน ส่วนใหญ่วาระปัจจุบันคือ เราแคร์หรือ ใส่ใจอะไร เปิดพื้นที่รับฟังอยู่เรื่อย ๆ และรับฟังกันโดยที่ไม่ประหัดประหารความคิดเห็นสิ่งเหล่านั้นก็จะมีคุณค่า ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ และตามตนเองอยู่เรื่อย ๆ สิ่งที่เรากำลังพุดเป็นประโยชน์ต่ออะไรและวาระนั้นรับ ใช้อะไร เช่นให้กับตัวเอง ให้กับความดูดีของเรา ให้กับวงสนทนา ฉะนั้นเมื่อเราดูแลวงสนทนา ดูแลความเงียบ วงสนทนาที่ได้ฝึกกันอยู่เรื่อย ๆ จะรับรู้รับฟังความเงียบยอมรับจังหวะของความคิด มองเห็นพื้นที่ วิธีการจัดกิจกรรมดังกล่าวนี้ กระบวนการของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้แนะนำว่า วงจรการสนทนาจะเริ่มจากความสุภาพ รักษาตัวตนก่อน เป็นการสงวนท่าทีกันและกัน เมื่อวงสนทนาไหลลื่นก็เริ่มมีการเผยตัวตน แสดงออกถ้าการแสดงออกนั้นได้รับการยอมรับ (ถ้าไม่ได้ รับการยอมรับก็จะกลับไปที่ดีเดิม) และเมื่อได้ฝึกพร้อมกันก็จะมีกรสืบค้น มีการใคร่ครวญหาข้อดีข้อเสีย เห็นข้อจำกัดและมีการยอมรับตนเอง หากทำกันอย่างมีคุณภาพก็จะก่อให้เกิดปัญญาการเกิดใหม่ของ ความคิดร่วมกันมีคุณลักษณะของการเป็นสมบัติร่วม

โอม กาญจนรัตน์ (2558) ตัวอย่างกิจกรรมสุนทรียสนทนา จากบทสัมภาษณ์ “Dialogue สุนทรียสนทนา หนึ่ง ช้า ฟังศิลปะแห่งการใคร่ครวญ” ได้อธิบายหลักการพื้นฐานของ สุนทรียสนทนา โดย เดวิด โบห์ม ไว้ดังนี้

1. ห้อยแขวนสมมุติฐาน เวลาที่เราตัดสินผู้อื่นมักเป็นไปอย่างอัตโนมัติ แต่ในวงสุนทรียสนทนาจะฝึกให้เราไม่รีบด่วนตัดสินผู้อื่น แต่รอคอยและห้อยแขวนความคิดของเราไว้

2. สังเกตการณ์และฟังผู้อื่น สังเกตตนเองและผู้อื่น เปิดพื้นที่ในการรับฟัง ไม่พูดขัด แทรก หรือตั้งคำถาม แต่ให้อีกฝ่ายพูดได้อย่างเต็มที่

3. เปิดรับความแตกต่างและสับสน ส่วนใหญ่เมื่อเราพบความคิดเห็นหรือความเชื่อที่แตกต่าง เราจะปิดกั้นในพื้นที่เราอาจอยากโต้เถียงหรือตั้งคำถาม แต่ในวิถีของสุนทรียสนทนาจะเชื่อเชิญความแตกต่างเหล่านั้น และสับสนความหมายของมัน เช่นเมื่อลูกบอกว่าอยากเป็นนักดนตรี คนเป็นพ่อในภาวะปกติอาจจะห้ามหรือตำหนิลูก แต่ในวิถีสุนทรียสนทนาจะเชื่อเชิญให้เราต้อนรับความต่าง และให้เวลาสับสนว่าสิ่งสำคัญของความคิดนั้นคืออะไร

4. เปิดให้พูดหัวข้อต้องห้ามอย่างปลอดภัย เพราะหากเรามีพื้นที่ให้แต่ละคนพูด เรื่องที่ติดขัด สงสัย หรือถูกห้าม จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ยิ่งใหญ่ขึ้น

5. ฟังเสียงภายในตน ในทุกการพูดคุย แม้ว่าเราจะเงิบและฟังอยู่ แต่ทุกคนต่างมีเสียงภายใน ทั้งความคิดและความรู้สึกที่คู่ขนานไปด้วยเสมอ เสียงเหล่านี้เป็นเสียงที่มีความหมาย สุนทรียสนทนาของให้เราสังเกตและแลกเปลี่ยนเสียงเหล่านั้น

6. ฝีกอภิปรายช้าลง เนื่องจากทุกวันนี้เราอยู่ในสังคมที่ให้คุณค่ากับความเร็ว จึงมีพฤติกรรมการพูดคุยที่เร่งรีบ แต่ความเร่งรีบจะทำให้แต่ละคนอยู่ในรูปแบบการสื่อสารที่เป็นอัตโนมัติเราจะนำข้อมูล ความคิด ความเข้าใจ และความเชื่อเก่า ๆ มาพูดคุย ทำให้ผลการพูดคุยเป็นเหมือนเดิม

7. ค้นหาความหมายที่แท้จริง โดยหาว่าสิ่งที่อีกฝ่ายพูดนั้นมีความหมายกับชีวิตเขาอย่างไร เช่น เมื่อเราคุยกับลูกชายที่อยากเป็นนักดนตรีไปเรื่อย ๆ เราอาจพบว่า การมีพ่อแม่เป็นนักบัญชีและครู ทำให้เขารู้สึกว่าที่บ้านไม่มีชีวิตชีวาเลย ลึก ๆ เขาหวังว่าการเป็นนักดนตรีของเขาจะนำมาซึ่งความสุขและการผ่อนคลาย เป็นต้น

เมื่อศึกษาพิจารณาจากกิจกรรมสุนทรียสนทนาในชีวิตประจำวัน พบว่าสุนทรียสนทนาช่วยให้มนุษย์กลับมาเชื่อมโยงกันได้มากขึ้น สอดคล้องกับที่โบทัม ได้หวังว่าแนวคิด Dialogue จะช่วยสร้างศิลปะแห่งการคิดร่วมกันของมนุษยชาติให้เกิดขึ้นได้

2. การฟังอย่างลึกซึ้ง

ดิช นัท ฮันท์ (2555) ได้อธิบายถึงกิจกรรมการฟังอย่างลึกซึ้งไว้ว่า การฟังเป็นสิ่งที่สำคัญมากทั้งสำหรับเธอและคนอื่น เพียงแค่เราฟังตัวเองได้จริง ๆ เราก็จะฟังคนอื่นได้ การฟังคนอื่นอย่างลึกซึ้งเป็นของขวัญที่แท้จริง ที่จะช่วยเยียวยาอย่างลึกซึ้งได้ อาทิ กิจกรรมการฟังอย่างลึกซึ้งเป็นคู่ “ตอนนี้เราพูดจากหัวใจให้มากที่สุด เท่าที่จะทำได้โดยไม่ปิดกั้นตัวเอง เพียงแค่แลกเปลี่ยนสิ่งที่ผุดขึ้นมาในความคิดเกี่ยวกับหัวข้อที่เลือก แต่ละคนจะใช้เวลา 2-3 นาที ระหว่างที่คนแรกพูด

อีกคนฟังจากหัวใจ วางความคิดหรือความคิดเห็นทั้งหมดไว้ เพียงแต่อยู่กับปัจจุบันขณะอย่างแท้จริง
แก่อีกคนหนึ่ง เริ่มต้นตอนได้ยินเสียงระฆัง แล้วสลັบกันจากได้ยินเสียงระฆังอีกครั้ง”

อาจกล่าวได้ว่า “มองอย่างลึกซึ้ง ฟังอย่างกรุณา” หรือ “มองอย่างลึกซึ้งเธอก็จะได้
เห็นจิตใจตัวเอง ฟังอย่างกรุณา เธอก็ได้ยินจิตใจตัวเอง มองอย่างลึกซึ้ง เธอก็เข้าใจจิตใจตัวเอง
ฟังอย่างกรุณาเธอก็เมตตาจิตใจตัวเอง” โดยทั่วไปแล้วเมื่อได้ยินคำว่ามองและฟัง เรามักคิดถึง
การมองและฟังสิ่งที่อยู่ภายนอก เพราะนั่นคือทักษะที่เราพัฒนาขึ้นมาจนเป็นพฤติกรรมปกติ ตา หู
และใจของคนส่วนเลย ฉันทเองก็เสียเวลากับพฤติกรรมเช่นนั้นอยู่เกือบก่อนชีวิต ละโอกาสสู้อัจฉิก ดูแล
ขัดเกลาตัวเองไปกับการเอาใจใส่ภาพและเสียงที่อยู่ภายนอก สำหรับฉันแล้ว “มองอย่างลึกซึ้ง ฟังด้วย
ความกรุณา” คือ คำเชื่อเชิญให้ใจกลับมาสู่ทุกปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายในแทนที่จะปล่อยให้หลงวุ่น
ไปกับโลกภายนอกรับรู้ เข้าใจ และเมตตาความไม่รู้ของใจที่ยึดมั่นถือมั่น ก่อนปล่อยวางทุก
ความยึดติด และเบิกบานด้วยความเข้าใจที่สมบูรณ์ (จิตร ตันตเสถียร, 2553)

สำหรับวิธีการที่ประยุกต์ใช้ตามแนวของดิช นัท ฮันท์ โดยใช้ “การฟังอย่างลึกซึ้ง
และวาจาแห่งความรัก” มีรายละเอียดดังนี้

1. “เธอสามารถช่วยให้อีกฝ่ายหนึ่งบรรเทาทุกข์ลงได้มาก ถ้าเธอรู้วิธีที่จะฟังอย่าง
ลึกซึ้งด้วยความเมตตากรุณา เราอาจจะมองอย่างลึกซึ้งเข้าไปในคนอีกฝ่ายหนึ่ง และเห็นว่าบุคคลนั้น
ได้รับความทุกข์อย่างมหาศาลในอดีตและไม่เคยมีใครได้ช่วยเหลือเขา เพราะฉะนั้นเขาจึงกระทำความ
ทุกข์นั้นต่อเรา

2. “เราอาจจะมองเข้าไปอย่างลึกซึ้งในคนนั้นและเห็นว่าเขามีความทุกข์อย่าง
มากมาย และไม่มีใครช่วยเหลือเขาให้ได้ปลดปล่อยความทุกข์นั้นออกมา เขาตกเป็นทาสของ
ความทุกข์ เพราะฉะนั้นเราก็อาจจะเป็นคนหนึ่งที่ช่วยเหลือเขาให้ออกจากทุกข์ได้

3. “เราอาจจะเข้าไปหาเขาและบอกว่า “ที่รัก” ฉันทราบดีว่าในปีที่ผ่านมาเธอมี
ความทุกข์อย่างมาก ฉันยังไม่มีความสามารถจะช่วยเหลือได้ และความจริงแล้วฉันก็มีปฏิกิริยาโต้ตอบที่
ไม่สุภาพ ไม่มีความประณีต ซึ่งทำให้เธอทุกข์มากขึ้น ฉันมีท่าที มีปฏิกิริยาโต้ตอบทำร้าย เพราะว่า
ฉันเองก็ไม่เข้าใจความทุกข์ของเธอ ที่รัก มันไม่ได้เป็นความตั้งใจเลยว่าฉันอยากให้เป็นทุกข์
แต่เป็นเพราะว่าฉันไม่สามารถเข้าใจความทุกข์ ความโกรธ ความเศร้า ความสิ้นหวังของเธอและ
นั่นเป็นสาเหตุที่ทำให้ฉันมีท่าทีเช่นนี้ออกไป ฉันอยากจะขอโทษให้เธอได้โปรดเล่าให้ฉันฟังว่า
อะไรที่อยู่ในหัวใจของเธอ อะไรที่อัดอั้นอยู่ในใจ เพื่อให้ฉันได้เข้าใจในสิ่งที่ฉันกระทำลงไป
อย่างไม่ถูกต้อง ถ้าเธอไม่ช่วยฉันแล้ว ใครล่ะที่ช่วยฉัน”

วิศิษฐ์ วัชรวิญญู (2552) ได้อธิบายว่า การฟังที่สมบูรณ์นั้น คือ การที่เราจะฟังคนอื่น
ได้ดีนั้นเราจะต้องทำตัวเองให้ว่างเปล่า เพื่อให้เสียงของผู้อื่นมากรองอยู่ในตัวตนของเรา เราจะต้องเงียบ
เสียงของอารมณ์ต่าง ๆ ที่ขึ้นมาจากช่องท้องแล้วปะทะกับเสียงของคนอื่นที่มีเข้ามา การฟังที่ดีคือ

การชะลอวิพากษ์เอาไว้ด้วย เพราะเมื่อเราเริ่มวิพากษ์ เราจะได้ยินเสียงของตัวเองมากกว่าเสียงของคนอื่นในทางความหมายก็จะเห็นเป็นความว่างเปล่า จากอารมณ์และความคิดระดับหนึ่ง อาจเรียกว่า “จิตว่าง” หรือ “ความว่าง” คือ การเปิดใจออก ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อความเปลี่ยนแปลงเป็นไปได้รับความรู้ใหม่ก็เป็นไปได้ การฟังที่เปิดรับการเรียนรู้จึงเป็นการฟังที่สมบูรณ์แบบที่สุด ตรงกันข้ามกับการฟังที่เฝ้าสรุปและวิพากษ์ ก็ดูจดังน้ำชาที่ล้นถ้วย ซึ่งไม่อาจรับรู้อะไรได้อีกเลย นอกจากสิ่งทีนี้กว่ารู้อยู่แล้ว

สรุปได้ว่า การฟังอย่างลึกซึ้งตามที่จิตตปัญญาศึกษาสนใจคือ สิ่งที่เกิดขึ้นทั้งหมดในแง่ความคุ้นชิน ประสบการณ์ซ้ำ ๆ หรือที่แปลกใหม่ การดำรงอยู่กับปัจจุบันอย่างแยกแยะยังไม่ตัดสินใจเพื่อที่จะรับรู้ประสบการณ์ตรงอันเป็นผลอดีต แต่สามารถรับรู้ได้ในพื้นที่ของแต่ละคน แต่สามารถรับรู้ได้ในพื้นที่ที่มีอารมณ์ความรู้สึก เพราะส่วนมากเราใช้อารมณ์มากกว่าความคิด

3. การเจริญสติ

การเจริญสติวิปัสสนาเป็นอีกกระบวนการเรียนรู้หนึ่งที่มีความสำคัญ และขาดไม่ได้ในการจัดกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาการเจริญสติวิปัสสนาเป็นการฝึกเพื่อพัฒนาสติ โดยการฝึกเฝ้าสังเกตและดูแลตนเอง ทั้งทางกาย วาจา และใจอย่างใคร่ครวญ โดยอาศัยกัลยาณมิตรผู้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติมาก่อน เป็นผู้บอกกล่าวชี้แนะอย่างมีขั้นตอน (จิรัฐกาล พงศ์ภคเชียร, 2553) โดยมีผู้อธิบายไว้ดังนี้

ได้อธิบายว่า หัวใจของจิตตปัญญาศึกษาคือ การเจริญสติ รูปแบบอาจมีหลากหลายไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของโยคะ การสัมผัสกับธรรมชาติ งานศิลปะ งานทางด้านสังคม การร่วมคิดร่วมทำ สุนทรียสนทนา ฯลฯ ทั้งหมดจะโยงไปสู่การรู้กายรู้ใจของตนเอง หรือการรู้อยู่กับปัจจุบัน (presence) สติจะทำให้หลุดพ้นจากความบีบคั้นของสัตว์ร้ายในจิตใจ มีความเป็นอิสระเบาสบาย เกิดความสุขอย่างล้ำลึก มีความรักอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติทั้งหมดเป็นไปเพื่อการดำรงอยู่อย่างสันติ และอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

ธนา นิลชัยโกวิท และคณะ (2551) ได้สรุปความหมายของคำว่าวิปัสสนาไว้ในหนังสือพุทธธรรมว่า หมายถึง การเห็นแจ้ง หรือวิธีทำให้เกิดการเห็นแจ้ง หมายความว่า ข้อปฏิบัติต่าง ๆ ในการฝึกฝนอบรมปัญญาให้เกิดการเห็นแจ้งรู้ชัด สิ่งทั้งหลายตรงต่อสภาวะของมัน คือ ให้เข้าใจตามความเป็นจริง หรือตามที่สิ่งเหล่านั้นมันเป็นของมันเอง (ไม่ใช่เห็นไปตามที่เราวาดภาพให้มันเป็นด้วยความชอบ ความชัง ความอยากได้ หรือความขัดใจของเรา) รู้แจ้งชัดเข้าใจจริง จนถอนความหลงผิด รู้ผิด และยึดติดในสิ่งทั้งหลายได้ ถึงขั้นเปลี่ยนท่าทีต่อโลกและชีวิตใหม่ ทั้งท่าทีแห่งการมอง การรับรู้ การวางใจและความรู้สึกทั้งหลาย จึงกล่าวได้ว่า เครื่องมือสำคัญสองประการในการเจริญวิปัสสนา คือ สติการระลึกรู้สภาวะธรรมที่ปรากฏตามที่เป็นจริง และสัมปชัญญะหรือปัญญาเข้าใจความเป็นจริงของสภาวะธรรมได้ตามที่เป็นจริง (จิรัฐกาล พงศ์ภคเชียร, 2553)

พระอาจารย์ปราโมช ปาโมชชัง (2551 ; อ้างอิงจาก ธนา นิลชัยโกวิทย์, 2551)

ได้อธิบายถึงความสำคัญของการเจริญสติ ไว้ว่า การเจริญวิปัสสนากรรมฐานเป็นการหันมาเผชิญหน้า และเรียนรู้ความจริงของทุกข์ เมื่อทุกข์อยู่ที่กายก็มีสติระลึกรู้กายตามความเป็นจริง เมื่อทุกข์อยู่ที่จิต ก็มีสติตามรู้ จิตตามความเป็นจริง จนในที่สุดก็สามารถเข้าถึงความจริงสูงสุด คือ การรู้ทุกข์ ผลจากการเจริญวิปัสสนา คือ “ความรู้ความเข้าใจถูกต้องที่เกิดขึ้นเรื่อย ๆ ในระหว่างการปฏิบัติ” เครื่องมือที่สำคัญ 2 ประการ ในการเจริญสติวิปัสสนา คือ สติ หรือการระลึกรู้สภาวะธรรมที่ปรากฏตามที่เป็นจริงและสัมปชัญญะ หรือปัญญาเข้าใจความเป็นจริงของสภาวะธรรมได้ตามที่เป็นจริง พระอาจารย์ปราโมชท่านได้อธิบายถึงความสำคัญของการเจริญสติไว้ว่า “นอกจากการเจริญสติแล้ว ไม่มีหนทางแห่งความรู้แจ้งทางที่สอง” และกล่าวต่ออีกว่า “การเจริญสติหรือการทำความรู้ตัวเป็น วิถีทางที่ตรงไปตรงมาที่สุด ที่จะพาเราแหวกออกจากโลกของความปรุงแต่งหรือความนึกคิดทั้งหลาย ซึ่งปิดกั้นเราไว้จากสัจธรรมที่แท้จริง หนทางที่เราแยกตนเองออกจากโลกของความคิดปรุงแต่งได้จิตของเราจะมีคุณภาพที่จะมองเห็นปรมัตถธรรมที่กำลังปรากฏและเกิดดับ ได้แก่จิตกับเจตสิก อันเป็นฝ่าย นามธรรม และรูปธรรมทั้งปวง เมื่อจิตรู้และปล่อยวางปรมัตถธรรม ฝ่ายรูปธรรม และนามธรรมได้แล้ว เราก็จะบรรลุถึงสัจจะอันแท้จริง ซึ่งอยู่เหนือความปรุงแต่งทั้งปวง” การเจริญสติวิปัสสนา สามารถทำได้หลายรูปแบบ แต่รูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมกับคนในยุคปัจจุบันคือ การฝึกเจริญสติในชีวิตประจำวัน เพราะเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของชีวิต ฝึกการรู้สีกตัว และสังเกตตนเองอย่าง ลึกซึ้ง ในขณะที่ดำเนินกิจกรรม และกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ ซึ่งมีอารมณ์หรือสิ่งที่ดีที่รับรู้เปลี่ยนแปลง ตลอดเวลา คือ บางครั้งตาเห็นรูป บางครั้งหูได้ยินเสียง บางครั้งจมูกได้กลิ่น บางครั้งลิ้นรับรส บางครั้งกายรับการสัมผัส และบางครั้งใจรับธรรมารมณ์ ในชีวิตจริงเราจึงเลือกอารมณ์กรรมฐานไม่ได้ เช่น จะรู้กายอย่างเดียวหรือรู้จิตอย่างเดียว

ดิช นัท ฮันท์ (2555) ได้อธิบายว่า การฝึกเจริญสติที่เรียบง่าย นำความสุขมาให้กับ ตัวเธอและคนที่เธอรักได้อย่างทันทีทันใด “ที่รัก ฉันรู้ว่าเธออยู่ตรงนั้นและนั่นทำให้ฉันมีความสุขมาก” คือ การฝึกเจริญสติอย่างแท้จริง เธอตระหนักรู้ เธอมีสติ เมื่อเธอมีสติ เธอสามารถที่จะตระหนักรู้ว่า คนที่เธอรักนั้นไม่สบายหรือไม่มีความสุข เราสามารถนำคำสอนในอานาปานสติสูตรมาประยุกต์ใช้ได้ ในชีวิตประจำวันเพื่อสร้างความเบิกบาน สร้างช่วงขณะแห่งความสุข เหล่านี้คือสิ่งที่เราสามารถทำได้ใน การฝึกสติ การบ่มเพาะพลังแห่งสติในชีวิตประจำวันทุก ๆ วัน จะเป็นบ่อเกิดของความสุขที่มาสู่ตัวเธอ และคนที่เธอรักและเธอต้องสร้างมันขึ้นมาด้วยตัวของเธอเอง เธอไม่สามารถหาซื้อพลังแห่งสติได้ตาม ร้านขายของทั่ว ๆ ไป” หนทางการเจริญสติ 5 วิธี ที่แสดงออกอย่างเป็นรูปธรรม ข้อฝึกอบรมสติ 5 ประการ เป็นหนทางแห่งความเข้าใจและความรักอันแท้จริง ซึ่งมีความสามารถที่จะนำไปสู่ การบำบัดเยียวยาการแปรเปลี่ยน และนำความสุขมาให้กับตัวเราเองและชาวโลก ข้อฝึกอบรมสติ 5 ประการ นั้น คือ การบ่มเพาะ ปัญญาแห่งการเป็นดั่งกันและกัน ซึ่งคือความคิดเห็นที่ถูกต้อง

ความคิดเห็นที่ถูกต้อง สามารถถอดถอน ความเชื่ออย่างมงาย ความแบ่งแยก ความคับแคบ ความกลัว ความเกลียดชังและความสิ้นหวังทั้งปวง การดำเนินชีวิตและการฝึกปฏิบัติตามข้อฝึกอบรมสติ 5 ประการนี้ คือ การนำพาพวกเราเข้าสู่หนทางของผู้ตื่นรู้ อันตั้งอยู่บนพื้นฐานทางจิตวิญญาณและจริยธรรมแห่งโลกเราจะไม่มีเหตุผลอันใดที่จะต้องเป็นกังวลกับปัจจุบันและหวาดกลัวต่ออนาคต ประกอบด้วยกัน 5 ข้อ ดังนี้ (ติช นัท ฮันห์, 2555) ข้อฝึกอบรมสติข้อที่ 1 การปกป้องชีวิต ข้อฝึกอบรมสติข้อที่ 2 ความสุขอันแท้จริงข้อฝึกอบรมสติข้อที่ 3 ความรักที่แท้จริง ข้อฝึกอบรมสติข้อที่ 4 การใช้วาจาแห่งความรักและฟังอย่างลึกซึ้งข้อฝึกอบรมสติข้อที่ 5 การบำรุงหล่อเลี้ยงและเยียวยา

สรุปได้ว่า การมีสติรู้ตัว โดยเฉพาะในชีวิตประจำวันของตนเอง เป็นประเด็นที่มีความสำคัญและเป็นพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงในข้ออื่น ๆ เพราะเป็นจุดที่ทำให้ได้หันกลับมาดูตัวเอง สังเกตตัวเองและโลกภายในของตน และสังเกตสิ่งต่างที่เกิดขึ้นรอบตัวตามที่เป็นจริง ช่วยให้รู้เท่าทันความรู้สึกนึกคิดของตน มีเวลาใคร่ครวญ รับฟังผู้อื่น และรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเปิดกว้างขึ้น และไม่ด่วนตัดสินหรือมีปฏิกิริยาโต้กลับ (ธนา นิลชัยโกวิทย์, 2551)

4. การทำสมาธิ

การนั่งสมาธิด้วยแสงสว่างนั้น เราใช้แสงสว่างเพราะแสงสว่างจะช่วยกำจัดความมืดมนออกไป ความมืดมนจะอยู่ไม่ได้เมื่อมีแสงสว่าง แสงเป็นตัวแทนของความบริสุทธิ์ ดวงอาทิตย์ฉายแสงสว่างให้แก่ทุกสรรพสิ่ง ให้ความอบอุ่น ช่วยให้พืชเจริญเติบโต และให้ชีวิตแก่ทุก ๆ ชีวิต ดังนั้น แสงสว่างจึงมีความสำคัญต่อโลกของเราเป็นอย่างมาก ถ้าจะให้การนั่งสมาธิเกิดผลสูงสุด ควรเตรียมตัว ดังนี้ (อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา, 2550)

1. กำหนดเวลาในการนั่งสมาธิก่อนอื่นเราควรกำหนดเวลาในการนั่งสมาธิในแต่ละวัน และควรนั่งตรงต่อเวลาทุกวัน เหตุผลก็คือ จิตใต้สำนึกของเราจะจดจำเวลาเอาไว้และเมื่อเราปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอก็จะกลายเป็นนิสัย
2. จัดเตรียมสถานที่ที่เราควรจัดเตรียมสถานที่เฉพาะที่เราฝึกสมาธิ ไม่ปะปนกับกิจกรรมอื่น หลังจากที่เราฝึกไปสักพัก บริเวณที่เราฝึกก็จะมีแต่บรรยากาศของความสงบ ซึ่งจะช่วยให้เราฝึกสมาธิได้ง่ายขึ้น ถ้าเราฝึกสมาธิบนเตียงมันก็มีบรรยากาศของการนอนหลับ แล้วเราก็จะรู้สึกง่วง
3. เริ่มต้นการฝึกเราจะเริ่มต้นด้วยการหายใจเข้าและออกลึก ๆ ซ้ำ ๆ และกล่าวคำภาวนานำสมาธิ

สรุปว่า การทำสมาธิจะช่วยให้เราเกิดความสงบ มีสติ หยุดนิ่ง พิจารณา ใคร่ครวญตนเองและฝ้าสังเกตดูการเคลื่อนไหวของจิต ดูอารมณ์ ที่ผันเปลี่ยน ในช่วงการฝึกปฏิบัติจะทำให้ผู้ฝึกปฏิบัติมีจิตใจที่สงบพร้อมเย็น รู้การเคลื่อนไหวของกายและจิต เมื่อจะคิด พูด ทำสิ่งใดย่อมเกิดผลดี

ทั้งสิ้นสอดคล้องกันทั้งกายและใจความคิด ก็จะถูกหล่อหลอมไปด้วยสิ่งที่เราน้อมนำลงไปใจของเรา เมื่อเรารับรู้และฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ เราจะเห็นคุณค่าของตนเองและเห็นคุณค่าของคนอื่น และเมื่อกระบวนการนี้เสร็จสิ้นลงกิจกรรมที่สอดคล้องต่อเนื่องกันคือกระบวนการคิด ปรับความคิดเปลี่ยนมุมมองและเฝ้าสังเกตพฤติกรรมที่แปรเปลี่ยนไป

Arthur Zajonc (2005) ได้อธิบายถึงการใช้แสงสว่างในการภาวนานั้นต่างจากวิธีการภาวนากับธาตุอื่น ๆ เริ่มจากการไม่มีอยู่ของแสงสว่าง ประสบการณ์ของความมืดภายนอกเตรียมให้เขารับรู้แสงอรุณหรือแสงเทียน ในการภาวนาก็เช่นกัน เราต้องปล่อยให้ตัวเองรับรู้ความมืดก่อนสัมผัสกับความมืดดำลึกลับของความมืดก่อนจะมีแสงสว่างแรกเกิดขึ้น ในความมืด สีและรูปทรงต่าง ๆ ทั้งหมดย่อมหายไปจากการมองเห็น เมื่อเราไม่รู้ถึงสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เราจะว่ายไปมาระหว่างการแผ่ขยายตัวเราออกไปสู่ความมืดรอบตัว และหดดึงตัวเรากลับเข้ามาภายใน หลับตาลงแต่ให้สร้างคุณสมบัติของแสงสว่างในจิตสำนึก รู้สึกถึงปรากฏการณ์ที่ถักทอขึ้นมารอบ ๆ ตัว เชื่อมโยงตัวคุณกับสิ่งทั้งปวงทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็น ให้พลังนั้นหนุนนำคุณสู่เบื้องสูง แสงสว่างเป็นสิ่งที่รู้สึกได้ภายในเช่นเดียวกับที่อาจสัมผัสได้ภายนอก คุณอาจจะมีหรือไม่มีประสบการณ์ของความสว่างเจิดจ้าในการภาวนากับแสง ทั้งนี้เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล และไม่มีผลใด ๆ ทุกคนสามารถสัมผัสความแตกต่างระหว่างปรากฏการณ์ภายในของแสงสว่าง และการปรากฏของความมืด หากความแตกต่างนี้ให้พบขณะที่ภาวนากับแสงสว่างอยู่ภายใน เมื่อบรรจอยู่ด้วยแสงสว่าง จงอยู่กับความเงียบปล่อยมันออกไปและปล่อยมันเข้ามา จงนิ่งอยู่กับภาพในใจหรือลักษณะทางจิตวิญญาณของแสงสว่างในการเปลี่ยนแปลงนี้ จงรักษาสมดุลภายในไว้ตลอดช่วงการภาวนา พึงมีสติสำรวมระวังกับการเดินทางของตัวเอง และเวลาที่คุณรู้สึกก้าวไกลเกินไป การภาวนาสามารถช่วยให้เราสร้างความสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณที่แท้จริงกับโลก เป็นความสัมพันธ์อย่างเดียวกันกับที่เป็นอยู่ในยุคสมัยใหม่ และจารีตประเพณีของชุมชน การวางประสบการณ์ของความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้งทางนิเวศวิทยาไว้ที่หัวใจของปรัชญา และตระหนักถึงจริยธรรมทางนิเวศ นิเวศวิทยาบนพื้นฐานของความเคารพ หรืออีกนัยหนึ่งเรียกว่า หลักจริยธรรมที่ควบคุมความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อโลก และทั้งหมดนี้เป็นอีกเหตุผลที่ว่า ทำไมเราต้องมีชีวิตด้านภาวนา เพื่อการรับใช้ที่ยิ่งใหญ่กว่า การเจริญปัญญาซึ่งกระทำการร่วมไปกับจักรวาล สามารถนำมาซึ่งสิ่งที่ดียิ่งกว่าสำหรับสังคมมนุษย์ การเดินทางกลับบ้านเป็นการเชื่อมโยงประสบการณ์ทางจิตตปัญญาเข้ากับชีวิตประจำวัน ชีวิตภาวนาของแต่ละคนย่อมแตกต่างกันแต่ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบจะเหมือนกันสำหรับผู้คนส่วนใหญ่ เราต้องปลูกฝังพื้นฐานทางศีลธรรมที่ถูกต้องสำหรับการภาวนาด้วยการบ่มเพาะทัศนคติของการถ่อมตน ความเคารพและไม่เห็นแก่ตัว รากฐานที่แท้จริงของชีวิตภาวนาคือความรักความเมตตา เมื่อเราเดินเข้าไปในประตูแห่งความถ่อมตน ในไม่ช้าเราจะค้นพบความปั่นป่วน ของชีวิตภายในตัวเราและเห็นความจำเป็นที่เราต้องจัดการ กับมันเพื่อควบคุมและแปรเปลี่ยนความยุ่งเหยิงของจิตใจไปสู่สภาวะผ่องใส

สงบเย็นให้ได้มากที่สุด ซึ่งจะก่อให้เกิดตัวตนอย่างใหม่นั้นคือตัวตนอันเจียบสงบ ประสานกับ ประสบการณ์ทางจิตตปัญญาของเราเข้ากับชีวิต เห็นคุณค่าของเวลาและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เราได้รับ ซายองค์ (Zajonc) มักเน้นย้ำว่า“จริยธรรมแห่งความนอบน้อมถ่อมตนเป็นพื้นฐานของ ทุกสายการปฏิบัติ และทำให้เรารู้ว่าการดูแลจิตวิญญาณคือรากฐานของการทบทวนจิตใจ และ ความเข้าใจในตนเอง”

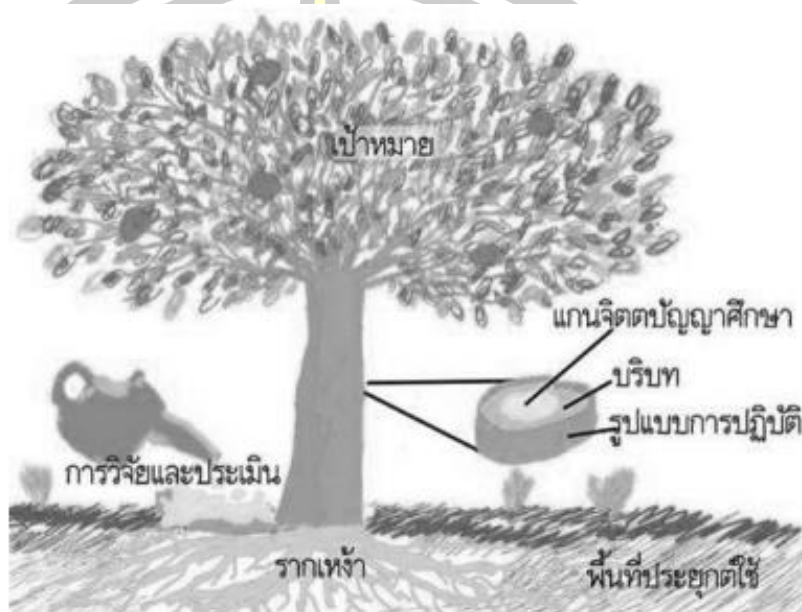
สรุปได้ว่า การฝึกสมาธิภาวนา หมายถึง การฝึกสติ และความรู้เท่าทันให้ถึงพร้อม ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของความเข้าใจตนเองและความกรุณา รวมถึงสำนักแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น การฝึกฝนทางจิตนี้จะเริ่มช่วยให้เราเป็นอิสระจากรูปแบบพฤติกรรมเดิม ๆ ที่ไม่ก่อให้เกิดผล สร้างสรรค์อันใดและเป็นอิสระจากอคติต่าง ๆ การภาวนาจะช่วยให้เราพัฒนาคุณค่าและความสง่างาม ของความเป็นมนุษย์ อีกทั้งช่วยฝึกฝนสติปัญญาให้แก่อัลลุ่มลูกอีกด้วย

5. โยคะ

โยคะ เป็นแนวทางการฝึกควบคุมตนเองทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นวิธีหนึ่งที่จะ ทำให้ผู้ฝึกสัมผัสถึงความสุข มีสุขภาพแข็งแรง มีบุคลิกภาพที่ดี ควบคุมอารมณ์ได้ดีประสานกับ ความเข้าใจธรรมชาติ ทำให้มีจิตใจละเอียดอ่อนโดยเฉพาะ เริ่มฝึกได้กวัย 3 ขวบขึ้นไป จะได้รับ ประโยชน์มาก เพราะกระดูกสันหลังเด็กมีความยืดหยุ่น สามารถเคลื่อนไหวข้อต่อได้ง่ายและ คล่องแคล่ว การฝึกจะช่วยคงสภาพการยืดหยุ่นนั้นไว้ พัฒนากล้ามเนื้อของเด็กให้แข็งแรง บริหารต่อม ไรท์ทอภายในร่างกายให้หลังสารที่จำเป็นออกมาให้ร่างกายได้ทำงานเป็นปกติ สิ่งสำคัญคือ โยคะ จะช่วยพัฒนาจิตใจและอารมณ์เด็ก ให้เด็กได้มีโอกาสอยู่นิ่ง ๆ กับตัวเอง ได้ฟังเสียงลมหายใจ สัมผัส ธรรมชาติรอบตัวได้สำรวจตัวเองเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ จะนำไปสู่การทบทวนตัวเอง เพื่อการใช้ชีวิต ร่วมกับผู้อื่นอย่างสมดุล (วิเชียร ไชยบัง, 2554 : 55) การฝึกโยคะ เริ่มต้นควรจัดสถานที่ให้สะอาด บรรยากาศสงบขณะฝึกควรให้ความสำคัญกับท่าที่ถูกต้องตามธรรมชาติ ไม่บังคับให้ทำหรือฝืนตัวเอง มากเกินไป ให้รับรู้ถึงการสัมผัสของประสาททั้ง 5 ไปด้วย การใช้เพลงหรือดนตรีที่มีจังหวะนุ่มนวล ประกอบ จิตของเด็กจะซึมซับเสียงอันไพเราะของดนตรีและสงบ เมื่อทำโยคะเสร็จแล้วแต่ละวันควร สอดแทรกคุณธรรม และค่านิยมอันดีงามควบคู่ไปด้วยเพื่อความงอกงามทางด้านจิตใจ โดยผ่านนิทาน หรือเรื่องเล่า ได้แก่ ความเมตตากรุณา ความอดกลั้น ความไม่ก้าวร้าว ความมีมนุษยธรรม ยอมรับ ความจริงในชีวิต ศรัทธาในธรรมชาติ เมื่อศึกษาพิจารณาแล้วว่า โยคะที่นำมาใช้ในงานของผู้วิจัย ได้แก่ ท่าที่ 1 ท่าไหว้พระอาทิตย์ ท่าที่ 2 ท่าเก้าอี้ ท่าที่ 3 ท่าเต่า เป็นต้น นอกจากนี้เปิดโอกาสให้ ผู้เรียนได้คิดค้นท่าโยคะตามที่ตนเองถนัดหรือสนใจและเลือกทำได้อย่างอิสระ

ชลลดา ทองทวี และคณะ (2551) ได้พัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบ จิตตปัญญาศึกษา ได้มีข้อเสนอโมเดลการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาในชื่อจิตตปัญญาพฤษา เป็นโมเดลต้นแบบที่ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ

ของการเรียนรู้ในแนวจิตตปัญญาศึกษา โดยใช้การนำเสนอในเชิงสัญลักษณ์แทนแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในภาพรวม เนื่องจากต้นไม้และจิตตปัญญาศึกษาต่างมีองค์ประกอบอันสลับซับซ้อนและเชื่อมร้อยสัมพันธ์กันเป็นหนึ่งเดียว กล่าวคือ โมเดลจิตตปัญญาศึกษาประกอบขึ้นด้วย 8 ส่วน ดังนี้

ที่มา : รายงานผลการดำเนินงาน : โครงการวิจัยและจัดการความรู้จิตตปัญญาศึกษา (2551)

ภาพประกอบ 2 องค์ประกอบของจิตตปัญญาศึกษา

สรุปได้ว่า การฝึกปฏิบัติการเรียนการสอนตามแนวจิตตปัญญา เป็นการศึกษที่ทำให้เข้าใจด้านในตนเอง รู้ตัว เข้าถึงความจริง มีความรักและเข้าใจในสรรพสิ่ง เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ สามารถเปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับโลกและผู้อื่น เป็นแนวทางบ่มเพาะคุณสมบัติทางจิตวิญญาณ อันได้แก่ ความรัก ความเมตตา ความปีติสุข ความสงบ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ปัญญา และความต้องการที่จะรับใช้ช่วยเหลือให้งอกงามขึ้นในตัวมนุษย์

5. ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

ธนา นิลชัยโกวิทย์ (2551) ได้สรุปสิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไว้อย่างน่าสนใจ ดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงระดับกลุ่ม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับกลุ่มทั้งหมด โดยรวมเป็นวิถีปฏิบัติ และแบบแผนปฏิสัมพันธ์ภายในใจกลุ่มที่เปลี่ยนไป
2. วิธีการปฏิบัติร่วมกันด้วยการรับฟังอย่างมีสติ คือ การเกิดการสร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มโดยรวมที่ซ้าลง มีการพูดอย่างมีสติมากขึ้น มีการหยุด

เพื่อใคร่ครวญ และรับฟังกันอย่างลึกซึ้งมากขึ้น ความคิดเห็นแย้งที่เกิดขึ้นไม่นำไปสู่การปะทะทางความคิด แต่เป็นการช่วยเสริมและต่อยอดความคิดให้ชัดเจนและรอบด้านมากขึ้น

3. วัฒนธรรม “การเรียนรู้อยู่ที่ตนเอง” คือ เกิดการให้ความหมายร่วมกันว่า การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับตนเอง และต้องสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา สามารถเรียนรู้ได้ในทุกเงื่อนไข เกิดบรรยากาศการรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง และย้อนกลับมาถามตนเองมากขึ้นว่า ภูมิปัญญาของคนทั้งทาง การแสดงออกความคิดและความรู้สึกที่มีต่อการเรียนรู้สะท้อนกรอบอ้างอิงภายในของตนเองอย่างไร เกิดวัฒนธรรมการใคร่ครวญเกี่ยวกับตนเองอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Self-Reflection) ขึ้นในกลุ่มสิ่งที่นำเสนอใจที่สุดก็คือ การเปลี่ยนแปลงทั้งสองประการที่เกิดขึ้นในกลุ่มนี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ค่อยๆ เกิดขึ้นในกลุ่มนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ค่อย ๆ เกิดขึ้นเอง โดยไม่ได้มีข้อกำหนดที่เป็นทางการมาชี้นำ แต่เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม ค่อย ๆ ซึมซับทัศนคติ และแนวความคิด ตลอดจนท่าทีในการปฏิบัติต่อกันและกัน เมื่อสมาชิกคนหนึ่งเกิด “ความรู้สึก” หรือ “การใคร่ครวญตนเองอย่างมีวิจารณญาณ” ขึ้น สมาชิกคนอื่น ๆ ก็ได้เรียนรู้ และได้รับผลกระทบทำให้เกิดสติ และย้อนกลับมาใคร่ครวญพิจารณาตนเองไปด้วยพร้อม ๆ กัน ส่งผลกระทบเป็นปฏิริยาลูกโซ่ที่เชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่องภายในกลุ่ม

4. การเปลี่ยนแปลงระดับบุคคล คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในตัวสมาชิก แต่ละคนและสามารถสังเกตได้ด้วยตนเอง หรือสมาชิกคนอื่น ๆ ซึ่งมีทั้งส่วนที่เป็นการเปลี่ยนแปลงภายในและส่วนที่แสดงออกมากเป็นรูปธรรมในการปฏิบัติ 5 ประการ ดังนี้

4.1 สติในชีวิตประจำวัน การมีสติรู้ตัว โดยเฉพาะในชีวิตประจำวันของตนเอง เป็นประเด็นที่มีความสำคัญและเป็นพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงในข้ออื่น ๆ เพราะเป็นจุดที่ทำให้ได้หันกลับเข้ามาดูตัวเอง สังเกตตัวเองและโลกภายในของตน และสังเกตสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว ตามที่เป็นจริง ช่วยให้รู้เท่าทันความรู้สึกนึกคิดของตน มีเวลาใคร่ครวญ รับฟังผู้อื่น และรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเปิดกว้างขึ้น และไม่ด่วนตัดสินหรือมีปฏิริยาโต้กลับ

4.2 การเข้าใจและยอมรับตนเอง การเข้าใจและยอมรับความเป็นจริงเกี่ยวกับตนเอง ทั้งด้านบวกและด้านลบ เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงตนเอง ส่งผลให้มีความรู้ตัวมากขึ้น ยอมรับตัวเองมากขึ้นและเกิดผลหลาย ๆ ประการตามมา เช่น ตัดสินตัวเองน้อยลง เห็นความงามภายในตัวเอง มีเมตตาต่อตัวเองมากขึ้น รู้สึกเชื่อมั่นในตัวเอง การเข้าใจและยอมรับตนเองมากขึ้น เป็นผลจากปัจจัยหลาย ๆ ด้าน เช่น การมีสติรู้ตัว การได้มองเห็นในประเด็นที่ตนเองไม่เคยเห็นมาก่อนจากกิจกรรมหรือจากการสะท้อนของเพื่อน การเรียนรู้จากประเด็นของเพื่อนในกลุ่ม แล้วนำมาใคร่ครวญและบรรยากาศที่เปิดกว้าง จริงใจและยอมรับกันในกลุ่มที่เอื้อให้แต่ละคนกล้าเปิดเผยและเผชิญกับปัญหาของตนเอง

4.3 ความเข้าใจ ความรัก และความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์จากกระบวนการที่เน้น การเปิดรับและการรับฟังอย่างลึกซึ้ง เปิดโอกาสที่หลากหลาย ให้แต่ละคนได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีโอกาสเปิดเผยตนเองและแบ่งปันประสบการณ์ ทำให้เกิดความรักและความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ มากขึ้น เป็นความรักและความเมตตาบนพื้นฐานของความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ทำให้เกิดความเคารพ และการยอมรับ และความเชื่อมั่น ทำให้ได้มองเห็นทั้งความแตกต่างหลากหลายและความเป็น หนึ่งเดียวกันของเพื่อนมนุษย์ สามารถเห็นความงามในตัวคนอื่นได้อย่างแท้จริง ซึ่งส่งผลทั้งต่อ ความสัมพันธ์ของตนกับคนรอบข้างในชีวิตและต่อการเรียนรู้ภายในของตนเองที่เกิดขึ้นท่ามกลาง ความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไปและความเข้าใจผู้อื่นที่ชัดเจนขึ้น

4.4 การเข้าใจและการยอมรับความเป็นจริงตามธรรมชาติ จากกิจกรรม บางประการ เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับความตาย และได้เข้าไปสัมผัสและทำงานกับชุมชนในสังคม และเข้าไปเรียนรู้ในธรรมชาติ ทำให้เปิดโลกทัศน์ของตนเองให้กว้างขวางและสอดคล้องกับ ความเป็นจริงมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเข้าใจธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ตามที่เป็นจริงหรือการเข้าใจ กฎเกณฑ์ของธรรมชาติสิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้น เหตุปัจจัยของตัวมันเอง โดยที่เราไม่สามารถเข้าไปควบคุม ให้เป็นไปตามความต้องการของเราได้

4.5 การเกิดความสมดุลในตนเอง มนุษย์เรารู้ และสัมพันธ์ต่อตนเองและโลก 3 ทางด้วยกัน คือ ความคิด ความรู้สึกและปฏิกิริยาทางกายหรือการกระทำ บางคนถนัดใช้ความคิด บางคนถนัดใช้ใจหรืออารมณ์ความรู้สึก และบางคนใช้สัญชาตญาณและการลงมือทำเป็นหลัก แต่ในความเป็นจริง ทั้งความคิดความรู้สึก และการปฏิบัติ ล้วนเป็นฐานของปัญญาที่มีความสำคัญ และ เกี่ยวพันกันและกัน การพัฒนาปัญญาทั้ง 3 ด้าน ให้สมดุลจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ คือ การเกิดสมดุล ระหว่าง กาย ใจ และความคิด

6. ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

มีนักวิชาการ นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษา ไว้ดังนี้

ประเวศ วะสี (2550) ได้กล่าวไว้ในการประชุมเสวนาจิตตปัญญาศึกษาการเรียนรู้ จากภายใน ณ มหาวิทยาลัยมหิดลว่า กระบวนการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษามีดังนี้

ขั้นที่ 1 การเข้าถึงโลกทัศน์และชีวิต เรามองโลก มองธรรมชาติอย่างไร หากเรา เข้าถึงความจริงจะพบความงามในนั้นเสมอ เมื่อเราเข้าถึงธรรมชาตก็จะถึงความ เป็นอิสระ

ขั้นที่ 2 กิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวกับชุมชน ดนตรี ศิลปะ กิจกรรม อาสาสมัคร (Volunteer) สนทนาสนทนา (Dialogue) เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการพัฒนาตนเอง พัฒนาจิตใจ

ขั้นที่ 3 การปลีกวิเวกไปอยู่ในธรรมชาติ สัมผัสธรรมชาติ (Retreat) ได้รู้ใจตนเอง
เมื่อจิตสงบเชื่อมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติจะเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขึ้น

ขั้นที่ 4 การทำสมาธิ (Meditation)

ธนา นิลชัยโกวิทย์ (2551) ได้กล่าวว่าการ ดำเนินการกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา
จำนวน 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 Check-in คือ การเตรียมความพร้อมในการเรียน โดยให้ผู้เข้าร่วม
กิจกรรมมีสติอยู่กับตัวก่อนเริ่มกิจกรรม เช่น การนั่งสมาธิ การหยิบบัตรแสดงความรู้สึก หรือ
การว่ายนํ้า เป็นต้น

ขั้นที่ 2 Dialogue คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นขั้นที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้า
กลุ่มสนทนาแลกเปลี่ยนเรื่องราวจากประสบการณ์หรือสถานการณ์ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต โดยการให้
ผู้เข้าร่วมกิจกรรมพูดและฟังเพื่อนพูดอย่างใคร่ครวญ ไตร่ตรอง

ขั้นที่ 3 Reflection คือ ขั้นตอนการฝึกปฏิบัติ เป็นขั้นที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม
พิจารณาประเด็นปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนด พิจารณาผลดีและผลเสียที่เกิดจากการตัดสินใจ
เลือกกระทำ สามารถบอกแนวทางปฏิบัติจากสถานการณ์นั้น ๆ ฟังแล้ววิเคราะห์ และสะท้อน
ความคิด ตามหัวข้อ และประเด็นต่าง ๆ

ขั้นที่ 4 Check-out คือ การประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่ผู้เรียนพิจารณาปัญหาที่เป็น
สถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจเลือกกระทำ ให้คิดตัดสินใจและแสดงเหตุผลเกี่ยวกับสถานการณ์ที่ได้เสนอ
รวมทั้งทบทวนบทเรียนด้วยตนเองว่า วันนี้ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไร

ขั้นที่ 5 Journaling คือ การจดบันทึก เป็นขั้นของการแสดงให้เห็น
ความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ โดยการบันทึกผ่านแบบบันทึกอนุทินทบทวนเป็นระยะ ๆ ส่งผู้สอน

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2552) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา
จะเน้นถึงการใช้ปัญญาควบคู่ไปกับจิตใจที่สุนทรีย์ความสัมพันธ์ขององค์กรร่วมผู้เรียน กระบวนการ
การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาเป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีการปฏิบัติและเกิดการคิด โดยใช้
กิจกรรมเป็นฐานประกอบกับการทำงานร่วมมือกันเป็นกลุ่ม ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของการสอนผู้สอน
ต้องใส่ใจต่อการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อปรับกลยุทธ์การสอนของผู้สอนที่จะทำให้การจัด
กิจกรรมบรรลุจุดประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ผู้เรียนสนุกและเรียนรู้ในเรื่องที่ผู้เรียนสอนอย่าง
ประทับใจประกอบด้วยกระบวนการ 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน การศึกษาสภาพและ
ความต้องการของผู้เรียนเป็นงานขั้นต้นที่มีความสำคัญสำหรับการสอนแบบจิตตปัญญา ส่วนผู้สอน
ต้องทราบว่า ผู้สอนจะสอนขั้นไหน วิชาอะไร ลักษณะผู้เรียนเป็นอย่างไร อ่อน เก่ง สน คือ หรือ
มีปัญหาที่ต้องให้ความสนใจพิเศษ ทั้งนี้เพื่อให้การออกแบบกิจกรรมเป็นไปอย่างสอดคล้องกับผู้เรียน

นอกจากนี้ ผู้สอนต้องรู้สภาพท้องถิ่นของผู้เรียน เพื่อประมวลประสบการณ์เข้ามาออกแบบกิจกรรม จากข้อมูล que ผู้สอนสามารถบูรณาการกิจกรรมการสอนที่ชัดเจน เหมาะสมกับผู้เรียน

ขั้นที่ 2 กำหนดมโนทัศน์ที่ต้องเรียน การสร้างความสามารถทางปัญญาให้แก่ ผู้เรียน ฝึกผู้เรียนให้รู้จักประมวล การประมวลข้อมูลความจริงที่ได้รับจากประสบการณ์หรือกิจกรรม การเรียนรู้ที่ผู้สอนจัด ซึ่งหลักการสอนสร้างมโนทัศน์ที่สำคัญนั้นผู้สอนต้องให้ผู้เรียนคิดสะท้อน ความคิดหาความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องแล้วพัฒนาเป็นมโนทัศน์

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดประสงค์ของการสอน จุดประสงค์การสอนระดับอุดมศึกษา แตกต่างจากการสอนในระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษาตรงที่การจัดประสบการณ์และกิจกรรม ระดับอุดมศึกษา มุ่งส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง ให้ผู้เรียนพัฒนาจิตสำนึกที่ดีต่อ ตนเองและส่วนรวม รวมทั้งมีประสบการณ์ตรง ซึ่งเป้าหมายการศึกษานี้ผนวกกับแนวคิดทางจิตวิทยา พัฒนาการและการเรียนรู้ของผู้เรียน จุดประสงค์การเรียนรู้มี 3 ด้าน คือ 1. การส่งเสริมพัฒนา การตามวัย 2. การส่งเสริมพัฒนาการจิตนิยมที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตสำนึกที่ดีการมีสุนทรีย์ต่อ สิ่งแวดล้อม สังคม และตนเอง 3. การส่งเสริมพหุปัญญา

ขั้นที่ 4 ออกแบบกิจกรรมการสอน

การพัฒนากิจกรรมการสอนที่มุ่งคุณสมบัติสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้แบบ จิตปัญญา 5 ประการ คือ

- A (Active Learning) การปฏิบัติการคิดในการทำกิจกรรมระหว่างเรียน
- B (Behaving Well) การแสดงออกระหว่างเรียน ทั้งเพื่อการแสดงผลงาน และการมีส่วนร่วมในกลุ่ม
- C (Cooperative Learning) การเรียนรู้แบบร่วมมือที่เกิดจากการเรียน ในกลุ่มย่อยที่กำหนดในกิจกรรม
- D (Discovery Learning) การเรียนรู้จากการค้นพบจากการทำกิจกรรม ระหว่างเรียน
- P (Progress) การก้าวหน้าในการเรียน

ขั้นที่ 5 ดำเนินการสอน

การจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตปัญญา มีขั้นตอนการสอนประกอบด้วย งานหลัก 5 ขั้น ที่ผู้สอนควรต้องดำเนินการ ดังนี้

1. เตรียมความพร้อมก่อนสอนทุก ๆ ครั้ง ผู้สอนต้องเตรียมความพร้อม ของผู้เรียน ด้วยกิจกรรมที่ผู้สอนเลือกสรรเพื่อนำเข้าสู่เรื่องที่เรียน ใช้เวลาประมาณ 3 – 5 นาที เพื่อให้ผู้เรียนสงบจิตใจและพร้อมที่จะเรียน

2. บอกจุดประสงค์การสอนเพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าเรียนอะไรบ้าง
จะได้ติดตาม ติดตามและสรุปผลได้ถูกเมื่อสิ้นสุดการเรียน

3. หาจุดสนใจ การจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตปัญญา เพราะในบางครั้ง
อาจไม่สามารถดำเนินการสอนได้เลย ขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้เรียน ความต้องการ ประสบการณ์

4. ดำเนินกิจกรรมการสอนตามแผนขณะดำเนินการผู้สอนต้อง
ประเมินตนเองตลอดเวลาว่า กิจกรรมนั้นกระตุ้นให้คิดหรือไม่ ผู้เรียนได้แสดงออกหรือไม่ เรียนรู้แบบ
ร่วมมือหรือไม่ รู้อะไรเพิ่มขึ้น ด้วยการประเมินการสอนตลอดระยะเวลาการสอน

5. สรุปบทเรียนจุดประสงค์หลัก คือ มุ่งประเมินสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้
มีหลายวิธี ทั้งที่เป็นาร่วมกันสรุปและการทดสอบ

ขั้นที่ 6 ประเมินภาพการสอนตามสภาพจริง การประเมินภาพการสอนตาม
สภาพจริง เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด
การประเมินภาพนี้ต้องทำทุกระยะของกระบวนการสอน เพื่อดูความก้าวหน้าของผู้เรียน การปฏิบัติ
ของผู้สอนและประสิทธิภาพของหลักสูตร

จิระพร ชะโน (2554) ได้กล่าวถึงหลักการและวิธีสอนตามแนวคิดจิตปัญญาว่า
เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student – Centered) โดยให้ความสำคัญกับคุณค่าและ
ความรู้สึกของผู้เรียนแต่ละคน เป้าหมายที่สำคัญคือ การพัฒนาผู้เรียนให้ไปสู่การรู้จักตนเอง
การกำกับตนเองและการชื่นชมตนเอง หลักการศึกษาดังกล่าวสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่
สมบูรณ์ได้ หลักและวิธีสอนมีดังนี้

ขั้นที่ 1 ความสามารถกำกับตนเอง (Self-Direction) ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียน
เลือกสิ่งที่เขาจะเรียน การเรียนรู้จะไม่เกิดถ้าปราศจากความต้องการของตน ถ้าครูผู้สอนเปิดโอกาสให้
ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่เขาต้องการ และสนใจใคร่รู้ก็ไม่จำเป็นต้องใช้เทคนิคและวิธีการมุ่งเน้นที่
การเข้าใจชีวิต มีทัศนคติที่ดีต่อสรรพสิ่ง

ขั้นที่ 2 ความสามารถเรียนรู้วิธีการเรียน (Learn How to Learn) เน้นให้ผู้เรียน
รู้จักวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ขั้นที่ 3 การประเมินตนเอง (Self-Evaluation) การประเมินตนเองมีค่าและ
มีความสำคัญมากกว่าการประเมินผลจากการทดสอบ โดยตัดสินเป็นเกรดหรือคะแนนผลที่ได้จาก
การประเมินมักจะเป็นการเปรียบเทียบกับกลุ่มและการประเมินเป็นเกรด ซึ่งจะทำให้ผู้ที่ได้เกรดไม่ดี
เกิดปมด้อยได้

ขั้นที่ 4 ความสำคัญของความรู้สึก (The Importance of Feeling) ในกลุ่มนี้
จะไม่แยกวัตถุประสงค์ทางด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัยจากกัน ทั้งนี้เพราะเชื่อว่ากระบวนการเรียนรู้
ความรู้ (Knowledge) และความรู้สึก (Feeling) จะต้องควบคู่กันเสมอ ลักษณะนี้จะขัดแย้งกับการจัด

การศึกษาในแนวอนุรักษ์นิยมที่เน้นพัฒนาการทางด้านพุทธิพิสัยเพียงอย่างเดียว การเรียนรู้ในความหมายนี้คือ การที่ผู้เรียนได้รับข้อมูลใหม่หรือประสบการณ์ โดยผู้เรียนจะต้องจัดข้อมูลหรือประสบการณ์นั้นเป็นสิ่งที่มีความหมายสำหรับตนเอง

ขั้นที่ 5 บรรยากาศการเรียนการสอนที่ปราศจากการข่มขู่ (A Non-Threatening Environment) สภาพการเรียนการสอนในปัจจุบันมักจะทำให้ผู้เรียนรู้สึกต่ำต้อย ผิดหวัง ขมขื่น ท้อแท้

สลักจิต ตรีณโภาส (2555) ได้ประมวลกิจกรรมและวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบจิตตปัญญาศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ ได้แก่

ขั้นที่ 1 ขั้นสมาธิ หมายถึง การให้นั่งหลับตา ตั้งสติ ทำจิตใจให้นิ่งก่อนการเรียนการสอนใช้เวลาประมาณ 5 - 10 นาที ในช่วงเวลาดังกล่าวจะมีการกล่าวถึงสิ่งที่ผ่านมาและเชื่อมโยงกับบทเรียนใหม่ และกิจกรรมที่จะทำต่อไปในคาบเรียนต่อไป แล้วปล่อยให้ทำจิตนิ่ง และเวลาก่อนที่จะลืมนักเรียนจะทบทวนอีกครั้งว่า ผู้เรียนและผู้สอนจะต้องทำอะไรใช้เวลาประมาณเท่าใด

ขั้นที่ 2 ขั้นคิดและใคร่ครวญ หมายถึง การนึกไตร่ตรองอย่างเจียบ ๆ เพื่อทำความเข้าใจวิเคราะห์เหตุผล และสามารถเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม ของบทเรียนได้ ซึ่งผู้สอนจะต้องออกแบบกิจกรรมให้มีการคิดและใคร่ครวญทุกครั้งอาจจะเดี่ยวหรือกลุ่มก็ได้ แต่เน้นกลุ่มบ่อยกว่าเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ขั้นที่ 3 ขั้นสะท้อนคิด หมายถึง การนำเสนอความคิดตามสาระหรือประเด็นที่ผ่านการคิดใคร่ครวญมาแล้ว เช่น พูดสั้น เขียนเรียงความ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปว่า การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการปฏิบัติ และเกิดการคิดโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ประกอบกับการทำงานและเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ ครูต้องใส่ใจองค์ประกอบของรูปแบบอย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดการจัดการเรียนรู้บรรลุจุดประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ผู้เรียนสนุกและเรียนรู้ในเรื่องที่ครูสอนอย่างประทับใจ

จากการศึกษาขั้นตอนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา ผู้วิจัยจึงได้นำมาสังเคราะห์องค์ประกอบการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา ปราบกฏดังตาราง 3

พจน บณ กิโต ชเว

ตาราง 3 การสังเคราะห์องค์ประกอบการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

องค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษา	ประเวศ วะสี (2550)	ธนา นิลชัยโกวิทย์ (2551)	กุลยา ต้นเต็มลาชีวะ (2552)	จิระพร ชะโน (2554)	สลักจิต ตรีธรมโณภาส (2555)	ความถี่
1. การเข้าถึงโลกทัศน์และชีวิต	✓					1
2. การทำสมาธิ	✓					1
3. การปลีกวิเวกไปอยู่ในธรรมชาติ	✓					1
4. การดำเนินการจัดการเรียนรู้	✓	✓	✓			3*
5. การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน		✓	✓	✓		3*
6. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้		✓				1
7. การประยุกต์ใช้		✓				1
8. การจดบันทึก		✓				1
9. การกำหนดมโนทัศน์ที่ต้องเรียน			✓			1
10. การกำหนดจุดประสงค์ของการเรียนรู้			✓			1
11. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้			✓		✓	2*
12. การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง			✓	✓	✓	3*

จากตาราง 3 พบว่า ค่าคะแนนความถี่สูงสุดคือ การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน การดำเนินการจัดการเรียนรู้ และการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง รองลงมาคือ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การทำสมาธิ การเข้าถึงโลกทัศน์และชีวิต การปลีกวิเวกไปอยู่ในธรรมชาติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประยุกต์ใช้ การจดบันทึก กำหนดมโนทัศน์ที่ต้องเรียน การกำหนดจุดประสงค์ของการเรียนรู้ ตามลำดับ สำหรับการระบุขั้นตอนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา ผู้วิจัยจึงใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาโดยยึดหลักความเหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ ดังนั้น จึงได้องค์ประกอบการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ชั้น ดังนี้

1. การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน
2. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

3. การดำเนินการเรียนรู้

4. การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง

ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาตามที่ได้ทำการสังเคราะห์องค์ประกอบการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน

1.1 ความหมายของการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน ไว้ดังนี้

Good (1973) ได้ให้ความหมายของการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน คือ ทุกสิ่งที่เป็นที่ที่จะทำให้เราเชื่อมั่นว่าจะเกิดการพัฒนาศักยภาพของเด็กที่มีอยู่แล้วอย่างมากที่สุดจะเป็นในด้านสติปัญญาทางกายภาพ ศิลธรรม อารมณ์หรือสังคม ทั้งหมดนี้ไม่เพียงจะต้องมีความสัมพันธ์กับความสนใจ ความสามารถและระดับสัมฤทธิ์ผลที่เด็กมีอยู่ ยังจะต้องมีความสัมพันธ์กับความต้องการของบุคคลและสังคมที่อาจจะมีต่อเด็กในภายภาคหน้า

ประสาธ อิศรปริดา (2538) ได้ให้ความหมายของการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน คือ สภาวะที่เกิดขึ้นจากความไม่สมดุลทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความต้องการของคนเรามากไม่ได้รับการตอบสนองอย่างสมบูรณ์ เมื่อได้รับการตอบสนองระดับหนึ่งก็จะเกิดความต้องการอีกระดับหนึ่ง แนวคิดนี้จะเห็นได้ชัดในทฤษฎีลำดับขั้นตอนความต้องการของมาสโลว์

กาญจณี เสนาสู (2540) ได้ให้ความหมายของการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน คือ แรงผลักดันให้บุคคลกระทำพฤติกรรมเพิ่มเติม สิ่งมีชีวิตขาดไปให้เต็ม ทำให้เกิดสมดุลของชีวิต

กล่าวโดยสรุปว่า กระบวนการที่ครูหรือผู้สอนพิจารณาและเข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างลึกซึ้ง ทั้งในมิติของร่างกาย อารมณ์ ความคิด สังคม และจิตวิญญาณ โดยใช้กระบวนการทางจิตตปัญญาศึกษา เช่น การฟังอย่างลึกซึ้ง การสังเกตตน การเจริญสติ และการสะท้อนความรู้สึก เพื่อเข้าถึงความพร้อมในการเรียนรู้ ความถนัด ความสนใจ และปัญหาอุปสรรคของผู้เรียนแต่ละคน รวมถึงความต้องการที่แท้จริงของเขาในการพัฒนาองค์กรวม

1.2 ตัวบ่งชี้ขั้นการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงตัวบ่งชี้ของการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน ไว้ดังนี้

กุลยา ตันตผลลาชีวะ (2552) ได้กล่าวว่า การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียนเป็นงานขั้นต้นที่มีความสำคัญสำหรับการสอนแบบจิตตปัญญา ส่วนผู้สอนต้องทราบว่าผู้สอนจะสอนชั้นไหน วิชาอะไร ลักษณะผู้เรียนเป็นอย่างไร อ่อน เก่ง ชน ดื้อ หรือมีปัญหาที่ต้องให้

ความสนใจพิเศษ ทั้งนี้เพื่อให้การออกแบบกิจกรรมเป็นไปอย่างสอดคล้องกับผู้เรียน นอกจากนี้ผู้สอนต้องรู้สภาพท้องถิ่นของผู้เรียน เพื่อประมวลประสบการณ์เข้ามาออกแบบกิจกรรม จากข้อมูล que ผู้สอนได้ ผู้สอนสามารถบูรณาการกิจกรรมการสอนที่ชัดเจน เหมาะสมกับผู้เรียน

จิระพร ชะโน (2554) ได้กล่าวว่า ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกสิ่งที่เขาจะเรียน การเรียนรู้จะไม่เกิดถ้าปราศจากความต้องการของตน ถ้าครูผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่เขาต้องการ และสนใจใคร่รู้ก็ไม่จำเป็นต้องใช้เทคนิคและวิธีการจูงใจ เน้นที่การเข้าใจชีวิต มีทัศนคติที่ดีต่อสรรพสิ่ง

กล่าวโดยสรุปว่า การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน เป็นกระบวนการที่ครูหรือผู้สอนพิจารณาและเข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างลึกซึ้ง ทั้งในมิติของร่างกาย อารมณ์ ความคิด สังคม และจิตวิญญาณ โดยใช้กระบวนการทางจิตตปัญญาศึกษา เช่น การฟังอย่างลึกซึ้ง การสังเกตตน การเจริญสติ และการสะท้อนความรู้สึก เพื่อเข้าถึงความพร้อมในการเรียนรู้ ความถนัด ความสนใจ และปัญหาอุปสรรคของผู้เรียนแต่ละคน รวมถึงความต้องการที่แท้จริงของเขาในการพัฒนาองค์รวม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตัวบ่งชี้ด้านการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน ได้ 7 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. วิเคราะห์ แยกแยะเกี่ยวกับความพร้อมของผู้เรียนในแต่ละด้าน
2. ครูผู้สอนรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล
3. หาทางช่วยเหลือผู้เรียนที่มีข้อบกพร่องให้มีความพร้อมที่ดีขึ้น
4. จัดเตรียมการสอน สื่อ หรือนวัตกรรม สำหรับดำเนินการจัดการเรียนรู้
5. มีสื่อ หรือนวัตกรรม สำหรับการจัดการเรียนรู้สอดคล้องเหมาะสมกับ
6. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคัดเลือกสื่อการสอน หรือนวัตกรรมการเรียนรู้
7. จัดเตรียมการสอน สื่อ หรือนวัตกรรมเหมาะสมกับวัยตรงตาม

ความต้องการของผู้เรียน

2. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 ความหมายของการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ไว้

ดังนี้

Seels และ Glasgow (1990) ให้ความหมายของการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบที่นำเอาทฤษฎีการเรียนรู้และทฤษฎีการสอนมาทำให้การเรียนรู้มีคุณภาพ

Shambaugh และ Magliaro (1997) ให้ความหมายของการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเชิงระบบที่ใช้ในการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน เพื่อจัดหาสิ่งที่จะช่วยให้นักออกแบบการเรียนรู้ สร้างสิ่งที่เป็นไปได้เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน

Smith และ Ragan (1999) ให้ความหมายของการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่เป็นระบบในการนำหลักการเรียนรู้และหลักการสอนไปวางแผน สื่อ วัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุปว่า การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ กระบวนการวางแผน และจัดสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา และจิตวิญญาณ โดยใช้หลักการของ จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกการรู้ตัว มีสติ เจริญปัญญา สะท้อนตน และเรียนรู้ด้วยความหมายจากภายใน ไม่เพียงเน้นเนื้อหา แต่ยังเน้น “กระบวนการภายใน” ของผู้เรียนผ่านประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงตัวบ่งชี้ของการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ไว้ดังนี้
 สัจด์ อุทรานันท์ (2529) กล่าวถึงตัวบ่งชี้ของการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้
 ไว้ดังนี้

1. จุดประสงค์ของการเรียนรู้ ในการออกแบบการเรียนรู้ทุกครั้งจำเป็นต้องกำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจน เพื่อจะได้ช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ตามมาได้สะดวก
2. การประเมินสถานะของผู้เรียนก่อนสอน เป็นการตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะเรียนสิ่งใหม่ที่กำลังจะสอนหรือไม่ ถ้าพบว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถเพียงพอก็ดำเนินการออกแบบการเรียนรู้ต่อไปได้ แต่ถ้าหากพบว่าผู้เรียนยังมีพื้นฐานไม่เพียงพอก็จำเป็นต้องให้ความรู้พื้นฐานแก่ผู้เรียนเสียก่อน
3. การจัดกระบวนการออกแบบการเรียนรู้ เป็นขั้นที่ผู้สอนจะต้องตัดสินใจเลือกดำเนินกิจกรรมการออกแบบการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่จุดหมายปลายทางที่ตั้งไว้
4. การประเมินผล เป็นขั้นที่ดำเนินต่อจากกิจกรรมการออกแบบการเรียนรู้ เพื่อจะได้ทราบว่าผู้เรียนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด จุดประสงค์ของการออกแบบการเรียนรู้ การประเมินสถานะของผู้เรียนก่อนสอน การจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้อการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

5. ข้อมูลย้อนกลับ เป็นการนำเอาผลที่ได้จากการประเมินไปประกอบพิจารณาแก้ไขการดำเนินงานในส่วนที่ 1, 2 และ 3 หากพบว่าส่วนไหนยังมีข้อบกพร่องก็จะต้องทำการปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

กิดานันท์ มลิทอง (2540) กล่าวถึงตัวบ่งชี้ของการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ผู้เรียน ต้องมีการพิจารณาลักษณะของผู้เรียนเพื่อการออกแบบกิจกรรมหรือโปรแกรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม
2. วัตถุประสงค์ ต้องมีการตั้งวัตถุประสงค์ว่า ต้องการจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งใดบ้างในการสอนนั้น หรือระบุผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
3. วิธีการและกิจกรรม ต้องมีการกำหนดวิธีการและกิจกรรมในการเรียนรู้ว่าควรมีอะไรบ้าง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ที่ดีที่สุดได้
4. การประเมิน ต้องมีการกำหนดวิธีการประเมินเพื่อตัดสินว่าการเรียนรู้นั้นประสบผลตามที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้หรือไม่

ทศนา แคมณี (2552) กล่าวถึงตัวบ่งชี้ของการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. หลักสูตร ปัญหาความต้องการของผู้เรียน ผู้สอน
2. เนื้อหา มโนทัศน์ วัตถุประสงค์
3. ยุทธศาสตร์หรือยุทธวิธีในการสอน
4. กิจกรรมการเรียนรู้และสื่อ
5. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุปว่า การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ กระบวนการวางแผนและจัดสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา และจิตวิญญาณ โดยใช้หลักการของจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกการรู้ตัว มีสติ เจริญปัญญา สะท้อนตน และเรียนรู้ด้วยความหมายจากภายใน ไม่เพียงเน้นเนื้อหา แต่ยังเน้น “กระบวนการภายใน” ของผู้เรียนผ่านประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตัวบ่งชี้ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ได้ 7 ตัวบ่งชี้ดังนี้

1. กำหนดผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เน้นการวิเคราะห์สังเคราะห์
2. จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนและจำแนกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการประเมินผล

3. การประเมินผลมีความสอดคล้องกับเนื้อหา ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และกิจกรรมการเรียนรู้

4. สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน

5. มีการประเมินสถานะของผู้เรียนก่อนเรียนเพื่อกำหนดเป้าหมาย การเรียนรู้และการประเมินความต้องการของผู้เรียน

6. มีความเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายบุคคลสามารถ นำประมวลรายวิชามาจัดทำแผนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

7. นำข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

3. การดำเนินการเรียนรู้

3.1 ความหมายของการดำเนินการเรียนรู้

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของการดำเนินการเรียนรู้ ดังนี้

Moore (1992) ได้ให้ความหมายของการดำเนินการเรียนรู้ไว้ว่า

การดำเนินการเรียนรู้ คือ พฤติกรรมของบุคคลหนึ่งที่ยพยายามช่วยให้บุคคลอื่นได้เกิดการพัฒนาดน ในทุกด้านอย่างเต็มศักยภาพ

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (2542) ได้ให้ความหมายของการดำเนินการเรียนรู้ไว้ว่า การดำเนินการเรียนรู้ คือ กระบวนการที่มีระบบระเบียบครอบคลุมการดำเนินงานตั้งแต่ การวางแผนการจัดการเรียนรู้จนถึงการประเมินผล

สุมน อมรวิวัฒน์ (2545) ได้ให้ความหมายของการดำเนินการเรียนรู้ไว้ว่า การดำเนินการเรียนรู้ คือ สถานการณ์อย่างหนึ่งที่มีสิ่งต่อไปนี้เกิดขึ้น ได้แก่

1. มีความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียน กับผู้เรียน ผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม และผู้สอนกับผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม

2. ความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์นั้นก่อให้เกิดการเรียนรู้และ ประสบการณ์ใหม่

3. ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้

กล่าวโดยสรุปว่า การดำเนินการเรียนรู้ หมายถึง เป็นขั้นที่ผู้สอนและผู้เรียน ต้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวก คือ เป็นผู้จัด ประสบการณ์ รวมทั้งสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นแนวทางสร้างความรู้ด้วยและผู้เรียน ต้องเป็นผู้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติตัวบ่งชี้การดำเนินการเรียนรู้ ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จาก ภายใน ผ่านกระบวนการที่ส่งเสริม การตระหนักตัวตน การฝึกสติ การใคร่ครวญ และการสะท้อน ประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างลึกซึ้ง ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ

ตามความต้องการของผู้เรียนและครูผู้สอน อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้
เต็มตามศักยภาพของผู้เรียน

3.2 ตัวบ่งชี้ขั้นการดำเนินการเรียนรู้

มีนักวิชาการและหน่วยงานได้กล่าวถึงตัวบ่งชี้ขั้นการดำเนินการเรียนรู้ ไว้ดังนี้
สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545) ได้วิเคราะห์ตัวบ่งชี้ของการดำเนินการ
เรียนรู้ ดังนี้

1. ผู้สอนมีความเชื่อว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ พัฒนาได้ ตามแนวคิด
ปรัชญากลุ่มพิพัฒนาิยม
 2. ครูผู้สอนมองเห็นภาพรวมของผู้เรียน
 3. ครูผู้สอนพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม คือ ครูต้องมองผู้เรียนด้วยความรัก
ความเข้าใจ ผู้เรียนทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ มีพลังที่จะเรียนรู้
 4. ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมการเรียนรู้
 5. ครูผู้สอนต้องเชื่อว่า ความรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
 6. กิจกรรมการเรียนการสอนของครู ต้องเน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา
ต้องสร้างผู้เรียนให้มีพลังในการเรียนรู้
 7. กิจกรรมการเรียนรู้เป็นโครงสร้างยืดหยุ่นหลากหลาย การเรียนของ
ผู้เรียนแบบองค์รวมให้ความสำคัญทั้ง ความสามารถทางสติปัญญาหรือไอคิว และความสามารถในการ
พัฒนาทางอารมณ์หรืออีคิว และสามารถปรับและยืดหยุ่นได้อย่างหลากหลายและเหมาะสม
- พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2545) ได้วิเคราะห์ตัวบ่งชี้ของการดำเนินการเรียนรู้

เป็น 2 ส่วน ดังนี้

ตัวบ่งชี้ด้านผู้สอน

1. ผู้สอนจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ใหม่เอง
2. ผู้สอนให้ผู้เรียนใช้ทักษะกระบวนการ คือ กระบวนการคิด
กระบวนการกลุ่มและสร้างความรู้ด้วยตนเอง
3. ผู้สอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน คือ มีส่วนทั้งด้านปัญญา ภาย
อารมณ์และสังคม รวมทั้งให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งมีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิต เช่น หนังสือ สถานที่ต่าง ๆ
คอมพิวเตอร์
4. ผู้สอนสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทั้งบรรยากาศทาง
กายภาพและจิตใจ เพื่อให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข
5. ผู้สอนมีการวัดผลและประเมินผล ทั้งทักษะ กระบวนการ
ขีดความสามารถ ศักยภาพของผู้เรียน และผลผลิตจากการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการประเมินการเรียนรู้

6. ผู้สอนพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

7. ผู้สอนเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก คือ เป็นผู้จัด

ประสบการณ์ รวมทั้งสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นแนวทางสร้างความรู้ด้วยตนเอง คือ ผู้สอนที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกนั้นมีบทบาท ดังนี้ 1) เป็นผู้นำเสนอ 2) เป็นผู้สังเกต 3) เป็นผู้ถาม 4) เป็นผู้ให้การเสริมแรง 5) เป็นผู้แนะนำ 6) เป็นผู้สะท้อนความคิด 7) เป็นผู้จัดบรรยากาศ 8) เป็นผู้จัดระเบียบ 9) เป็นผู้แนะนำ 10) เป็นผู้ประเมิน 11) เป็นผู้ให้คำชื่นชม 12) เป็นผู้กำกับ

ตัวบ่งชี้ด้านผู้เรียน

1. ผู้เรียนสร้างความรู้ รวมทั้งสร้างสิ่งประดิษฐ์ด้วยตนเอง

2. ผู้เรียนใช้ทักษะกระบวนการ คือ กระบวนการคิดและกระบวนการ

กลุ่ม สร้างความรู้ด้วยตนเอง

3. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน และมีปฏิสัมพันธ์

4. ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข

5. ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้

ชนาธิป พรกุล (2552) ได้วิเคราะห์ตัวบ่งชี้ของการดำเนินการเรียนรู้

ไว้ดังนี้

ผู้เรียน

1. ผู้สอนมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติของ

2. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนฝึกค้นคว้า สังเกต

รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์คิดอย่างหลากหลาย สร้างสรรค์และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

3. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหา

ความรู้และแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง

4. มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีและสื่อที่เหมาะสมมา

ประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน

5. มีการกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียน

6. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนา

สุนทรียภาพอย่างครบถ้วน ทั้งด้านดนตรี ศิลปะและกีฬา

7. ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในการทำงานร่วมกับผู้อื่นและ

ความรับผิดชอบต่อกลุ่ม

8. มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและ

ต่อเนื่อง

9. ผู้เรียนรักโรงเรียนของตนและมีความกระตือรือร้นในการมาโรงเรียน

กล่าวโดยสรุปว่า การดำเนินการเรียนรู้ เป็นขั้นที่ผู้สอนและผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวก คือ เป็นผู้จัดประสบการณ์รวมทั้งสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นแนวทางสร้างความรู้ด้วยและผู้เรียนต้องเป็นผู้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติ ตัวบ่งชี้การดำเนินการเรียนรู้ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากภายในผ่านกระบวนการที่ส่งเสริม การตระหนักรู้ตน การฝึกสติ การใคร่ครวญ และการสะท้อนประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างลึกซึ้ง ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ตามความต้องการของผู้เรียนและครูผู้สอนอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพของผู้เรียน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตัวบ่งชี้ด้านการดำเนินการเรียนรู้ ได้ 7 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. จัดการเรียนรู้หลังจากได้ออกแบบการเรียนรู้ไว้แล้ว
2. จัดการเรียนรู้ลงมือปฏิบัติศึกษาภาคสนาม
3. มีการเรียนรู้ร่วมกันจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
4. ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละคน/กลุ่มที่แตกต่างกัน
5. ติดตามสนับสนุนส่งเสริมการร่วมกิจกรรมของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
6. จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออก สอดคล้องกับ

เป้าหมายการเรียนรู้ตามความต้องการของผู้เรียน

7. ครูผู้สอนอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

เต็มตามศักยภาพของผู้เรียน

4. การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง

4.1 ความหมายของการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง ดังนี้ สุวิทย์ มูลคำ และคณะ (2549) ได้ให้ความหมายว่า การประเมินภาพการเรียนรู้ตามสภาพจริงว่า เป็นการประเมินจากการปฏิบัติงานที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ภาระงาน บริบท (สถานการณ์/เหตุการณ์จำลองใกล้เคียงกับลักษณะงานที่เป็นจริง) และเกณฑ์การประเมินผู้เรียน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2549) ได้ให้ความหมายว่า การประเมินภาพการเรียนรู้ตามสภาพจริงว่า เป็นการประเมินที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนปฏิบัติงานในชีวิตจริง มีเวลาเพียงพอสำหรับวางแผนการลงมือทำงานจนได้งานที่เสร็จสมบูรณ์ มีโอกาสประเมินผลการทำงานด้วยตนเองและมีการปรึกษาร่วมกับผู้เรียน

สมศักดิ์ ภูวิภาตววรรณ (2554) ได้ให้ความหมายว่า การประเมินภาพการเรียนรู้ตามสภาพจริงว่า คือ การประเมินที่ออกแบบมาเพื่อสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมและทักษะที่

จำเป็นของผู้เรียนในสถานการณ์ที่เป็นจริงแห่งโลกปัจจุบัน และวิธีการประเมินที่เน้นงานที่ผู้เรียนแสดงออกในภาคปฏิบัติ เน้นกระบวนการเรียนรู้ ผลผลิตและเพิ่มสะสมงาน

กล่าวโดยสรุปว่า การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง หมายถึง เป็นกระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร ในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน การเรียนรู้ที่เน้นการพิจารณาผลจากประสบการณ์ตรง กระบวนการภายใน และการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนในเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการที่สอดคล้องกับหลักของจิตตปัญญาศึกษา เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสะท้อนความคิด ความรู้สึก และการตระหนักรู้ของผู้เรียน ทั้งในระดับปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ เพื่อเข้าใจผู้เรียนอย่างรอบด้านและลึกซึ้ง ไม่จำกัดอยู่เพียงการวัดผลทางวิชาการ

4.2 ตัวบ่งชี้ขั้นการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงตัวบ่งชี้การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริงไว้ดังนี้

อารีย์ วชิรวารการ (2542) ได้กล่าวว่า การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เป็นการประเมินผลสำเร็จจากการเรียนรู้ของผู้เรียน (Learning Outcomes) ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เป็นการประเมินที่เป็นระบบ เป็นกระบวนการ และสามารถดำเนินการได้หลายวิธี ดังนี้

1. การสังเกต ซึ่งสามารถทำได้ในทุกสถานการณ์ อาจจะมีหรือไม่มีเครื่องมือในการสังเกตก็ได้
2. การสัมภาษณ์ ด้วยวิธีการตั้งคำถามอย่างง่าย ๆ สามารถสัมภาษณ์ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
3. บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง ด้วยการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้เรียนในด้านความรู้ ความสามารถ การแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ
4. แบบทดสอบวัดความสามารถจริง (Authentic Test) ด้วยการสร้างคำถามเกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ หรือสร้างความรู้ใหม่จากความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เดิมจากสถานการณ์จำลองที่คล้ายคลึงหรือเลียนแบบสภาพจริง
5. การรายงานตนเอง ด้วยการใช้ผู้เรียนสามารถพูดหรือเขียนบรรยายความรู้สึนึกคิด ความเข้าใจ ความต้องการ วิธีการ และผลงานของผู้เรียน
6. เพิ่มสะสมผลงาน (Portfolio) เป็นตัวอย่างผลงานที่มีการเก็บรวบรวมไว้อย่างเป็นทางการในช่วงหนึ่ง เพื่อเป็นหลักฐานที่แสดงถึงความรู้ความเข้าใจ ความสามารถ ทักษะ ความสนใจ ความถนัด ความพยายาม ความก้าวหน้า ความสำเร็จ

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2545) ได้กล่าวว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ประกอบด้วย

1. การสังเกต เป็นวิธีการที่กระทำได้ทุกสถานการณ์และทุกสถานที่ที่ผู้สอนอาจกำหนดเครื่องมือและเกณฑ์ในการสังเกต หรืออาจไม่มีเครื่องมือในการสังเกตก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเด็นที่ต้องการประเมินผู้เรียนว่า มีความจำเป็นต้องใช้การสังเกตระดับความสามารถหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมาน้อยเพียงใด และวิธีการสังเกตสามารถใช้ประเมินผลการเรียนรู้ทั้งในด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะ กระบวนการ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการประเมินโดยตั้งคำถามง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนเกินไป ไม่สามารถสัมภาษณ์ผู้เรียนแต่ละคนได้ ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ นิยมใช้ประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ความเข้าใจในระดับที่สูงกว่าความรู้ ความจำและด้านความรู้สึกนึกคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้รายวิชาต่าง ๆ เป็นต้น

3. บันทึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวผู้เรียน ทั้งในด้านความรู้ ความคิด ความสามารถพิเศษ ความถนัด ความสนใจและการแสดงออกของพฤติกรรมลักษณะต่าง ๆ ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการเรียนรู้และแนวทางพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรต่อไป

4. แบบทดสอบวัดความสามารถที่เป็นจริง (Authentic Test) เป็นวิธีการสร้างข้อสอบโดยใช้คำถามที่เกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ หรือการสร้างความรู้ใหม่จากความเข้าใจและประสบการณ์เดิม หรือจากสถานการณ์จำลองที่กำหนดขึ้นให้คล้ายคลึงกับสถานการณ์ต่าง ๆ ข้อสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในสถานการณ์ที่กำหนด เป็นต้น เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ ความเข้าใจ การฝึกทักษะและกระบวนการ รวมทั้งเจตคติต่อการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น

5. การรายงานตนเอง เป็นวิธีการประเมินด้วยการให้ผู้เรียนเขียนบรรยายความรู้สึกหรือพูดแสดงความคิดเห็นออกมาโดยตรง เพื่อประเมินความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจ ความต้องการ การใช้วิธีการต่าง ๆ และการสร้างผลงานของผู้เรียนจะช่วยให้ผู้สอนเข้าใจผู้เรียนแต่ละคนมากยิ่งขึ้น และสามารถประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะกระบวนการรวมทั้งเจตคติต่อการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

6. การใช้แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) เป็นการจัดเก็บตัวอย่างผลงานที่ต้องการรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ และกระทำอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชั้นของหลักสูตร เพื่อใช้เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้เรียนในด้านความรู้ ความเข้าใจและทักษะต่าง ๆ ที่ผู้เรียน

พัฒนาได้สำเร็จ รวมทั้งความถนัด ความสนใจ ความพยายาม แรงจูงใจและความก้าวหน้าทางการเรียนที่สามารถนำมาประกอบการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนแต่ละคนให้ความเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปว่า การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง

เป็นกระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน การเรียนรู้ที่เน้นการพิจารณาผลจากประสบการณ์ตรง กระบวนการภายใน และการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนในเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการที่สอดคล้องกับหลักของจิตตปัญญาศึกษา เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสะท้อนความคิด ความรู้สึก และการตระหนักรู้ของผู้เรียน ทั้งในระดับปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ เพื่อเข้าใจผู้เรียนอย่างรอบด้านและลึกซึ้ง ไม่จำกัดอยู่เพียงการวัดผลทางวิชาการ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตัวบ่งชี้ด้านการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริงได้ 6 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง
2. สามารถออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้
3. สามารถสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผลและนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม
4. สามารถวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด
5. ประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง
6. สามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้

7. แผนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

แผนการจัดกิจกรรมจิตศึกษาพัฒนาปัญญาภายใน ฐานสมรรถนะ ระดับชั้นอนุบาล
โรงเรียนบ้านหนองแสน กิจกรรม คุณตัวกลม

วัตถุประสงค์

1 ระดับต้น :ให้มีสติขำนาญ มีความจดจ่อ มีการใคร่ครวญ เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมกันอยู่ของตนเองและสิ่งต่าง ๆ และกำกับตนเองได้

2 ระดับกลาง : 2.1 มีวิจรรย์ญาณในการเลือกกระทำสิ่งถูก และสามารถให้เหตุผลอย่างสมเหตุสมผล (ความมีจริยธรรม)

กิจกรรม	Literacy	สื่อและอุปกรณ์
<p>ขั้นเตรียม (3-5 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ครูและผู้เรียนนั่งล้อมวง และไหว้ทักทายสวัสดิ์กันและกัน - ผู้เรียนนอนท่าปลาตาว (Body scan) ครูพูดให้ผ่อนคลายทีละส่วนของร่างกาย - ผู้เรียนลุกขึ้นนั่ง ครูนำการรู้ตัวด้วยการแตะอวัยวะ และ Brain Gym ทำสุนัขจิ้งจอกกับงูใหญ่ แบบสลับกันจาก 1-10 เพื่อนำการรู้ตัว 	<p>S จดจ่อ รู้ตัว</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ดนตรีบรรเลงพัฒนาคลื่นสมองต่ำ - นิทาน - กระดาษที่มีรูปครึ่งวงกลม - สีเมจิก
<p>ขั้นกิจกรรม (10-15 นาที)</p> <p>ขง : ครูเล่านิทานเรื่อง “คุณตัวกลม” ครูตั้งคำถาม “เกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นบ้าง”</p> <p>เชื่อมตนเอง : ครูตั้งคำถาม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ฟังนิทานจบแล้วรู้สึกอย่างไร เพราะเหตุใด 2. ผู้เรียนคิดว่าทำไมคุณตัวกลมถึงทำเช่นนั้น 3. ถ้าผู้เรียนเป็นคุณตัวกลมจะทำอย่างไร เพราะอะไร <p>เชื่อมกันและกัน: ผู้เรียนแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นร่วมกัน และครูชวนสนทนา</p> <p>ใช้:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ครูตั้งคำถาม “ถ้าผู้เรียนมีโอกาสได้ช่วยเหลือหรือแบ่งปันคนอื่นผู้เรียนจะทำอย่างไร” - ครูสร้างสถานการณ์จำลองให้ผู้เรียนทำชิ้นงาน(ต่อเติมครึ่งวงกลม) ให้เป็นสิ่งที่ตนเองอยากได้หรือสิ่งที่อยากมอบให้กับคุณตัวกลมหรือใครก็ได้ - ครูตั้งคำถาม “ผู้เรียนต่อเติมเป็นรูปอะไร มอบให้ใคร เพราะอะไร” 	<p>ขง</p> <p>K ความเข้าใจเกี่ยวกับการให้การแบ่งปัน</p> <p>เชื่อมตนเอง</p> <p>S วิจัยญาณ</p> <p>เชื่อมกันและกัน</p> <p>S วิจัยญาณ</p> <p>A ทักษะคิด+</p> <p>ใช้</p> <p>C การได้ทำให้ตนเองและคนอื่นมีความสุข</p>	
<p>ขั้นจบ (3-5 นาที)</p> <p>ครูกล่าวขอบคุณความตั้งใจของทุกคน และกอดมอบความรักกันและกัน</p>	<p>A ความรัก</p> <p>ความเมตตา กรุณา</p> <p>A Self Esteem</p>	

นิทานเรื่อง “คุณตัวกลม”

คุณตัวกลมเกิดมาในครอบครัวตัวกลม ในหมู่บ้านกลม ๆ วันหนึ่งคุณตัวกลมจำเป็นต้องออกเดินทางไปหาคุณยายกลางป่า ระหว่างทางที่เดินไปคุณตัวกลมเห็นแมวตัวหนึ่งกำลังผอมโซ คุณตัวกลมรู้สึกสงสารจึงแบ่งร่างกายของตนเองเพื่อเป็นอาหารให้กับลูกแมว ลูกแล้วรู้สึกดีใจมาก จึงขอบคุณคุณตัวกลม คุณตัวกลมเดินไปเรื่อย ๆ ไปเจอกับนกน้อย 2 ตัว ที่ตกลงมาจากต้นไม้และไม่มีที่อยู่ คุณตัวกลมจึงสร้างรังให้กับนก โดยการแบ่งร่างกายของตนเองมาสร้างเป็นรังนก ลูกนกดีใจมากจึงขอบคุณคุณตัวกลม คุณตัวกลมเดินทางไปเจอกับถนนที่ขาดออกจากกัน ทำให้ผู้คนอยู่แถวนั้นข้ามผ่านไม่ได้ คุณตัวกลมจึงช่วยสร้างถนนให้ โดยการแบ่งร่างกายของตนเองเพื่อมาซ่อมแซมถนนให้ ผู้คนที่อยู่แถวนั้นดีใจมากจึงขอบคุณคุณตัวกลม ในที่สุดคุณตัวกลมก็เดินทางมาถึงบ้านคุณยาย คุณยายตกใจมากที่เห็นร่างกายของนายตัวกลมเหลือแค่ครึ่งเดียว คุณยายเลยถามคุณตัวกลมว่า “เกิดอะไรขึ้น” คุณตัวกลมบอกคุณยายว่า “แบ่งปันความสุข”

แผนการจัดการกิจกรรมจิตศึกษาพัฒนาปัญญาภายใน ฐานสมรรถนะ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองแสน กิจกรรมทางเลือก

วัตถุประสงค์

1 ระดับต้น : ให้มีสติขานานู มีความจดจ่อ มีการใคร่ครวญ เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมกันอยู่ของตนเองและสิ่งต่าง ๆ และกำกับตัวเองได้

2 ระดับกลาง : 2.1 มีวิจารณญาณในการเลือกกระทำสิ่งถูก และสามารถให้เหตุผลอย่างสมเหตุสมผล (ความมีจริยธรรม)

2.2 มีวิจารณญาณในการเลือกเพื่อนำตัวเอง (Leading Self) เช่น การเห็นคุณค่าเห็นความสามารถเห็นความถนัดการมีเป้าหมายของตนเองหรือการเห็นข้อบกพร่องแล้วปรับเปลี่ยนตัวเอง

กิจกรรม	Literacy	สื่อและอุปกรณ์
<p>ขั้นเตรียม (3-5 นาที)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ครูและผู้เรียนนั่งล้อมวง ไหว้ทักทายสวัสดีกันและกัน - ครูนำการรู้ตัวด้วย Brain gym ทำกระต่ายกับกบหน้าสลับข้างกัน โดยนับเพิ่มทีละ 5 ถึง 50 - ครูนำผู้เรียนกลับมารู้ตัวด้วยการรับรู้กาย และรับรู้ลมหายใจเข้าออก 	S จดจ่อ รู้ตัว	<ul style="list-style-type: none"> - เพลงบรรเลง - นิทานเซนเรื่องชายใจสิงห์ - สมุดจิตศึกษา - ปากกา

กิจกรรม	Literacy	สื่อและอุปกรณ์
<p>ขั้นกิจกรรม กิจกรรม (10-15 นาที)</p> <p>ชง :</p> <p>ครูเล่าเรื่องเล่าของชายใจสิงห์ “มีชายคนหนึ่งเกิดมายุากจนทำหน้าทีเป็นคนรับใช้เศรษฐี อยู่มาวันหนึ่งเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ชายคนนีต้องหนีเพราะได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการขายของเศรษฐีเจ้าของบ้าน เขาต้องหลบหนีอยู่หลายปี จนตัดสินใจออกบวชเพื่อเลือกเส้นทางชีวิตใหม่ เมื่อเป็นนักบวชในหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่ห่างไกลอยู่ในป่าเขาถ้าจะเข้าเมืองก็ต้องเดินทางอ้อมภูเขาอยู่เป็นเดือน เขาได้เรียนรู้ศึกษารธรรมะ และสวดที่ภูเขาททุกวัน จนทุกคนว่าเขาไม่ปกติเหมือนคนทั่วไป แต่เขาก็ยังคงทำสมาธิทุกวัน และพักอาศัยใกล้บริเวณที่ขุดด้วย จนเวลาผ่านไปหลายสิบปี ลูกชายของเศรษฐีที่ตายเพราะเขาก็ตามหามาจนพบกับเขาในขณะที่ยังเป็นพระที่กำลังสวดอยู่”</p> <p>เชื่อมตนเอง :</p> <p>ครูตั้งคำถาม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ถ้าผู้เรียนเป็นพระจะตัดสินใจทำอะไรต่อไป / เพราะเหตุใด - ถ้าผู้เรียนเป็นลูกของเศรษฐีจะตัดสินใจทำอะไรต่อไป / เพราะเหตุใด <p>เชื่อมกันและกัน : ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ครูชวนสนทนา</p> <p>ใช้ :</p> <p>ครูตั้งคำถาม : ผู้เรียนจะทำสิ่งใดที่มีคุณค่าต่อผู้อื่น และสิ่งต่าง ๆ ผู้เรียนเขียนใคร่ครวญลงในสมุดจิตศึกษา</p>	<p>ชง</p> <p>K ความเข้าใจต่อการใช้ชีวิตของชายคนหนึ่งในนิทาน</p> <p>เชื่อมตนเอง</p> <p>S คิดใคร่ครวญ</p> <p>เชื่อมกันและกัน</p> <p>S วิจารณญาณ</p> <p>ใช้</p> <p>S วิจารณญาณ</p>	
<p>ขั้นจบ (3-5 นาที)</p> <p>คุณครูกล่าวขอบคุณ และชื่นชมความตั้งใจของทุกคน</p>	<p>Self Esteem</p>	

แผนการจัดกิจกรรมจิตศึกษาพัฒนาปัญญาภายใน ฐานสมรรถนะ ระดับชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 2 โรงเรียนบ้านหนองแสน กิจกรรม Salt

วัตถุประสงค์

1. ระดับต้น : ให้มีสติชำนาญ มีความจดจ่อ มีการใคร่ครวญ เห็นความสัมพันธ์ที่
เชื่อมกันอยู่ของตนเองและสิ่งต่าง ๆ และกำกับตัวเองได้

2. ระดับกลาง : 2.1 มีวิจรรย์ญาณในการเลือกตัดสินใจเชิงจริยธรรม
เพื่อแสดงออกถึงการเคารพคุณค่าในกันและกัน รวมทั้งให้กำลังใจผู้อื่นในการอยู่ร่วมกันในสังคม
อย่างปกติสุข

กระบวนการ	สมรรถนะ	สื่อและอุปกรณ์
<p>1. ชั้นเตรียม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ครูและผู้เรียนนั่งล้อมวง ไหว้ทักทายสวัสดีกันและกันอย่าง นอบน้อม - ครูนำการรู้ตัวด้วยกิจกรรม Brain Gym การนับ 1-10 	S จดจ่อ รู้ตัว	<ul style="list-style-type: none"> - สมุดจิตศึกษา - ปากกา - เพลงคลื่นสมองต่ำ - ดนตรีบรรเลง
<p>2. ชั้นกิจกรรม</p> <p>ชง :</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผู้เรียนดูภาพยนตร์สั้น เรื่อง “Salt” ที่มา : https://www.youtube.com/watch?v=x1QC2_2l9ug - ครูตั้งคำถามทบทวน ผู้เรียนเห็นอะไรบ้าง เหตุการณ์เกิด ขึ้นกับใคร เกิดขึ้นที่ไหน เกิดอย่างไร <p>เชื่อมตนเอง : ครูตั้งคำถามเพื่อการคิดใคร่ครวญ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผู้เรียนคิด หรือรู้สึกอย่างไรกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในคลิป - ถ้าผู้เรียนเป็นลูกที่ทำอาหาร เมื่อเห็นสีหน้าพ่อในตอนแรก คิดหรือรู้สึกอย่างไร - ถ้าผู้เรียนเป็นลูกที่ทำอาหาร คิดหรือรู้สึกอย่างไรเมื่อเห็นว่า ทุกคนในบ้านชื่นชอบอาหารที่ตนทำ แม้จะไม่เหลือไว้ให้เลยก็ ตาม - ผู้เรียนคิดว่าเพราะอะไรคนในครอบครัวถึงพร้อมใจกันกิน อาหารที่เด็กชายทำจนหมด 	<p>ชั้นชง</p> <p>K ได้ความรู้ เรื่อง</p> <p>ชั้นเชื่อม</p> <p>ตนเอง</p> <p>S คิด วิจรรย์ญาณ</p> <p>ชั้นเชื่อมกัน</p> <p>และกัน</p> <p>S วิจรรย์ญาณ</p> <p>A ทักษะคิด+</p> <p>ชั้นใช้</p>	<p>พัฒนาคลื่นสมองต่ำ</p> <ul style="list-style-type: none"> - เครื่องมือสอนคิด

กระบวนการ	สมรรถนะ	สื่อและอุปกรณ์
<p>- ผู้เรียนเคยได้ทำอะไรเพื่อคนในครอบครัวบ้าง แล้วผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร (ข้อนี้ให้ผู้เรียนใคร่ครวญเขียนคำตอบลงในสมุดจิตศึกษา)</p> <p>เชื่อมกันและกัน : ผู้เรียนนำเสนอความคิด และร่วมสนทนากับครู</p> <p>ใช้ : ครูให้สถานการณ์เพื่อฝึกฝนการตัดสินใจกับผู้เรียน ผู้เรียนจะแสดงออกหรือปฏิบัติกับผู้อื่นในบ้าน หรือในห้องเรียนอย่างไร เพื่อแสดงออกถึงการเคารพคุณค่ากันและกัน แสดงออกถึงการให้กำลังใจและการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข (ผู้เรียนใคร่ครวญเขียนคำตอบลงในสมุดจิตศึกษา) และแลกเปลี่ยนกับเพื่อน</p>	<p>K ความเข้าใจเกี่ยวกับการคัดแยกขยะ</p> <p>S คิด</p> <p>วิจารณ์ญาณ</p> <p>A ทักษะคิด+</p>	
<p>3. ชั้นจบ</p> <p>- ครู Empower กล่าวขอบคุณ และชื่นชมความตั้งใจของทุกคน</p> <p>- ครู ผู้เรียนกล่าวขอบคุณกันและกัน</p>	<p>A Self Esteem</p>	

โปรแกรมและการพัฒนาโปรแกรม

1. ความหมายของโปรแกรม

Barr และ Keating (1990) กล่าวว่า โปรแกรมมีความหมายได้หลายอย่าง ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล โดยทั่วไปคำว่าโปรแกรมใช้ใน 3 ความหมาย คือ

1. โปรแกรม หมายถึง หน่วย (Units) ที่จัดขึ้นเพื่อทำกิจกรรมพิเศษ หรือให้บริการตามความต้องการของสถาบันหรือบุคคล

2. โปรแกรม หมายถึง ลำดับการปฏิบัติตามที่วางแผนไว้ (Series of Planned Intervention) เพื่อวัตถุประสงค์โดยเฉพาะสำหรับกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะ

3. โปรแกรม หมายถึง กิจกรรมที่วางแผนไว้ (Planned Activity) เพื่อเป้าหมายโดยเฉพาะ

Boyle (1981) และ Boone (1992) ให้ความหมายของโปรแกรมการพัฒนาทางวิชาชีพ หมายถึง ผลของความร่วมมือระหว่างผู้เข้าร่วมโปรแกรมกับผู้พัฒนาโปรแกรมในการปฏิบัติกิจกรรม

ต่าง ๆ ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการ การวางแผน การสร้างแผน การจัดกิจกรรม การปฏิบัติการ การประชาสัมพันธ์ การประเมินผล การรายงานผล และความรับผิดชอบต่อโปรแกรม

Tyler (1986) ได้ให้ความหมายของโปรแกรมว่า คือ โครงร่างของงานที่จะกระทำหรือการจัดเตรียมแผนงานที่จะทำหรือชุดเหตุการณ์ที่รวบรวมไว้ ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมทุกอย่างที่กระทำในค่ายหรือศูนย์ต่าง ๆ เป็นต้น

นิศา ชูโต (2536) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า โปรแกรมหมายถึง “ความคิด” หรือ “แนวทางกิจกรรม” หรือผลรวมที่เกิดจากกิจกรรมที่ได้จัดวางไว้ในโปรแกรม ๆ วางแนวคิด การจัดกิจกรรมหรือกลุ่มกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างมีระบบระเบียบ มีงบประมาณ และระยะเวลาดำเนินการอย่างมีระบบระเบียบ มีงบประมาณ และระยะเวลาดำเนินการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

อุณา นพคุณ (2546) ได้ให้ความหมายของโปรแกรมไว้คือ งานประจำที่มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และได้กล่าวถึงความแตกต่างกันของคำว่าโปรแกรมและโครงการไว้ว่า โปรแกรม คือ งานประจำที่มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ส่วนโครงการจะมีลักษณะที่เป็นงานเฉพาะกิจตามความจำเป็นในสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ แต่ถ้าหากโครงการมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในระยะเวลาที่ยาวนานในกรณีเช่นนี้โครงการก็จะกลายเป็นโปรแกรม ดังนั้นระยะเวลาจึงจำเป็นในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนา ประเมินผล เพื่อการคงอยู่ของกิจกรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญของโปรแกรม

ปริญญามีสุข (2552) ได้ให้ความหมายของโปรแกรมการพัฒนาทางวิชาชีพครู หมายถึง ระบบแผนโครงสร้างที่กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ออกแบบมาเพื่อช่วยเหลือครูให้ทำกิจกรรมกับเพื่อนร่วมงาน โดยทุกกิจกรรมล้วนมีแนวทางเพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกัน เพื่อการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมความรู้ และทักษะในการปฏิบัติงานของครู

สุวิมล ว่องวานิช (2548) ได้ให้ความหมายของโปรแกรมการพัฒนาทางวิชาชีพครู หมายถึง ระบบโครงสร้างที่กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ออกแบบมาเพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกัน เพื่อการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานของครู

จากการนิยามของนักวิชาการ สามารถสรุปความหมายของโปรแกรมได้ว่า โปรแกรมหมายถึง การวางแผน โครงสร้างของกิจกรรม ตามลำดับขั้นตอน โดยมีการดำเนินงานอย่างมีระบบ ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีความเกี่ยวข้อง และเป็นการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

2. องค์ประกอบของโปรแกรม

มีนักการศึกษาและนักวิจัยได้กล่าวถึงองค์ประกอบของโปรแกรมไว้หลากหลายแนวคิดดังต่อไปนี้

Furjanic และ Trotman (2000) นำเสนอองค์ประกอบ โปรแกรมการพัฒนาวิชาชีพครู ได้แก่ วัตถุประสงค์ แนวคิด/รูปแบบของโปรแกรม ทรัพยากรและกลุ่ม ผู้เข้าการพัฒนา เนื้อหา และกิจกรรม วิธีการดำเนินการพัฒนา และการสะท้อนผล

Robbin (2003) และ Charney และ Conway (2005) ได้สรุปองค์ประกอบของโปรแกรมการพัฒนา ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) บริบท 2) เป้าหมาย 3) แผนหรือวิธีปฏิบัติ Plan or Method) โดยมีรายละเอียด ได้แก่ หลักการ แนวคิด วัตถุประสงค์ เป้าหมาย คุณสมบัติ เนื้อหา กิจกรรม เอกสารที่ใช้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล

Russell และ Russell (2006) สรุปองค์ประกอบของโปรแกรมการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำ ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย เนื้อหา กิจกรรม กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล

Woodcock และ Francis (2008) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม กระบวนการพัฒนาและวิธีการพัฒนา โครงสร้าง และการวัดและประเมิน

Yost และ Plunkett (2009) สรุปองค์ประกอบของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม กระบวนการพัฒนาและวิธีการพัฒนา และการวัดและประเมินโปรแกรม

Funnell และ Rogers (2011) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของโปรแกรมว่า ประกอบด้วย สถานการณ์ วัตถุประสงค์ แนวคิด/ทฤษฎีที่ใช้พัฒนา กระบวนการ/วิธีการพัฒนา และการวัดและประเมินผล

Fink (2015) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของโปรแกรม ประกอบด้วย สภาพปัญหา วัตถุประสงค์ แนวคิด/ทฤษฎี กิจกรรม/วิธีการ และการประเมินผล

สุวิทย์ ยอดสละ (2556) ได้กล่าวถึงที่มาและความสำคัญของโปรแกรม วัตถุประสงค์ของโปรแกรม รูปแบบและวิธีการพัฒนา โครงสร้างของโปรแกรม เนื้อหาและสาระสำคัญของโปรแกรม และการวัดและประเมินผล

บุญช่วย สายราม (2559) ได้กล่าวถึง หลักการของโปรแกรม วัตถุประสงค์ของโปรแกรม เป้าหมายของโปรแกรม ทรัพยากร กิจกรรมการพัฒนาของโปรแกรม กระบวนการพัฒนา/วิธีการเสริมสร้าง และการประเมินผล

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับองค์ประกอบของการพัฒนาโปรแกรม ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ข้อมูล ปรากฏดังตาราง 4

ตาราง 4 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของโปรแกรม

นักวิชาการ องค์ประกอบของโปรแกรม	Furjanic and Trotman (2000)	Robbin (2003), Charney และ Conway (2005)	Russell and Russell (2006)	Woodcock and Francis (2008)	Yost and Plunkett (2009)	Funnell and Rogers (2011)	Fink (2015)	สุวิทย์ ยอดสกละ (2556)	บุญชาย สายงาม (2559)	ความถี่
1. หลักการ/เหตุผล		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	8*
2. วัตถุประสงค์/เป้าหมาย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9*
3. แนวคิดการพัฒนา	✓	✓		✓		✓	✓			5
4. แนวทาง/วิธีการพัฒนา	✓	✓			✓	✓		✓	✓	6
5. โครงสร้าง		✓	✓	✓	✓			✓		3
6. เนื้อหาสาระสำคัญ		✓	✓	✓	✓			✓		5
7. สื่อ/แหล่งเรียนรู้/ทรัพยากร		✓							✓	2
8. กิจกรรมการเรียนรู้		✓		✓			✓		✓	4
9. การวัดและประเมินผล	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9*

จากตาราง 4 การสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้องค์ประกอบของโปรแกรม เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ดังนี้ 1) หลักการของโปรแกรม 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) แนวคิดการพัฒนา 4) เนื้อหาสาระสำคัญของโปรแกรม 5) โครงสร้างของโปรแกรม 6) กิจกรรมการเรียนรู้ 7) วิธีการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ 8) สื่อ/แหล่งเรียนรู้ และ 9) การวัดและประเมินผล

3. การพัฒนาโปรแกรม

Knowles (1980) ได้นำเสนอการวางโปรแกรมการพัฒนาศึกษาซึ่งประกอบไปด้วย 7 ขั้นตอน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้คือ

ขั้นที่ 1 การจัดบรรยากาศสำหรับการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 การจัดตั้งโครงสร้างองค์การสำหรับการวางแผน

ขั้นที่ 3 การวินิจฉัยความต้องการสำหรับการเรียนรู้

ขั้นที่ 4 การจัดสร้างทิศทางเป้าหมายสำหรับการเรียนรู้

ขั้นที่ 5 การปฏิบัติตามโปรแกรม

ขั้นที่ 6 การออกแบบด้านประสบการณ์ในการเรียนรู้

ขั้นที่ 7 การประเมินผล และการวินิจฉัยซ้ำอีกครั้งหนึ่ง

Boone (1989) ได้นำเสนอโปรแกรมการพัฒนาศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้

ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอนหลัก และขั้นตอนย่อย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ คือ

1. การวางแผน

1.1 องค์กรและกระบวนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย

1.1.1 การทำความเข้าใจและยอมรับกับหน้าที่ขององค์กร คือ พันธกิจ
ปรัชญา และเป้าหมาย

1.1.2 การทำความเข้าใจและยอมรับกับโครงสร้างขององค์กรทางด้าน
บทบาทและความสัมพันธ์

1.1.3 การจัดการความรู้และทักษะเกี่ยวกับกระบวนการองค์การทางด้าน
การอำนวยความสะดวกและการประเมินผลและการตรวจสอบได้

1.1.4 การทำความเข้าใจและการยอมรับกับการทดสอบกรอบแนวคิดสำหรับ
การวางแผนโปรแกรม

1.1.5 การทำความเข้าใจและการยอมรับความต่อเนื่องของการปรับปรุง
องค์กรต่อไป

1.2 การเชื่อมต่อองค์กรกับสาธารณะ

1.2.1 การระดมกลุ่มเป้าหมายขององค์กร

1.2.2 การระบุและการพบปะผู้นำของกลุ่มเป้าหมาย

1.2.3 การร่วมกันระบุ ประเมิน และวิเคราะห์ความต้องการโดยมุ่งที่
กลุ่มเป้าหมาย

2. การออกแบบและการนำไปใช้ ประกอบด้วย

2.1 การออกแบบโปรแกรม

2.1.1 การแปลงความต้องการอย่างเร่งด่วนเป็นความต้องการระดับมหภาค

2.1.2 การแปลงความต้องการระดับให้เป็นวัตถุประสงค์มหภาค

2.1.3 การชี้เฉพาะกลยุทธ์ทางการศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้

2.1.4 การชี้เฉพาะผลที่ตามมาในระดับมหภาคของโปรแกรม

2.2 การนำโปรแกรมที่วางไว้แล้วไปปฏิบัติ

3. การประเมินผลและการตรวจสอบ

3.1 การกำหนดและการวัดผลลัพธ์ของโปรแกรม

3.2 การประเมินผลลัพธ์ของโปรแกรม

Barr และ Keating (1990) ได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาโปรแกรม (Program Development Model) โดยเสนอรูปแบบ 5 ขั้น เพื่อการพัฒนาโปรแกรม (Five Step Model for Program Development) คือ

ขั้นที่ 1 การประเมิน (Assessment)

1.1 ประเมินความต้องการ

1.2 ประเมินสิ่งแวดล้อมสถานศึกษา

1.3 ประเมินทรัพยากร เช่น บุคลากร เงิน ทรัพยากรทางกายภาพ

ขั้นที่ 2 การวางแผน (Planning)

2.1 การพัฒนาทีมวางแผน

2.2 การกำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์และการประเมินผล

2.3 เลือกวิธีปฏิบัติ

2.4 ฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

2.5 กำหนดงบประมาณที่ต้องใช้

2.6 กำหนดเวลาที่ใช้จนสิ้นสุดโปรแกรม

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติ(Implementation)

3.1 กำหนดความรับผิดชอบ เช่น ทักษะความสามารถและงานที่ต้องทำ

3.2 ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

3.3 ประเมินผลกระบวนการ (Process) และประเมินผลผลิต (Product)

ขั้นที่ 4 ประเมินหลังจบโปรแกรม (Post-assessment) ใช้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินกระบวนการและผลผลิต เพื่อการตัดสินใจอนาคตของโปรแกรม

ขั้นที่ 5 การตัดสินใจเชิงบริหาร (Administrative Decision) การตัดสินใจว่าจะดำเนินโปรแกรมต่อไป หรือยุติโปรแกรมหรือดัดแปลงปรับปรุง

Styles (1990) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาโปรแกรม (Program Development Model) ประกอบด้วย

1. การประเมินความต้องการ (Needs Assessment)

2. ตั้งวัตถุประสงค์ (Goal Setting)

3. การวางแผนตั้งทีมงาน (Planning Team)

4. การพัฒนาบุคลากร (Staff Development)

5. การประเมินผล (Evaluation)
6. วิธีลงมือปฏิบัติ (Modes of Implementation)
7. การจัดการทรัพยากร (Resource Management)
8. การประเมินสิ่งแวดล้อม (Environment Assessment)

Houle (1996) ได้นำเสนอการวางโปรแกรมการพัฒนาบุคลากร ซึ่งประกอบไปด้วย 7 ขั้นตอน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

- ขั้นที่ 1 การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมและระบุกิจกรรมที่เป็นไปได้
- ขั้นที่ 2 การตัดสินใจทางด้านกระบวนการที่จะนำมาใช้
- ขั้นที่ 3 การระบุวัตถุประสงค์และการปรับให้เหมาะสม
- ขั้นที่ 4 การออกแบบรูปแบบที่เหมาะสมทางด้านทรัพยากรผู้นำวิธีการ ตาราง กำหนดการลำดับเรื่องการเสริมแรงทางสังคม การทำให้อยู่ในรูปปัจเจกบุคคล บทบาทและความสัมพันธ์ เกณฑ์ทางด้านประเมินผลและความชัดเจนของการออกแบบ
- ขั้นที่ 5 รูปแบบที่ใช้มีความเหมาะสมกับแบบแผนของชีวิตที่ใหญ่กว่า ทั้งด้านการแนะนำผู้เรียน รูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้เรียน งบประมาณ และการเงินที่สนับสนุน
- ขั้นที่ 6 นำแผนไปสู่ผลกระทบเชิงบวกที่จะเกิดขึ้นในองค์กร ทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับองค์การ
- ขั้นที่ 7 การวัดผลลัพธ์และการประเมินประสิทธิผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาตามกระบวนการของโปรแกรม

Caffarella (2002) ได้นำเสนอการวางแผนโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งประกอบไปด้วย 9 ขั้นตอน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

- ขั้นที่ 1 การสร้างข้อมูลพื้นฐานสำหรับกระบวนการวางแผน
- ขั้นที่ 2 การระบุแนวความคิดของโปรแกรม
- ขั้นที่ 3 การจัดลำดับแนวความคิดของโปรแกรม
- ขั้นที่ 4 การพัฒนาวัตถุประสงค์ของโปรแกรม
- ขั้นที่ 5 การเตรียมการสำหรับถ่ายโอนการเรียนรู้
- ขั้นที่ 6 การสร้างแผนการประเมินผล และการกำหนดรูปแบบตารางเวลา
- ขั้นที่ 7 การออกแบบแผนการสอน
- ขั้นที่ 8 การประสานงานผู้เกี่ยวข้อง
- ขั้นที่ 9 การศึกษาคุณค่าของโปรแกรม

วิโรจน์ สารรัตน์ (2553) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาโปรแกรมพัฒนาวิชาชีพบุคลากรทางการศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและตรวจสอบแนวคิดเชิงทฤษฎีของโปรแกรม
 ขั้นตอนที่ 2 ปรับปรุงแก้ไขและจัดทำเอกสารประกอบ
 ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบและการปรับปรุงโปรแกรม
 ขั้นตอนที่ 4 สร้างเครื่องมือประเมินโปรแกรมในภาคสนาม
 ขั้นตอนที่ 5 ทดลองโปรแกรมในภาคสนาม การทดลองใช้โปรแกรมในภาคสนามจริง
 เชษฐา ค้าค่อง (2557) การพัฒนาโปรแกรม คือ การออกแบบเพื่อใช้ในการฝึกอบรม
 หรือการพัฒนาบุคคล เพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งแต่ละขั้นตอน
 ประกอบด้วย

1. การวิเคราะห์เพื่อหาเป้าหมายความสำเร็จของโปรแกรม
2. การวางแผนในการจัดทำโปรแกรม โดยนำข้อมูลขั้นตอนการวิเคราะห์มาวางแผน
เพื่อสร้างโปรแกรม
3. การสร้างโปรแกรมเพื่อใช้ในการฝึกอบรม
4. การนำโปรแกรมไปทดลองใช้
5. การประเมินผลโปรแกรมเพื่อนำผลการประเมินที่ได้มาพัฒนาโปรแกรม
 ดังนั้น เพื่อการได้มาซึ่งองค์ประกอบของกระบวนการพัฒนาโปรแกรม ผู้วิจัยได้ทำการ
 วิเคราะห์ดังตาราง 5 มีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 5 การวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาโปรแกรม

กระบวนการพัฒนาโปรแกรม	Knowles (1980)	Boone and Kurtz (1989)	Barr and Keating (1990)	Styles (1990)	Houle (1996)	Caffarella (2002)	วิโรจน์ สารรัตนะ (2551)	เชษฐา ค้าค่อง (2557)	ความถี่
1. การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6*
2. การวางแผนและออกแบบโปรแกรม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	8*
3. การดำเนินการปฏิบัติตามโปรแกรม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	8*
4. การวัดและประเมินผลโปรแกรม	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	7*

ตาราง 5 (ต่อ)

กระบวนการพัฒนาโปรแกรม	Knowles (1980)	Boone and Kurtz (1989)	Barr and Keating (1990)	Styles (1990)	Houle (1996)	Caffarella (2002)	วิโรจน์ สารรัตน์ (2551)	เชษฐา คำคดอง (2557)	ความถี่
5. การวินิจฉัยความต้องการ	✓		✓	✓					3
6. การจัดบรรยากาศสำหรับการเรียนรู้	✓			✓					2
7. การจัดทรัพยากร				✓					1
8. การตัดสินใจเชิงบริหาร			✓		✓				2
9. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและตรวจสอบแนวคิดเชิงทฤษฎีของโปรแกรม						✓	✓		2
10. การพัฒนาบุคลากร				✓					1
11. การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม					✓				1
12. รูปแบบการดำเนินงาน					✓				1
13. การประสานผู้เกี่ยวข้อง						✓			1
14. การจัดลำดับความคิด						✓			1
15. ทดลองโปรแกรม							✓		1

จากตาราง 5 การวิเคราะห์องค์ประกอบของการพัฒนาโปรแกรม เมื่อนำองค์ประกอบที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการนำมาสังเคราะห์โดยมีวิธีการพิจารณาจากองค์ประกอบที่มีนักวิชาการได้กล่าวถึง พบว่า มีองค์ประกอบเชิงทฤษฎี (Theoretical Framework) จำนวน 15 องค์ประกอบ แต่การศึกษาค้นคว้าวิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์ในการพิจารณาองค์ประกอบที่มีความถี่สูงในที่นี้ใช้ความถี่ตั้งแต่ 6 ขึ้นไป และเป็นองค์ประกอบที่มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบของโปรแกรมเพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยไว้ 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมาย

ส่วนที่ 2 การวางแผนและออกแบบโปรแกรม

ส่วนที่ 3 การดำเนินการปฏิบัติตามโปรแกรม

ส่วนที่ 4 การวัดและประเมินผลโปรแกรม

ดังนั้น โปรแกรมและการพัฒนาโปรแกรมสรุปได้ว่า โปรแกรม แผนหรือกิจกรรมที่มีรูปแบบแนวทางการจัดประสบการณ์ โดยมีการกำหนดขั้นตอนไว้อย่างเป็นระเบียบ เชื่อมโยงด้วยหลักการแนวคิด ทฤษฎี เพื่อพัฒนาผู้เข้าร่วมโปรแกรมให้เข้าไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมและเกิดความสามารถในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในแต่ละองค์ประกอบ โปรแกรมประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้ 1) ส่วนประกอบของโปรแกรม 2) กระบวนการพัฒนาโปรแกรม ส่วนประกอบของโปรแกรม ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์เป้าหมาย 3) เนื้อหากิจกรรม 4) วิธีการดำเนินการ และ 5) การวัดและประเมินผล กระบวนการพัฒนาโปรแกรม ประกอบด้วย 1) การกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมาย 2) การวางแผนและออกแบบโปรแกรม 3) การดำเนินการปฏิบัติตามโปรแกรม 4) การวัดและประเมินผลโปรแกรม

หลักการพัฒนาแบบ 70 : 20 : 10

การเรียนรู้แบบ 70 : 20 : 10 เป็นโมเดลที่ได้รับการพัฒนาโดย Morgan McCall, Robert W. Eichinger, and Michael M. Lombardo จาก Center for Creative Leadership เพื่อพัฒนาผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้ผู้นำเรียนรู้จากบริบทการทำงานจริงมากกว่าบริบทในห้องเรียน โดยลักษณะการเรียนรู้สำคัญของรูปแบบนี้คือ การผสมผสานกิจกรรมต่าง ๆ ในสัดส่วน 70 : 20 : 10 อย่างเหมาะสมและชัดเจน เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละช่องทาง

สุธรรม ธรรมทัศนานนท์ (2563) ได้กล่าวถึง หลักการจัดการเรียนรู้แบบ 70 : 20 : 10 ประกอบไปด้วยการจัดการเรียนรู้ 3 ส่วนสำคัญ โดยมีรายละเอียดในแต่ละส่วนดังต่อไปนี้

70 เปอร์เซนต์ มาจากการเรียนรู้และพัฒนาผ่านประสบการณ์การทำงานจริง

การเรียนรู้ในส่วนนี้มาจาก “การเรียนรู้จากการทำงาน” โดยอาจเป็นการทำงานประจำ (Routine) หรืองานโครงการ (Project) ภายในหน่วยงานหรือร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ งานมอบหมายท้าทาย หรืองานที่ต้องลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งการเรียนรู้ส่วนใหญ่มาจากประสบการณ์การทำงานที่ต้องรับบทบาทที่เปลี่ยนไปพร้อมงานที่เปลี่ยนแปลง ซึ่ง Galely, Horton และ Wrona (2015) ได้ระบุว่า 70 เปอร์เซนต์ของความรู้และทักษะได้รับการเรียนรู้จากงาน ในขณะที่ Jennings และ Wagnier (2014) และ Rabin (2013) ได้เสนอให้ใช้แนวทางการพัฒนา 70 เปอร์เซนต์นี้เป็นการเรียนรู้และพัฒนาด้วยตนเอง เช่น การบริหารโครงการ การบริหารการเปลี่ยนแปลง การประยุกต์การเรียนรู้ใหม่ ๆ กับสถานการณ์จริง เป็นต้น

20 เปอร์เซนต์ มาจากการเรียนรู้และการพัฒนาผ่านผู้อื่น

การเรียนรู้ในส่วนนี้มาจาก “การเรียนรู้จากผู้อื่น” ด้วยการสร้างและสานสายสัมพันธ์ ไม่เป็นทางการอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการมีโอกาสได้ทำงานร่วมกับแบบอย่างที่ดีและแบบอย่างที่ดี ซึ่งเป็นการเรียนรู้ผ่านการเข้าถึง การเป็นพี่เลี้ยง การสอนงาน การเรียนรู้จากผู้อื่น การเรียนรู้จากผู้ที่อยู่รอบข้างหรือจากเครือข่าย ซึ่ง Galely, Horton และ Wrona (2015) ระบุว่า 20 เปอร์เซนต์ ได้รับการเรียนรู้จากการสอนงานของพี่เลี้ยงหรือผู้นำ ในขณะที่ Jennings และ Wagnier (2014) และ Rabin (2013) ได้เสนอให้ใช้แนวทางการพัฒนา 20 เปอร์เซนต์นี้ เป็นการเรียนรู้และพัฒนาด้วยบุคคลอื่น เช่น การสอนงานโดยหัวหน้างาน การได้รับคำแนะนำจากบุคคลอื่น การเป็นพี่เลี้ยง เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า ในภาพรวมของการจัดการเรียนรู้แบบนี้จะเน้นการพัฒนาจากเพื่อนร่วมงาน คนทำงาน และเรียนรู้จากสังคมที่ผู้นำนอนั่งอยู่

10 เปอร์เซนต์ มาจากการเรียนรู้และการพัฒนาผ่านหลักสูตรอย่างเป็นทางการ

การเรียนรู้ในส่วนนี้มาจาก “การเรียนรู้จากห้องเรียน” ไม่ว่าจะในห้องเรียนหรือห้องฝึกอบรมอย่างเป็นทางการ เช่น การศึกษา การฝึกอบรม หรือการสัมมนา ซึ่ง Galely, Horton และ Wrona (2015) ระบุว่า 10 เปอร์เซนต์ได้รับการเรียนรู้จากการเรียนในห้องเรียนหรือการจัดฝึกอบรม ในขณะที่ Jennings และ Wagnier (2014) และ Rabin (2013) ได้เสนอให้ใช้แนวทางการพัฒนา 10 เปอร์เซนต์นี้ เป็นการเรียนรู้โดยกระบวนการที่กำหนด เช่น การเข้าฝึกอบรม การเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ (E-learning) หรือการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เป็นต้น

แต่ละสัดส่วนล้วนช่วยเติมเต็มกันและกัน เพื่อให้ผู้นำได้เรียนรู้ พัฒนาและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรเป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพอย่างเต็มตัว เช่น ถ้ามีการเรียนรู้ในสัดส่วน 70 เปอร์เซนต์ ที่เรียนรู้จากการทำงานไปแล้ว แต่ปรากฏว่ายังทำงานได้ไม่ดี อาจเกิดจากการไม่มีสัดส่วนการเรียนรู้ 20 เปอร์เซนต์ มาให้ข้อมูลป้อนกลับถึงสิ่งที่ทำได้ดีและสิ่งที่ต้องแก้ไข เพื่อพัฒนาการทำงาน ผู้นำก็อาจทำงานผิดพลาดซ้ำแบบเดิม ๆ เพราะไม่รู้ว่าจะต้องแก้ไขการทำงานอย่างไร หรือการทำงานให้ดีก็ควรต้องมีการเรียนรู้พื้นฐานทฤษฎีในสัดส่วน 10 เปอร์เซนต์ เพื่อช่วยให้ผู้นำมีองค์ความรู้พื้นฐานจำเป็นในบทบาทผู้นำ แต่การเรียนรู้แค่ภาคทฤษฎีอย่างเดียวโดยปราศจากการปฏิบัติก็ยากจะทำให้ผู้นำเก่งขึ้นได้ ซึ่งการเรียนรู้ในสัดส่วน 70 และ 20 เปอร์เซนต์จะเข้ามาเติมเต็มการพัฒนาให้ได้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ส่งผลให้การเรียนแบบสัดส่วน 10 เปอร์เซนต์ ก็ยังเป็นเรื่องจำเป็นที่ขาดไม่ได้อยู่ดีหรืออาจ

Johnson และคณะ (2018) ได้กล่าวถึง กรอบแนวคิด 70 : 20 : 10 มีต้นกำเนิดจากการวิจัยเชิงประจักษ์ของ McCall และคณะ (1988) ที่ทำการศึกษาจากผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จมากกว่า 200 คน จากองค์กรใหญ่ หลักการที่เป็นรากฐานของกรอบแนวคิด 70 : 20 : 10 เกิดขึ้นจากการผสมผสานวิธีที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้จากวิธีการเรียนรู้ที่เป็นทางการ วิธีการเรียนรู้จากสังคมและ

วิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยเกิดจากสมมติฐานที่ว่าสำหรับการถ่ายโอนการเรียนรู้เกิดขึ้น ก็ต่อเมื่อการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลได้รับการสนับสนุนทางสังคมและประสบการณ์โดยกรอบแนวคิด มีดังนี้

1. 70% การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) การเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาความสามารถที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีการจัดโครงสร้างและการจัดการอย่างเปิดเผย ผ่านการตอบรับที่สม่ำเสมอและมีประสิทธิภาพ
2. 20% การเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning) การเรียนรู้ทางสังคมถูกมองว่าเกิดขึ้นอย่างเด่นชัด ผ่านการฝึกสอนการให้คำปรึกษา และกิจกรรมสร้างเครือข่าย อย่างไรก็ตามเป็นที่ยอมรับกันมานานแล้วว่าการเรียนรู้ทางสังคมเกิดขึ้นนอกเหนือจากกิจกรรมเหล่านี้ ได้แก่ การสังเกต การเลียนแบบ และการสร้างแบบจำลองในชีวิต
3. 10% การเรียนรู้และพัฒนาจากการฝึกอบรม โปรแกรมการเรียนรู้อย่างเป็นทางการได้รับการยอมรับว่าเป็นรูปแบบการพัฒนาความสามารถที่สำคัญ โปรแกรมฝึกอบรมอย่างเป็นทางการยังสะท้อนให้เห็นความท้าทายของผู้เข้าร่วมด้วยการถ่ายโอนการเรียนรู้ การถ่ายโอนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผลจะชัดเจนที่สุดเมื่อสภาพแวดล้อมในที่ทำงานเป็นสภาพแวดล้อมที่มีการจัดการปริมาณงาน มีการจัดพื้นที่สำหรับฝึกทักษะใหม่ ๆ หรือใช้ความรู้ใหม่ ๆ พฤติกรรมการทำงานจะเปลี่ยนไปโดยอัตโนมัติหลังการฝึกอบรมและการพัฒนาอย่างเป็นทางการ โดยไม่จำเป็นต้องสนับสนุนกระบวนการอย่างจริงจัง

สถาบันพัฒนาข้าราชการกรุงเทพมหานคร (2562) ได้กล่าวถึง วิธีการพัฒนาแบบ 70 : 20 : 10 Learning Model ไว้ว่า หมายถึง รูปแบบการเรียนรู้และพัฒนาที่ผสมผสานกัน 3 รูปแบบ โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ทรัพยากรบุคคลได้เรียนรู้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีหลักการดังนี้

1. รูปแบบ 70 การเรียนรู้และพัฒนาจากการลงมือทำ (Experiential Learning) เป็นการสร้างประสบการณ์จากการทำงานจริง โดยต้องมีการออกแบบให้การทำงานในแต่ละวันให้เป็น การเรียนรู้จากงานที่ปฏิบัติ (On the job training) การมอบหมายงาน (Job Assignment) การมอบหมายโครงการ (Project Assignment) การดูงานนอกสถานที่ (Site Visit) การติดตามเรียนรู้การทำงานของผู้บริหาร (Work Shadow) การหมุนเวียนงาน (Job Rotation) การเป็นวิทยากรภายในหน่วยงาน (Internal Trainer/In-House Instructor) และการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Learning)
2. รูปแบบ 20 การเรียนรู้และพัฒนาจากบุคคลอื่น ได้แก่ การเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) การโค้ช (Coaching) และการให้คำปรึกษา (Consulting)

3. รูปแบบ 10 การเรียนรู้และพัฒนาจากการฝึกอบรม (Training) เป็นการอบรมอย่างเป็นทางการ ทั้งรูปแบบ (Classroom Training) และ E-Learning (ที่เป็นหลักสูตรฝึกอบรม) การสัมมนา (Meeting/Seminar) และการให้ทุนการศึกษา (Scholarship) รูปแบบการเรียนรู้จะเป็นสัดส่วน 10% จากภาพรวมของการพัฒนาทั้งหมด เพราะเชื่อว่าการที่คนเราจะได้เรียนรู้และเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ได้ต้องมีการพัฒนาด้วยวิธีด้วยวิธีอื่นเพิ่มเติมจากการฝึกอบรม ทั้งนี้ต้องพิจารณาว่า หัวข้อความรู้เรื่องใดที่ยังจำเป็นต้องพัฒนาด้วยการฝึกอบรมก็ต้องคงไว้ แต่อาจลดการบรรยาย เพื่อเพิ่มการพัฒนาด้วยรูปแบบอื่น ได้แก่ การฝึกอบรม (Classroom Training) การอบรมผ่านระบบออนไลน์ (E-Training/E-Learning) การเข้าร่วม ประชุม สัมมนา (Meeting/Seminar) คณะอนุกรรมการบริหารผลการปฏิบัติราชการเพื่อดำเนินการติดตาม

กล่าวโดยสรุปว่า การจัดการเรียนรู้แบบ 70 : 20 : 10 คือ สัดส่วนเพื่อพัฒนาผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้ผู้นำเรียนรู้จากบริบทการทำงานจริงมากกว่าบริบทในห้องเรียน โดยลักษณะการเรียนรู้สำคัญของรูปแบบนี้ คือ 70 เปอร์เซ็นต์ มาจากการเรียนรู้และพัฒนาผ่านประสบการณ์การทำงานจริง 20 เปอร์เซ็นต์ มาจากการเรียนรู้และการพัฒนาผ่านผู้อื่น และ 10 เปอร์เซ็นต์ มาจากการเรียนรู้และการพัฒนาผ่านหลักสูตรอย่างเป็นทางการ

1. การเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครู

ความหมายของการเสริมสร้าง

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการเสริมสร้าง ไว้ดังนี้

ยนต์ ชุ่มจิต (2535) ให้ความหมายว่า การเสริมสร้าง หมายถึง การดำเนินงานที่พยายามจะเสริมสร้างให้ครูมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการทำงาน ตลอดจนมีเจตคติที่ดีในการทำงาน รวมถึงการมีบุคลิกภาพและคุณธรรมของความเป็นครูที่ดีด้วย

दनัย เทียนพุด (2545) ให้ความหมายว่า การเสริมสร้าง หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรบุคคล ซึ่งเป็นวิธีการที่มุ่งให้พนักงานได้รับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์การงานและตัวพนักงานเอง หรืออาจมองในลักษณะเป็นการใช้คนให้เต็มเท่าที่บุคคลนั้นมีอยู่ จึงมีลักษณะเป็นการยกระดับหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงานให้เท่าเทียมกับระดับขีดความสามารถของพนักงาน

กิริติ ยศยิ่งยง (2549) ให้ความหมายว่า การเสริมสร้างมนุษย์ หมายถึง กระบวนการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถ และปรับปรุงพฤติกรรมของบุคลากรในระยะเวลาที่จำกัด ผ่านกระบวนการพัฒนาปัจเจกบุคคล เช่น การฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนากระบวนการพัฒนาอาชีพ และกระบวนการพัฒนาองค์การ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อดึงเอาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อเอื้ออำนวยต่อการช่วยเหลือองค์การบรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยมีเป้าหมายเพื่อองค์การ ลูกค้ำ บุคลากร และประชาชน/สังคม

กล่าวโดยสรุปว่า การเสริมสร้างเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรบุคคลเสริมสร้างให้บุคคลมีความรู้ ทักษะ ความสามารถ ผ่านกระบวนการศึกษา อบรมและการพัฒนากระบวนการพัฒนาอาชีพ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในตัวบุคคลและภาพรวมขององค์กร

วิธีการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครู

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครู ไว้ดังนี้

กิติมา ปรีดีติลล (2532) ให้ความคิดเห็นว่าการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างบุคคลในทางปฏิบัติ ได้แก่ 1) การปฐมนิเทศ 2) การสอนงาน 3) การมอบอำนาจให้ปฏิบัติงานให้รู้จักรับผิดชอบงาน 4) การสับเปลี่ยนโยกย้ายหน้าที่ 5) การหาพี่เลี้ยงช่วยสอนงาน 6) ให้ทำหน้าที่ผู้ช่วยแทน 7) การให้รักษาการแทน 8) พาไปสังเกตการทำงานในบางโอกาส 9) ส่งไปศึกษาดูงาน 10) จัดประชุม สัมมนาและฝึกอบรม 11) ส่งเข้าประชุมเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงาน 11) จัดเอกสารทางวิชาการให้เพียงพอ 12) จัดให้มีคู่มือการปฏิบัติงานให้พอใช้ 13) การอ่านแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ฟังปาฐกถาทางวิชาการ 15) ให้ทำการทดลอง วิจัย โดยเฉพาะวิจัยในงานที่ทำอยู่เป็นประจำ 16) ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน 17) ให้มีการปรึกษางานก่อนเปิดโรงเรียนและ 18) การนิเทศของครูใหญ่

ยนต์ ชุ่มจิต (2535) ให้ความคิดเห็นว่าการเสริมสร้างครูแบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. การเสริมสร้างและพัฒนาครูเป็นรายบุคคลในห้องเรียน ได้แก่ 1) การเยี่ยมและการสังเกตชั้นเรียน 2) การประชุมหารือกับครู 3) การช่วยครูปรับปรุงการเรียนของผู้เรียน และ 4) การพัฒนาการสอนของครูเป็นรายบุคคลด้วยวิธีการอื่น ๆ เช่น การสอนแบบจุลภาค (Micro Teaching) การสาธิตการสอน การประเมินตนเองของครู การให้เพื่อนครูนิเทศกันเอง การนิเทศแบบคลินิก และการนิเทศโดยเน้นจุดประสงค์

2. การเสริมสร้างและพัฒนาครูเป็นรายบุคคลในสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน ได้แก่ 1) การเข้ารับการศึกษาอบรมเป็นรายวิชาในสถาบันอุดมศึกษา 2) การเข้าร่วมในการประเมินผลโรงเรียนโดยส่วนรวม 3) การเข้าร่วมกิจกรรมและการประชุมหารือในองค์กรวิชาชีพ 4) การอ่านเอกสารทางวิชาชีพ 5) การเขียนบทความทางวิชาการ 6) การเลือกหนังสือแบบเรียน และสื่อการสอนอื่น ๆ 7) การคัดเลือกคณะบุคคลากรทางวิชาชีพ 8) การจัดจุลสารทางวิชาชีพ 9) การส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของครู 10) การปรับปรุงการสั่งงานด้วยตนเองของครู 11) การทำงานกับครูที่มีปัญหา และ 12) การช่วยเหลือครูที่มีปัญหาส่วนตัว

3. การเสริมสร้างและพัฒนาครูเป็นกลุ่ม เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน ได้แก่ 1) การปฐมนิเทศครูใหม่ 2) การประชุมเชิงปฏิบัติการ 3) การดำเนินการประชุมที่มีประสิทธิภาพ

- 4) การเยี่ยมชมการสอนของครูคนอื่น ๆ 5) การทดลองและการวิจัยเชิงปฏิบัติการในห้องเรียน
6) เทคนิคกลุ่มสร้างคุณภาพ (Quality Circle-Q.C.) และ 7) เทคนิคกลุ่มเฉพาะ (Nominal Group Technique)

ปภาวดี ประจักษ์ศุภานิติ และกิงพร ทองใบ (2544) ได้ให้ความคิดเห็นในเรื่องรูปแบบของการเสริมสร้างบุคลากรในองค์การว่า เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะมีอยู่ 3 ประเภท คือ การฝึกอบรม การศึกษาและการพัฒนา ดังนี้

1. การฝึกอบรมเป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่การทำงานให้บุคคลมีโอกาสเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้สอดคล้องกับนโยบายขององค์การ โดยมุ่งเน้นสิ่งสำคัญ 3 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ วิธีการฝึกอบรม ได้แก่ การฝึกปฏิบัติงาน การสอนในห้องเรียน การให้คำแนะนำและการฝึกอบรมที่จัดสถานที่จัดโดยสถานศึกษา สถาบัน ชมรมต่าง ๆ

2. การศึกษา เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงสมรรถภาพของพนักงาน โดยมีจุดเน้นที่บุคคลมากกว่างาน และเตรียมบุคลากรสำหรับการเลื่อนตำแหน่งเพื่อรองรับความก้าวหน้าในสายอาชีพ การให้การศึกษาทางด้านทัศนคติเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์และการบังคับบัญชา เป็นการเตรียมเพื่อจะปรับตนให้ทำหน้าที่หรือเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ได้ สำหรับวิธีการให้ศึกษานั้นจะใช้วิธีการฝึกอบรม ได้แก่ การสัมมนา การศึกษาดูงาน การศึกษาต่อในสถาบันทางการศึกษา ฯลฯ

3. การพัฒนา เป็นการเตรียมพนักงานให้สามารถก้าวทันกับความเจริญก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงองค์ วัตถุประสงค์ก็คือ ต้องการให้พนักงานได้เตรียมพร้อมที่จะรองรับสิ่งใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นคล่องตัวองค์การอย่างรวดเร็วในอนาคต เช่น การลดขนาดขององค์การ การปรับปรุงองค์การใหม่ วิธีการพัฒนาทำได้โดยการเพิ่มพูน ทักษะ ปรับปรุงบุคลิกภาพเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ การแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ ความรู้เพื่อให้เกิดความริเริ่มมีวิสัยทัศน์ เป็นการบูรณาการความต้องการของบุคลากรเข้ากับความต้องการขององค์การ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาภาพรวมขององค์การในที่สุด

พศิน แดงจวง (2558) ได้ให้ความคิดเห็นว่าการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพครูสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่

1. การเสริมสร้างและพัฒนาตนเอง เช่น การฝึกอบรมปฏิบัติงาน การประชุมทางวิชาการ การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การช่วยเหลือเพื่อนครูในการทำงาน การเสนอรายงาน พัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งเป็นการฝึกฝนที่ครูเลือกปฏิบัติด้วยตนเองตามศักยภาพ จุดเด่น จุดด้อยและโอกาสของตน

2. การส่งเสริมเพิ่มพูนให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถและทัศนคติที่ดีขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูเข้ารับการประชุม อบรม สัมมนา ส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองให้มีความรู้ และทักษะ เจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานที่ตนเอง รับผิดชอบ รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูให้มีคุณภาพทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

3. การเสริมสร้างและพัฒนาโดยองค์การหรือสถานศึกษา เป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคคลอย่างเป็นกระบวนการ และเป็นระบบมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมให้ไปศึกษาอบรมดูงานสาขาที่ปฏิบัติงานอยู่ สนับสนุนให้ไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ให้ทุนการวิจัยให้ไปเป็นวิทยากรในหน่วยงานอื่น ๆ และการแลกเปลี่ยนบุคลากร ส่งเสริมการเขียนตำรา สนับสนุนให้เป็นสมาชิกขององค์การวิชาชีพทั้งในและต่างประเทศ และอนุญาตให้ไปปฏิบัติงานด้านวิชาการ โดยถือว่าไม่เป็นการลาเหล่านี้เป็นต้น

4. การเสริมสร้างและพัฒนาครู โดยหน่วยงานกลางอาจเป็นหน่วยงานต้นสังกัดการบริหารบุคคล เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือหน่วยงานอื่นของกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย เป็นต้น ที่มีการพัฒนาทุกด้านอย่างต่อเนื่องและการพัฒนา โดยองค์การวิชาชีพครู คือ ครูสภา เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานแห่งวิชาชีพครูและการถือครองใบอนุญาตการประกอบวิชาชีพอีกด้วย นอกจากนั้นอาจมีการพัฒนาโดยองค์การ ชมรม สมาคมหรือกลุ่มวิชาชีพที่ผู้ประกอบวิชาชีพรวมตัวกันเพื่อดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายอย่างเพื่อผลประโยชน์แห่งวิชาชีพของพวกตน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

วีระชัย จิวะชาติ (2558) ได้ให้ความคิดเห็นว่า การเสริมสร้างและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา มีรูปแบบและวิธีการการเสริมสร้างและพัฒนา ดังนี้

1. การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา มุ่งเน้นให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิชาชีพทั้งสมรรถนะหลัก (Core Competency) สมรรถนะการปฏิบัติงานในหน้าที่ (Functional Competency) และสมรรถนะเฉพาะตามกลุ่มสาระ (Specification Competency) ตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

2. รูปแบบของการเสริมสร้างและพัฒนา มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่ สคปศ. กำหนดให้กระจายอยู่ทั่วประเทศ เพื่อความสะดวกในการเข้ารับการพัฒนาของครูและบุคลากรทางการศึกษา ทั้งที่เป็นองค์การเครือข่าย บุคคลเครือข่าย และเครือข่ายทางไกล

3. วิธีการเสริมสร้างและพัฒนาต้องมีความหลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการพัฒนาของครูและบุคลากรทางการศึกษา แต่มุ่งเน้นวิธีการพัฒนาที่ใช้โรงเรียน/หน่วยงานเป็นฐาน (School Based Development/Inside Based Development) เป็นสำคัญ

กล่าวโดยสรุปว่า การเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครู เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในด้านทักษะ ด้านความรู้ ความชำนาญ ในการจัดการเรียนรู้ของครู เพื่อพัฒนาคุณภาพ

ผู้เรียน ซึ่งการเสริมสร้างครูให้มีประสิทธิภาพต้องเป็นไปตามความต้องการของครูและไม่ส่งผลกระทบต่อ การเรียนของผู้เรียน

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครู ผู้วิจัยจึง ได้นำมาสังเคราะห์วิธีการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ปรากฏดังตาราง 6

ตาราง 6 การสังเคราะห์วิธีการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

วิธีการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู	กิตติมา ปรีดีติลล (2532)	ยนต์ ชุ่มจิต (2535)	ปภาวดี ประจักษ์ศุภินิติ และกิ่งพร ทองใบ (2544)	พศิน แดงจวง (2558)	วิระชัย จิวะชาติ (2558)	ความถี่
1. การฝึกอบรมและร่วมสัมมนา	✓	✓	✓	✓	✓	5*
2. การเรียนรู้ด้วยตนเอง	✓	✓				2
3. การศึกษาต่อ	✓	✓				2
4. การประชุมหารือกับครู		✓	✓	✓		3*
5. การเยี่ยมชมการสอนของครูคนอื่น	✓	✓				2
6. การศึกษาดูงาน	✓		✓			2
7. การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง	✓		✓			2
8. การศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเอง	✓	✓				3*
9. การเรียนรู้เป็นกลุ่ม	✓	✓	✓		✓	4*
10. การนิเทศ	✓	✓			✓	3*

จากตาราง 6 พบว่า ค่าคะแนนความถี่ของการฝึกอบรมและร่วมสัมมนามีค่าสูงสุด รองลงมาคือ การเรียนรู้เป็นกลุ่ม การประชุมหารือกับครู การศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเอง การนิเทศ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การศึกษาต่อ การเยี่ยมชมการสอนของครูคนอื่น การศึกษาดูงาน และ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ตามลำดับ สำหรับการเลือกวิธีการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้

จิตตปัญญาศึกษาของครู ผู้วิจัยใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาจากความถี่ในระดับสูงสุดและยึดหลักความเหมาะสมกับสถานศึกษาที่สามารถจัดกิจกรรมการพัฒนาได้ตามสภาพบริบท ได้วิธีการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ดังนี้ 1) การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการปฏิบัติจริง 2) การเรียนรู้เป็นกลุ่ม 3) การฝึกอบรมและร่วมสัมมนา

การประเมินความต้องการจำเป็น (Need Assessment)

1. ความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็น

สุมิล ว่องวานิช (2550) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินความต้องการจำเป็น หมายถึง การวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อแสดงความแตกต่างระหว่างผลที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและผลลัพธ์ที่พึงปรารถนา การจัดเรียงลำดับความสำคัญ และการเลือกความต้องการจำเป็นมาแก้ไขความต้องการจำเป็น 4 ระดับแรก จัดอยู่ในประเภทความต้องการจำเป็นบกพร่อง (Deficit needs) หมายความว่า หากยังไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการจำเป็นก็จะยังคงอยู่ในสภาวะที่บกพร่องหรือขาดแคลน สำหรับมุมมองด้านการประเมิน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ มุมมองในมิติด้านความแตกต่าง (Discrepancy) และมุมมองในมิติด้านประโยชน์ที่ได้รับ (Benefit) สำหรับมุมมองในมิติด้านความแตกต่าง

ศักดิ์ศรี ปาณะกุล (2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินความต้องการจำเป็น ว่าเป็นกระบวนการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ควรจะเป็นและสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หากมีความขัดแย้งระหว่างความแตกต่างที่พบก็จะชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ในองค์กรหรือหน่วยงานผู้บริหารวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นเพื่อหาความสามารถที่ต้องพัฒนาของบุคลากร โดยนำความสามารถมาตรฐาน (สิ่งที่ควรจะเป็น) ในการดำเนินงานลบด้วยความสามารถที่บุคลากรมีอยู่จริง (สิ่งที่เป็นอยู่) จะได้ความสามารถที่ต้องการพัฒนา (ความแตกต่าง) ซึ่งจะนำไปสู่การจัดหลักสูตรฝึกอบรมบุคลากรต่อไป

Revire, Berkowitz, Carter และ Ferguson (1996) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินความต้องการจำเป็น หมายถึง กระบวนการที่ทำอย่างเป็นระบบเพื่อค้นหาสารสนเทศมาใช้ในการตัดสินใจ

จากความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็น กล่าวมาสรุปได้ว่า การประเมินความต้องการจำเป็น เป็นกระบวนการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อแสดงความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ควรจะเป็นและสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2. ขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2546) ขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็นไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นก่อนการประเมิน (Pre-assessment) ในขั้นนี้เป็นขั้นตอนของการสำรวจ (Exploration) ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

1. วางแผนสำหรับการประเมินความต้องการจำเป็น
2. นิยามหรือกำหนดจุดประสงค์ทั่วไปสำหรับการประเมินความต้องการจำเป็น
3. กำหนดขอบเขตของการประเมินความต้องการจำเป็นหลักและ/หรือประเด็นที่
ต้องการประเมิน
4. กำหนดรายละเอียดและข้อมูลความต้องการตามขอบเขตที่จะประเมิน
ซึ่งรวมถึงกลุ่มเป้าหมายในการประเมิน
5. ตัดสินใจกำหนดเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล แหล่งข้อมูล วิธีการ
เก็บรวบรวมข้อมูล และการใช้ประโยชน์จากข้อมูลผลที่ได้จากขั้นตอนนี้ คือ แผนเบื้องต้นสำหรับ
การประเมินความต้องการจำเป็นและการนำไปใช้ในขั้นที่ 2 และ 3

ขั้นที่ 2 ขั้นการประเมิน (Assessment) หลังจากการสำรวจความต้องการจำเป็นต่าง ๆ แล้วในขั้นนี้เป็นขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูล (data gathering) ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

1. สรุปตัดสินใจกำหนดเกี่ยวกับบริบท ขอบเขต และสิ่งที่เกี่ยวข้องในการ
ประเมินความต้องการจำเป็น
2. เก็บรวบรวมข้อมูลของความต้องการ ซึ่งในขั้นตอนนี้ยอมทำให้ทราบ
ความต้องการของผู้รับบริการหรือกลุ่มเป้าหมาย
3. หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว นำข้อมูลที่ได้มาจัดเรียงลำดับความสำคัญของ
ความต้องการจำเป็นในเบื้องต้นระยะแรก
4. วิเคราะห์หาสาเหตุของความต้องการหรือประเด็นปัญหา
5. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดผลที่ได้จากขั้นตอนนี้ คือ ความต้องการ
จำเป็นหรือปัญหาที่ต้องการการแก้ไขตามลำดับความสำคัญในระยะแรก

ขั้นที่ 3 ขั้นหลังการประเมิน (Post Assessment) เมื่อได้ผลการประเมินความต้องการจำเป็นแล้วในขั้นตอนนี้เป็นขั้นต้นสำคัญขั้นตอนหนึ่ง คือ การนำผลการประเมินไปใช้ (Utilization) ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

1. จัดเรียงลำดับ (Set priority) ความสำคัญของความต้องการจำเป็นเทคนิคที่ใช้
ในการจัดเรียงลำดับ เช่น การวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (mean difference analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลหลายมิติ (multi component data analysis) การกำหนดดัชนีความต้องการจำเป็นที่มีการถ่วงน้ำหนัก (weighted needs index)

2. พิจารณาหาทางเลือกสำหรับการแก้ไขปัญหา จากข้อที่ 1 การจัดเรียงลำดับทำให้ทราบปัญหาที่สำคัญเร่งด่วนที่สุด ถ้าหากไม่นำมาแก้ปัญหา ก็จะสูญเปล่าในการทำการประเมิน ดังนั้นจึงต้องช่วยกันพิจารณาหาทางเลือกในการแก้ปัญหา

3. พัฒนาแผนการปฏิบัติ เพื่อใช้ในการดำเนินการต่อไป

4. ประเมินผลของการประเมินความต้องการจำเป็น

5. รายงานผลการประเมินความต้องการจำเป็น

สุวิมล ว่องวานิช (2550) ได้สังเคราะห์ขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็น

ไว้ ดังนี้

1. การกำหนดจุดมุ่งหมายของการประเมินความต้องการจำเป็น

2. การกำหนดคำถามและขอบเขตของการประเมินความต้องการจำเป็น

3. กำหนดการประเมินความต้องการจำเป็น

3.1 การกำหนดกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง

3.2 การกำหนดวิธีการเก็บข้อมูล

3.3 การกำหนดเครื่องมือการเก็บข้อมูล

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.5 การจัดทำรายงาน

3.6 การใช้ผลประเมิน

4. ประเภทของวิธีการใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็น

Witkin และ Alshuld (1995) ได้อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการประเมินความต้องการจำเป็นไว้ว่า การประเมินความต้องการจำเป็น มี 3 ระยะ ได้แก่

1. ระยะก่อนการประเมิน (การสำรวจ) เป็นระยะการวางแผนการดำเนินงาน กำหนดจุดมุ่งหมาย ขอบเขตหรือประเด็น การระบุข้อมูลที่มีอยู่ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความต้องการจำเป็น รวมถึงการกำหนด แหล่งที่มา วิธีการ และระดับความสามารถในการใช้ข้อมูลที่จะรวบรวม

2. ระยะการประเมิน (การเก็บรวบรวมข้อมูล) เป็นระยะการเก็บรวบรวมข้อมูล จัดระดับความต้องการจำเป็น การวิเคราะห์สาเหตุระดับที่ 1, 2 และ 3 การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูล

3. ระยะหลังการประเมิน (การนำไปใช้ประโยชน์) เป็นระยะการจัดลำดับความต้องการจำเป็นก่อนหลังในทุกๆระดับที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ การพิจารณาแนวทางและ

พัฒนาแผนปฏิบัติงานในการแก้ปัญหา การประเมินการประเมินความต้องการจำเป็น รวมถึงการเผยแพร่ผลที่ได้รับ

จากการศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น ดังกล่าวมาสรุปได้ว่า มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นก่อนการประเมิน โดยการวางแผน กำหนดจุดประสงค์ ขอบเขต และรายละเอียด เพื่อตัดสินใจในการปฏิบัติขั้นที่ 2 และ 3 ต่อไป ขั้นที่ 2 ขั้นการประเมิน โดยเก็บข้อมูล วิเคราะห์สาเหตุและสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด และขั้นที่ 3 ขั้นหลังการประเมิน โดยนำข้อมูลมาจัดเรียงลำดับความสำคัญ พิจารณาทางเลือกในการแก้ไขปัญหา พัฒนาแผนปฏิบัติการ ประเมินและรายงานผลการประเมินความต้องการจำเป็น

บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

วิสัยทัศน์ (Vision)

“เป็นองค์กรบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สร้างคุณภาพทุนมนุษย์ สู่มาตรฐานสากล บนวิถียั่งยืนอย่างยั่งยืน”

พันธกิจ (Mission)

1. จัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถความเป็นเลิศทางวิชาการ เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน
3. พัฒนาศักยภาพและคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามหลักสูตรและคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21
4. สร้างโอกาส ความเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำ ให้ผู้เรียนทุกคนได้รับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึง และเท่าเทียม
5. พัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพ
6. จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs)
7. ปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาทุกระดับ และจัดการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) เพื่อพัฒนาสู่ Thailand 4.0

ค่านิยมร่วม (Shared Values)

ได้ใจคน ได้ผลงาน ประสานพลัง MKM2 “SQUARE”

เป้าประสงค์หลัก (Goals)

1. ผู้เรียนระดับก่อนประถมศึกษา และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีพัฒนาการเหมาะสมตามวัยและมีคุณภาพ
 2. ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างทั่วถึงมีคุณภาพและเสมอภาค
 3. ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีสมรรถนะตรงตามสายงานและมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์
 4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา มีประสิทธิภาพ และเป็นกลไกขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สู่คุณภาพระดับมาตรฐานสากล
 5. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เน้นการทำงานแบบบูรณาการ มีเครือข่ายการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษากระจายอำนาจ และความรับผิดชอบสู่สถานศึกษา
 6. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 บริหารอย่างมีประสิทธิภาพ และมีรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาที่เหมาะสมตามบริบทของพื้นที่
 7. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 และสถานศึกษามีสื่อเทคโนโลยี และระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ
- กลยุทธ์เชิงนโยบาย
- จากวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
- จึงกำหนดประเด็นกลยุทธ์เชิงนโยบาย ปีงบประมาณ 2564 จำนวน 4 ประเด็นดังต่อไปนี้
- นโยบายที่ 1 ด้านความปลอดภัย
- พัฒนาระบบและกลไกในการดูแลความปลอดภัยให้กับผู้เรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษาและสถานศึกษา จากภัยพิบัติและภัยคุกคามทุกรูปแบบ รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะที่ดี สามารถปรับตัวต่อโรคอุบัติใหม่และโรคอุบัติซ้ำ
- นโยบายที่ 2 ด้านโอกาส
1. สนับสนุนให้เด็กปฐมวัยได้เข้าเรียนทุกคน มีพัฒนาการที่ดี ทั้งทางร่างกายจิตใจ วินัยอารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้สมกับวัย
 2. ดำเนินการให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ ตามมาตรฐาน วารสารฐานการศึกษาเพื่ออาชีพ สามารถวิเคราะห์ตนเองเพื่อการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ ตรงตามศักยภาพและความถนัดของตนเอง รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษสู่ความเป็นเลิศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

3. พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่อยู่ในการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อป้องกันไม่ให้ออกจากระบบการศึกษา รวมทั้งช่วยเหลือเด็กตกหล่นและเด็กออกกลางคันให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน

4. ส่งเสริมให้เด็กพิการและผู้ด้อยโอกาสได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพ มีทักษะในการดำเนินชีวิต มีพื้นฐานในการประกอบอาชีพ พึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นโยบายที่ 3 ด้านคุณภาพ

1. ส่งเสริมการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะการเรียนรู้และทักษะที่จำเป็นของโลกในศตวรรษที่ 21 อย่างครบถ้วน เป็นคนดี มีวินัย มีความรักในสถาบันหลักของชาติยึดมั่นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง

2. พัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะและทักษะด้านการอ่าน คณิตศาสตร์การคิดขั้นสูง นวัตกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีดิจิทัล และภาษาต่างประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และการเลือกศึกษาต่อเพื่อการมีงานทำ

3. ปรับหลักสูตรเป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะที่เน้นการพัฒนาสมรรถนะหลักที่จำเป็นในแต่ละระดับ จัดกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริง รวมทั้งส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่สร้างสมดุลทุกด้าน ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาพหุปัญญา พัฒนาระบบการวัดและประเมินผลผู้เรียนทุกระดับ

4. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นครูยุคใหม่ มีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ มีทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ได้ดี มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีจิตวิญญาณความเป็นครู

นโยบายที่ 4 ด้านประสิทธิภาพ

1. พัฒนาระบบบริหารจัดการโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน มีนวัตกรรมเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนบนฐานข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้อง ทันสมัย และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

2. พัฒนาโรงเรียนมัธยมดีสี่มุมเมือง โรงเรียนคุณภาพของชุมชน โรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนที่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ (Stand Alone) ให้มีคุณภาพอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

3. บริหารจัดการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีจำนวนผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 น้อยกว่า 20 คน ให้ได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับนโยบายโรงเรียนคุณภาพของชุมชน

4. ส่งเสริมการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในสถานศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะและสถานศึกษาที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ

5. สนับสนุนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาให้เป็นต้นแบบการพัฒนาวัตกรรมการศึกษาและการเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

6. เพิ่มประสิทธิภาพการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อมูลทั่วไป

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ตั้งอยู่ที่อำเภอวาปีปทุม ทางตอนใต้จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งอยู่บริเวณตอนกลางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างเส้นรุ้งที่ 15 องศา และ 16 องศา 40 ลิปดาเหนือ เส้นแวงที่ 102 องศา 50 ลิปดา และ 103 องศา 30 ลิปดาตะวันออก โดยมีพื้นที่บริการครอบคลุม 5 อำเภอ คือ อำเภอวาปีปทุม อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย อำเภอนาเชือก อำเภอนาดูน และอำเภอยางสีสุราช

ข้อมูลทางการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่ 5 อำเภอ จำนวน 221 แห่ง ดังนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

มานิตา ลิโทชวลิต (2553) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อพัฒนาครูปทุมวัยในโรงเรียนเรียน มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อพัฒนาครูปทุมวัยในโรงเรียนเรียนรวม และศึกษาผลการใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อพัฒนาครูปทุมวัยในโรงเรียนเรียนรวมมีผู้เข้าร่วมวิจัยเป็นครูอนุบาล จำนวน 8 คน ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการใน 5 ขั้นตอน คือ การเตรียมการก่อนลงภาคสนาม การพัฒนากระบวนการฯ ฉบับตั้งต้น การพัฒนากระบวนการฯ ฉบับนำร่อง การพัฒนากระบวนการฯ ฉบับทดลองใช้ และการนำเสนอกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อพัฒนาครูปทุมวัยในโรงเรียนเรียนรวม ฉบับสมบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาครูปทุมวัยในโรงเรียนเรียนรวม ประกอบด้วย กิจกรรม 3 ลักษณะ คือ กิจกรรมฝึกสติ กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจ ในแต่ละกิจกรรมดำเนินการสี่ขั้นตอน คือ ปรับฐานกายให้พร้อม เปิดฐานใจให้กว้างรับประสบการณ์ใหม่ และเฝ้ามองตนเองผ่านฐานคิด ใช้เวลาดำเนินการ

15 สัปดาห์ ผลจากการใช้กระบวนการทำให้ครูตระหนักรู้เกี่ยวกับตนเอง ตระหนักรู้เกี่ยวกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการให้การช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

ศศิลักษณ์ ขยันกิจ (2553) ได้ศึกษากระบวนการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและประสบการณ์เรียนรู้ของนิสิต วิชาการวัดผลและประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและประสบการณ์เรียนรู้ของนิสิตระดับปริญญาโท และเพื่อศึกษาประสบการณ์การเรียนรู้ของนิสิตในด้านการตระหนักรู้ต่อตนเอง ผู้อื่นและวิชาชีพ ดำเนินการศึกษาจากนิสิตจำนวน 32 คน กระบวนการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน วิชาการวัดผลและประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย มีสามขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกการเตรียมการ ประกอบด้วย การเตรียมชีวิตและการเตรียมวิชา ขั้นตอนที่สองการจัดการเรียนการสอน เป็นการดำเนินการภายใต้บรรยากาศชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ และขั้นสุดท้ายการประเมินผลการเรียนรู้ที่ครอบคลุมองค์ความรู้ทั้งสามภาค คือ ภาคจิตวิญญาณ ภาควิชาชีพครูปฐมวัยและภาควิชา การเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในชั้นเรียน บันทึกการสะท้อนการเรียนรู้และสัมภาษณ์กลุ่มย่อย ผลการศึกษาวิจัยพบว่า 1) การตระหนักรู้ต่อตนเอง ได้แก่ การเข้าใจตนเอง การรู้เท่าทันตนเอง การปล่อยวางไม่ตัดสิน การเปิดใจกว้าง การเห็นคุณค่าในตนเอง การพัฒนาตนเอง การสังเกตที่ละเอียดลออ การมองโลกในแง่ดีและมีความสุข การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ 2) การตระหนักรู้ต่อผู้อื่น ได้แก่ การเข้าใจและยอมรับผู้อื่น การมองเห็นสรรพสิ่งตามความเป็นจริง การเห็นอกเห็นใจและเห็นคุณค่าของผู้อื่น และ 3) การตระหนักรู้ต่อวิชาชีพการมองเด็กตามความเป็นจริง การสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็ก การรู้เท่าทันตนเองของครู การพัฒนาตนเองของครู การเป็นครูที่ใส่ใจเด็ก การเห็นคุณค่าของงานครู

เสนห์ เสาวพันธ์ (2554) ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม ผลการวิจัยพบว่า

กระบวนการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม กำหนดกิจกรรมมาพัฒนาผู้เรียน 3 ขั้นตอน ดังนี้

การเตรียมการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

1.1 การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา

1.2 การถอดบทเรียนเพื่อประเมินคุณภาพผู้เรียนจากการพัฒนาตามแนวทาง

จิตตปัญญาศึกษา

1.3 ผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาจาก

การสะท้อนผลด้วยมุมมองของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองและจากตัวผู้เรียน พบว่า กระบวนการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาโดยผ่านกิจกรรมการปฏิบัติจริง ได้แก่ การปลูกต้นไม้ การศึกษา

สวนเศรษฐกิจพอเพียง การทอผ้าไหม การประกอบอาหาร กิจกรรมจิตอาสา การเล่าความดี การทอดกฐินและการเข้าค่ายอาสา ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่นมีมุมมองชีวิตที่เป็น สัมมาทิฐิ คือ การความเห็นชอบ มีความเห็นตรงกับความเป็นจริงที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ได้นึกคิด เอาเอง

กนกอร ดีบลาน (2554) ใช้กิจกรรมที่สอดแทรกแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนา ความมีวินัยในตนเองของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาในการ ใช้กิจกรรมแนะแนวที่สอดแทรกแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อพัฒนาความมีวินัยในตนเองของผู้เรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นการศึกษาเชิงกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านแม่โถ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 36 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมแนะแนวที่สอดแทรกแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อพัฒนาความมีวินัยในตนเอง ของนักศึกษา จำนวน 7 กิจกรรม แบบประเมินด้านความมีวินัยในตนเอง และแบบสังเกตพฤติกรรม วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการศึกษาพบว่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวที่สอดแทรกแนวคิดจิตตปัญญา ผู้เรียนมีวินัยในตนเอง ด้านความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ และด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบสูงขึ้น

กิริติวิทย์ สุวรรณธรรมมา (2556) การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด จิตตปัญญาศึกษาและทฤษฎีปัญญาสังคม การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียน การสอนจิตสาธารณะตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและทฤษฎีปัญญาสังคมสำหรับผู้เรียน ประถมศึกษา และเพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนจิตสาธารณะที่พัฒนาขึ้น ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนจิตสาธารณะตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและทฤษฎี ปัญญาสังคมสำหรับผู้เรียนประถมศึกษา มีกระบวนการเรียนการสอน 6 ขั้นตอน ได้แก่ขั้นที่ 1 ทำสมาธิแผ่เมตตาจิต ขั้นที่ 2 พินิจตัวแบบจิตสาธารณะ ประกอบด้วย (1) สร้างความสนใจให้เรียนรู้ จากตัวแบบ (2) นำเสนอตัวแบบจิตสาธารณะ (3) สังเกตและจดจำพฤติกรรมของตัวแบบ (4) สร้างแรงจูงใจให้ปฏิบัติตนเป็นผู้มีจิตสาธารณะ ขั้นที่ 3 พิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ประกอบด้วย (1) สนทนาสนทนาก่อนการปฏิบัติตนเป็นผู้มีจิตสาธารณะ (2) น้อมสู่ใจอย่าง ใคร่ครวญ เสริมสร้างการรับรู้ความสามารถของตน ขั้นที่ 4 มุ่งสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย (1) กำหนด เป้าหมาย (2) กำกับตนเองในการปฏิบัติ (3) ปฏิบัติด้วยจิตเมตตา ขั้นที่ 5 ประเมินการปฏิบัติของตน ขั้นที่ 6 สะท้อนผลการปฏิบัติ ประกอบด้วย (1) สนทนาสนทนาสะท้อนประสบการณ์การปฏิบัติ (2) บันทึกผลการเรียนรู้ (2) ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมจิตสาธารณะจากการวัดในช่วงเวลา หลังเรียนสูงกว่าช่วงเวลาก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรม จิตสาธารณะหลังเรียน 2 สัปดาห์ และหลังเรียน 4 สัปดาห์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 แสดงว่า ผู้เรียนมีความคงทนในพฤติกรรมจิตสาธารณะ

สุพิชญา โคทวิ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด จิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู สำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ในสังกัด มหาวิทยาลัยราชภัฏ งานวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามนี้ จิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้างเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู สำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ ในสังกัด มหาวิทยาลัยราชภัฏ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาชั้นปี 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุตรดิตถ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง แบบประเมิน ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอน แบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือ การใช้รูปแบบ การเรียนการสอน แผนการจัดการเรียนรู้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบบันทึก การเรียนรู้ และแบบวัดจิตวิญญาณความเป็นครู วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติ T-test และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. คุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณ ความเป็นครู คือ 1) การเห็นคุณค่าในตนเองมีความรับผิดชอบต่อนักเรียนที่มีความศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ 2) การเห็นคุณค่าผู้อื่น มีความเสียสละมีความรักความเมตตาผู้อื่นและ สรรพสิ่งรอบตัว 3) การเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพกฎเกณฑ์ของ สังคมคิดดีหรือคิดบวกและทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ส่วนด้านวิธีการและเทคนิคการสอนและสิ่งที่ ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนส่วนด้านกระบวนการที่จะนำมาใช้พัฒนาผู้เรียน ได้แก่ การทำสมาธิ สุนทรีย สันทนา การฟังอย่างลึกซึ้ง การน้อมสวใจอย่างใคร่ครวญและการสะท้อนการเรียนรู้ 2. รูปแบบ การเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมี 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 ที่มาของรูปแบบการสอนที่เป็น แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน องค์ประกอบที่ 2 ตัวรูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล ส่วนด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนมี 4 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมความพร้อม (Check in) 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือการเล่าเรื่อง (Conversation) 3) การสรุปบทเรียน (Conclusion) 4) การพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ (Contemplation) รูปแบบการเรียนการสอนมีความเหมาะสม ในระดับมาก และคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด 3. ผู้เรียนที่ เรียนโดยใช้รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รวมทั้งมีผลการเรียนรู้ในด้านความรู้จิตวิญญาณความเป็นครู ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ภาพรวมอยู่ในระดับมากและมีจิตวิญญาณความเป็นครูหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียน

วันทนีย์ นามตวัสดี้ (2557) ได้ศึกษาผลการใช้จิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้างเสริม คุณลักษณะความเป็นครู สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อศึกษาคุณลักษณะ ความเป็นครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ ที่เรียนโดยกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา เปรียบเทียบ คุณลักษณะความเป็นครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ที่เรียนโดยกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาและ

ที่เรียนโดยกระบวนการสอนแบบบรรยาย เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ที่เรียนโดยกระบวนการจัดปัญญาศึกษา และที่เรียนโดยกระบวนการสอนแบบบรรยายและศึกษาพฤติกรรมความเป็นครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ ที่เรียนโดยกระบวนการจัดปัญญาศึกษา ขณะที่นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ นักศึกษา จำนวน 100 คน ผลการศึกษาพบว่า ความเป็นครูของนักศึกษาอยู่ในระดับมาก ผลการเรียนรู้วิชาการพัฒนาความเป็นครูของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการจัดปัญญาศึกษาสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการสอนแบบบรรยาย นักศึกษากลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการจัดปัญญาศึกษามีพฤติกรรมความเป็นครูขณะฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ครบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจในวิชาชีพ ด้านทักษะ และด้านคุณธรรม

เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย (2558) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจัดปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้นำหลักการพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้ตามหลักจัดปัญญาศึกษามาจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเรียงลำดับกิจกรรม คำนึงถึงความต่อเนื่อง เชื่อมโยง และสอดคล้องกับการเรียนรู้ ความเข้าใจของครู เพื่อให้ครูสามารถนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักจัดปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ได้ผลการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจัดปัญญาศึกษา เพื่อพัฒนาความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมสงบ ผ่อนคลาย เรียนรู้ที่จะออกจากพื้นที่ที่ปลอดภัย เรียนรู้การใช้สุนทรียสนทนา การฟังอย่างลึกซึ้ง เกิดความตระหนักรู้ต่อตนเอง เกิดความเข้าใจตนเอง เกิดแรงบันดาลใจในการค้นหาความเป็นครูของตนเอง เกิดการใคร่ครวญชีวิตความเป็นครูที่ผ่านมา ในความดี ความจริงและความบกพร่องของการเป็นครู การตระหนักรู้ถึงความสามารถของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน การยอมรับผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน

จุฑามณี เสาระโส (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจัดปัญญาศึกษา สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจัดปัญญาศึกษา สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 2) เพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจัดปัญญาศึกษา สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และ 3) เพื่อศึกษาความคงทนของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจัดปัญญาศึกษาของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีระดับสติปัญญา 50 – 70 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 6 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง 2) โปรแกรมส่งเสริม ความมีวินัย

ในตนเอง (ด้านความรับผิดชอบ ความอดทน และการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคม) ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งมีความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับความคิดเห็นเหมาะสมมาก และ 3) แบบประเมินพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ผลการวิจัยพบว่า ผลการใช้โปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผู้เรียนมีวินัยในตนเองสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. ผลการศึกษาความคงทนของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองหลังการเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาผ่านไปแล้ว 2 สัปดาห์ พบว่า พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของผู้เรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปว่า ไม่มีความคงทนของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง

พิษณุ พรหมวาทย์ (2560) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความวัตถุประสงค์ของงานวิจัย เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 2) เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้เรียนก่อนและหลังที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดท่าบันเทิงธรรม จังหวัดนนทบุรี จำนวน 16 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้และแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มี 5 องค์ประกอบ คือ (1) หลักการ/แนวคิด (2) ขอบข่าย(3) วัตถุประสงค์ (4) กระบวนการจัดการเรียนการสอน และ (5) ผลที่จะได้รับ ในส่วนกระบวนการจัดการเรียนการสอนใช้กระบวนการ 6 ต เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ 3 ด้าน คือ ด้านเก่ง ด้านดี และด้านสุข 2) หลังได้รับการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ผู้เรียนมีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สายฝน จันบุตรราช และชยากานต์ เรืองสุวรรณ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาศึกษา กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 17 (สิรินธร) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 การจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาศึกษาเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เข้าใจด้านตัวเอง รู้ตัว เข้าถึงความจริง ทำให้เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับโลกและผู้อื่น การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือเพื่อศึกษาระดับสภาพ

และแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 17 (สิรินธร) กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 9 และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้การวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.60 - 1.00 มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.62 - 0.88 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาศึกษาของครู มีสภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาศึกษา พบว่า ครูต้องเข้าใจและตระหนักถึงการจัดการเรียนรู้ที่มีประสบการณ์ด้านกระบวนการตามหลักจิตตปัญญาศึกษา เพื่อนำไปจัดการการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน และผู้บริหารสถานศึกษาควรเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาศึกษา ส่งสนับสนุนครูไปศึกษาเพิ่มขึ้น และนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน

กฤตชญา ชิมโพธิ์คลัง (2564) ได้ศึกษาเรื่อง โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 การดำเนินการวิจัยมีลักษณะเป็นการวิจัยแบบวิธีผสม แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 320 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิและใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นหน่วยของการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน จำนวน 6 คน จากโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี จำนวน 3 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง การกำหนดมโนทัศน์ที่ต้องเรียน การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การกำหนดจุดประสงค์ของการเรียนรู้และการดำเนินการ

เรียนรู้ตามลำดับ 2. โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา แบ่งออกเป็น 4 Module 4) หลักการพัฒนาแบบ 70:20:10 วิธีพัฒนา ประกอบด้วย การฝึกอบรม และร่วมสัมมนา การเรียนรู้เป็นกลุ่ม การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และ 5) การประเมินผลโปรแกรม ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 โดยรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า กิจกรรมจิตศึกษาหรือจิตตปัญญาศึกษา สามารถเด็กให้สงบผ่อนคลายและให้กลับมาเรียนรู้ตัวก่อนเข้าเรียนในทุกวัน หลังจากการดำเนินกระบวนการจิตศึกษาได้หนึ่งปี พบว่า เด็กทุกคนสงบได้ง่ายขึ้น จิตใจที่สงบก็จะนำมาซึ่งการรับฟังกันได้อย่างลึกซึ้ง เกิดการใคร่ครวญ สามารถรับรู้และเชื่อมโยงกับคนอื่นหรือสิ่งต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น เมื่อครูใช้กระบวนการจิตศึกษาเพื่อขัดเกลาเด็ก ในขณะเดียวกันนั้นครูก็ได้ขัดเกลาความฉลาดด้านในของตัวเองไปด้วย “จิตศึกษา” จึงกลายเป็นส่วนสำคัญของโรงเรียนในการพัฒนาครู เพื่อยกระดับจิตวิญญาณของครูให้มี “หัวใจของความเป็นครู” อย่างแท้จริง ส่วนในตัวเด็กกระบวนการจิตศึกษาได้ยกระดับความฉลาดด้านจิตวิญญาณ และความฉลาดด้านอารมณ์ ให้เห็นคุณค่าของสรรพสิ่ง การน้อมนำสิ่งที่ตั้งงามเข้าไปสู่อัจฉริยะ ทั้งยังเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้อยู่ในภาวะคลื่นสมองต่ำเพื่อให้พร้อมสำหรับการเรียนรู้

งานวิจัยต่างประเทศ

Frey และ Seitz (2009) ได้ศึกษาจิตปัญญาเชิงบูรณาการและการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง : หลักการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง งานวิจัยชิ้นนี้เป็นกรณีศึกษาของสองสถาบันผู้นำในด้านการศึกษาที่เน้นการใช้จิตตปัญญาในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการใช้จิตตปัญญาในระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ยังศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนของทั้งสองสถาบันในการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผลงานวิจัยนี้พบว่า วิธีการสอนแบบจิตตปัญญามีส่วนช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และวิธีทั้งสองที่กล่าวมาก็พิสูจน์ให้เห็นถึงการ Synergistic อาทิเช่น เมื่อใช้ร่วมกัน ซึ่งสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งมากกว่าใช้วิธีเดียว ผลการวิจัยพบอีกว่า จิตตปัญญาช่วยส่งเสริมในการศึกษาและเพิ่มพูนพัฒนาการทักษะทางด้านวิชาการ เช่น วิพากษ์ การคิดเป็นรูปธรรม การวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา และมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ เช่น ความฉลาดทางอารมณ์ มีข้อผูกพันทางสังคม มีเป้าหมาย สามารถฟังใคร่ครวญ ไตร่ตรอง เมตตา กรุณา มีอภิปัญญา ความสามารถในการร่วมกับผู้อื่น และยอมรับในสิ่งต่าง ๆ นอกจากนี้ จิตตปัญญายังช่วยเสริมสร้างการคิด การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ และรูปแบบการบริหารที่มีคุณภาพ การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาควรมี

ความเหมาะสมที่เป็นผลมาจากวิธีการจัดการเรียนการสอน จากความหลากหลายของสถาบันอุดมศึกษาไม่เพียงแต่นำจิตตปัญญาไปปฏิบัติหรือแนะนำให้ใช้ในทุกสาขาวิชาในสถาบัน แต่ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมในระดับอุดมศึกษาควหาแนวทางในการส่งเสริมผู้เรียนให้มีการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง โดยการเลือกบูรณาการระหว่างจิตตปัญญาและการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอน

Robert และ Stephen (2009) ศึกษาเรื่อง การศึกษาด้วยความรู้ตัวตน แรงจูงใจและการเรียนแบบนำตนเองในมุมมองจิตตปัญญาศึกษา พบว่า จิตตปัญญาศึกษาเป็นการออกแบบการสอนเพื่อปลูกฝังความตระหนัก ใส่ใจในบริบททางคุณธรรมจริยธรรม การเติบโตส่วนบุคคล การเรียนรู้ที่มีชีวิตและดูแลคนอื่น ๆ ผลกระทบของการศึกษาสะท้อนความสำคัญของการเติบโตในรูปแบบที่มีสติและเจตนาของการเรียนรู้

Bymes (2010) ได้ศึกษาศิลปะภาพวาดคนเพื่อการสอนแบบจิตตปัญญา : ทางเลือกใหม่ การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาหลักการและการนำไปปฏิบัติของครูประถมศึกษาที่สอนระดับ K-2 จำนวน 3 คน โดยใช้ศิลปะภาพวาดคนในการสอน ซึ่งเป็นวิธีการสอนวิธีหนึ่งตามแบบจิตตปัญญา เพราะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันมากกว่าการแยกออกจากกัน ดูภาพรวมโดยผ่านแต่ละส่วนให้เกิดความตระหนักต่อตนเองและเปลี่ยนแปลงทั้งผู้ร่วมวิจัย (ครู) กับนักเขียนภาพคน การศึกษากรณีศิลปะภาพวาดคน เป็นการศึกษารายละเอียดเรื่องราวส่วนตัวภายใต้คำกล่าวที่ว่า แต่ละคนจะมีลักษณะเฉพาะบุคคลหรือสถานที่ คน ๆ นั้นต้องค้นหาสิ่งที่อยู่ทั่ว ๆ ไป หลักการของจิตตปัญญาศึกษา เน้นที่ความเข้าใจความดีพื้นฐานของมนุษย์ ความมีประโยชน์และความสำคัญของความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ครูผู้สอนจิตตปัญญาที่ใช้ศิลปะภาพวาดคน จำนวน 3 คน ให้โอกาสผู้อ่านเห็นอำนาจในการเปลี่ยนแปลงการสอนแบบจิตตปัญญา จิตตปัญญาศึกษาเริ่มจากความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ความสัมพันธ์กับตนเองหนทางที่จะย้ายโลกจากภายนอกเข้ามาสู่ภายในจิตใจตนเอง ร่างกายและจิตใจ อันเป็นหนทางแห่งการเรียนรู้และนำความรู้ที่ตนเองได้รับไปสู่การเปลี่ยนแปลง

Mind and Life Education Research Network (2012) ได้ศึกษาการฝึกปฏิบัติและการอบรมจิตศึกษาของนักศึกษาในอเมริกัน งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในจิตวิทยาพัฒนาการและการศึกษา รวมทั้งการศึกษาจากจิตตปัญญาเกี่ยวกับการพัฒนาเชิงบวก เพื่อเน้นทักษะทางจิตและการแสดงออกทางสังคมที่เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และรวมถึงทักษะการกำกับดูแลตนเองที่เกี่ยวกับอารมณ์และความสนใจ การเป็นตัวของตัวเองและการแสดงออกทางสังคม เช่น การเอาใจใส่และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีแนวทางและความเป็นไปได้ที่จะเสริมสร้างคุณภาพในเชิงบวก โดยผ่านการทำสมาธิอย่างเป็นระบบ ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการทำงานของสมองและโครงสร้าง เกิดพฤติกรรมทางสังคมและความสำเร็จทางวิชาการในวัยรุ่น สิ่งเหล่านี้ทำให้มีการวิจัยเชิงโปรแกรมเพื่อเน้นลักษณะที่ดีกว่าว่ารูปแบบและ

ความถี่ของการฝึกปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดสำหรับเด็กและวัยรุ่น ผลลัพธ์จากการวิจัยดังกล่าวอาจช่วยทำให้โปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของเด็กและวัยรุ่นแต่ละช่วงอายุ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจากการปฏิบัติจิตปัญญาศึกษา ทำให้เกิดการควบคุมของอารมณ์ เกิดความสนใจความรู้ ความเข้าใจและมีพฤติกรรมดีขึ้น ลดความเสี่ยงในเด็กและเกิดการเข้าสังคม และผู้ใหญ่ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการปฏิบัติด้านจิตศึกษา มีการเอาใจใส่ปรับและเปลี่ยนแปลงการทำงานให้รองรับการเปลี่ยนแปลงนั้น

Davidson (2012) ได้ศึกษาการปฏิบัติทางจิตตปัญญาและการฝึกจิต ในการจัดการศึกษาของชาวอเมริกัน เป็นการวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ สติปัญญา พัฒนาการทางจิตวิทยา และการนำจิตตปัญญามาใช้ในเชิงบวก เพื่อพัฒนาทักษะการฝึกจิต การพัฒนาทางอารมณ์และสังคม ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการเพิ่มโอกาสในการฝึกทักษะในตนเอง ซึ่งได้แก่ ความรัก ความเมตตาและการเอาใจใส่ ฝึกอารมณ์และความมุ่งมั่นตั้งใจ การฝึกจิตตปัญญาอย่างเป็นระบบก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการทำงานของสมองและโครงสร้างของร่างกาย ช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมทางสังคมและเพิ่มความสำเร็จด้านการเรียนในเด็กวัยรุ่น ผลคืออีกประการ คือ การมีบุคลิกภาพที่ดี ส่วนความถี่ในการปฏิบัติจะส่งผลมากต่อเด็กและผู้สูงอายุ

Patricia และ Ignacia (2013) ได้ศึกษาเรื่อง การติดตามการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนที่ศึกษาผ่านจิตตปัญญา ศึกษาประสบการณ์ “พื้นฐานของความเป็นอยู่” การวิจัยนี้จะตรวจสอบปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ ในประสบการณ์ของผู้เรียนเกี่ยวกับจิตตปัญญาศึกษาและการเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ที่เกิดขึ้นนี้ ซึ่งผู้เรียนได้รับในระดับสูงชันและระดับการศึกษาของผู้ใหญ่นั้นเป็นแง่มุมที่สร้างสรรค์ของการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกที่พวกเขาได้รับ มีการตรวจสอบเพื่อเน้นวิธีการที่ลึกลงไปของความรู้สึกรหรือ Precognitive เป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ในการศึกษาจิตศึกษา ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ความละเอียดอ่อนและช่วงของประสบการณ์จิตศึกษาอธิบายผ่านประสบการณ์พื้นฐานของการหาวิธีที่จะสนับสนุนทฤษฎีการศึกษาจิตศึกษาและการเปลี่ยนแปลงสำหรับการเรียนการสอนที่รวมถึงอัตนัยและจิตศึกษา

จากการศึกษางานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาจะช่วยในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยเฉพาะด้านแนวคิด ทักษะคิด ซึ่งจะนำไปสู่การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสม ทั้งนี้เพราะจิตตปัญญาศึกษาจะมีกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนผ่านกิจกรรมที่สร้างความตระหนัก การใช้สติในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ โดยใช้หลักของเหตุและผล มีกระบวนการคิดที่ลึกซึ้งผ่านการไตร่ตรอง การรู้จักยอมรับและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับจนก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในตนเอง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

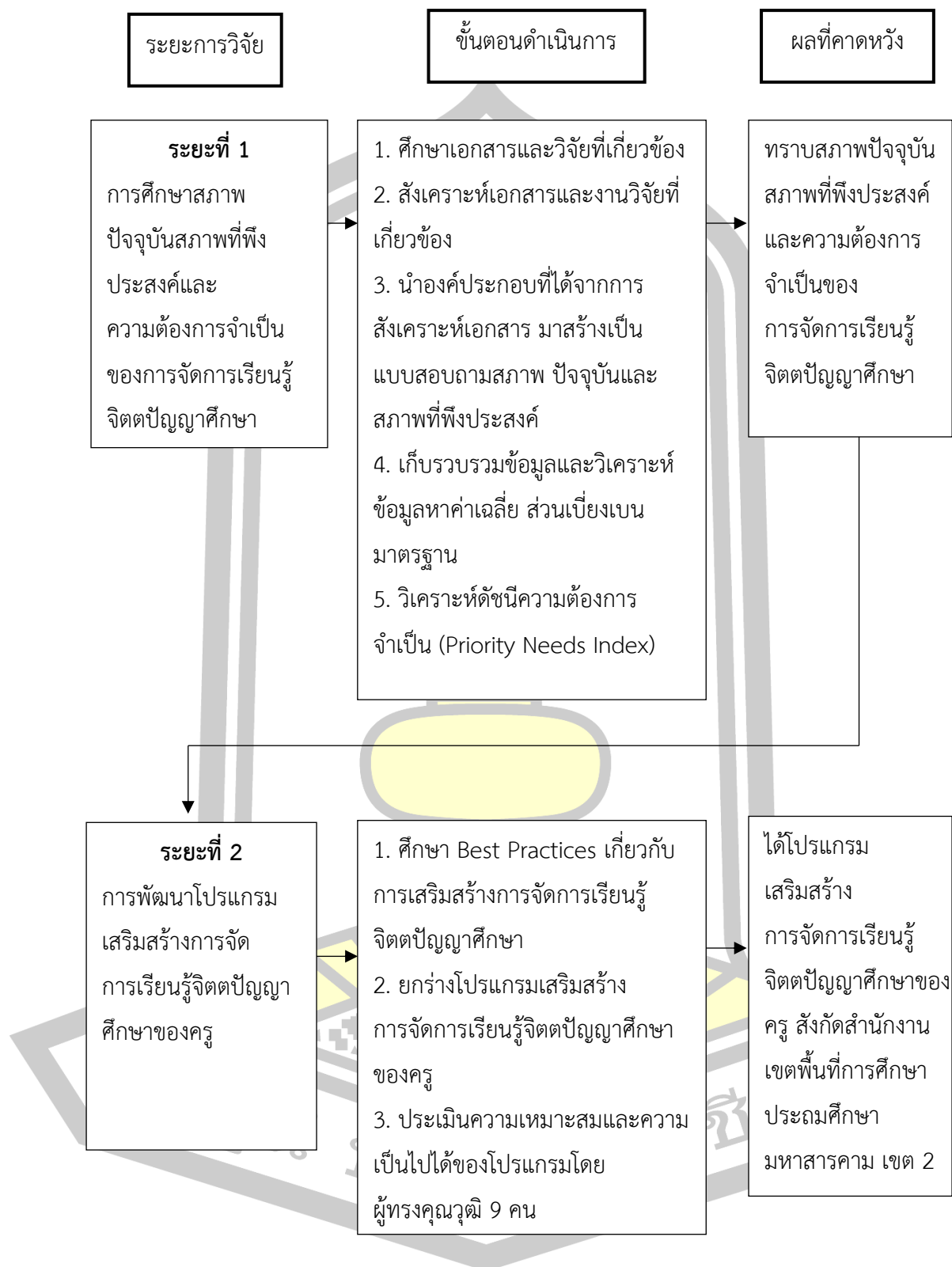
การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็นการวิจัยแบบวิธีผสม (Mixed Method) ชนิดวิจัยเชิงสำรวจ และวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ระยะการวิจัย ขั้นตอนดำเนินการ และผลที่คาดหวัง ปรากฏดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 3 แสดงระยะการวิจัย ขั้นตอนดำเนินการ และผลที่คาดหวัง

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสาร สรุปล วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้องค์ประกอบและตัวชี้วัดการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร (Population) ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จาก 221 แห่ง จำนวน 1,336 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 299 คน

1.2.1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตาราง Krejcie และ Morgan

1.2.2 การสุ่มตัวอย่างโดยใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling Technique) และใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นหน่วยของการสุ่ม

ขนาดสถานศึกษา	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
	ครู	ครู
1. โรงเรียนขนาดเล็ก	409	104
2. โรงเรียนขนาดกลาง	754	133
3. โรงเรียนขนาดใหญ่	82	34
4. โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	91	39
รวมทั้งสิ้น	1,336 คน	299 คน

1.2.3 กำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างตามขนาดของประชากรที่สังกัดในสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และใหญ่พิเศษ และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อสุ่มครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ประเภทและลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และได้กำหนดน้ำหนักคะแนนตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert Scale) ดังนี้

มากที่สุด	ระดับ 5 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับ
	ระดับ 4 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก
ปานกลาง	ระดับ 3 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับ
	ระดับ 2 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อย
น้อยที่สุด	ระดับ 1 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับ

2.2 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

2.2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา นำข้อค้นพบที่ได้มาทำการวิเคราะห์ประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา เพื่อใช้เป็นกรอบในการสร้างแบบสอบถาม

2.2.2 ดำเนินการสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

2.2.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหา แล้วนำข้อเสนอแนะที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.2.4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence) IOC แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ .60 ขึ้นไป และใช้เกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

+1 หมายถึง สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

-1 หมายถึง ไม่สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยวิธีการตรวจสอบ

ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ใช้เทคนิค IOC (Index of Congruence)

หรือดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม ได้ค่าความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง .60 – 1.00 ทั้ง 40 ข้อคำถาม

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยและพิจารณาให้ความเห็นเกี่ยวกับความสอดคล้องของข้อคำถาม จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง พิจารณาความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดที่จะตรวจสอบเครื่องมือวิจัยและพิจารณาให้ความเห็นเกี่ยวกับความสอดคล้องของข้อคำถามโดยใช้เทคนิค IOC (Index of Congruence) โดยมีเกณฑ์คุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

1. จบการศึกษาทางด้านการบริหารการศึกษา ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา หรือสาขาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป

2. ผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารการศึกษา เป็นผู้บริหารการศึกษา หรือผู้บริหารสถานศึกษา หรือศึกษานิเทศก์ ที่มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโททางด้านบริหารการศึกษาและมีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ

3. มีประสบการณ์ทางด้านการบริหารงานหลักสูตรในสถานศึกษาอย่างน้อย 5 ปี หรือปฏิบัติงานทางด้านวิชาการไม่น้อยกว่า 5 ปี

ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องมือ 5 คน ได้แก่

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิระพร ชะโน ตำแหน่ง ประธานหลักสูตร ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วุฒิกิจการศึกษาศาสตร ดุสิตบัณฑิต (ศษ.ด.) หลักสูตรและการสอน ศึกษาศาสตร มหาวิทาลัยขอนแก่น

2. ดร.ต้นติกร ชูนาพรม ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 วุฒิกิจการศึกษาศาสตร ดุสิตบัณฑิต (กศ.ด.) การบริหารและพัฒนาศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทาลัยมหาสารคาม

3. ดร.สมชาย โพธิ์ศรี ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 วุฒิการศึกษาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต
(กศ.ด.) การบริหารและพัฒนาศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

4. ดร.โกศล ภูศรี ตำแหน่งครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนร้อยเอ็ด
วิทยาลัย วุฒิการศึกษาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต (กศ.ด.) การบริหารและพัฒนาศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

5. ดร.ราตรี เลิศหว่าทอง ตำแหน่งครูโรงเรียนหนองสังข์วิทยายน
สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ วุฒิการศึกษาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต (กศ.ด.)
การบริหารและพัฒนาศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2.2.5 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไป
ทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถาม โดยนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูที่ปฏิบัติงานใน
สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

2.2.6 วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ตามวิธี Item
Total Correlation (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ระหว่างคะแนนรายข้อคำถามกับคะแนนรวม
โดยการคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ .20 ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .05 พบว่า ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของสภาพปัจจุบันอยู่ระหว่าง 0.367 - 0.720
และค่าอำนาจจำแนกรายข้อของสภาพที่พึงประสงค์อยู่ระหว่าง 0.410 - 0.752

2.2.7 วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์
แอลฟา (Alpha Co-Efficient) ของครอนบาค (Cronbach) โดยเกณฑ์ความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้จะมี
ค่าตั้งแต่ .70 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) พบค่า ความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบสอบถาม
สภาพปัจจุบันเท่ากับ 0.937 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์
เท่ากับ 0.950

2.2.8 ปรับปรุงแบบสอบถามหลังทดลองใช้อีกครั้ง แล้วนำเสนออาจารย์
ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำก่อนนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2.2.9 จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง
ต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจาก
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อขอความอนุเคราะห์และขอความร่วมมือในการตอบ
แบบสอบถาม

3.2 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์พร้อมแบบสอบถาม เสนอผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย พร้อมทั้งประสานขอความร่วมมือจากครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

3.3 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง/ฝากครูและเจ้าหน้าที่ของโรงเรียน/ออนไลน์ (google form)

4. การจัดการกระทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การจัดการกระทำข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์ของแบบสอบถาม

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.2.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยใช้ สถิติเชิงพรรณนาเป็นค่าความถี่และร้อยละ

4.2.2 ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษา

4.2.2.1 ตรวจสอบให้คะแนนแบบสอบถาม

4.2.2.2 นำข้อมูลไปวิเคราะห์เพื่อหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีการแปลความหมาย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

4.51–5.00 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/มีสภาพที่พึงประสงค์มากที่สุด

3.51–4.50 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/มีสภาพที่พึงประสงค์มาก

2.51–3.50 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/มีสภาพที่พึงประสงค์ปานกลาง

1.51–2.50 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/มีสภาพที่พึงประสงค์น้อย

1.00–1.50 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/มีสภาพที่พึงประสงค์น้อยที่สุด

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

5.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่

5.2.1 ดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

5.2.2 การตรวจสอบอำนาจจำแนก โดยการใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แบบเพียร์สัน

5.2.3 การตรวจสอบความเชื่อมั่นทั้งฉบับ โดยการใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค

ขั้นตอนที่ 3 นำค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้
จิตตปัญญาศึกษาของครู มาวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index)
เพื่อจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ค่าดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการ
จำเป็น คำนวณโดยใช้สูตรดังนี้ (สุวิมล ว่องวานิช, 2548)

$$\text{ค่า PNI}_{\text{modified}} = (I-D)/D$$

ค่า PNI_{modified} หมายถึง ดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น
I หมายถึง ค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์
D หมายถึง ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน

ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษา Best Practices เกี่ยวกับการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้
จิตตปัญญาศึกษาจากโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี

1. โรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ คือ เป็นโรงเรียนที่มีการปฏิบัติ
ที่ดีเยี่ยมเกี่ยวกับการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนต้นแบบ เป็นโรงเรียนที่มีผลงาน
ดีเด่นด้านวิชาการระดับประเทศ โดยผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน และครูผู้สอน
1 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมเป็นผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 2 คน
จาก 3 โรงเรียน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน 6 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ประเภทและลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง
ซึ่งใช้คำถามที่ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปและความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้
จิตตปัญญาศึกษา ซึ่งมีส่วนประกอบดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตำแหน่งทางการบริหาร ตำแหน่งทาง
วิชาการ คุณวุฒิสูงสุด สถานที่ทำงาน ประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญา

ศึกษา

2.2 การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2

2. สร้างเป็นข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์

3. นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์ สำนวนภาษา และปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

4. ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา และนำไปจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัดของผู้ให้ข้อมูล และเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง/google meet (ออนไลน์) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์และจัดเก็บข้อมูลด้วยวิธีการจดบันทึก ใช้เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ณ โรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี จำนวน 3 โรงเรียน

3.2 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์ส่งถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้วยตนเอง พร้อมนัดหมายวันเวลาที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสะดวกในการให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัย

3.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวันเวลาที่นัดหมาย พร้อมเก็บบันทึกข้อมูลโดยละเอียด

4. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกการสัมภาษณ์มาเรียบเรียง จัดระเบียบข้อมูล จัดกลุ่มเนื้อหาตามองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย

4.2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 2 สังเคราะห์แนวปฏิบัติการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 ยกร่างโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2

ผู้วิจัยได้ยกร่างโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยดำเนินการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในระยะที่ 1 และการศึกษา Best Practices เกี่ยวกับการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา จากโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี มาพัฒนาเป็นร่างโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบยืนยันโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน

1. ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบยืนยันโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 คน ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1.1 วุฒิกการศึกษาปริญญาตรี/ปริญญาโท/ปริญญาเอก ด้านการศึกษา

1.2 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ ด้านบริหาร

หรือด้านการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

1.2.1 นายชัยรินทร์ วสอรัมย์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาวะผู้นำ

1.2.2 นายสุรสิทธิ์ ฤทธิสมบูรณ์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาวะผู้นำ

1.2.3 ดร. สมเพชร มัชปะโม ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาวะผู้นำ

1.2.4 นายขวัญชัย มะธูเสน ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาวะผู้นำ

1.2.5 นางสุนนา เนื่องไชยยศ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนอนุบาลพิศมณพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา

1.2.6 นายทักษิณ เชื้อสูง ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนจินดาสินธวานนท์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

1.2.7 นายวุฒินันท์ พรนิคม ตำแหน่ง ศึกษาพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ประเภทและลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยจำแนกข้อคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคอร์ท (Likert Scale) กำหนดค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับน้อยที่สุด

2.2 การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

2.2.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู

2.2.2 ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมินและออกแบบประเมิน

2.2.3 ร่างแบบประเมินโดยใช้ประเด็นสำคัญของการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่ได้จากการศึกษามาเป็นกรอบการสร้าง

2.2.4 นำไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องและปรับปรุงตามคำแนะนำ 2

2.2.5 จัดทำแบบประเมินฉบับจริงและนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือราชการจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ถึงผู้ทรงคุณวุฒิ

3.2 ติดต่อประสานงานกับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

3.3 ผู้วิจัยดำเนินการและประสานงานกับผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง

4. การจัดการกระทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การจัดการกระทำกับข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์ในการตอบแบบประเมิน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินโดยใช้การหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยคะแนนความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

4.51-5.00 หมายความว่า มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับมากที่สุด

3.51-4.50 หมายความว่า มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับมาก

2.51-3.50 หมายความว่า มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับปานกลาง

1.51-2.50 หมายความว่า มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับน้อย

1.00-1.50 หมายความว่า มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ระดับน้อยที่สุด

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

5.2 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้
จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
ลำดับการนำเสนอ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล
ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์แทนความหมายต่าง ๆ ดังนี้

\bar{X}	แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
n	แทน จำนวนคนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
D	แทน ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน
I	แทน ค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์
PNI_{modified}	แทน ดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น
ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มหาสารคาม เขต 2

ระยะที่ 2 ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียด ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเป็นครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 จำนวน 299 คน ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์และการจัดกระทำข้อมูลตามลำดับ ปรากฏดังตาราง 7

ตาราง 7 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม (ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2)

ข้อมูลทั่วไป	ครู (n = 299)	
	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	118	39.46
หญิง	181	60.54
รวม	299	100.00
ประสบการณ์การทำงาน		
น้อยกว่า 5 ปี	26	8.70
5-10 ปี	86	28.76
11-15 ปี	61	20.40
16-20 ปี	30	10.03
21-25 ปี	51	17.06
26-30 ปี	16	5.35
31-35 ปี	19	6.35
36 ปีขึ้นไป	10	3.34
รวม	299	100.00

ตาราง 7 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	ครู (n = 299)	
	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	201	67.22
ปริญญาโท	98	32.78
ปริญญาเอก		
รวม	299	100.00
ขนาดของสถานศึกษา		
ขนาดเล็ก	135	45.15
ขนาดกลาง	107	35.79
ขนาดใหญ่	57	19.06
รวม	299	100.00

จากตาราง 7 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 60.54 มีประสบการณ์ทำงาน 5 - 10 ปี จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 28.76 ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 67.22 และปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดเล็กจำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 45.15

1.2 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 312 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 และผลการวิเคราะห์การประเมินความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู ตามวิธี Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) ผู้วิจัยได้ทำการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อจัดลำดับความสำคัญ และเป็นข้อมูลเพื่อวางแผนในการกำหนดโปรแกรมหรือกิจกรรมในการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู ปรากฏดังตาราง 8 - 12

ตาราง 8 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และค่าเฉลี่ยดัชนี การจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) โดยรวมของการ จัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2

องค์ประกอบการจัดการ เรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			$PNI_{modified}$	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
1. การศึกษาสภาพและ ความต้องการของผู้เรียน	3.24	0.47	ปานกลาง	4.78	0.43	มากที่สุด	0.476	2
2. การออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้	3.18	0.42	ปานกลาง	4.77	0.37	มากที่สุด	0.501	1
3. การดำเนินการเรียนรู้	3.32	0.53	ปานกลาง	4.80	0.38	มากที่สุด	0.446	4
4. การประเมินกิจกรรม การเรียนรู้ตามสภาพจริง	3.28	0.53	ปานกลาง	4.83	0.38	มากที่สุด	0.472	3
รวม	3.25	0.49	ปานกลาง	4.80	0.39	มากที่สุด	0.475	

จากตาราง 8 พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของ การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับ มากที่สุดทุกด้าน และลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้ ($PNI_{modified} = 0.501$) การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน ($PNI_{modified} = 0.476$) การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง ($PNI_{modified} = 0.472$) และการดำเนินการเรียนรู้ ($PNI_{modified} = 0.446$) ตามลำดับ

ตาราง 9 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ค่าเฉลี่ยดัชนี
การจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ของการจัดการ
เรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม
เขต 2 ด้านการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน

ด้านการศึกษาสภาพและ ความต้องการของผู้เรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
1. วิเคราะห์ แยกแยะ เกี่ยวกับความพร้อมของ ผู้เรียนในแต่ละด้านเป็น รายบุคคล	3.19	0.45	ปานกลาง	4.70	0.50	มากที่สุด	0.475	7
2. รู้จักผู้เรียนเป็น รายบุคคล	3.24	0.54	ปานกลาง	4.82	0.41	มากที่สุด	0.489	4
3. หาทางช่วยเหลือ ผู้เรียนที่มีข้อบกพร่องให้ มีความพร้อมที่ ดีขึ้น	.27	0.54	ปานกลาง	4.83	0.54	มากที่สุด	0.474	8
4. จัดเตรียมการสอน สื่อ หรือนวัตกรรม สำหรับ ดำเนินการจัดการเรียนรู้	3.21	0.52	ปานกลาง	4.82	0.41	มากที่สุด	0.500	2
5. มีสื่อ หรือนวัตกรรม สำหรับการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องเหมาะสมกับ หลักสูตร	3.23	0.45	ปานกลาง	4.80	0.44	มากที่สุด	0.486	5
6. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมใน การคัดเลือกสื่อการสอน หรือนวัตกรรมการเรียนรู้	3.36	0.42	ปานกลาง	4.73	0.40	มากที่สุด	0.407	10
7. จัดเตรียมการสอน สื่อ หรือนวัตกรรมเหมาะสม กับวัยตรงตามความ ต้องการของผู้เรียน	3.17	0.48	ปานกลาง	4.71	0.38	มากที่สุด	0.484	6

ตาราง 9 (ต่อ)

ด้านการศึกษาสภาพและ ความต้องการของผู้เรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
8. ต้องรู้สภาพท้องถิ่น ของผู้เรียนเพื่อประมวล ประสบการณ์เข้ามา ออกแบบกิจกรรม	3.25	0.46	ปานกลาง	4.85	0.39	มากที่สุด	0.490	3
9. ดำเนินการจัดการ เรียนรู้แก่ผู้เรียนได้ สอดคล้องเหมาะสมกับ หลักสูตรและเหมาะสม กับวัย ตรงตามความ ต้องการของผู้เรียน	3.33	0.46	ปานกลาง	4.75	0.40	มากที่สุด	0.428	9
10. เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้เรียนในสิ่งที่เขา ต้องการ และสนใจใคร่รู้	3.14	0.38	ปานกลาง	4.80	0.40	มากที่สุด	0.529	1
รวม	3.24	0.47	ปานกลาง	4.78	0.43	มากที่สุด	0.476	

จากตาราง 9 พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการศึกษาสภาพและความต้องการของ
ผู้เรียน จำนวน 10 ตัวบ่งชี้ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.24$) และเมื่อพิจารณาเป็น
รายตัวบ่งชี้ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกตัวบ่งชี้ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้
จิตตปัญญา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการศึกษา
สภาพและความต้องการของผู้เรียน จำนวน 10 ตัวบ่งชี้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$)
และเมื่อพิจารณาเป็นรายตัวบ่งชี้ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกตัวบ่งชี้ และลำดับความสำคัญของ
ความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน
เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ได้แก่ เปิดโอกาสให้
ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่เขาต้องการ และสนใจใคร่รู้ (PNI_{modified} = 0.529) จัดเตรียมการสอน สื่อ

หรือนวัตกรรม สำหรับดำเนินการจัดการเรียนรู้ ($PNI_{\text{modified}} = 0.500$) และต้องรู้สภาพท้องถิ่นของ
ผู้เรียนเพื่อประมวลประสบการณ์เข้ามาออกแบบกิจกรรม ($PNI_{\text{modified}} = 0.490$) ตามลำดับ

ตาราง 10 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ค่าเฉลี่ยดัชนี
การจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ของการจัดการ
เรียนรู้จิตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม
เขต 2 ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

ด้านการออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI_{modified}	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
1. มีการกำหนด จุดประสงค์การเรียนรู้ที่ ชัดเจน	3.27	0.43	ปานกลาง	4.90	0.35	มากที่สุด	0.495	8
2. พิจารณาลักษณะของ ผู้เรียนเพื่อการออกแบบ กิจกรรมหรือโปรแกรม การเรียนการสอนที่ เหมาะสม	3.13	0.42	ปานกลาง	4.71	0.40	มากที่สุด	0.502	4
3. กำหนดผลการเรียนรู้ ของผู้เรียนที่เน้นการ วิเคราะห์สังเคราะห์	3.13	0.38	ปานกลาง	4.75	0.34	มากที่สุด	0.515	1
4. จัดกิจกรรมส่งเสริม การเรียนรู้ของผู้เรียน และจำแนกระดับการ เรียนรู้ของผู้เรียนจาก การประเมินผล	3.13	0.40	ปานกลาง	4.69	0.40	มากที่สุด	0.501	5
5. ประเมินผลที่ความ สอดคล้องกับเนื้อหา ผล การเรียนรู้ที่คาดหวัง และกิจกรรมการเรียนรู้	3.17	0.41	ปานกลาง	4.77	0.38	มากที่สุด	0.505	3

ตาราง 10 (ต่อ)

ด้านการออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
6. สามารถออกแบบ การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับ ผู้เรียน	3.13	0.38	ปานกลาง	.68	0.39	มากที่สุด	0.495	9
7. มีการประเมินสถานะ ของผู้เรียนก่อนเรียน เพื่อกำหนดเป้าหมาย การเรียนรู้และ การประเมิน ความต้องการของผู้เรียน	3.17	0.41	ปานกลาง	4.78	0.40	มากที่สุด	0.506	2
8. ออกแบบการเรียนรู้ที่ มีความเหมาะสมกับ สาระการเรียนรู้ของ ผู้เรียนเป็นรายบุคคล สามารถนำประมวล รายวิชามาจัดทำแผนการ เรียนรู้อย่างเป็นระบบ	3.24	0.46	ปานกลาง	4.86	0.38	มากที่สุด	0.499	6
9. นำข้อมูลย้อนกลับมา ปรับปรุงการออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้	3.24	0.50	ปานกลาง	4.85	0.36	มากที่สุด	0.496	7
10. จัดกิจกรรมส่งเสริม การเรียนรู้ของผู้เรียน และจำแนกระดับ การเรียนรู้ของผู้เรียน จากการประเมินผล	3.20	0.37	ปานกลาง	4.77	0.34	มากที่สุด	0.492	10
รวม	3.18	0.42	ปานกลาง	4.77	0.37	มากที่สุด	0.501	

จากตาราง 10 พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 10 ตัวบ่งชี้ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.18$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายตัวบ่งชี้พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกตัวบ่งชี้ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 10 ตัวบ่งชี้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายตัวบ่งชี้ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกตัวบ่งชี้ และลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ได้แก่ กำหนดผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เน้นการวิเคราะห์สังเคราะห์ ($PNI_{\text{modified}} = 0.515$) มีการประเมินสถานะของผู้เรียนก่อนเรียนเพื่อกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้และการประเมินความต้องการของผู้เรียน ($PNI_{\text{modified}} = 0.506$) ประเมินผลที่ความสอดคล้องกับเนื้อหา ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และกิจกรรมการเรียนรู้ ($PNI_{\text{modified}} = 0.505$) ตามลำดับ

ตาราง 11 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ค่าเฉลี่ยดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการดำเนินการเรียนรู้

ด้านการดำเนินการเรียนรู้	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI_{modified}	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
1. จัดการเรียนรู้หลังจากได้ออกแบบการเรียนรู้ไว้แล้ว	3.20	0.49	ปานกลาง	4.76	0.36	มากที่สุด	0.484	2
2. จัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติศึกษาภาคสนาม	3.31	0.49	ปานกลาง	4.68	0.32	มากที่สุด	0.413	9

ตาราง 11 (ต่อ)

ด้านการดำเนินการ เรียนรู้	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
3. ให้มีการเรียนรู้ร่วมกัน จากแหล่งเรียนรู้ที่ หลากหลาย	3.31	0.53	ปานกลาง	4.81	0.35	มากที่สุด	0.453	4
4. ใช้เวลาในการจัด กิจกรรมแต่ละคน/ กลุ่มที่แตกต่างกัน	3.34	0.54	ปานกลาง	4.77	0.32	มากที่สุด	0.426	6
5. ติดตามสนับสนุน ส่งเสริมการร่วมกิจกรรม ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง	3.43	0.57	ปานกลาง	4.87	0.34	มากที่สุด	0.420	8
6. จัดการเรียนรู้ที่ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ แสดงออก สอดคล้องกับ เป้าหมายการเรียนรู้ตาม ความต้องการของผู้เรียน	3.33	0.53	ปานกลาง	4.70	0.37	มากที่สุด	0.412	10
7. มีการประเมิน พัฒนาการของผู้เรียน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย และต่อเนื่อง	3.23	0.48	ปานกลาง	4.83	0.30	มากที่สุด	0.497	1
8. มีการกิจกรรมเพื่อฝึก และส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของผู้เรียน	3.41	0.40	ปานกลาง	4.86	0.35	มากที่สุด	0.425	7

ตาราง 11 (ต่อ)

ด้านการดำเนินการ เรียนรู้	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
9. มีการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่ กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จัก ศึกษาหาความรู้และ แสวงหาคำตอบด้วย ตนเอง	3.29	0.42	ปานกลาง	4.88	0.33	มากที่สุด	0.482	3
10. อำนวยความสะดวก และช่วยเหลือผู้เรียน ให้เกิดการเรียนรู้ได้ ตามศักยภาพของผู้เรียน	3.33	0.42	ปานกลาง	4.83	0.38	มากที่สุด	0.447	5
รวม	3.32	0.49	ปานกลาง	4.80	0.34	มากที่สุด	0.446	

จากตาราง 11 พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้จิตปัญญาศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการดำเนินการเรียนรู้ จำนวน
10 ตัวบ่งชี้ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายตัวบ่งชี้ พบว่า
อยู่ในระดับปานกลางทุกตัวบ่งชี้ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้จิตปัญญา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการดำเนินการเรียนรู้ จำนวน
10 ตัวบ่งชี้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายตัวบ่งชี้ พบว่า
อยู่ในระดับมากที่สุดทุกตัวบ่งชี้ และลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้าง
การจัดการเรียนรู้จิตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
มหาสารคาม เขต 2 ด้านการดำเนินการเรียนรู้ เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจาก
มากไปหาน้อย 3 ลำดับ ได้แก่ มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและ
ต่อเนื่อง (PNI_{modified} = 0.497) จัดการเรียนรู้หลังจากได้ออกแบบการเรียนรู้ไว้แล้ว
(PNI_{modified} = 0.484) และมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้
และแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง (PNI_{modified} = 0.482) ตามลำดับ

ตาราง 12 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ค่าเฉลี่ยดัชนี การจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ของการจัดการ เรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง

ด้านการประเมินกิจกรรม การเรียนรู้ตามสภาพจริง	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
1. มีความรู้ความเข้าใจ หลักการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ตาม สภาพจริง	3.26	0.46	ปานกลาง	4.84	0.36	มากที่สุด	0.485	4
2. สามารถออกแบบ วิธีการวัดและประเมินผล การเรียนรู้อย่าง หลากหลายเหมาะสมกับ เนื้อหาและกิจกรรมการ เรียนรู้	3.28	0.53	ปานกลาง	4.85	0.36	มากที่สุด	0.478	5
3. สามารถสร้างและ หาคุณภาพเครื่องมือวัด และประเมินผลและ นำเครื่องมือวัดและ ประเมินผลไปใช้อย่าง ถูกต้องเหมาะสม	3.23	0.53	ปานกลาง	4.83	0.37	มากที่สุด	0.496	2
4. สามารถวัดและ ประเมินผลได้สอดคล้อง กับมาตรฐานการเรียนรู้ และเป้าหมายในการ พัฒนาผู้เรียนตามที่ หลักสูตรกำหนด	3.33	0.53	ปานกลาง	4.86	0.36	มากที่สุด	0.460	8

ตาราง 12 (ต่อ)

ด้านการประเมินกิจกรรม การเรียนรู้ตามสภาพจริง	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
5. ประเมินผลจากการ ปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ ประเมินตนเอง	3.20	0.56	ปานกลาง	4.79	0.41	มากที่สุด	0.496	1
6. สะท้อนให้เห็น พฤติกรรมและทักษะที่ จำเป็นของผู้เรียนใน สถานการณ์ที่เป็นจริง แห่งโลกปัจจุบัน	3.22	0.56	ปานกลาง	4.81	0.39	มากที่สุด	0.492	3
7. ประเมินผลงานที่ผู้เรียน แสดงออกในภาคปฏิบัติ เน้นกระบวนการเรียนรู้	3.29	0.54	ปานกลาง	4.83	0.40	มากที่สุด	0.466	6
8. ประเมินผู้เรียนตาม มาตรฐานการเรียนรู้ของ หลักสูตรในสภาพที่ สอดคล้องกับ ความสามารถที่แท้จริงของ ผู้เรียน	3.30	0.53	ปานกลาง	4.83	0.38	มากที่สุด	0.462	7
9. ประเมินผลสำเร็จจาก การเรียนรู้ของผู้เรียน (Learning Outcomes) โดยเน้นการประเมิน ความก้าวหน้าและ พัฒนาการของผู้เรียน	3.30	0.53	ปานกลาง	4.82	0.39	มากที่สุด	0.457	9
10. สามารถนำผลการ ประเมินไปใช้ในการ ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้	3.37	0.53	ปานกลาง	4.82	0.39	มากที่สุด	0.427	10
รวม	3.28	0.53	ปานกลาง	4.83	0.38	มากที่สุด	0.472	

จากตาราง 12 พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง จำนวน 10 ตัวบ่งชี้ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.28$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายตัวบ่งชี้ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกตัวบ่งชี้ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง จำนวน 10 ตัวบ่งชี้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.83$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายตัวบ่งชี้ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกตัวบ่งชี้ และลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ได้แก่ ประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและนักเรียนได้ประเมินตนเอง ($PNI_{\text{modified}} = 0.496$) สามารถสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผลและนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม ($PNI_{\text{modified}} = 0.496$) และสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมและทักษะที่จำเป็นของผู้เรียนในสถานการณ์ที่เป็นจริงแห่งโลกปัจจุบัน ($PNI_{\text{modified}} = 0.492$) ตามลำดับ

ระยะที่ 2 ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

2.1 ผลการศึกษา Best Practices เกี่ยวกับการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาจากโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี ผู้วิจัยได้ไปเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา จากสถานศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดี กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน และครูผู้สอน 1 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมเป็นผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 2 คน จาก 3 โรงเรียน รวมผู้ที่ให้ข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน 6 คน ผลการสัมภาษณ์มีดังนี้

1. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

โรงเรียนที่ 1

“....การนำหลักการเรียนรู้และหลักการสอนไปวางแผน สื่อ วัสดุอุปกรณ์ การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ เน้นให้คุณครูออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ทั้งในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียน และสามารถค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นผู้แนะนำเมื่อผู้เรียนต้องการความช่วยเหลือ ให้ผู้เรียนสนใจ กล้าที่จะคิด กล้าที่จะทำ โดยไม่กลัวความล้มเหลวหรือความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้นในกระบวนการ

เรียนรู้ การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียน ความแตกต่างในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละบุคคล...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา, วันที่ 5 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

“...ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงทั้งในชั้นเรียน หรือนอกชั้นเรียน ดำเนินกิจกรรมการออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจหรือ เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ไปสู่จุดหมายปลายทางที่ตั้งไว้ และให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มี ประสิทธิภาพ...”

(ครู, วันที่ 5 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

โรงเรียนที่ 2

“...ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งใช้การขั้นตอน ชง เชื่อม ใช้มีการนำ สื่อต่าง ๆ เช่น คำถาม อินเทอร์เน็ต ภาพ มากระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ คุณครูต้องเปิดโอกาสให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งใหม่ ไม่ปิดกั้นในความคิดและจินตนาการของผู้เรียน...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา, วันที่ 5 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

“...การวางแผนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุ เป้าหมายการเรียนรู้ที่ต้องการ...”

(ครู, วันที่ 5 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

โรงเรียนที่ 3

“...ส่งเสริมให้ครูออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ วางแผนการจัดการเรียน การสอนอย่างเป็นระบบ...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา, วันที่ 8 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

“...ผู้สอนจะต้องตัดสินใจเลือกดำเนินกิจกรรมการออกแบบการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้ และยังสามารถนำข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้...”

(ครู, วันที่ 8 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

สรุป จากการสัมภาษณ์การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ได้ข้อเสนอแนะว่า

1. การออกแบบการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
2. การวางแผนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ต้องการ
3. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงทั้งในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียน และสามารถค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน โรงเรียนที่ 1

“...ครูจะต้องเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียนเสียก่อนว่า ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถและความต้องการ ดังนั้นก่อนการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ครูต้องรู้จักผู้เรียนของตนเอง โดยการศึกษาจะต้องการศึกษาสภาพความต้องการของผู้เรียน ลักษณะกลุ่มสาระเรียนรู้ที่จะสอน ประเภทของผู้เรียนภายในชั้นเรียน มีการแบ่งผู้เรียนตามความสามารถ ความสนใจและรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนต้องการ เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ซึ่งสามารถใช้วิธีการการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียนได้หลายรูปแบบ เช่น การสังเกต การสอบถาม การพูดคุย เป็นต้น...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา, วันที่ 5 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

“...การศึกษาสภาพความต้องการของผู้เรียน โดยใช้วิธีการหลายรูปแบบ เช่น การสังเกต การสอบถาม การพูดคุย เป็นต้น แบ่งผู้เรียนตามความสามารถ ความสนใจ และรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนต้องการ...”

(ครู, วันที่ 5 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

โรงเรียนที่ 2

“...ครูสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนรายบุคคลเพื่อนำมาประเมินใช้การสังเกตอย่างลึกซึ้ง (mindful observation) ทั้งพฤติกรรม ความรู้สึก และความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน หลังจากนั้นก็พูดคุยทำความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ให้ชัดเจน และให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นตามความถนัดของผู้เรียน...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา, วันที่ 5 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

“...การแยกแยะเกี่ยวกับความพร้อมของผู้เรียนในแต่ละด้าน เป็นรายบุคคล เพื่อให้ครูผู้สอนรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล และหาทางช่วยเหลือผู้เรียนที่มีข้อบกพร่อง ให้มีความพร้อมที่ดีขึ้น...”

(ครู, วันที่ 5 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

โรงเรียนที่ 3

“...ส่งเสริม ให้กำลังใจครู ในการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน ส่งเสริมให้โรงเรียนมีระบบการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เช่น แบบสอบถาม สทนากลุ่ม หรือ การสังเกตพฤติกรรม...”

(ผู้บริหารสถานศึกษาม, วันที่ 8 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

“...การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียนเป็นขั้นต้นที่มีความสำคัญสำหรับการสอนแบบจิตตปัญญา ผู้สอนต้องทราบว่าผู้สอนจะสอนชั้นไหน วิชาอะไร ลักษณะผู้เรียนเป็นอย่างไร อ่อน เก่ง ชน ดื้อ หรือมีปัญหาที่ต้องให้ความสนใจพิเศษ จากข้อมูลที่ผู้สอนได้ ผู้สอนจึงจะสามารถบูรณาการกิจกรรมการสอนที่ชัดเจนเหมาะสมกับผู้เรียน...”

(ครู, วันที่ 8 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

สรุป จากการสัมภาษณ์การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน ได้
ข้อเสนอแนะว่า

1. การศึกษาสภาพความต้องการของผู้เรียน โดยใช้วิธีการหลายรูปแบบ เช่น การสังเกต การสอบถาม การพูดคุย เป็นต้น
2. แบ่งผู้เรียนตามความสามารถ ความสนใจและรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนต้องการ เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
3. ครูสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนรายบุคคลเพื่อนำมาประเมินหลังจากนั้นก็พูดคุยทำความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ให้ชัดเจน และให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นตามความถนัดของผู้เรียน
4. การแยกแยะเกี่ยวกับความพร้อมของผู้เรียนในแต่ละด้านเป็นรายบุคคล เพื่อให้ครูผู้สอนรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล และหาทางช่วยเหลือผู้เรียนที่มีข้อบกพร่องให้มีความพร้อมที่ดีขึ้น

3. การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง

โรงเรียนที่ 1

“...การประเมินนั้นครูต้องประเมินรอบด้าน ทั้งพฤติกรรมที่ผู้เรียนได้แสดงออก คำพูด ครูสามารถประเมินได้ด้วยการสังเกต และประเมินเป็นรายบุคคลหากมีปัญหาเกิดขึ้นจะได้แก้ไขตรงจุด เพื่อสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมและทักษะที่จำเป็นของผู้เรียนในสถานการณ์ที่เป็นจริงแห่งโลกปัจจุบัน และวิธีการประเมินที่เน้นงานที่ผู้เรียนแสดงออกในภาคปฏิบัติเน้นกระบวนการเรียนรู้ ผลผลิตและแฟ้มสะสมงาน ...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา, วันที่ 5 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

“...การประเมินที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนปฏิบัติงานในชีวิตจริง มีเวลาเพียงพอสำหรับวางแผนการลงมือทำงานจนได้งานที่เสร็จสมบูรณ์ มีโอกาสประเมินผลการทำงานด้วยตนเองและมีการปรึกษาร่วมกับผู้เรียน...”

(ครู, วันที่ 5 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

โรงเรียนที่ 2

“...การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง ครูจะต้องมีการประเมินแบบรอบด้าน ทั้งก่อนการทำกิจกรรม ขณะทำกิจกรรมและหลังจากการทำกิจกรรมเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ได้กำหนด โดยครูจะต้องตระหนักถึงเป้าหมายการสอน บทบาทของครู และผู้เรียนตลอดเวลา ว่าต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้อะไร รู้อย่างไรจึงสนุกและค้นพบความรู้ได้ด้วยตนเอง ในการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องใช้วิธีการและรูปแบบที่หลากหลาย ให้สอดคล้องต่อความแตกต่างของผู้เรียนรายบุคคล...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา, วันที่ 5 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

“...ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นการประเมินความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย...”

(ครู, วันที่ 5 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

โรงเรียนที่ 3

“...กำหนดนโยบายหรือแนวทางการประเมินที่ไม่เน้นคะแนน แต่เน้นการสะท้อนการเติบโตภายในของผู้เรียน ส่งเสริมให้ครูประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง ใช้วิธีการและรูปแบบที่หลากหลาย ให้สอดคล้องต่อความแตกต่างของผู้เรียนรายบุคคล...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา, วันที่ 8 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

“...กระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียน ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร ในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน โดยเน้นการประเมินความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย...”

(ครู, วันที่ 8 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

สรุป จากการสัมภาษณ์การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง ได้ข้อเสนอแนะว่า

1. ประเมินผลจากการปฏิบัติจริง เพื่อนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนบรรลุผลตามที่กำหนดไว้และใช้เป็นข้อมูลสำหรับตัดสินผลการเรียน
2. ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย
3. ประเมินรอบด้าน ทั้งพฤติกรรมที่ผู้เรียนได้แสดงออก คำพูด ประเมินด้วยการสังเกตและประเมินเป็นรายบุคคล หากมีปัญหาเกิดขึ้นจะได้แก้ไขให้ตรงจุด
4. ตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน

4. การดำเนินการเรียนรู้

โรงเรียนที่ 1

“...คุณครูจะต้องการมีการเตรียมความพร้อมก่อนการดำเนินการเรียนรู้ อยู่เสมอ โดยเริ่มจากการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนด้วยกิจกรรมที่หลากหลายในการเข้าสู่บทเรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนพร้อมที่จะเรียนรู้ มีการแจ้งผู้เรียนให้ทราบถึงจุดประสงค์ในการเรียนการสอน ให้ทราบว่าในการเรียนการสอนแต่ละครั้งจะเรียนอะไรบ้าง และเป็นแนวทางในการสรุปผลหลังจากเรียนรู้เสร็จสิ้น ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนที่คุณครูได้เตรียมการไว้ ซึ่งในระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูจะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอยู่ตลอดเวลา มีการกระตุ้นให้คิด

ให้ได้แสดงออกอยู่เสมอ พร้อมด้วยการประเมินการสอนตลอดระยะเวลาในการสอน เพื่อนำมาพัฒนา และปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ในครั้งต่อไป...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา, วันที่ 5 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

“...จัดการเรียนรู้หลังจากได้ออกแบบการเรียนรู้ไว้แล้ว ให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมในการเรียน คือ มีส่วนทั้งด้านปัญญา กาย อารมณ์และสังคม รวมทั้งให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ กับสิ่งมีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิต เช่น หนังสือ สถานที่ต่าง ๆ คอมพิวเตอร์...”

(ครู, วันที่ 5 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

โรงเรียนที่ 2

“...ส่งเสริมให้ครูดำเนินการเรียนรู้ตามที่ได้ออกแบบไว้ พร้อมด้วยการประเมินการจัดการเรียนรู้ตลอดระยะเวลา เพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ ในครั้งต่อไป...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา, วันที่ 5 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

“...กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเพื่อที่จะทำให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของผู้สอน และผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้...”

(ครู, วันที่ 5 เมษายน 2568: การสัมภาษณ์)

โรงเรียนที่ 3

“...ครูมีการเตรียมความพร้อมออกแบบกิจกรรมมาแล้ว สามารถจัด กิจกรรมตามที่กำหนดขึ้นได้เลย เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำและเห็นคุณค่าในตัวเอง มีความหลากหลาย ตามความสนใจของผู้เรียน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่ได้ออกแบบไว้ ให้ผู้เรียนฝึกค้นคว้า สังเกตรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์คิดอย่างหลากหลาย สร้างสรรค์และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วย ตนเอง...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา, วันที่ 8 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

“...ผู้สอนและผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยผู้สอนทำหน้าที่ เป็นผู้อำนวยความสะดวก คือ เป็นผู้จัดประสบการณ์ รวมทั้งสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียน ใช้เป็นแนวทางสร้างความรู้ด้วยและผู้เรียนต้องเป็นผู้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติ...”

(ครู, วันที่ 8 เมษายน 2568 : การสัมภาษณ์)

สรุป จากการสัมภาษณ์การดำเนินการเรียนรู้ ได้ข้อเสนอแนะว่า

1. ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามที่ได้ออกแบบไว้ พร้อมด้วยการประเมินการจัดการเรียนรู้ตลอดระยะเวลา เพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ในครั้งต่อไป
2. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่ได้ออกแบบไว้ ให้ผู้เรียนฝึกค้นคว้าสังเกตรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์คิดอย่างหลากหลาย สร้างสรรค์และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
3. กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนเพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของครู
4. ครูจะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอยู่ตลอดเวลา มีการกระตุ้นให้คิดให้ได้แสดงออกอยู่เสมอ

ผู้วิจัยนำผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนจากโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มาทำการสังเคราะห์เพื่อนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาประกอบการร่างโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ปรากฏดังตาราง 13

ตาราง 13 การสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาประกอบการร่างโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ตัวบ่งชี้	การศึกษา Best Practices	ผลการสังเคราะห์แนวทาง
การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 1.กิจกรรมการเรียนรู้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างองค์รวม (กาย ใจ สังคม ปัญญา และจิตวิญญาณ)	การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 1. การออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้	การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 1. วิเคราะห์ผู้เรียนเพื่อการออกแบบกิจกรรมหรือโปรแกรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม

ตาราง 13 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	การศึกษา Best Practices	ผลการสังเคราะห์แนวทาง
<p>2. กิจกรรมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกสติ การรู้ตัว และการใคร่ครวญ (contemplation) อย่างเป็นรูปธรรม</p> <p>3. กิจกรรมมีขั้นตอนหรือกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สะท้อนตน (self-reflection) อย่างต่อเนื่อง</p> <p>4. มีการออกแบบพื้นที่หรือบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก</p> <p>5. เนื้อหาและรูปแบบกิจกรรมสอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละช่วงวัย</p> <p>6. กิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้เข้ากับประสบการณ์ชีวิตและคุณค่าภายในตนเอง</p> <p>7. กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความหมายของการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง และเกิดความเปลี่ยนแปลงทางจิตใจหรือเจตคติ</p>	<p>2. การวางแผนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ต้องการ</p> <p>3. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงทั้งในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียน และสามารถค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง</p>	<p>2. การกำหนดผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เน้นการวิเคราะห์สังเคราะห์</p> <p>3. ออกแบบการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นรายบุคคล สามารถนำประมวลรายวิชามาจัดทำแผนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ</p> <p>4. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงทั้งในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียน และสามารถค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง</p> <p>5. การนำข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้</p>

ตาราง 13 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	การศึกษา Best Practices	ผลการสังเคราะห์แนวทาง
<p>8. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนและจำแนกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการประเมินผล</p> <p>9. กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล</p>		
<p>การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน</p> <p>1. มีการสำรวจความพร้อมของผู้เรียนทั้งทางกาย ใจ สังคม และสติปัญญาเป็นรายบุคคล</p> <p>2. ใช้วิธีการสังเกต ฟังอย่างลึกซึ้ง และสนทนาอย่างตั้งใจเพื่อเข้าใจผู้เรียนในมิติเชิงลึก</p> <p>3. มีการใช้แบบประเมินตนเองหรือการสะท้อนตนของผู้เรียนเพื่อระบุความต้องการในการเรียนรู้</p> <p>4. วิเคราะห์ความแตกต่างรายบุคคล เช่น ความถนัด ความสนใจ และอุปสรรคของผู้เรียนได้ชัดเจน</p> <p>5. มีสื่อ หรือนวัตกรรม สำหรับการจัดการเรียนรู้สอดคล้องเหมาะสมกับหลักสูตร</p>	<p>การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน</p> <p>1. การศึกษาสภาพความต้องการของผู้เรียน โดยใช้วิธีการหลายรูปแบบ เช่น การสังเกต การสอบถาม การพูดคุย เป็นต้น</p> <p>2. แบ่งผู้เรียนตามความสามารถ ความสนใจและรูปแบบการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนแต่ละคนต้องการการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียนเพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน</p> <p>3. ครูสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนรายบุคคลเพื่อนำมาประเมินหลังจากนั้นก็พูดคุยทำความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้</p>	<p>การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน</p> <p>1. การวิเคราะห์ แยกแยะเกี่ยวกับความพร้อมของผู้เรียนในแต่ละด้านเป็นรายบุคคล</p> <p>2. การศึกษาสภาพความต้องการของผู้เรียน โดยใช้วิธีการหลายรูปแบบ เช่น การสังเกต การสอบถาม การพูดคุย เป็นต้น</p> <p>3. การรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคลการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน</p> <p>4. การช่วยเหลือผู้เรียนที่มีข้อบกพร่องให้มีความพร้อมที่ดีขึ้น</p> <p>5. การแบ่งผู้เรียนตามความสามารถ ความสนใจและรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนต้องการ</p>

ตาราง 13 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	การศึกษา Best Practices	ผลการสังเคราะห์แนวทาง
<p>6. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลความต้องการของตนเอง ทั้งในด้านการเรียนรู้ สื่อ และวิธีการเรียน</p> <p>7. มีการทบทวนหรือประเมินซ้ำอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน</p> <p>8. ผู้เรียนแสดงออกถึงความรู้สึกที่ว่า “ได้รับการเข้าใจ เห็นคุณค่า และมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง”</p>	<p>ให้ชัดเจน และให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นตามความถนัดของผู้เรียน</p> <p>4. การแยกแยะเกี่ยวกับความพร้อมของผู้เรียนในแต่ละด้านเป็นรายบุคคลเพื่อให้ครูผู้สอนรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล และหาทางช่วยเหลือผู้เรียนที่มีข้อบกพร่อง</p>	<p>6. การเตรียมการสอน สื่อ หรือนวัตกรรม สำหรับดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องเหมาะสมกับหลักสูตร</p>
<p>การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง</p> <p>1. มีความรู้ความเข้าใจหลักการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ตามสภาพจริง</p> <p>2. สามารถออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ อย่างหลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้</p> <p>3. สามารถสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและ</p>	<p>การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง</p> <p>1. ประเมินผลจากการปฏิบัติจริง เพื่อนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุผลตามที่กำหนดไว้และใช้เป็นข้อมูลสำหรับตัดสินผลการเรียน</p> <p>2. ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นการประเมินความก้าวหน้า</p>	<p>การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง</p> <p>1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ตามสภาพจริง</p> <p>2. การออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้</p> <p>3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล</p>

ตาราง 13 (ต่อ)

ตัวปั้งชี้	การศึกษา Best Practices	ผลการสังเคราะห์แนวทาง
<p>ประเมินผลและนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม</p> <p>4. สามารถวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด</p> <p>5. มีการใช้เครื่องมือประเมินที่หลากหลาย เช่น การสะท้อนตน แฟ้มสะสมงาน และการสังเกตพฤติกรรมตามบริบทจริง</p> <p>6. สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมและทักษะที่จำเป็นของผู้เรียนในสถานการณ์ที่เป็นจริงแห่งโลกปัจจุบัน</p> <p>7. ประเมินผลงานที่ผู้เรียนแสดงออกในภาคปฏิบัติเน้นกระบวนการเรียนรู้</p> <p>8. ประเมินผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน</p> <p>9. ประเมินผลสำเร็จจากการเรียนรู้ของผู้เรียน (Learning</p>	<p>และพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย</p> <p>3. ประเมินรอบด้านทั้งพฤติกรรมที่ผู้เรียนได้แสดงออก คำพูด ประเมินด้วยการสังเกตและประเมินเป็นรายบุคคล หากมีปัญหาเกิดขึ้นจะได้แก้ไขให้ตรงจุด</p> <p>4. ตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน</p>	<p>4. การนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม</p> <p>5. การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด</p> <p>6. การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการประเมินความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย</p> <p>7. การประเมินรอบด้านพฤติกรรมแสดงออก การสังเกตและประเมินเป็นรายบุคคล</p> <p>8. การตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน</p> <p>9. การนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้</p>

ตาราง 13 (ต่อ)

ตัวปั้งชี้	การศึกษา Best Practices	ผลการสังเคราะห์แนวทาง
<p>Outcomes) โดยเน้นการประเมินความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียน</p> <p>10. สามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้</p>		
<p>การดำเนินการเรียนรู้</p> <p>1. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการบูรณาการอย่างหลากหลาย</p> <p>2. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับผู้เรียน</p> <p>3. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้</p> <p>4. มีกระบวนการติดตามการร่วมกิจกรรมของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ</p> <p>5. กิจกรรมด้วยการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ อย่างสงบ ปลอดภัย และไว้วางใจกัน</p> <p>6. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้และแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง</p>	<p>การดำเนินการเรียนรู้</p> <p>1. ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามที่ได้ออกแบบไว้ พร้อมด้วยการประเมินการจัดการเรียนรู้ตลอดระยะเวลาเพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ในครั้งต่อไป</p> <p>2. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่ได้ออกแบบไว้ให้ผู้เรียนฝึกค้นคว้า สังเกต รวบรวมข้อมูลวิเคราะห์คิดอย่างหลากหลาย สร้างสรรค์ และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง</p> <p>3. กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนเพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของครู</p>	<p>การดำเนินการเรียนรู้</p> <p>1. การดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามที่ได้ออกแบบไว้</p> <p>2. การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ตามความต้องการของผู้เรียน</p> <p>3. การจัดการเรียนรู้ลงมือปฏิบัติศึกษาภาคสนาม</p> <p>4. การส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกค้นคว้า สังเกตรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์คิดอย่างหลากหลาย สร้างสรรค์</p>

ตาราง 13 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	การศึกษา Best Practices	ผลการสังเคราะห์แนวทาง
7. มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง	4. ครูจะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอยู่ตลอดเวลา มีการกระตุ้นให้คิดให้ได้ แสดงออกอยู่เสมอ	
8. มีการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียน		
9. บทบาทของ “ผู้อำนวยการ” มากกว่าผู้ถ่ายทอด เพื่อเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้		

จากตาราง 13 ผลการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาประกอบการยกร่างโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 พบว่า

1. ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1.1 การออกแบบการเรียนรู้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างองค์รวม (กาย ใจ สังคม ปัญญา และจิตวิญญาณ)

1.2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงทั้งในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียน และสามารถค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านการฟัง การสื่อสารอย่างลึกซึ้ง และความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันในกลุ่ม

1.3 การวางแผนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ต้องการ

1.4 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบหรือเลือกกิจกรรม สื่อ หรือนวัตกรรมที่ใช้ในการเรียนรู้

1.5 การนำประมวลรายวิชามาจัดทำแผนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

1.6 การนำข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

2. ด้านการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน ประกอบด้วย

- 2.1 การวิเคราะห์ แยกแยะเกี่ยวกับความพร้อมของผู้เรียนในแต่ละด้าน
เป็นรายบุคคล
- 2.2 การศึกษาสภาพความต้องการของผู้เรียน โดยใช้วิธีการหลายรูปแบบ เช่น การสังเกต การสอบถาม การพูดคุย เป็นต้น
- 2.3 การรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้ทักษะ “การฟังอย่างลึกซึ้ง” และ “การเห็นด้วยใจ” เพื่อเข้าใจผู้เรียนอย่างรอบด้าน
- 2.4 การใช้ข้อมูลรายบุคคลเพื่อวางแผนช่วยเหลือและพัฒนาผู้เรียนเฉพาะราย
- 2.5 การแบ่งผู้เรียนตามความสามารถ ความสนใจและรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนต้องการ
- 2.6 การวางแผนการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมายและเหมาะสมกับแต่ละคน
การเตรียมการสอน สื่อ หรือนวัตกรรม สำหรับดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องเหมาะสมกับ
หลักสูตร

3. ด้านการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง ประกอบด้วย

- 3.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง
- 3.2 การออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย
ที่หลากหลาย เช่น การสะท้อนตน แฟ้มสะสมงาน และการสังเกตพฤติกรรมตามบริบทจริง
- 3.3 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล
- 3.4 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง (self-assessment) และการสะท้อน
ความรู้สึกรู้สึก ความคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของตน
- 3.5 การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการ
พัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด
- 3.6 การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน
โดยเน้นการประเมินความก้าวหน้าและการพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย
- 3.7 การประเมินรอบด้าน พฤติกรรมการแสดงออก การสังเกตและประเมินเป็น
รายบุคคล
- 3.8 การตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐาน
การเรียนรู้ของหลักสูตรในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน
- 3.9 การนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้
- ## 4. ด้านการดำเนินการเรียนรู้ ประกอบด้วย
- 4.1 การดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามที่ได้ออกแบบไว้

4.2 การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ตามความต้องการของ
ผู้เรียน

4.3 การจัดการเรียนรู้ลงมือปฏิบัติศึกษาภาคสนาม

4.4 การส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกค้นคว้า สังเกตรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์คิดอย่าง
หลากหลาย สร้างสรรค์และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

4.5 กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน

4.6 การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออก มีส่วนร่วมอยู่ตลอดเวลา

4.7 การติดตามสนับสนุนส่งเสริมการร่วมกิจกรรมของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

4.8 การอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ
ของผู้เรียน

2.2 ยกร่างโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จากทฤษฎีสังเคราะห์ทฤษฎี
และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของโปรแกรมของ Knowles (1980), Boone (1992),
Caffarella (2002), Kanaya และ McMillan (2005) และอ้าง บัวศรี (2542) ประกอบด้วย
1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีพัฒนา และ 5) การประเมินผลโปรแกรม และผู้วิจัยนำ
ผลจากการวิจัยในระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้
จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 การวิเคราะห์
การประเมินความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู และ
การศึกษา Best Practices เกี่ยวกับการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จากโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี
มาเป็นข้อมูลประกอบการร่างโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยมีรายละเอียดของโปรแกรม
ดังนี้

พูน ปณ ทิโต ชเว

โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

(ร่าง 1)

1. หลักการของโปรแกรม

จิตตปัญญาศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้จากภายในทำให้ได้มาซึ่งความรู้จากประสบการณ์ และกระบวนการและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองให้ตระหนักเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เรียนรู้ที่จะรัก เรียนรู้ในการเข้าถึงความจริง เรียนรู้ที่จะยอมรับความหลากหลายทางความคิดมากขึ้น นำไปสู่ความตั้งใจที่จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณลักษณะภายในที่ถาวรของผู้เรียน (ประเวศ วะสี, 2562) จิตตปัญญาศึกษาเป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงแบบมีลักษณะพิเศษ คือ มุ่งเน้นพัฒนาด้านในและการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตัวเองอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดปัญญาที่เห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งและเกิดความรักความเมตตาที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ทำให้เกิดสำนึกที่ตื่นาม และตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนที่มีผลต่อมวลมนุษย์และสรรพสิ่งในธรรมชาติ โดยผ่านกรรมวิธีปฏิบัติแนวจิตตปัญญา ในรูปแบบต่าง ๆ (ธนา นิลชัยโกวิท, 2551) ตั้งอยู่บนปรัชญาพื้นฐาน 2 ประการ คือ 1. ความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ (Humanistic Value) และ 2. กระบวนการทัศน์องค์รวม (Holistic Paradigm) (ประเวศ วะสี, 2562)

การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2553) ดังนั้น จิตตปัญญาศึกษาจึงเป็นการจัดการศึกษาที่สามารถตอบสนอง ในเรื่องความแตกต่างระหว่างศาสนาและการจัดกิจกรรมตามแนวจิตตปัญญาศึกษาจะสามารถนำมาซึ่งสันติสุข เสมอภาคและสมานฉันท์ให้กับสังคม และมนุษยชาติได้ ดังนั้น จิตตปัญญาศึกษา จึงเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่จะช่วยเติมเต็มให้กับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความรู้ คู่คุณธรรม อย่างแท้จริง (กิริติวิทย์ สุวรรณธรรมา, 2556)

โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จัดทำขึ้นเพื่อนำไปใช้พัฒนาศักยภาพครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ให้สามารถจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาได้ส่งเสริมให้ครูสามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ที่ได้จากการพัฒนาไปดำเนินการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของโปรแกรม

- 2.1 เพื่อพัฒนาครูให้มีความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา
- 2.2 เพื่อพัฒนาความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

3. เนื้อหาของโปรแกรม

เนื้อหาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 แบ่งออกเป็น 4 Module ได้แก่

Module 1 การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน (16 ชั่วโมง)

การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน เป็นกระบวนการที่ครูหรือผู้สอนพิจารณาและเข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างลึกซึ้ง ทั้งในมิติของร่างกาย อารมณ์ ความคิด สังคม และจิตวิญญาณ โดยใช้กระบวนการทางจิตตปัญญาศึกษา เช่น การฟังอย่างลึกซึ้ง การสังเกตตน การเจริญสติ และการสะท้อนความรู้สึก เพื่อเข้าถึงความพร้อมในการเรียนรู้ ความถนัด ความสนใจ และปัญหาอุปสรรคของผู้เรียนแต่ละคน รวมถึงความต้องการที่แท้จริงของเขาในการพัฒนาองค์รวม ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

- 1.1 การศึกษาสภาพความต้องการของผู้เรียน โดยใช้วิธีการหลายรูปแบบ เช่น การสังเกต การสอบถาม การพูดคุย เป็นต้น ใช้ทักษะ “การฟังอย่างลึกซึ้ง” และ “การเห็นด้วยใจ” เพื่อเข้าใจผู้เรียนอย่างรอบด้าน
- 1.2 การวิเคราะห์ แยกแยะเกี่ยวกับความพร้อมของผู้เรียนในแต่ละด้าน
เป็นรายบุคคล
- 1.3 การแบ่งผู้เรียนตามความสามารถ ความสนใจและรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนต้องการ
- 1.4 การแบ่งผู้เรียนตามความสามารถ ความสนใจและรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนต้องการ
- 1.5 การใช้ข้อมูลรายบุคคลเพื่อวางแผนช่วยเหลือและพัฒนาผู้เรียนเฉพาะราย

Module 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ (18 ชั่วโมง)

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นกระบวนการวางแผนและจัดสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา และจิตวิญญาณ โดยใช้หลักการของจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกการรู้ตัว มีสติ เจริญปัญญา สะท้อนตน และเรียนรู้ด้วยความหมายจากภายใน

ไม่เพียงเน้นเนื้อหา แต่ยังเน้น “กระบวนการภายใน” ของผู้เรียนผ่านประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

- 2.1 การออกแบบการเรียนรู้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างองค์รวม (กาย ใจ สังคม ปัญญา และจิตวิญญาณ)
- 2.2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงทั้งในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียน และสามารถค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านการฟัง การสื่อสารอย่างลึกซึ้ง และความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันในกลุ่ม
- 2.3 การนำประมวลรายวิชามาจัดทำแผนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ
- 2.4 การวางแผนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ต้องการเน้นการวิเคราะห์สังเคราะห์
- 2.5 การนำข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

Module 3 การดำเนินการเรียนรู้ (12 ชั่วโมง)

การดำเนินการเรียนรู้ เป็นขั้นที่ผู้สอนและผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะอาด คือ เป็นผู้จัดประสบการณ์ รวมทั้งสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นแนวทางสร้างความรู้ด้วยและผู้เรียนต้องเป็นผู้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติ ตัวบ่งชี้การดำเนินการเรียนรู้ ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากภายในผ่านกระบวนการที่ส่งเสริม การตระหนักรู้ตน การฝึกสติ การใคร่ครวญ และการสะท้อนประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างลึกซึ้งทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ตามความต้องการของผู้เรียนและครูผู้สอน อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพของผู้เรียน ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

- 3.1 การดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามที่ได้ออกแบบไว้
- 3.2 การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ตามความต้องการของผู้เรียน
- 3.3 การจัดการเรียนรู้ลงมือปฏิบัติศึกษาภาคสนาม
- 3.4 การส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกค้นคว้า สังเกตรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์คิดอย่างหลากหลาย สร้างสรรค์และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
- 3.5 การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออก มีส่วนร่วมอยู่ตลอดเวลา
- 3.6 การติดตามสนับสนุนส่งเสริมการร่วมกิจกรรมของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
- 3.7 กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน

3.8 การอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมตาม ศักยภาพของผู้เรียน

Module 4 การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง (13 ชั่วโมง)

การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง เป็นกระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน การเรียนรู้ที่เน้นการพิจารณาผลจากประสบการณ์ตรง กระบวนการภายใน และการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนในเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการที่สอดคล้องกับหลักของจิตตปัญญาศึกษา เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสะท้อนความคิด ความรู้สึก และการตระหนักรู้ของผู้เรียน ทั้งในระดับปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ เพื่อเข้าใจผู้เรียนอย่างรอบด้านและลึกซึ้ง ไม่จำกัดอยู่เพียงการวัดผลทางวิชาการ ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

- 4.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง
- 4.2 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล
- 4.3 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง (self-assessment) และการสะท้อนความรู้สึก ความคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของตน
- 4.4 การออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้
- 4.5 การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด
- 4.6 การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย
- 4.7 การตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน

4. หลักการพัฒนา/วิธีพัฒนา

การเรียนรู้แบบ 70:20:10 การพัฒนาเพื่อให้มีทักษะและความสามารถในการปฏิบัติงาน สร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นอยู่เสมอ การนำแนวคิด กฎ 70:20:10 มาใช้ในการพัฒนา การฝึกอบรมบุคลากรทางการศึกษา การเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาให้กับครู จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการที่จะนำมาใช้ในการดำเนินการพัฒนาครูตามโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้แก่

1) การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการปฏิบัติจริง 2) การเรียนรู้เป็นกลุ่ม 3) การฝึกอบรมและร่วมสัมมนา

5. การประเมินผลโปรแกรม

5.1 การประเมินความรู้ความเข้าใจ ก่อน - หลัง การพัฒนา

5.2 การประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

5.3 การประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมพัฒนา

ตาราง 14 รายละเอียดของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2	
หลักการของโปรแกรม	<p>จิตตปัญญาศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้จากภายในทำให้ได้มาซึ่งความรู้จากประสบการณ์และกระบวนการและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองให้ตระหนักเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เรียนรู้ที่จะรักเรียนรู้ในการเข้าถึงความจริง เรียนรู้ที่จะยอมรับความหลากหลายทางความคิดมากขึ้น นำไปสู่ความตั้งใจที่จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณลักษณะภายในที่ถาวรของผู้เรียน (ประเวศ วะสี, 2562)</p> <p>จิตตปัญญาศึกษาเป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงแบบมีลักษณะพิเศษคือ มุ่งเน้นพัฒนาด้านในและการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตัวเองอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดปัญญาที่เห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งและเกิดความรักความเมตตาที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทำให้เกิดสำนึกที่ดีงาม และตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนที่มีผลต่อมวลมนุษยและสรรพสิ่งในธรรมชาติ โดยผ่านกรรมวิธีปฏิบัติแนวจิตตปัญญา ในรูปแบบต่าง ๆ (ธนา นิลชัยโกวิทย์, 2551) ตั้งอยู่บนปรัชญาพื้นฐาน 2 ประการ คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ (Humanistic Value) และ 2. กระบวนการทัศน์องค์รวม (Holistic Paradigm) (ประเวศ วะสี, 2562)

ตาราง 14 (ต่อ)

โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2	
หลักการของโปรแกรม	<p>จิตตปัญญาศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้จากภายในทำให้ได้มาซึ่งความรู้จากประสบการณ์และกระบวนการและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองให้ตระหนักเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เรียนรู้ที่จะรักเรียนรู้ในการเข้าถึงความจริง เรียนรู้ที่จะยอมรับความหลากหลายทางความคิดมากขึ้น นำไปสู่ความตั้งใจที่จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณลักษณะภายในที่ถาวรของผู้เรียน (ประเวศ วะสี, 2562)</p> <p>จิตตปัญญาศึกษาเป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงแบบมีลักษณะพิเศษคือ มุ่งเน้นพัฒนาด้านในและการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตัวเองอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดปัญญาที่เห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งและเกิดความรักความเมตตาที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทำให้เกิดสำนึกที่ดีงาม และตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนที่มีผลต่อมวลมนุษย์และสรรพสิ่งในธรรมชาติ โดยผ่านกรรมวิธีปฏิบัติแนวจิตตปัญญา ในรูปแบบต่าง ๆ (ธนา นิลชัยโกวิทย์, 2551) ตั้งอยู่บนปรัชญาพื้นฐาน 2 ประการ คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ (Humanistic Value) และ 2. กระบวนการทัศน์องค์รวม (Holistic Paradigm) (ประเวศ วะสี, 2562) <p>การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2553) ดังนั้น จิตตปัญญาศึกษา จึงเป็นการจัดการศึกษาที่สามารถตอบสนองในเรื่องความแตกต่างระหว่างศาสนาและการจัดกิจกรรมตามแนวจิตตปัญญาศึกษาจะสามารถนำมาซึ่งสันติสุข เสมอภาคและสมานฉันท์ให้กับสังคม และมนุษยชาติได้ ดังนั้น จิตตปัญญาศึกษา จึงเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่จะช่วยเติมเต็มให้กับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความรู้คู่คุณธรรมอย่างแท้จริง (กิริติวิทย์ สุวรรณธรรมา, 2556)</p>

ตาราง 14 (ต่อ)

<p style="text-align: center;">โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2</p>	
<p>หลักการของโปรแกรม</p>	<p>โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จัดทำขึ้นเพื่อนำไปใช้พัฒนาศักยภาพครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ให้สามารถจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาได้ส่งเสริมให้ครูสามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ที่ได้จากการพัฒนาไปดำเนินการจัดการ เรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนต่อไป</p>
<p>วัตถุประสงค์ของโปรแกรม</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อพัฒนาครูให้มีความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา 2. เพื่อพัฒนาความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา
<p>เนื้อหาของโปรแกรม</p>	<p>Module 1 การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน กระบวนการที่ครูหรือผู้สอนพิจารณาและเข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างลึกซึ้ง ทั้งในมิติของร่างกาย อารมณ์ ความคิด สังคม และจิตวิญญาณ โดยใช้กระบวนการทางจิตตปัญญาศึกษา เช่น การฟังอย่างลึกซึ้ง การสังเกตตน การเจริญสติ และการสะท้อนความรู้สึกร่วม เพื่อเข้าถึงความพร้อมในการเรียนรู้ ความถนัด ความสนใจ และปัญหาอุปสรรคของผู้เรียนแต่ละคน รวมถึงความต้องการที่แท้จริงของเขาในการพัฒนาองค์รวม ประกอบด้วยเนื้อหาดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1 การศึกษาสภาพความต้องการของผู้เรียน โดยใช้วิธีการหลายรูปแบบ เช่น การสังเกต การสอบถาม การพูดคุย เป็นต้น 1.2 การวิเคราะห์ แยกแยะเกี่ยวกับความพร้อมของผู้เรียนในแต่ละด้านเป็นรายบุคคล 1.3 การแบ่งผู้เรียนตามความสามารถ ความสนใจและรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนต้องการ 1.4 การแบ่งผู้เรียนตามความสามารถ ความสนใจและรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนต้องการ

ตาราง 14 (ต่อ)

โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2	
1.5 การช่วยเหลือผู้เรียนที่มีข้อบกพร่องให้มีความพร้อมที่ดีขึ้น Module 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ (18 ชั่วโมง) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ กระบวนการวางแผนและจัดสร้าง กิจกรรมการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา และจิตวิญญาณ โดยใช้หลักการ ของ จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ซึ่งส่งเสริมให้ ผู้เรียนได้ฝึกการรู้ตัว มีสติ เจริญปัญญา สะท้อนตน และเรียนรู้ด้วย ความหมายจากภายใน ไม่เพียงเน้นเนื้อหา แต่ยังเน้น “กระบวนการ ภายใน” ของผู้เรียนผ่านประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้ 2.1 การออกแบบการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ 2.2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงทั้ง ในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียน และสามารถค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง 2.3 การนำประมวลรายวิชามาจัดทำแผนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ 2.4 การวางแผนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบเพื่อให้ บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ต้องการเน้นการวิเคราะห์สังเคราะห์ 2.5 การนำข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงการออกแบบกิจกรรมการ เรียนรู้	Module 3 การดำเนินการเรียนรู้ (12 ชั่วโมง) การดำเนินการเรียนรู้ ชั้นที่ผู้สอนและผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งกันและกัน โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก คือ เป็นผู้จัด ประสบการณ์ รวมทั้งสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นแนวทาง

ตาราง 14 (ต่อ)

โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2	
<p>สร้างความรู้ด้วยและผู้เรียนต้องเป็นผู้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติตัวลงซึ่ง การดำเนินการเรียนรู้ ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากภายใน ผ่านกระบวนการที่ส่งเสริม การตระหนักรู้ตน การฝึกสติ การใคร่ครวญ และการสะท้อนประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างลึกซึ้งทั้งด้าน สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ตามความต้องการของผู้เรียน และครูผู้สอนอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ เต็มตามศักยภาพของผู้เรียน ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 3.1 การดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามที่ได้ออกแบบไว้ 3.2 การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ตามความ ต้องการของผู้เรียน 3.3 การจัดการเรียนรู้ลงมือปฏิบัติศึกษาภาคสนาม 3.4 การส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกค้นคว้า สังเกตรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ คิดอย่างหลากหลาย สร้างสรรค์และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง 3.5 การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออก มีส่วนร่วม อยู่ตลอดเวลา 3.6 การติดตามสนับสนุนส่งเสริมการร่วมกิจกรรมของผู้เรียน อย่างต่อเนื่อง 3.7 กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน 3.8 การอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ เต็มตามศักยภาพของผู้เรียน <p>Module 4 การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง (13 ชั่วโมง)</p> <p>การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง เป็นกระบวนการ ตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐาน</p>	

ตาราง 14 (ต่อ)

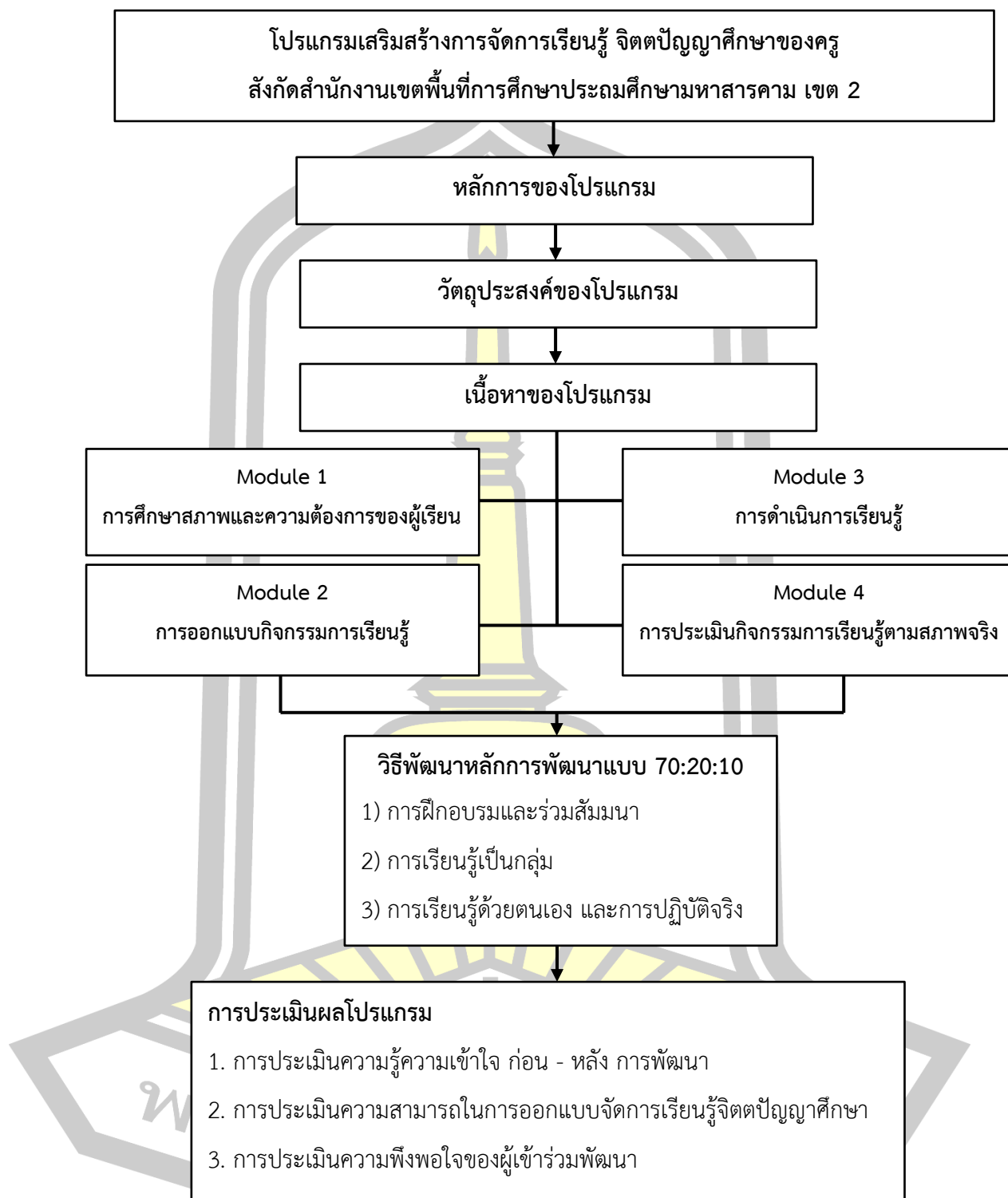
โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2	
	<p>การเรียนรู้ของหลักสูตรในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน การเรียนรู้ที่เน้นการพิจารณาผลจากประสบการณ์ตรง กระบวนการภายใน และการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนในเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการที่สอดคล้องกับหลักของจิตตปัญญาศึกษา เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสะท้อนความคิด ความรู้สึก และการตระหนักรู้ของผู้เรียน ทั้งในระดับ ปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ เพื่อเข้าใจผู้เรียนอย่างรอบด้าน และลึกซึ้ง ไม่จำกัดอยู่เพียงการวัดผลทางวิชาการ ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้</p> <p>4.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง</p> <p>4.2 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล</p> <p>4.3 การนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม</p> <p>4.4 การออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้</p> <p>4.5 การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมาย ในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด</p> <p>4.6 การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นการประเมิน</p> <p>4.7 การตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน ความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย</p>
หลักการพัฒนา/ วิธีพัฒนา	<p>การเรียนรู้แบบ 70:20:10 การพัฒนาเพื่อให้มีทักษะและความสามารถในการ ปฏิบัติงาน สร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นอยู่เสมอ การนำแนวคิด กฎ 70:20:10 มาใช้ในการ พัฒนาการฝึกอบรมบุคลากรทางการศึกษา การเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาให้กับครู</p>

ตาราง 14 (ต่อ)

โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2	
	จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 อย่างมี ประสิทธิภาพ วิธีการที่จะนำมาใช้ในการดำเนินการพัฒนาครู ตามโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้แก่ 1) การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการปฏิบัติจริง 2) การเรียนรู้เป็นกลุ่ม 3) การฝึกอบรมและร่วมสัมมนา
การประเมินผล โปรแกรม	1. การประเมินความรู้ความเข้าใจ ก่อน - หลัง การพัฒนา 2. การประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา 3. การประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมพัฒนา

จากตาราง 14 ผู้วิจัยสามารถสรุปรายละเอียดของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ภาพประกอบ 4 โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

2.3 การตรวจสอบยืนยันโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน มีประเด็นสำคัญสำหรับการประเมินโปรแกรม คือ ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม เพื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบของโปรแกรม ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีพัฒนา การประเมินผลการพัฒนาโปรแกรม ปรากฏดังตาราง 15

ตาราง 15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

รายการประเมิน	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. หลักการ						
1.1 ความชัดเจนของหลักการ	4.71	0.49	มากที่สุด	4.71	0.49	มากที่สุด
1.2 ความสำคัญของหลักการ	4.71	0.49	มากที่สุด	4.86	0.38	มากที่สุด
1.3 การนำไปใช้	4.71	0.49	มากที่สุด	4.71	0.49	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์						
2.1 เพื่อเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู	4.71	0.49	มากที่สุด	4.71	0.49	มากที่สุด
2.2 ความครอบคลุมองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู	4.86	0.38	มากที่สุด	4.86	0.38	มากที่สุด
3. เนื้อหา						
3.1 Module 1	4.86	0.38	มากที่สุด	4.86	0.38	มากที่สุด
3.2 Module 2	4.86	0.38	มากที่สุด	4.86	0.38	มากที่สุด
3.3 Module 3	4.57	0.53	มากที่สุด	4.57	0.53	มากที่สุด
3.4 Module 4	4.71	0.49	มากที่สุด	4.71	0.49	มากที่สุด

ตาราง 15 (ต่อ)

รายการประเมิน	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล
4. หลักการพัฒนา/วิธีพัฒนา (หลักการพัฒนาแบบ 70:20:10)						
4.1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง และ การปฏิบัติจริง	4.86	0.38	มากที่สุด	4.86	0.38	มากที่สุด
4.2 การเรียนรู้เป็นกลุ่ม	4.71	0.49	มากที่สุด	4.86	0.38	มากที่สุด
4.3 การฝึกอบรมและร่วมสัมมนา	4.71	0.49	มากที่สุด	4.71	0.49	มากที่สุด
5. การประเมินผลโปรแกรม						
5.1 การประเมินความรู้ความเข้าใจ ก่อน - หลัง การพัฒนา	4.71	0.49	มากที่สุด	4.86	0.38	มากที่สุด
5.2 การประเมินความสามารถในการ ออกแบบจัดการเรียนรู้จิตตปัญญา ศึกษา	4.57	0.53	มากที่สุด	4.86	0.38	มากที่สุด
5.3 การประเมินความพึงพอใจของ ผู้เข้าร่วมพัฒนา	4.71	0.49	มากที่สุด	4.71	0.49	มากที่สุด
รวม	4.73	0.46	มากที่สุด	4.78	0.43	มากที่สุด

จากตาราง 15 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้าง
การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
มหาสารคาม เขต 2 พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$) และความเป็นไปได้
อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$)

พูนุ ปณุกิตโต ชิว

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็นการวิจัยแบบวิธีผสม (Mixed Method) ซึ่งผู้วิจัย ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว และได้ดำเนินการตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
2. เพื่อสร้างและประเมินโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

สรุปผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 สามารถสรุปผลตามความมุ่งหมายของการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

และลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา
ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เรียงลำดับความสำคัญ
ของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

($PNI_{\text{modified}} = 0.501$) การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน ($PNI_{\text{modified}} = 0.476$)

การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง ($PNI_{\text{modified}} = 0.472$) และการดำเนินการเรียนรู้

($PNI_{\text{modified}} = 0.446$) ตามลำดับ

2. การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์
3) เนื้อหา แบ่งออกเป็น 4 Module ได้แก่ Module 1 การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน
Module 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ Module 3 การดำเนินการเรียนรู้ Module 4
การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง 4) หลักการพัฒนา/วิธีพัฒนา หลักการพัฒนาแบบ
70:20:10 วิธีพัฒนาประกอบด้วย การฝึกอบรมและร่วมสัมมนา การเรียนรู้เป็นกลุ่ม การเรียนรู้ด้วย
ตนเอง และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยมีเนื้อหาโดยย่อ ดังนี้ 1. ทำแบบทดสอบก่อนการอบรม
2. เรียนรู้ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาจากวิทยากรและศึกษาด้วยตนเองเพิ่มเติมจาก
เอกสารประกอบการบรรยาย 3. เรียนรู้ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา 4. การออกแบบ
แผนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา (ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เข้ารับการอบรมกับ
วิทยากร) 5. การนำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา และ 6. ทำแบบทดสอบหลังการ
อบรม 5) การประเมินผลโปรแกรม ประกอบด้วย การประเมินความรู้ความเข้าใจ ก่อน - หลัง
การพัฒนา การประเมินความสามารถในการออกแบบจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา และ
การประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมพัฒนา ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ
โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$)
และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$)

อภิปรายผล

จากการศึกษาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่าสภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน จะเห็นได้ว่าครูส่วนใหญ่ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตรงกับตัวบ่งชี้ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา แต่ยังไม่เข้าใจการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาอย่างถ่องแท้และเป็นขั้นตอน ส่วนมากใช้เป็นกิจกรรมก่อนเข้าสู่บทเรียนหรือใช้เป็นกิจกรรมในคาบ ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ทำให้สภาพปัจจุบันรายด้านยังอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้ด้วยบริบทการปฏิบัติงานและภาระงานของครู ทำให้ครูส่วนใหญ่เน้นการสอนแบบท่องจำ ทิวเตอร์ เพื่อให้ผู้เรียนทำข้อสอบได้มากกว่าที่จะมุ่งพัฒนาผู้เรียนจากภายในให้เกิดการตระหนักรู้และเกิดปัญญา จิตตปัญญาศึกษา จึงเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่จะช่วยเติมเต็มให้กับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความรู้คู่คุณธรรม อย่างแท้จริง และเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง เกิดจิตสำนึกที่ตั้งงามต่อมวลมนุษยและสรรพสิ่ง เห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากอคติ เกิดเป็นความรู้ขึ้นจากประสบการณ์ การฝึกปฏิบัติ จนสามารถเข้าถึงความจริงของธรรมชาติ เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น เกิดความรักและความเมตตา สามารถน้อมนำเข้าสู่ชีวิต นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังที่ เมธินี วงศ์วานิช รมภกาภรณ์ (2555) กล่าวไว้ว่า จิตตปัญญาศึกษา เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ ๆ ในการให้ความสำคัญของการปลูกฝังความตระหนักรู้ทั้งภายใน และความเป็นองค์รวมของสรรพสิ่งของสิ่งต่าง ๆ ของโลกภายนอก จนเกิดปัญญา มีเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา อันนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้งทางความคิด ที่พัฒนาด้วยการใช้ปัญญา เกิดจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับตนเองและโลกภายนอก ที่จะส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติ และการดำเนินชีวิตอย่างมีสติของทุกคน ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลก สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูมีความต้องการที่จะพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ให้ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา ดังที่ ฆนัท ธาตุทอง (2552) ได้อธิบายเหตุผลถึงความสำคัญของจิตตปัญญาว่า เป็นกระบวนการแห่งการเปลี่ยนผ่านเชิงคุณภาพ เพื่อลดช่องว่างและข้อจำกัดของการเรียนรู้ของมนุษย์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าขณะนี้สังคมไทยมีความ

จำเป็นต้องก้าวพ้นข้อท้าทาย 4 ประการ คือ 1) มุ่งสร้างระบบการเรียนรู้ (ระบบการศึกษา) เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ที่มุ่งเสพมากกว่าการสร้าง สู่การเรียนรู้ที่ยกระดับจิตตปัญญา เพื่อเป็นพื้นฐานให้มนุษย์พัฒนาศักยภาพของตนเองในการเรียนวิชาความรู้และความจริงภายในตนเองควบคู่กันไป 2) ปรับเปลี่ยนทัศนคติของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม ให้เป็นไปด้วยท่าทีของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยการฝึกใช้ปัญญา สร้างทักษะของการใช้ปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ (เป็นกัลยาณมิตร) และเป็นความสัมพันธ์ในเชิงเกื้อกูลกัน การช่วยเหลือกัน การมีวาจาที่เป็นมิตร เป็นสารประโยชน์ ให้ความจริงและให้กำลังใจกัน การมีไมตรี เห็นอกเห็นใจกัน รวมทั้งสร้างทัศนคติที่ว่ามนุษย์ทั้งมวลล้วนเป็นพี่น้องกัน 3) ยกย่องวัฒนธรรมแห่งศักดิ์ศรี คุณค่า ดีงาม และการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เป็นวาระแห่งการอยู่รอดของสังคม ไม่เฉพาะแต่กับผู้คน แต่จะเกิดผลไปถึงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติให้ยั่งยืนด้วยความสมดุล โดยการฝึกเรียนรู้จากธรรมชาติและชุมชนแห่งการผลิตพื้นฐาน เห็นคุณค่าของผู้อื่น เห็นความดี เห็นความงามและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข 4) เสริมกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ตั้งแต่การรู้จักความรู้ที่มีอยู่ในตัว (Tacit Knowledge) การใช้ความรู้ นั้น ๆ ให้เกิดประโยชน์ได้จริง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต่อยอดความรู้ทดลองใช้ในบริบทต่าง ๆ จนถึงการประมวล สังเคราะห์เป็นความรู้ใหม่ที่ยังประโยชน์ได้กว้างขวาง เกิดความเชื่อมั่นในความรู้ที่สอดคล้องกับความเป็นจริง ในบริบทของสังคม และมีความมั่นใจรู้เท่าทันในการสร้างและใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ตามความเจริญของสากลโลกหลายองค์การทั่วโลก และลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน การประเมินกิจกรรม การเรียนรู้ตามสภาพจริง และการดำเนินการเรียนรู้ ตามลำดับ ซึ่งเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไฉไลศรี เพชรใต้ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ จากมากไปหาน้อย ได้แก่ การใช้สื่อนวัตกรรมเทคโนโลยี การวิเคราะห์ผู้เรียน การวัดและประเมินผล การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทักษิณ เกษตัน (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะ

ด้านการจัดการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 เพื่อพัฒนา
โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของ
การจัดการเรียนรู้ของครู โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น
เรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ การใช้และพัฒนาสื่อวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีค่าความต้องการ
จำเป็นเท่ากันและการสร้างหลักสูตร ตามลำดับ

2. โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ประกอบด้วย ประกอบด้วย 1) หลักการ
2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา แบ่งออกเป็น 4 Module ได้แก่ Module 1 การศึกษาสภาพและ
ความต้องการของผู้เรียน Module 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ Module 3 การดำเนินการ
เรียนรู้ Module 4 การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง 4) หลักการพัฒนา/วิธีพัฒนา
หลักการพัฒนาแบบ 70:20:10 วิธีพัฒนา ประกอบด้วย การฝึกอบรมและร่วมสัมมนา การเรียนรู้
เป็นกลุ่ม การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยมีเนื้อหาเบื้องต้นนี้

1. ทำแบบทดสอบก่อนการอบรม 2. เรียนรู้ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา จากวิทยากร
และศึกษาด้วยตนเองเพิ่มเติมจากเอกสารประกอบการบรรยาย 3. เรียนรู้ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้
จิตตปัญญาศึกษา 4. การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา (ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ระหว่างผู้เข้ารับการอบรมกับวิทยากร) 5. การนำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา และ
6. ทำแบบทดสอบหลังการอบรม 5) การประเมินผลโปรแกรม ประกอบด้วย การประเมินความรู้
ความเข้าใจ ก่อน – หลัง การพัฒนา การประเมินความสามารถในการออกแบบจัดการเรียนรู้
จิตตปัญญาศึกษา และการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมพัฒนา ผลการประเมินความเหมาะสม
และความเป็นไปได้ของโปรแกรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้
อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าก่อนการสร้างโปรแกรม ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบของ
โปรแกรมและขยายเนื้อหาของโปรแกรมตามแนวคิดของ Knowles (1980), Boone (1992),
Caffarella (2002), Kanaya และ McMillan (2005) และอ้าง บัวศรี (2542) จนสามารถสรุป
องค์ประกอบของโปรแกรมได้ 5 ส่วน จึงได้ดำเนินการสร้างโปรแกรมที่ประกอบด้วย 1) หลักการ
2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีพัฒนา และ 5) การประเมินผลโปรแกรม ซึ่งผู้วิจัยได้มีการวางแผน
ไว้อย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนในการพัฒนาที่ออกแบบมาจากการนำองค์ประกอบที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับ
หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เป็นพื้นฐาน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้ได้ตามวัตถุประสงค์ ภายใต้บริบทของ
การพัฒนาในแต่ละองค์กร เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ในโปรแกรม สอดคล้องกับ
งานวิจัย สรญา ทองธรรมมา (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูสมรรถนะสูง
ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โปรแกรมเสริมสร้างครูสมรรถนะสูง

ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย หลักการและเป้าหมายของ โปรแกรม จุดมุ่งหมายของโปรแกรม เนื้อหาของโปรแกรม กิจกรรมการพัฒนา และการประเมินผล โปรแกรม ผลการประเมินด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้และด้านความเป็นประโยชน์ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐิติภูมิ สุวรรณไตรย์ (2564) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการบริหารหลักสูตรและ การจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีการพัฒนา 5) การประเมินผล มี 5 Module คือ การสร้างและพัฒนาหลักสูตร การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ การใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ผลโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครู ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 4 มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุดและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

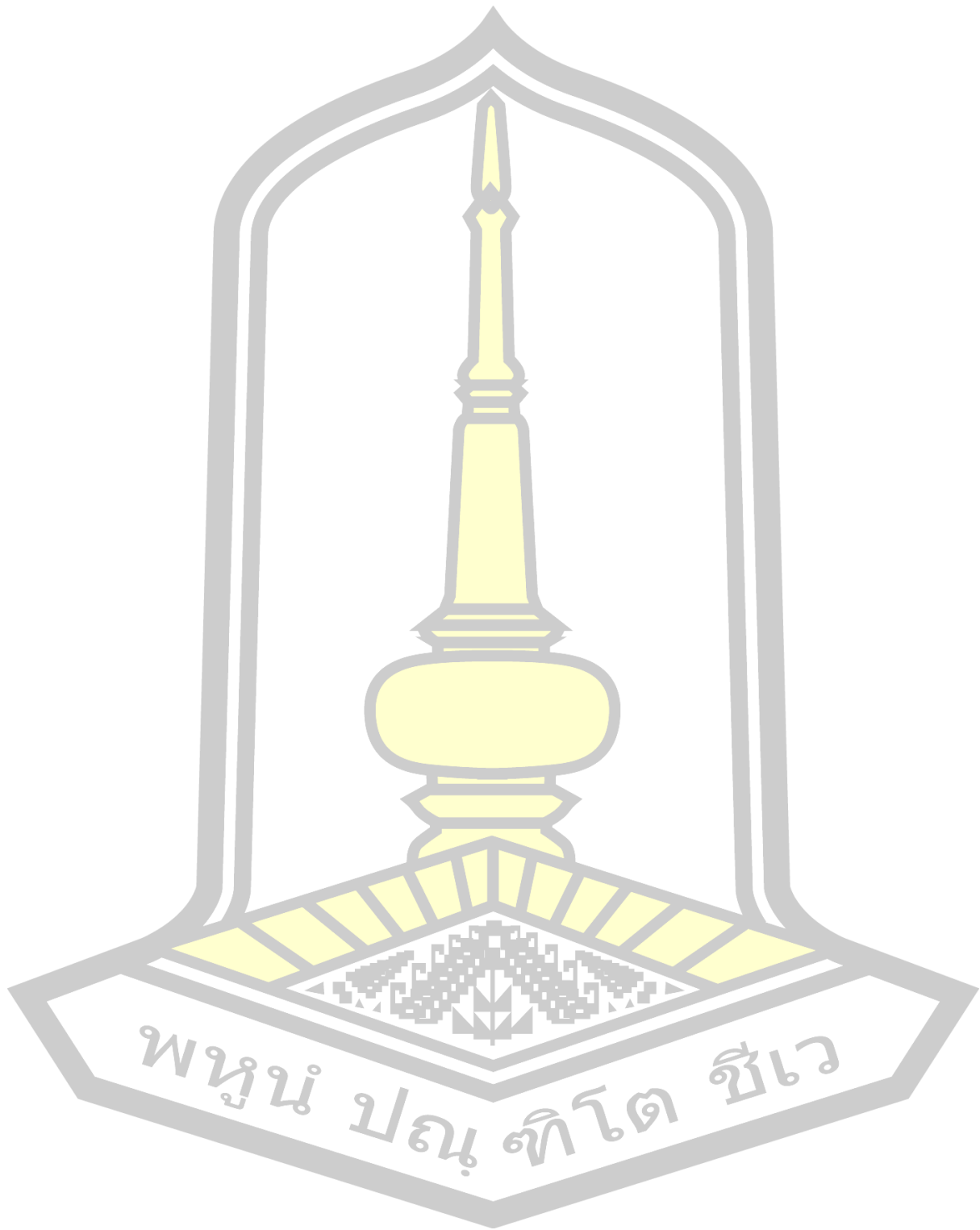
1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จะประสบความสำเร็จได้มากน้อยเพียงใดนั้น มีปัจจัยที่ เอื้อต่อความสำเร็จของการพัฒนาดังนี้

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการกำหนดให้ครูเข้ารับ การพัฒนาตามโปรแกรมนี้อย่างจริงจัง และกำหนดเกณฑ์การผ่านการพัฒนา รวมถึงการกำหนดเป็นนโยบายให้ โปรแกรมนี้เป็นเกณฑ์หนึ่งในการประเมินผลการปฏิบัติงาน และควรจัดให้มีระบบการติดตาม ประเมินผลการพัฒนาด้านการจัดการเรียนรู้จิตปัญญาศึกษาเป็นระยะและต่อเนื่อง มีการจัดกิจกรรม เพื่อกระตุ้นให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรมีความตระหนักและพัฒนาตนเองอย่าง ต่อเนื่อง โดยพิจารณาจากลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (ค่า PNI) ที่มีความต้องการสูง

1.2 สถานศึกษา ควรจัดให้มีระบบการติดตามและประเมินผลการพัฒนาด้ว การจัดการเรียนรู้จิตปัญญาศึกษา เป็นระยะและต่อเนื่อง พร้อมทั้งมีการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการ กระตุ้นให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนได้เกิดความตระหนักในด้านมาตรฐานวิชาชีพและ พร้อมพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ครูเกิดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้จิตปัญญา

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกอร ตี๋หลาน. (2554). *การใช้กิจกรรมที่สอดคล้องแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อพัฒนา
ความมีวินัยในตนเองของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กรมวิชาการ. (2539). *การประเมินผลจากสภาพจริง (Authentic Assessment)*. กรุงเทพฯ :
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์การศาสนา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง
พ.ศ. 2560)*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553*.
กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- กฤตชญา ชิมโพธิ์คลัง. (2564). *โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- กาญจณี เสนาสุ. (2540). *สุขภาพจิต*. อุดรธานี : ฝ่ายผลิตเอกสารและตำราศูนย์หนังสือ
สถาบันราชภัฏอุดรธานี.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2540). *เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- กิติมา ปรีดีดีลก. (2520). *ปรัชญาการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ประเสริฐ.
- กิติมา ปรีดีดีลก. (2532). *กระบวนการบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ :
อักษรบัณฑิต.
- กิริติ ยศยิ่งยง. (2549). *การจัดการความรู้ในองค์กรและกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ : มิสเตอร์ ก้อปปี
(ประเทศไทย) จำกัด.
- กীরติวิทย์ สุวรรณธรรมมา. (2556). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา
และทฤษฎีปัญญาสังคม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและ
การเรียนการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2552). *การสอนแบบจิตปัญญา แนวการใช้ในการสร้างแผนการสอนระดับ
อนุบาลศึกษา*. กรุงเทพฯ : เอดิสัน เพรสโปรดักส์.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2555). *พุทธวิธีการสอน*. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ฉันท ชาติทอง. (2552). *เทคนิคการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา*. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.
- จันทร์ธานี สงวนนาม. (2553). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 3.
นนทบุรี : บூค พอยท์.
- จิตติมา วรณศรี. (2557). *การบริหารงานวิชาการสถานศึกษา*. พิษณุโลก : รัตนสุวรรณ การพิมพ์.
- จิระพร ชะโน. (2554). *เอกสารประกอบการสอน การออกแบบการเรียนการสอน (Instructional
Designs : 0506702*. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จิรัฐกาล พงศ์ภคเชียร. (2550). *การวิจัยและพัฒนาจิตตปัญญาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย*.
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- จุฑามณี เสาระโส. (2560). *การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญา
ศึกษาสำหรับผู้เรียนที่บกพร่องทางสติปัญญา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนกาฬสินธุ์
ปัญญานุกูล จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารการวัดผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม, 23(2), 64-72.*
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2555). *วิธีปฏิบัติ 7 ประการเพื่อเข้าสู่ทางจิตวิญญาณ เอกสารประกอบการ
ประชุมจิตวิวัฒน์ ครั้งที่ 26*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสตรี-สฤณีวงศ์.
- ไฉไลศรี เพชรใต้. (2563). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารสังคมศาสตร์
และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 15(4), 222-234.*
- ชนาธิป พรกุล. (2552). *การออกแบบการสอน การบูรณาการ การอ่าน การคิดวิเคราะห์และ
การเรียนรู้*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วี. พรินท์ (1991) จำกัด.
- ชนาธิป พรกุล. (2554). *การสอนกระบวนการคิดทฤษฎีและการนำไปใช้*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
วี พรินท์ (1991).
- ชลลดา ทองทวี และคณะ. (2551). *บทความการประชุมวิชาการประจำปี 2551 เรื่อง จิตตปัญญา
ศึกษา การศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์*. กรุงเทพฯ : โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552). *80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ :
แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.

เชษฐา คำคล่อง. (2557). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบมุ่งบริการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2533). *เทคโนโลยีการศึกษา : ทฤษฎีและการวิจัย*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ฐิติภูมิ สุวรรณไตรย์. (2564). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ณรงค์ กาญจนานนท์. (2546). *รายงานการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงเรียนเทพศิรินทร์.

ณัฐพร วัจวิญญู. (2552). *สรุปความรู้จากการอบรม “ภาวะผู้นำทางจิตตปัญญาศึกษาสู่มหาวิทยาลัย”*. หลักสูตรที่ 1 : *การเรียนรู้ด้วยหัวใจที่ใคร่ครวญ (Contemplative Education)*. กรุงเทพฯ : สกศ.

दनัย เทียนพุ่ม. (2545). *การออกแบบและการพัฒนาความรู้ในองค์กรโดยมีอาชีพเพื่อมีอาชีพ*. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดวงกมล สิ้นเพ็ง. (2551). *การพัฒนาผู้เรียนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดิช นัท อันธ์. (2555). *ปาฐกถารีย์แห่งการตื่นอยู่เสมอ*. พิมพ์ครั้งที่ 26. แปลโดย พระประชาปสนนธมโม. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกลบอลทิพทอง.

ทองคุณ หงส์พันธุ์. (2542). *สอนดีต้องมีหลักปฏิบัติ 20 ประการของการสอน*. กรุงเทพฯ : แสงสว่างการพิมพ์.

ทักษิณ เกษตัน. (2561). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ทัศนีย์ พันธุ์กาหลง. (2545). *“ร่วมปฏิรูปการเรียนรู้ กับครูต้นแบบ” การปฏิรูปการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนแบบ “พาหนการเรียนรู้ บนความมั่นใจ”*. กรุงเทพฯ : อรรถพลการพิมพ์.

ทิตนา แคมมณี. (2552). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิตนา แคมมณี. (2553). *ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ทิตินา แคมมณี. (2555). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย. (2558). การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *สัปดาห์ : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)*, 21(1), 55-66.
- ธนา นิลชัยโกวิทย์ และคณะ. (2550). *โครงการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการอบรมและกระบวนการด้านจิตตปัญญาศึกษา*. [ออนไลน์]. ได้จาก : <http://moralcenter.or.th/web/moral/th/research/Detail.php?.researchID=810>. [สืบค้นเมื่อ วันที่ 5 พฤษภาคม 2567].
- ธนา นิลชัยโกวิทย์. (2551). *หนังสือรวบรวมบทความการประชุมวิชาการประจำปี 2551 เรื่องจิตตปัญญาศึกษา การศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์*. กรุงเทพฯ : โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธำรง บัวศรี. (2542). *ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและการพัฒนา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ธนัชการพิมพ์.
- นิตา ชูโต. (2536). *การประเมินโครงการงาน*. กรุงเทพฯ : เพลสโปรดักชั่น
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญช่วย สายราม. (2559). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างทักษะภาวะผู้นำด้านการสร้างทีมงานของผู้บริหารโรงเรียน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญเหลือ มุ่งต่อม. (2552). *แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานวินัยผู้เรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนกกจาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 2*. การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- เบญญาภา หลวงราช และไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีวินัยในตนเองของผู้เรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิชาการและวิจัย (มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)*, 11(3), 228-242.
- ปภาวดี ประจักษ์ศุภนิตี และกิ่งพร ทองใบ. (2544). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประไพ ฉลาดคิด. (2548). *หลักการสอน*. กรุงเทพฯ : เกษมศรี ซี.พี.
- ประเวศ วะสี. (2550). *การเรียนรู้ใหม่ไปให้พ้นวิกฤติ*. กรุงเทพฯ : ร่วมด้วยช่วยกัน.

ประเวศ วะสี. (2562). จิตตปัญญาศึกษา ปาจารย์สารฉบับศึกษาปริทัศน์มหาวิทยาลัยมหิดล.

[ออนไลน์]. ได้จาก : http://eduweb.kpru.ac.th/pdf/rs_23.pdf, 2562.

[สืบค้นเมื่อ วันที่ 18 มีนาคม 2567].

ประสาธ อิศรปริดา. (2538). สารัตถะจิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : นำอักษร.

ปริญญา มีสุข. (2552). งานวิจัยการพัฒนาทางวิชาชีพของปริญญา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรณิ ชูทัย. (2550). จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

พศิน แดงจวง. (2558). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : ดวงกลม.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2545). การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ : เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป.

พิษณุ พรหมวาทย. (2560). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยากรย, 115(6), 51-55.

ไพศาล หวังพานิช. (2526). การวัดผลการศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2553). คู่มือการจัดการระบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. ปทุมธานี : สำนักงานส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏ.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช. (2546). ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 9-12. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช.

มานิตา ลีโชนวลิต. (2553). การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อพัฒนาครูปฐมวัยในโรงเรียนรวม. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เมธินี วงศ์วานิช รัชมกการณ. (2555). แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

ยนต์ ชุ่มจิต. (2535). ความพัฒนาครู. กรุงเทพฯ : โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮาส์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2553). การพัฒนาการนิเทศเพื่อการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.

วันทนี นามสวัสดิ์. (2557). ผลการใช้จิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครูสำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ. วารสารบัณฑิตศึกษา, 12(57), 7-11.

- วิจักขณ์ พานิช. (2550). *การเรียนรู้ด้วยใจอย่างไร้ครมวญ:การศึกษาตั้งเส้นทางแสวงหาทางจิตวิญญาณ*. กรุงเทพฯ : สอนเงินมีมา.
- วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. (2542). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น : สานต่อที่ท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : เซ็นเตอร์ดีสคัฟเวอรี.
- วิเชียร ไชยบัง. (2554). *โรงเรียนนอกกะลา*. ศรีรัมย์ : โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา.
- วิทยา พัฒนเมธาดา. (2561). *การจัดการเรียนรู้*. [ออนไลน์]. ได้จาก : <http://www.kansuksa.com/8/>. [สืบค้นเมื่อ วันที่ 22 มีนาคม 2567].
- วิธาน ฐานะวุฒม์. (2549). *จับจิตด้วยใจ (2)*. กรุงเทพฯ : ศยาม.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2553). *แนวคิด ทฤษฎีและประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิพิธวิสุทธิ.
- วิศิษฐ์ วัจวิญญู. (2552). *สุนทรียสนทนา*. กรุงเทพฯ : สอนเงินมีมา.
- วีระชัย จิระชาติ. (2558). *แนวทางการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาแนวใหม่*. [ออนไลน์]. ได้จาก : <https://www.gotoknow.org/posts/17754>. [สืบค้นเมื่อ วันที่ 31 มกราคม 2566].
- วีระชัย ศรีวงษ์รัตน์. (2559). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1*. วิทยานิพนธ์ปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศศิลักษณ์ ขยันกิจ. (2553). *กระบวนการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในการจัดการเรียน การสอนและประสบการณ์เรียนรู้ของนิสิตวิชาการวัดผลและประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ศักดิ์ศรี ปาณะกุล. (2550). *วิธีการสอนโดยใช้สื่อ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. (2552). *จิตตปัญญาศึกษาคืออะไร*. นครปฐม : 21 CENTURY CO., LTD.
- สงัด อุทรานันท์. (2529). *การนิเทศการศึกษา : หลักการทฤษฎีและปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- สถาบันพัฒนาข้าราชการกรุงเทพมหานคร. (2562). *แผนปฏิบัติราชการประจำปี พ.ศ. 2563* สถาบันพัฒนาข้าราชการกรุงเทพมหานคร สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร.
- สนิท สัตโยภาส. (2545). *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารและการสืบคน*. กรุงเทพฯ : บริษัท 21 เซ็นจูรีจำกัด.

สมเกียรติ อินทสิงห์. (2559). *เอกสารประกอบการสอน กระบวนวิชา 100206 การจัดการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้*. เชียงใหม่ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมศักดิ์ ภู่วภาดาวรรณ. (2554). *การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการประเมินตามสภาพจริง*. เชียงใหม่ : แสงศิลป์.

สมาน อัสวภูมิ. (2557). *การบริหารสถานศึกษาตามแนวการปฏิรูปการศึกษายุคใหม่ (ฉบับปรับปรุง)*. อุบลราชธานี : อุบลกิจออฟเซตการพิมพ์.

สรญา ทองธรรมมา. (2564). *การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูสมรรถนะสูง ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สรยุทธ รัตนพจนารถ และคณะ. (2552). *วิธีเริ่มสำรวจความรู้น้อมเข้ามาสู่ใจใคร่ครวญประยุกต์ใช้ ปฏิบัติการประชุมวิชาการประจำปี 2552*. กรุงเทพฯ : โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

สลักจิต ตรีธณโสภาส. (2555). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. กรุงเทพฯ : ราชภัฏพิบูลสงคราม.

สายฝน จันบุตรราช และชยากานต์ เรื่องสุวรรณ (2561). *แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตาม หลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาสหวิทยาเขตสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3*. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 15(2), 101-112.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. (2565). *ผลการทดสอบทางการศึกษา ระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2565*.

มหาสารคาม : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. (2565).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *แผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตาม กฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553*.

กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). *แนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาและ สถานศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2534). *รายงานการศึกษาเรื่องเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ : คุรุสภา.

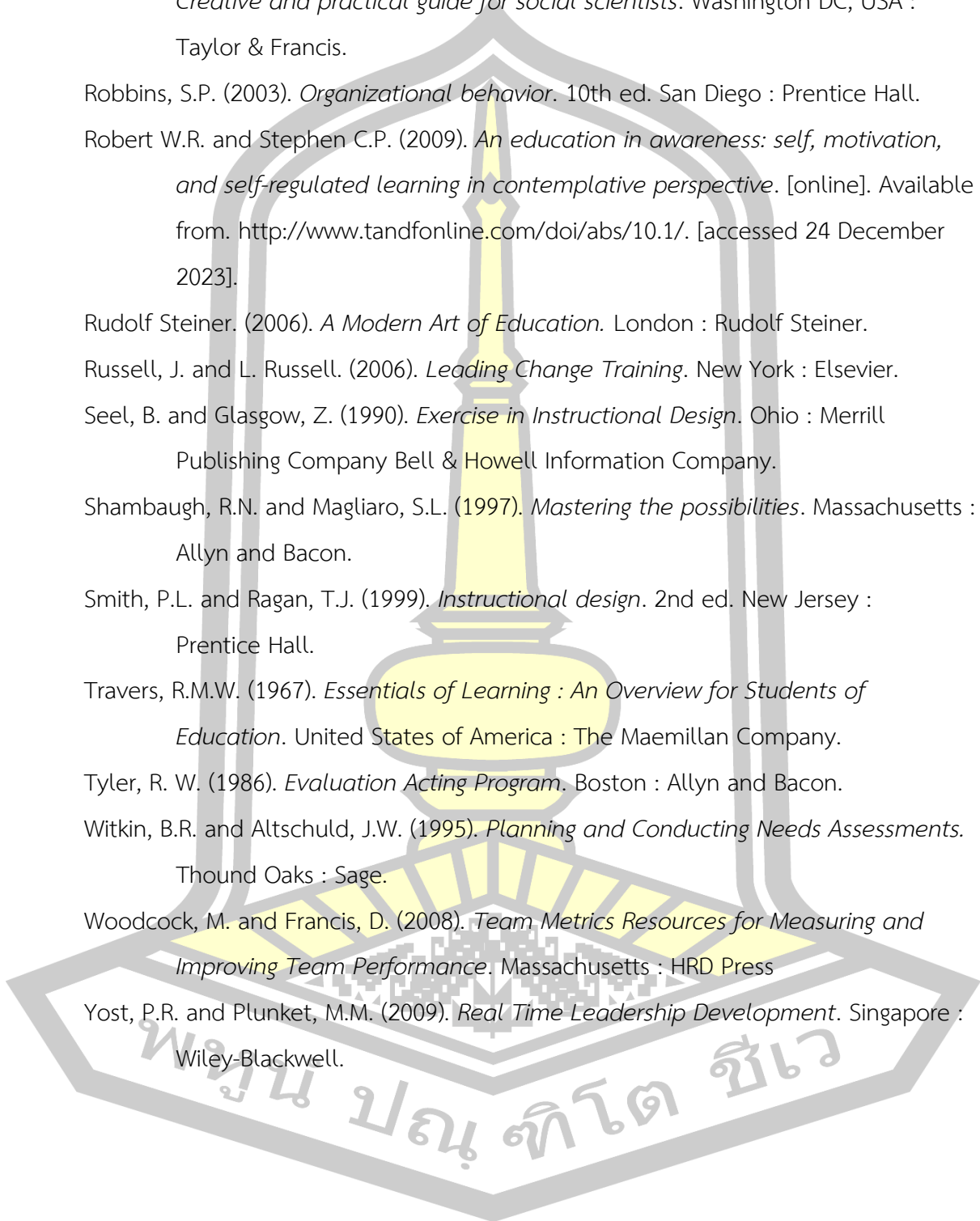
สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2556). *พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.

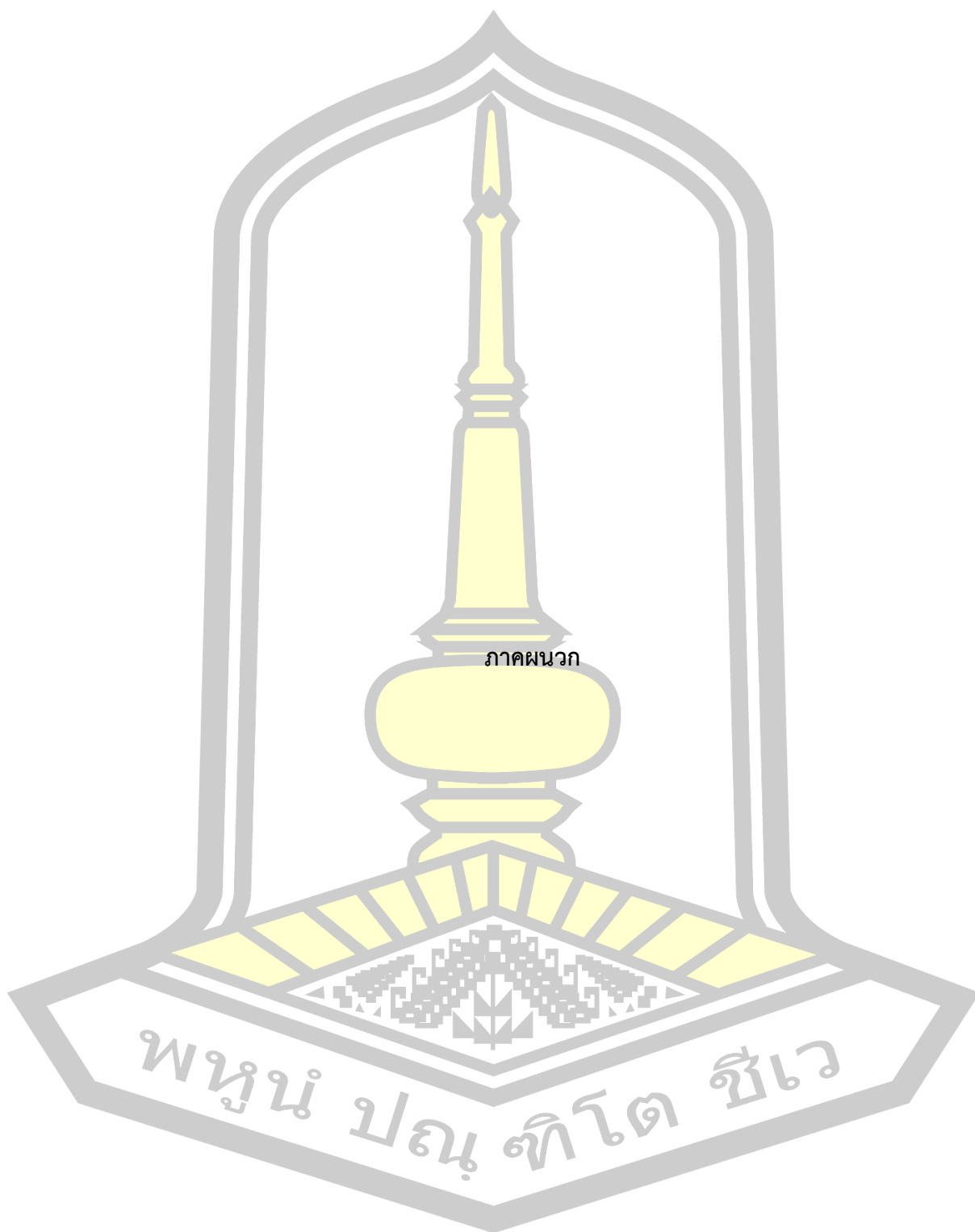
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2549). *แนวทางการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนการสอนตาม
เจตนารมณ์กระทรวงศึกษาธิการ 2549 ปีแห่งการปฏิรูปการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ :
กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำราญ จุช่วย. (2553). *รายงานการวิจัยเรื่องความพึงพอใจของนักศึกษาวิทยาลัยราชพฤกษ์ที่มีต่อ
การสอนวิชาภาษาจีนของ ครูอาสาชาวจีนระดับอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2552*. นนทบุรี :
วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- สุธรรม ธรรมทัศน์านนท์. (2563). *การพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษา ยุค 4.0*. มหาสารคาม :
ตักศิลาการพิมพ์.
- สุพิชญา โคทวิ. (2557). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้าง
เสริมจิตวิญญาณความเป็นครู สำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ ในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ
วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยนเรศวร*.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2545). *การปฏิรูปการเรียนรู้อในโรงเรียนนาร่อง : รูปแบบที่คัดสรร*. กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2551). *บทบาทของสถาบันการศึกษาต่อการพัฒนาจิตใจ*. กรุงเทพฯ : เจริญผล.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2550). *19 วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ*.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- สุวิทย์ มูลคำ และคณะ. (2549). *การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด*. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- สุวิทย์ ยอดสละ. (2556). *การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2548). *การวิจัยความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2550). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนห์ เสาวพันธ์. (2554). *การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา*. วิทยานิพนธ์
ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. (2550). *คุณธรรมนำความรู้รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่า
ของความเป็นมนุษย์*. กรุงเทพฯ : สำนักงานมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้อ
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). *หลักการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.
- อารีย์ วชิรวราการ. (2542). *การวัดและการประเมินผลการเรียน*. สมุทรปราการ : สถาบันราชภัฏ
ธนบุรี.
- อุ้นตา นพคุณ. (2543). การศึกษาตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21. *วารสารครุศาสตร์*, 3(2), 25-29.
- อุษา คงทอง และคณะ. (2553). *องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : เทียน.
- เอกรินทร์ สีมหาศาล. (2545). *กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา : แนวคิดสู่ปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ :
บุ๊คพอยท์.
- Arthur Zajonc. (2005). *The Nature of Matter, the Nature of Life*. New York :
Washington Square East Galleries.
- Barr, M.J and Keating, L.A. (1990). "Introduction : Elements of Program Development,"
Developer Effective Student Services Program. San Francisco : Jossey-Bass.
- Boone, M. (1992). *The Impact of Leadership Behavior of the Superintendent on
Restructuring Rural Schools*. Texas : ERIC Database.
- Boyle, P. (1981). *Planning Better Program*. Sydney : Mc Graw Hill Book Company.
- Bymes, K. (2010). Portraits of Contemplative Teaching: A Third Way. *Dissertation
Abstracts International*, 10, 22-41.
- Caffarella, Rs. (2002). *Planning : Programs for Adult Learners : A Practical Guide for
Educators Trainers and Staff Developers*. San Francisco : Jossey-Bass
Publishers.
- Charney, C. and Conway, K. (2005). *The Trainer's Tool Kit*. 2nd ed. New York :
American Management Association.
- Davidson, J.R. (2012). *Contemplative practices and mental training: Prospects for
American education*. [online]. Available from.
<http://www.investigatinghealthyminds.org/>. [accessed 24 December 2023].
- Dick, W. and Carey, L. (1985). *The systematic Design of instruction*. 2nd ed.
Glenview, IL : Scott.
- Fink, A. (2015). *Evaluation Fundamentals: Insight into Program Effectiveness, Quality,
and Value*. Los Angeles : Sage.
- Frey, A. and Seitz, N.N. (2009). Multidimensional Adaptive Testing in Educational and
Psychological Measurement : Current State and Future Challenges. *Studies in
Educational Evaluation*, 35, 89-94.

- Funnell, S.C. and Rogers, P.J. (2011). *Purposeful Program Theory*. San Francisco : Jossey-Bass.
- Furjanic, P.H. and Trotman, L.A. (2000). *Turning Training Into Learning : How to Design and Deliver Programs That Get Results*. United States of America : American Management Association.
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of Education*. New York : McGraw-Hill.
- Houle, C. (1996). *The Design of Education*. Sanfrancisco : Jossey-Bass Publishers.
- Jennings, C. and Wargnier, J. (2013). Effective learning with 70:20:10: The new frontier for the extended enterprise. [online]. Available from : <http://info.crossknowledge.com>. [accessed 16 December 2024].
- Johnson, D.W., Johnson, R.T. and Holubec, E.J. (1994). *The Nuts and Bolts of Cooperative Learning*. Minnesota : Interaction Book Company.
- Johnson, S.J., Blackman, D.A. and Buick, F. (2018). The 70: 20: 10 framework and the transfer of learning. *Human Resource Development Quarterly*, 29, 383–402. <https://doi.org/10.1002/hrdq.21330>.
- Kanaya, T. and McMillan., C. (2005). *Facilitating Communities of Practice in Teacher Professional Development*. Denmark : eLearning Lab, Aalborg University.
- Knowles, M.S. (1980). *The modern practice of adult education*. New York : Cambridge, The Adult Education Company.
- McClelland, D.C. (1973). Testing for Competence Rather Than for Intelligence. *American Psychologist*, 28, 1–14.
- Mind and Life Education Research Network. (2012). Contemplative practices and mental training: Prospects for American education. *Child Development Perspectives*, 6, 146–153.
- Moore, K.D. (1992). *Classroom teaching skills*. New York : McGraw-Hill.
- Patricia, M. and Ignacia, R.D.B. (2013). CSR and customer loyalty: The roles of trust, customer identification with the company and satisfaction. *Journal of Hospitality Management*, 35, 89-99.
- Rabin, R. (2013). Blended learning for leadership: The CCL approach. [online]. Available from : <http://www.ccl.org/Leadership/pdf/research/BlendedLearningLeadership>. [accessed 16 December 2024].

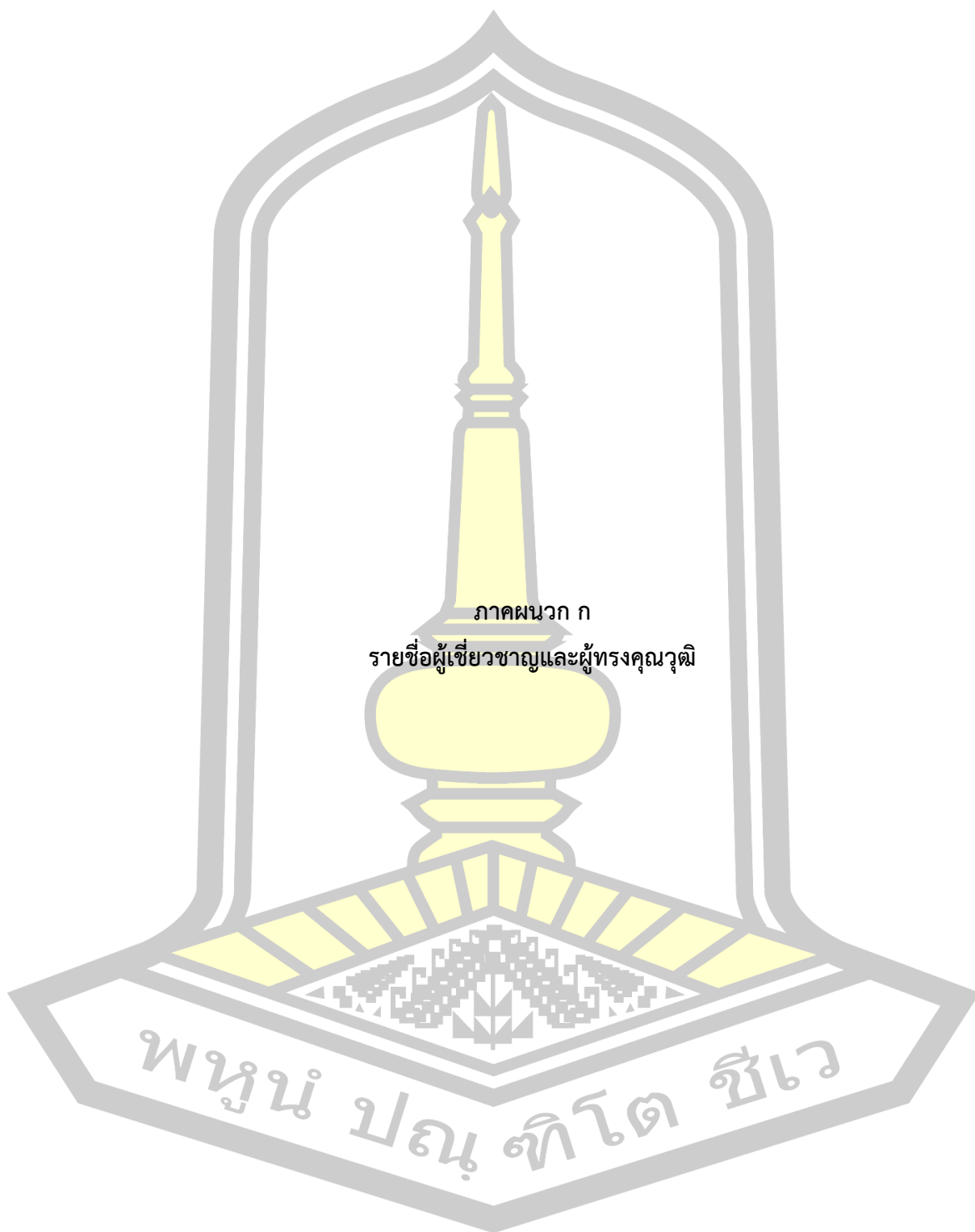
- Reviere, R., Berkowitz, S., Carter, C. and Ferguson, C. (1996). *Needs Assessment: A 106 Creative and practical guide for social scientists*. Washington DC, USA : Taylor & Francis.
- Robbins, S.P. (2003). *Organizational behavior*. 10th ed. San Diego : Prentice Hall.
- Robert W.R. and Stephen C.P. (2009). *An education in awareness: self, motivation, and self-regulated learning in contemplative perspective*. [online]. Available from. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1/>. [accessed 24 December 2023].
- Rudolf Steiner. (2006). *A Modern Art of Education*. London : Rudolf Steiner.
- Russell, J. and L. Russell. (2006). *Leading Change Training*. New York : Elsevier.
- Seel, B. and Glasgow, Z. (1990). *Exercise in Instructional Design*. Ohio : Merrill Publishing Company Bell & Howell Information Company.
- Shambaugh, R.N. and Magliaro, S.L. (1997). *Mastering the possibilities*. Massachusetts : Allyn and Bacon.
- Smith, P.L. and Ragan, T.J. (1999). *Instructional design*. 2nd ed. New Jersey : Prentice Hall.
- Travers, R.M.W. (1967). *Essentials of Learning : An Overview for Students of Education*. United States of America : The Maemillan Company.
- Tyler, R. W. (1986). *Evaluation Acting Program*. Boston : Allyn and Bacon.
- Witkin, B.R. and Altschuld, J.W. (1995). *Planning and Conducting Needs Assessments*. Thound Oaks : Sage.
- Woodcock, M. and Francis, D. (2008). *Team Metrics Resources for Measuring and Improving Team Performance*. Massachusetts : HRD Press
- Yost, P.R. and Plunket, M.M. (2009). *Real Time Leadership Development*. Singapore : Wiley-Blackwell.

ภาคผนวก

พหุบัณฑิตยาลัย

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

พหุมนั ปณ ทิโต ชีเว

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิระภา ชะโน ตำแหน่ง ประธานหลักสูตร ปรัชญาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วุฒิการศึกษาการศึกษาศาสตรดุขฎิบัณฑิต (ศษ.ด.) หลักสูตร และการสอน ศึกษาศาสตร มหาวิทาลัยขอนแก่น
2. ดร.ตันติกร ขุนาพรหม ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึการร้อยเอ็ด เขต 2 วุฒิการศึกษาการศึกษาดุขฎิบัณฑิต (กศ.ด.) การบริหารและพัฒนา การศึการ คณะศึกษาศาสตร มหาวิทาลัยมหาสารคาม
3. ดร.สมชาย โพธิ์ศรี ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึการประถมศึการขอนแก่น เขต 5 วุฒิการศึกษาการศึกษาดุขฎิบัณฑิต (กศ.ด.) การบริหารและ พัฒนาการศึการ คณะศึกษาศาสตร มหาวิทาลัยมหาสารคาม
4. ดร.โกศล ภูศรี ตำแหน่งครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย วุฒิการศึกษา การศึการดุขฎิบัณฑิต (กศ.ด.) การบริหารและพัฒนาการศึการ คณะศึกษาศาสตร มหาวิทาลัย มหาสารคาม
5. ดร.ราตรี เลิศหว่าทอง ตำแหน่งครูโรงเรียนหนองสังข์วิทยายน สังกัดองค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ วุฒิการศึกษาการศึกษาดุขฎิบัณฑิต (กศ.ด.) การบริหารและพัฒนา การศึการ คณะศึกษาศาสตร มหาวิทาลัยมหาสารคาม

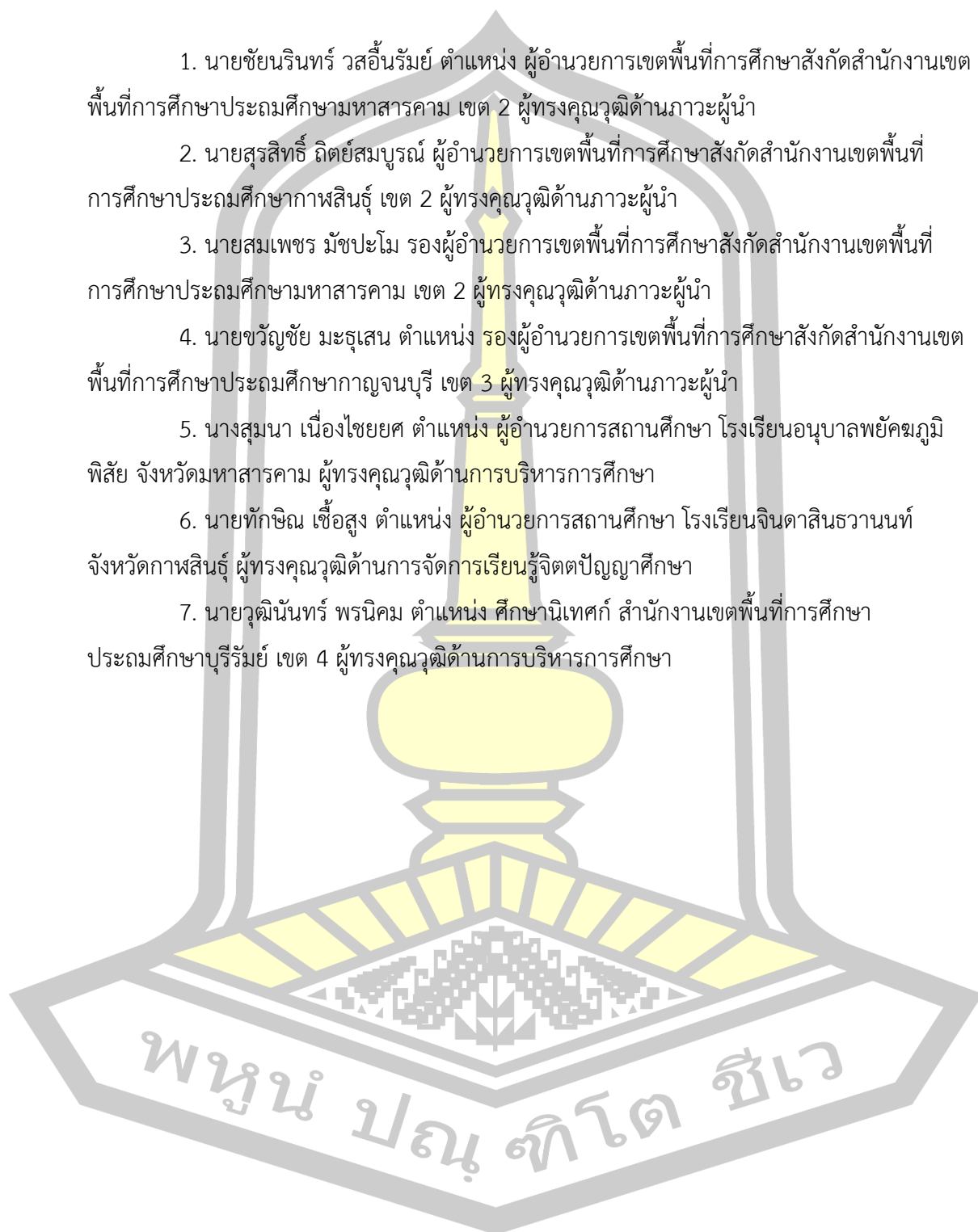
รายนามผู้ให้ข้อมูลที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู

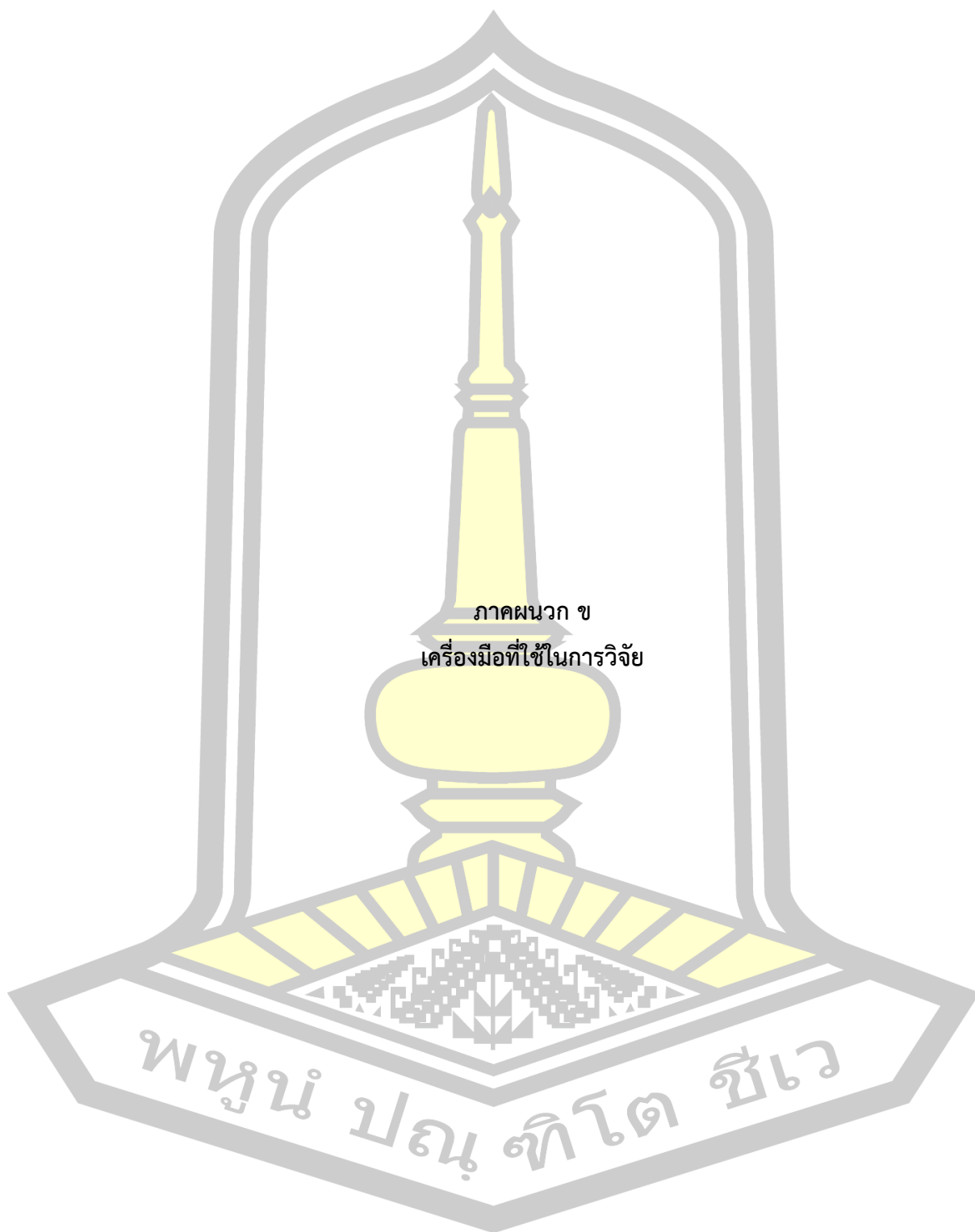
1. นายบุญเรือง ปินะสา ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองบัวคู โรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี เกี่ยวกับการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา
2. นายนาวิน วงศ์วิเศษ ครูโรงเรียนบ้านหนองบัวคู โรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี เกี่ยวกับการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา
3. นายปราโมทย์ แสนจันทร์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดงน้อย โรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี เกี่ยวกับการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา
4. นางสาววาสนา ศรีเศรษฐา ครูโรงเรียนบ้านดงน้อย โรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี เกี่ยวกับการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา
5. นายชัยวัฒนา ประภาศรี ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านกุดนาดีโนนลาน โรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี เกี่ยวกับการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา
6. นางสาวอรทัย แสนบุญศิริ ครูโรงเรียนบ้านกุดนาดีโนนลาน โรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี เกี่ยวกับการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม

1. นายชัยนรินทร์ วสอัครัมย์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาวะผู้นำ
2. นายสุรสิทธิ์ ถิตย์สมบูรณ์ ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาวะผู้นำ
3. นายสมเพชร มัชปะโม รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาวะผู้นำ
4. นายขวัญชัย มะธูเสน ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาวะผู้นำ
5. นางสุนณา เนื่องไชยยศ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนอนุบาลพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา
6. นายทักษิณ เชื้อสูง ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนจินดาสินธวานนท์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา
7. นายวุฒินันท์ พรนิคม ตำแหน่ง ศึกษาพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

พหุบัน ปณฺ ทิโต ชีเว

แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 สำหรับการวิจัย
 เรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยในหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา
 การบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เรื่อง การพัฒนา
 โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
 ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญา
 ศึกษา จึงขอความกรุณาให้ท่านให้ข้อมูลที่ตรงกับความจริงมากที่สุด
 2. แบบสอบถามฉบับนี้ประกอบด้วย 2 ตอน ดังต่อไปนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้
 จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยพิจารณา
 จากเกณฑ์ต่อไปนี้
 - ระดับ 5 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด
 - ระดับ 4 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก
 - ระดับ 3 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับปานกลาง
 - ระดับ 2 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อย
 - ระดับ 1 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อยที่สุด
- ผู้วิจัยขอรับรองว่าข้อมูลที่ได้รับจากท่านในการตอบแบบสอบถามนี้จะถือว่าเป็นความลับ
 และไม่มีให้นำข้อมูลไปทำให้ท่านได้รับความเสียหายโดยเด็ดขาด จึงขอความกรุณาท่านได้ตอบ
 แบบสอบถามทุกข้อให้ตรงกับสภาพความเป็นจริง

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาจากท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

นันทิญา เวสา

นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต

สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

E-mail : nanthiyawesa4848@gmail.com โทร. 0637584848

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ

() ชาย () หญิง

ประสบการณ์การทำงาน

() น้อยกว่า 5 ปี () 5-10 ปี () 11-15 ปี () 16-20 ปี

() 21-25 ปี () 26-30 ปี () 31-35 ปี () 36 ปีขึ้นไป

ระดับการศึกษา

() ปริญญาตรี () ปริญญาโท () ปริญญาเอก

ขนาดของสถานศึกษา

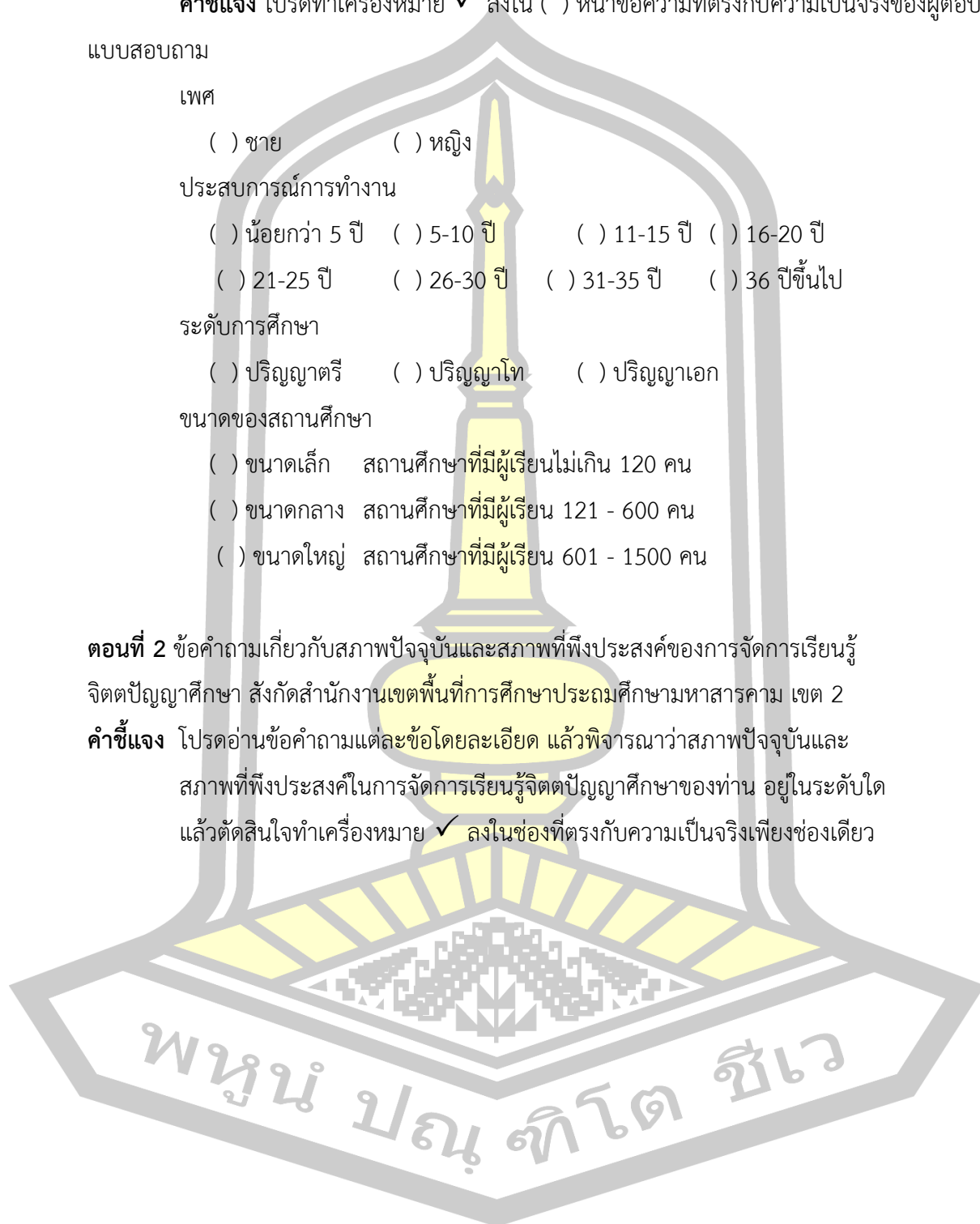
() ขนาดเล็ก สถานศึกษาที่มีผู้เรียนไม่เกิน 120 คน

() ขนาดกลาง สถานศึกษาที่มีผู้เรียน 121 - 600 คน

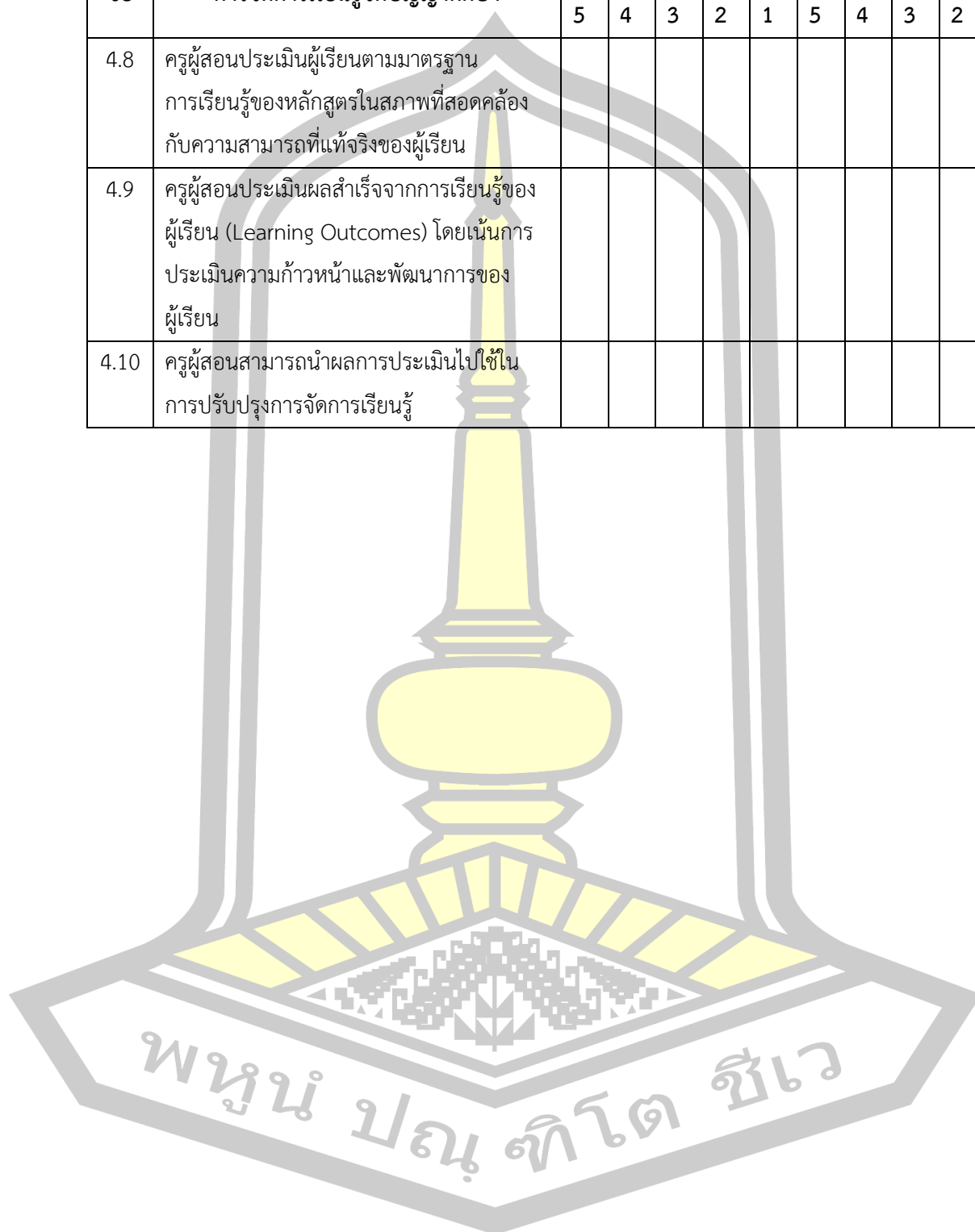
() ขนาดใหญ่ สถานศึกษาที่มีผู้เรียน 601 - 1500 คน

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อคำถามแต่ละข้อโดยละเอียด แล้วพิจารณาว่าสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของท่าน อยู่ในระดับใด แล้วตัดสินใจทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงเพียงช่องเดียว

ข้อ	การจัดการเรียนรู้จิตปัญญาศึกษา	สภาพปัจจุบัน					สภาพที่พึงประสงค์				
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
4.8	ครูผู้สอนประเมินผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน										
4.9	ครูผู้สอนประเมินผลสำเร็จจากการเรียนรู้ของผู้เรียน (Learning Outcomes) โดยเน้นการประเมินความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียน										
4.10	ครูผู้สอนสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้										

แบบสัมภาษณ์โรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices)

สำหรับการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์การเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ฉบับนี้แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเสริมสร้างเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

2. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นประโยชน์ใช้ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบหรือเกิดความเสียหายต่อหน่วยงานหรือบุคคลที่ให้สัมภาษณ์แต่อย่างใด จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี จึงขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

นางสาวนันทิญา เวสา

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรการศึกษา

มหาบัณฑิต (กศ.ม.)

สาขาวิชา การบริหารและพัฒนาศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พหุบัณฑิตศึกษา

เรื่องที่สัมภาษณ์

การเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ผู้สัมภาษณ์ นางสาวนันทิญา เวสา

สถานที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เริ่มเวลา.....น. ถึง.....น.

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

คำชี้แจง ขอความกรุณาท่านให้สัมภาษณ์ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ชื่อ-นามสกุล.....
2. วุฒิการศึกษาสูงสุด.....สาขา.....
3. ตำแหน่งปัจจุบัน.....
4. สถานที่ทำงาน.....
5. ประสบการณ์ในการทำงาน.....

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้บริหารสถานศึกษา หรือเป็นครูที่มีหน้าที่และรับผิดชอบในการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู ท่านมีความคิดเห็นว่าการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู ในแต่ละองค์ประกอบควรดำเนินการอย่างไร จึงจะนำไปสู่การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 และเป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ในประเด็นคำถามการสัมภาษณ์ดังนี้

1. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ มีวิธีปฏิบัติอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน มีวิธีปฏิบัติอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

3. การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีวิธีปฏิบัติอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4. การดำเนินการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา มีวิธีปฏิบัติอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

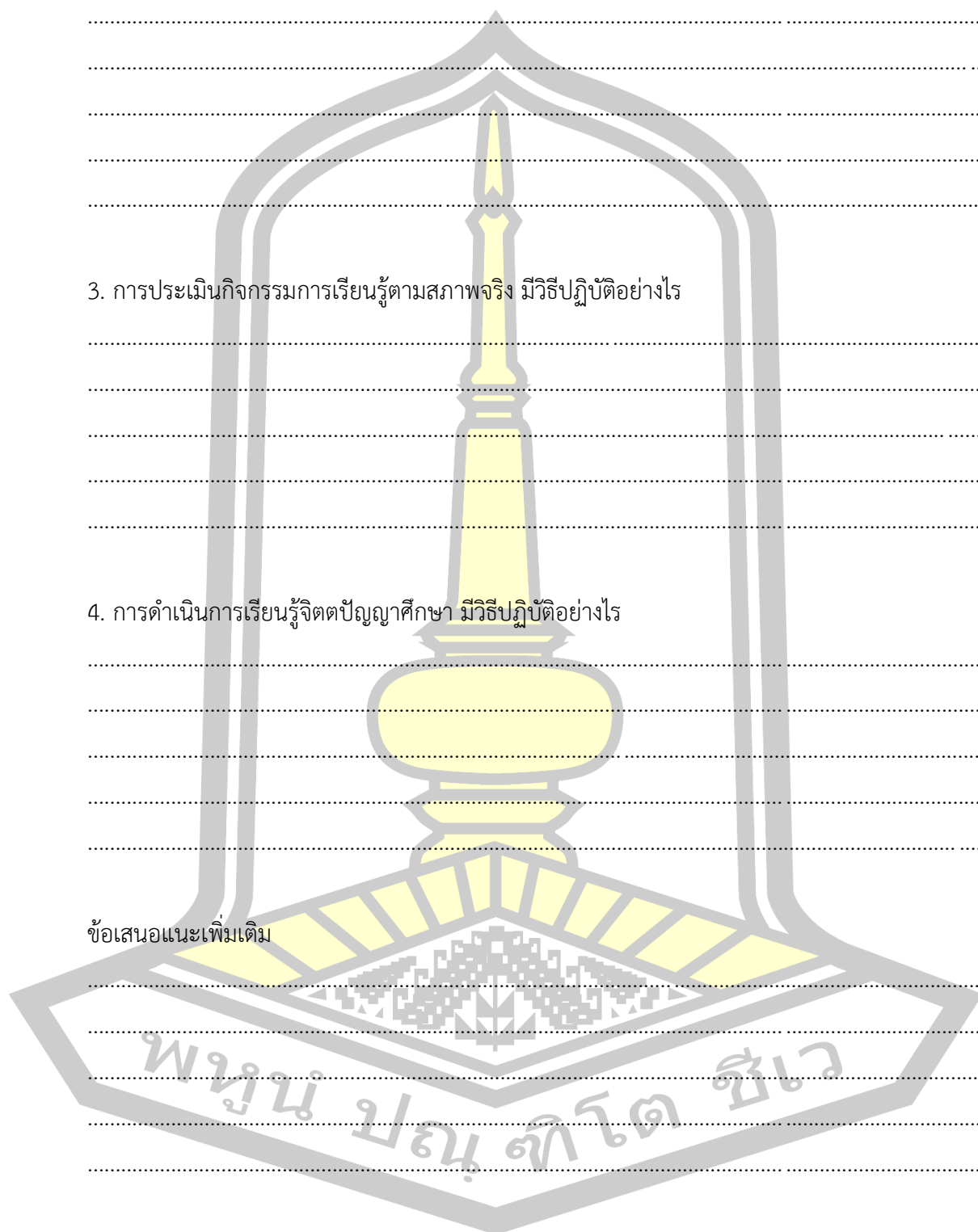
.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเสริมสร้างเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

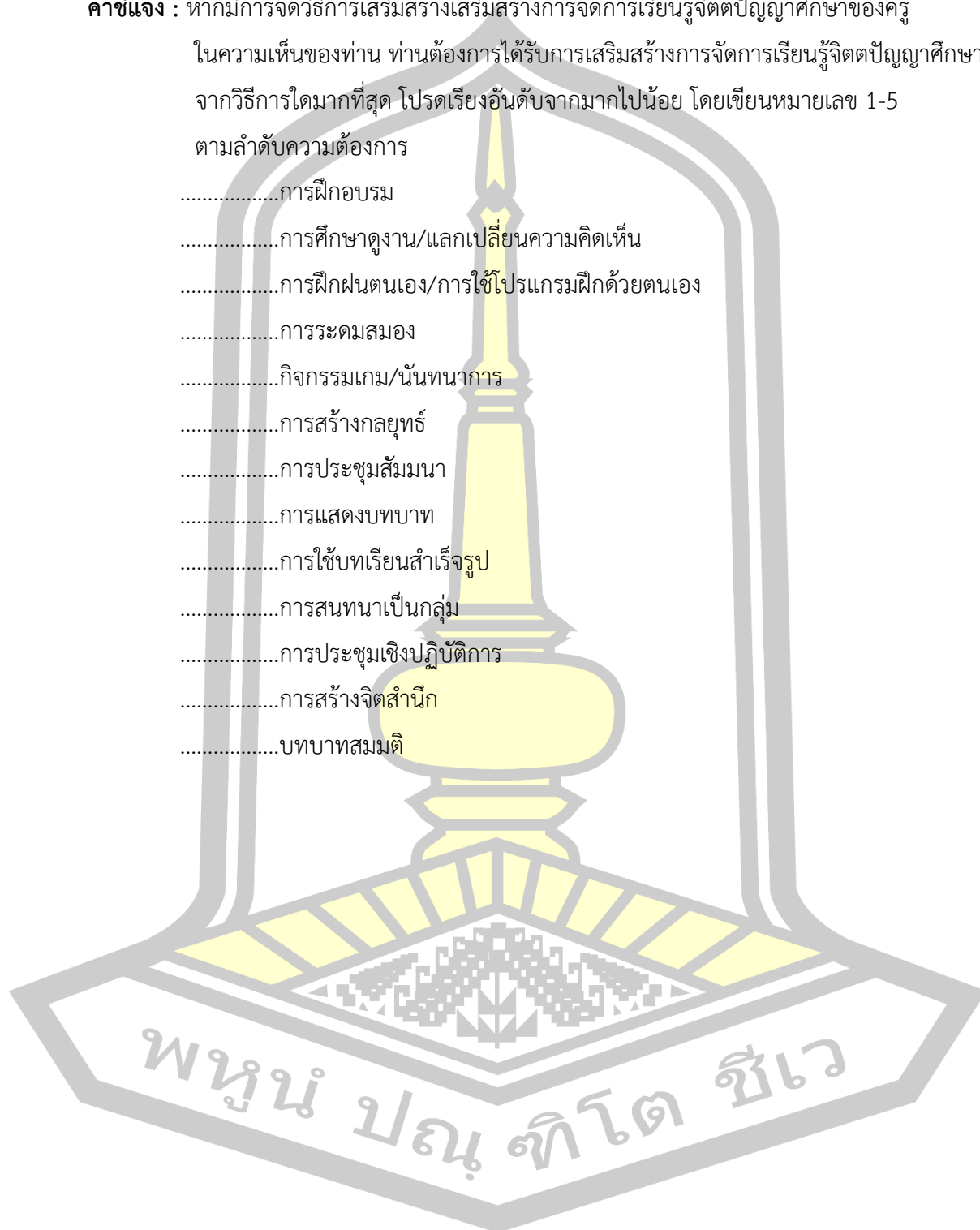
คำชี้แจง : หากมีการจัดวิธีการเสริมสร้างเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู

ในความเห็นของท่าน ท่านต้องการได้รับการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

จากวิธีการใดมากที่สุด โปรดเรียงอันดับจากมากไปน้อย โดยเขียนหมายเลข 1-5

ตามลำดับความต้องการ

-การฝึกอบรม
-การศึกษาดูงาน/แลกเปลี่ยนความคิดเห็น
-การฝึกฝนตนเอง/การใช้โปรแกรมฝึกด้วยตนเอง
-การระดมสมอง
-กิจกรรมเกม/นันทนาการ
-การสร้างกลยุทธ์
-การประชุมสัมมนา
-การแสดงผลงาน
-การใช้บทเรียนสำเร็จรูป
-การสนทนาเป็นกลุ่ม
-การประชุมเชิงปฏิบัติการ
-การสร้างจิตสำนึก
-บทบาทสมมติ

แบบประเมินโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

คำชี้แจง

แบบประเมินโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็นเครื่องมือส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์นางสาวนันธิญา เวสรา นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

1. แบบประเมินฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
2. แบบประเมินต่อไปนี้เป็นคำถามเกี่ยวกับโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ หลังจากที่ท่านได้ศึกษาโปรแกรมซึ่งผู้วิจัยได้แนบมาพร้อมแบบประเมินนี้
3. แบบประเมินนี้แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ
 - ตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ชื่อ-สกุล.....
2. ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่ง.....
3. สังกัดหน่วยงาน.....
4. วุฒิการศึกษาสูงสุด.....สาขา.....
5. ประสบการณ์การทำงาน.....ปี

พญนุ ปญุ ทิโต ชีเว

ข้อ	รายการประเมิน	ความเหมาะสม					ความเป็นไปได้					
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	
3.2	Module 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้											
3.3	Module 3 การดำเนินการเรียนรู้											
3.4	Module 4 การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง											
4. หลักการพัฒนา / วิธีพัฒนา (หลักการพัฒนาแบบ 70:20:10)												
4.1	การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการปฏิบัติจริง											
4.2	การเรียนรู้เป็นกลุ่ม											
4.3	การฝึกอบรมและร่วมสัมมนา											
5. การวัดและประเมินผล												
5.1	การประเมินความรู้ความเข้าใจก่อน - หลังการพัฒนา											
5.2	การประเมินความสามารถในการออกแบบจัดการเรียนรู้จัดปัญหาศึกษา											
5.3	การประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมพัฒนา											

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

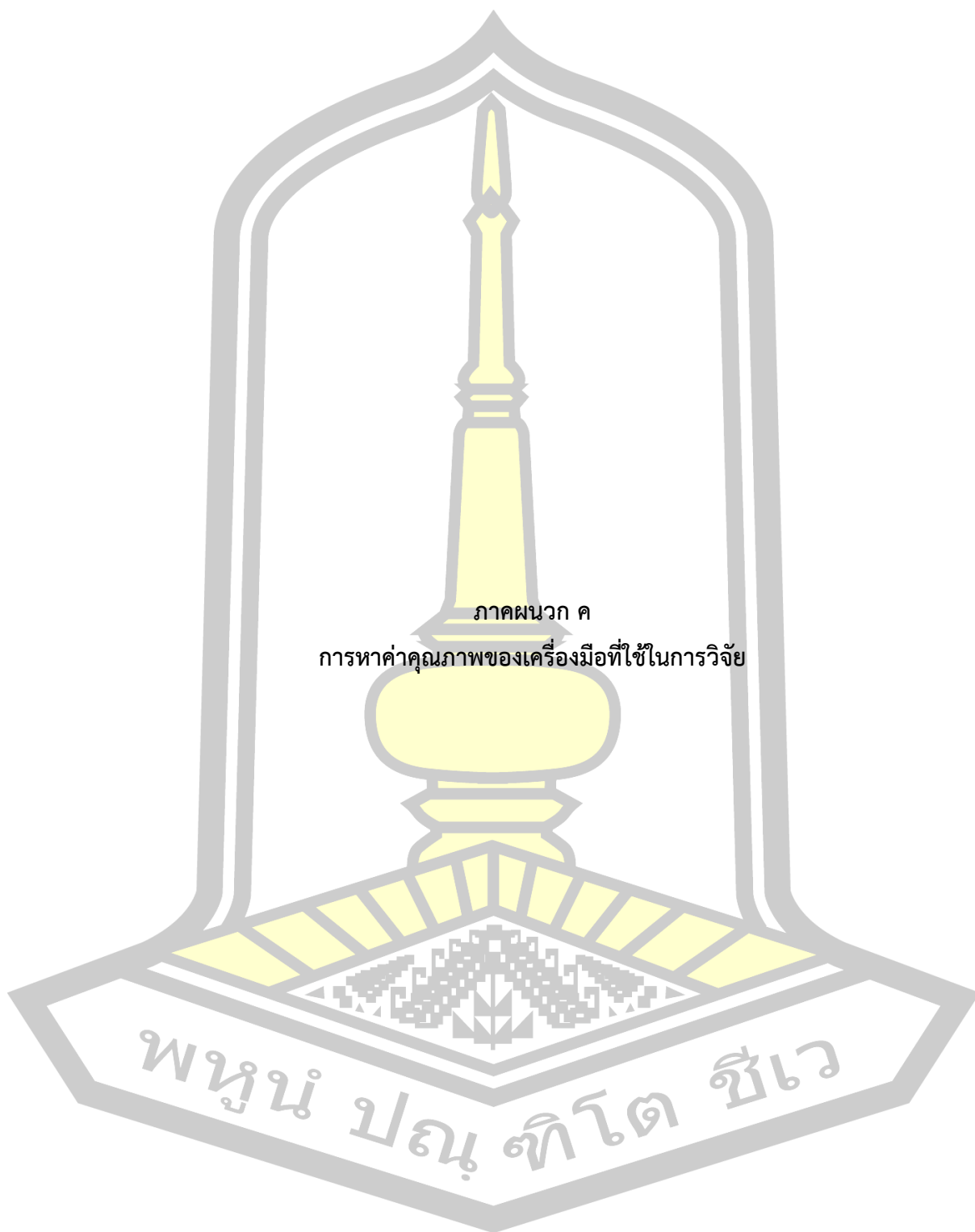
.....

.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ตำแหน่ง

ภาคผนวก ค

การหาค่าคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

พหุจน์ ปณฺ ทิโต ชีเว

ตาราง 16 แสดงค่า IOC ของผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน
และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ					ผลรวม (ΣR)	เฉลี่ย IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5			
1. การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน								
1	0	+1	+1	+1	+1	4	0.80	ใช้ได้
2	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3	+1	+1	+1	+1	+1	4	0.80	ใช้ได้
4	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
6	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
7	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8	0	+1	+1	+1	+1	4	0.80	ใช้ได้
9	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
10	0	+1	+1	+1	+1	4	0.80	ใช้ได้
2. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้								
1	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2	-1	+1	+1	+1	+1	3	0.60	ใช้ได้
3	-1	+1	+1	+1	+1	3	0.60	ใช้ได้
4	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
6	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
7	0	+1	+1	+1	+1	4	0.80	ใช้ได้
8	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
9	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
10	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 16 (ต่อ)

ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ					ผลรวม (ΣR)	เฉลี่ย IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5			
3. การดำเนินการเรียนรู้								
1	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2	0	+1	+1	+1	+1	4	0.80	ใช้ได้
3	0	+1	+1	+1	+1	4	0.80	ใช้ได้
4	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
6	0	+1	+1	+1	+1	4	0.80	ใช้ได้
7	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
9	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
10	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4. การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง								
1	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
6	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
7	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
9	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
10	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 17 ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (r_{xy})	
	สภาพปัจจุบัน	สภาพที่พึงประสงค์
1	0.670	0.721
2	0.534	0.637
3	0.444	0.543
4	0.452	0.491
5	0.442	0.477
6	0.390	0.450
7	0.400	0.440
8	0.442	0.539
9	0.556	0.588
10	0.558	0.617
11	0.557	0.571
12	0.476	0.492
13	0.538	0.578
14	0.441	0.504
15	0.577	0.613
16	0.414	0.544
17	0.453	0.469
18	0.588	0.615
19	0.621	0.656
20	0.604	0.709
21	0.720	0.752
22	0.400	0.410
23	0.441	0.487

ตาราง 17 (ต่อ)

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (r_{xy})	
	สภาพปัจจุบัน	สภาพที่พึงประสงค์
24	0.720	0.752
25	0.631	0.664
26	0.543	0.583
27	0.444	0.499
28	0.614	0.660
29	0.391	0.480
30	0.367	0.413
31	0.441	0.499
32	0.655	0.687
33	0.534	0.591
34	0.414	0.454
35	0.474	0.561
36	0.617	0.631
37	0.541	0.575
38	0.444	0.464
39	0.439	0.481
40	0.442	0.509

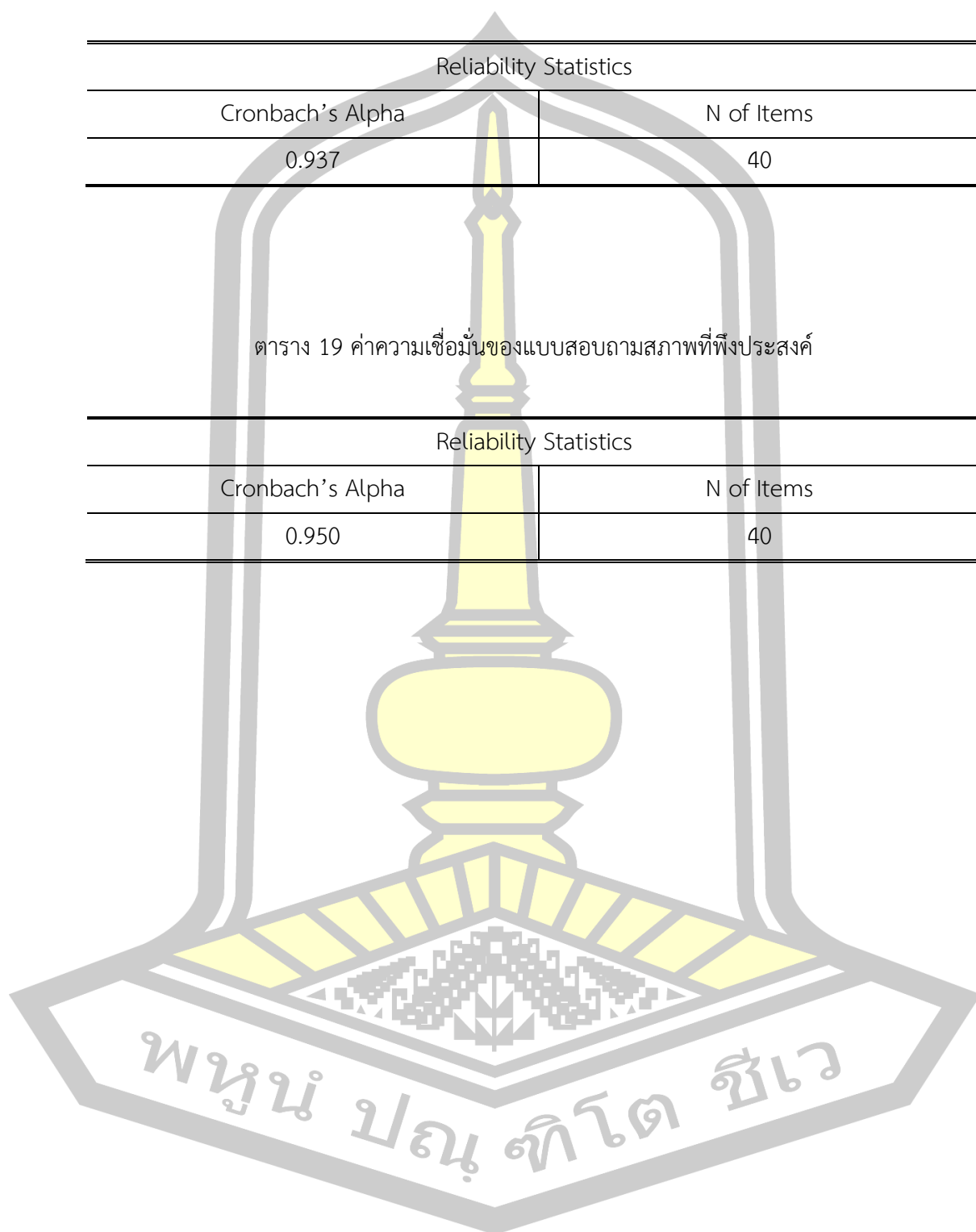

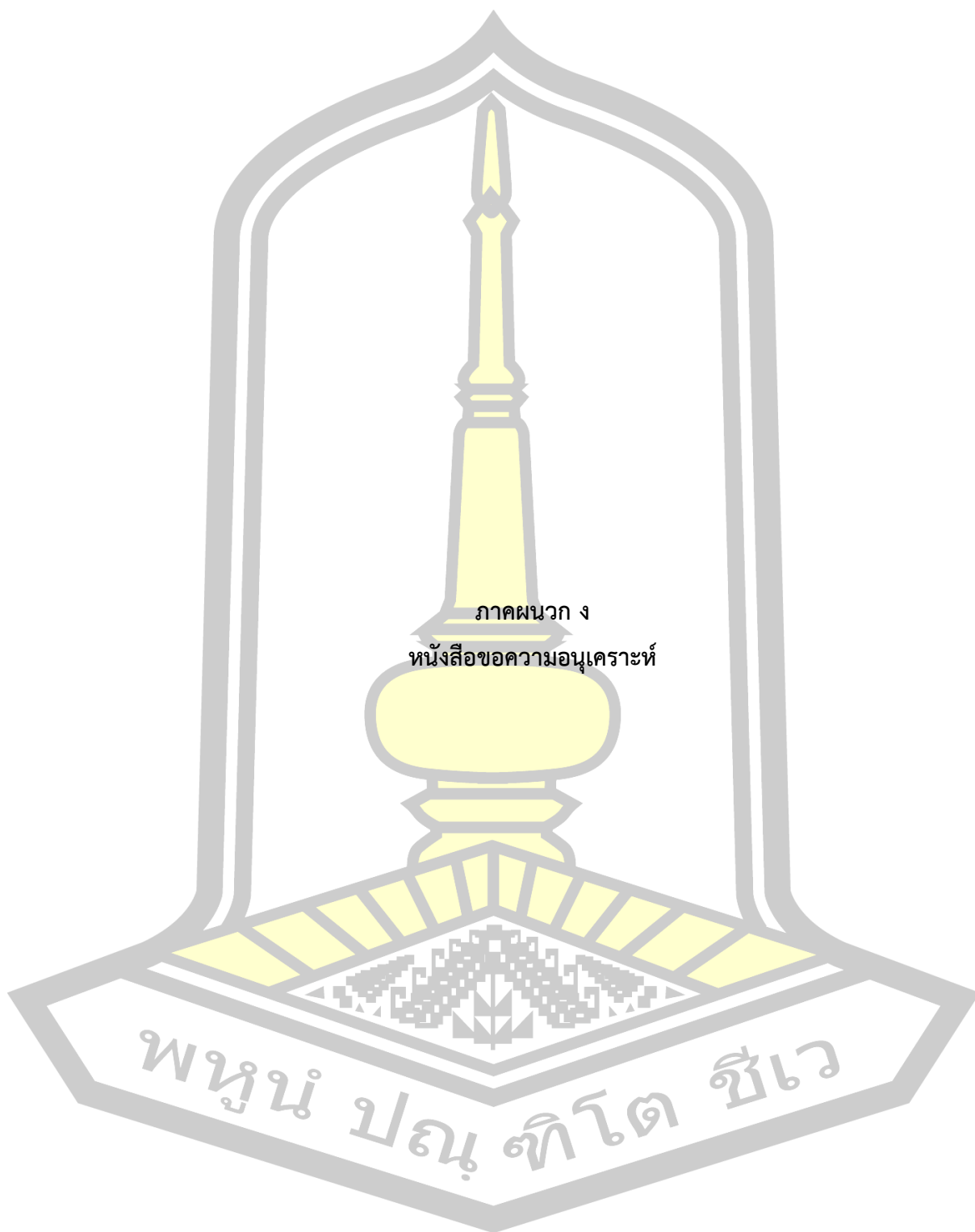
ตาราง 18 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
0.937	40

ตาราง 19 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
0.950	40

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์

พหุบัน ปณฺ ทิโต ชีเว

ที่ อว 0605.5(2)/ ว3141

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

1 พฤศจิกายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน ดร.ตันติกร ชูนาพรม

ด้วย นางสาวนันทิญา เวสสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2" ซึ่งเป็นงานวิจัยในรายวิชา (กศ.ม.) การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน)
รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์ 0-4375-4322-40 ต่อ 6216
โทรสาร 0-4371-3147

ที่ อว 0605.5(2)/ ว3141

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

1 พฤศจิกายน 2567

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน ดร.สมชาย โพธิ์ศรี

ด้วย นางสาวนันทิญา เวสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2" ซึ่งเป็นงานวิจัยในรายวิชา (กศ.ม.) การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน)
รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์ 0-4375-4322-40 ต่อ 6216
โทรสาร 0-4371-3147

ที่ อว 0605.5(2)/ ว3141

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

1 พฤศจิกายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน ดร.ราตรี เลิศหัวทอง

ด้วย นางสาวนันทิญา เวสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2" ซึ่งเป็นงานวิจัยในรายวิชา (กศ.ม.) การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.เพชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ ในเรื่องนี้อย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน)

รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์

โทรศัพท์ 0-4375-4322-40 ต่อ 6216

โทรสาร 0-4371-3147

ที่ อว 0605.5(2)/ ว3141

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

1 พฤศจิกายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน ดร.โกศล ภูศรี

ด้วย นางสาวนันทิญา เวสสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2" ซึ่งเป็นงานวิจัยในรายวิชา (กศ.ม.) การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.พรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน)
รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขาธิการคณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์ 0-4375-4322-40 ต่อ 6216
โทรสาร 0-4371-3147

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โทรสาร. 0-4372-1764 ภายใน 6216

ที่ อว 0605.5(2)/ 4658

วันที่ 29 พฤศจิกายน 2567

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิระพร ชะโน

ด้วย นางสาวนันทิญา เวสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 " ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร. พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ กูสีอ่อน)

รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

ที่ อว 0605.5(2)/ 520

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

29 มกราคม 2568

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือ

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ด้วย นางสาวนันทิญา เวสา นิสิตระดับระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนา การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนา โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จัดตปัญหาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 " ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. การบริหารและพัฒนา การศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร. พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะ ศึกษา ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านอนุญาตให้นิสิตคนดังกล่าว เข้าทดลองใช้เครื่องมือวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน)

รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์

โทรศัพท์ 0-4375-4322-40 ต่อ 6216

โทรสาร 0-4371-3147

ที่ อว 0605.5(2)/ ว1025

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

4 มีนาคม 2568

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าสัมภาษณ์โรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองบัวคู

ด้วย นางสาวนันทิญา เวสา นิสิตระดับระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนา การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนา โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จัดตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2" ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. การบริหารและพัฒนา การศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร. พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะ ศึกษา ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตคนดังกล่าว เข้าสัมภาษณ์โรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการ ในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังอย่างยิ่งว่า คงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน)

รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์ 0-4374-3174
เบอร์โทรศัพท์นิต 0637584848

ที่ อว 0605.5(2)/ ว1025

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

4 มีนาคม 2568

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าสัมภาษณ์โรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านกุดนาดีโนนลาน

ด้วย นางสาวนันทิญา เวสา นิสิตระดับระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนา การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนา โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2" ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. การบริหารและพัฒนา การศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร. พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะ ศึกษา ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตคนดังกล่าว เข้าสัมภาษณ์โรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการ ในขั้นต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังอย่างยิ่งว่า คงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน)
รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์ 0-4374-3174
เบอร์โทรศัพท์นิสิต 0637584848

ที่ อว 0605.5(2)/ ว1025

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

4 มีนาคม 2568

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าสัมภาษณ์โรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดงน้อย

ด้วย นางสาวนันทิญา เวสรา นิสิตระดับระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนา การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนา โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2" ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. การบริหารและพัฒนา การศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร. พชรวิทย์ จันทร์ศิริลือ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตคนดังกล่าว เข้าสัมภาษณ์โรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการ ในขั้นต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังอย่างยิ่งว่า คงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน)
รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์ 0-4374-3174
เบอร์โทรศัพท์นิสิต 0637584848

ที่ อว 0605.5(2)/ว984

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

21 เมษายน 2568

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน นายสุรสิทธิ์ ถิตย์สมบูรณ์ ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

ด้วย นางสาวนันทิญา เวสา นิสิตระดับระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนา
การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนา
โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จัดปัญหาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
มหาสารคาม เขต 2 " ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ก.ศ.ม. การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดย
มี รองศาสตราจารย์ ดร. พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมี
ประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้
ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าคงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน)

รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์ 0-4375-4322-40 ต่อ 6216
เบอร์โทรศัพท์นิติต 0637584848

ที่ อว 0605.5(2)/ว984

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

21 เมษายน 2568

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน นายชัยรินทร์ วสอ์รัมย์ ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ด้วย นางสาวนันทิญา เวสา นิสิตระดับระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนา
การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนา
โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
มหาสารคาม เขต 2 " ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ก.ศ.ม. การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดย
มี รองศาสตราจารย์ ดร. พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมี
ประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้
ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าคงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ กุลีอ่อน)

รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์

โทรศัพท์ 0-4375-4322-40 ต่อ 6216

เบอร์โทรศัพท์นิสิต 0637584848

ที่ อว 0605.5(2)/ว984

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

21 เมษายน 2568

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน ดร. สมเพชร มัชปะโม สมเพชร มัชปะโม รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม

ด้วย นางสาวนันธิญา เวสรา นิสิตระดับระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จัดตปัญหาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 " ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร. พชรวิทย์ จันทรศิริสิริ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน)

รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์ 0-4375-4322-40 ต่อ 6216
เบอร์โทรศัพท์นิสิต 0637584848

ที่ อว 0605.5(2)/ว984

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

21 เมษายน 2568

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน นายขวัญชัย มะธุเสน ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ช่วยปฏิบัติราชการ รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาสังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

ด้วย นางสาวนันทิญา เวสา นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนา
การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนา
โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จัดตั้งปัญหาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
มหาสารคาม เขต 2 " ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดย
มี รองศาสตราจารย์ ดร. พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมี
ประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้
ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าคงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน)
รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์ 0-4375-4322-40 ต่อ 6216
เบอร์โทรศัพท์นิสิต 0637584848

ที่ อว 0605.5(2)/ว984

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

21 เมษายน 2568

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน นายวุฒินันท์ พรนิคม ศึกษาพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

ด้วย นางสาวนันทิญา เวสา นิสิตระดับระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2" ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร. พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน)

รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์

โทรศัพท์ 0-4375-4322-40 ต่อ 6216

เบอร์โทรศัพท์นิต 0637584848

ที่ อว 0605.5(2)/ว984

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

21 เมษายน 2568

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน . นายทักษิณ เชื้อสูง ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนจินตาสินธวานนท์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ด้วย นางสาวนันทิญา เวสา นิสิตระดับระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2" ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร. พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ กุสี่อ่อน)

รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์

โทรศัพท์ 0-4375-4322-40 ต่อ 6216

เบอร์โทรศัพท์นิสิต 0637584848

ที่ อว 0605.5(2)/ว984

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

21 เมษายน 2568

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน นางสาวนงา เนื่องไชยยศ ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนเมืองวาปีปทุม

ด้วย นางสาวนงา เนื่องไชยยศ เวสสา นิสิตระดับระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนา การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนา โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จัดตปัญหาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 " ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร. พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมี ประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย เพื่อผลิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่ง ว่าคงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน)

รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์

โทรศัพท์ 0-4375-4322-40 ต่อ 6216

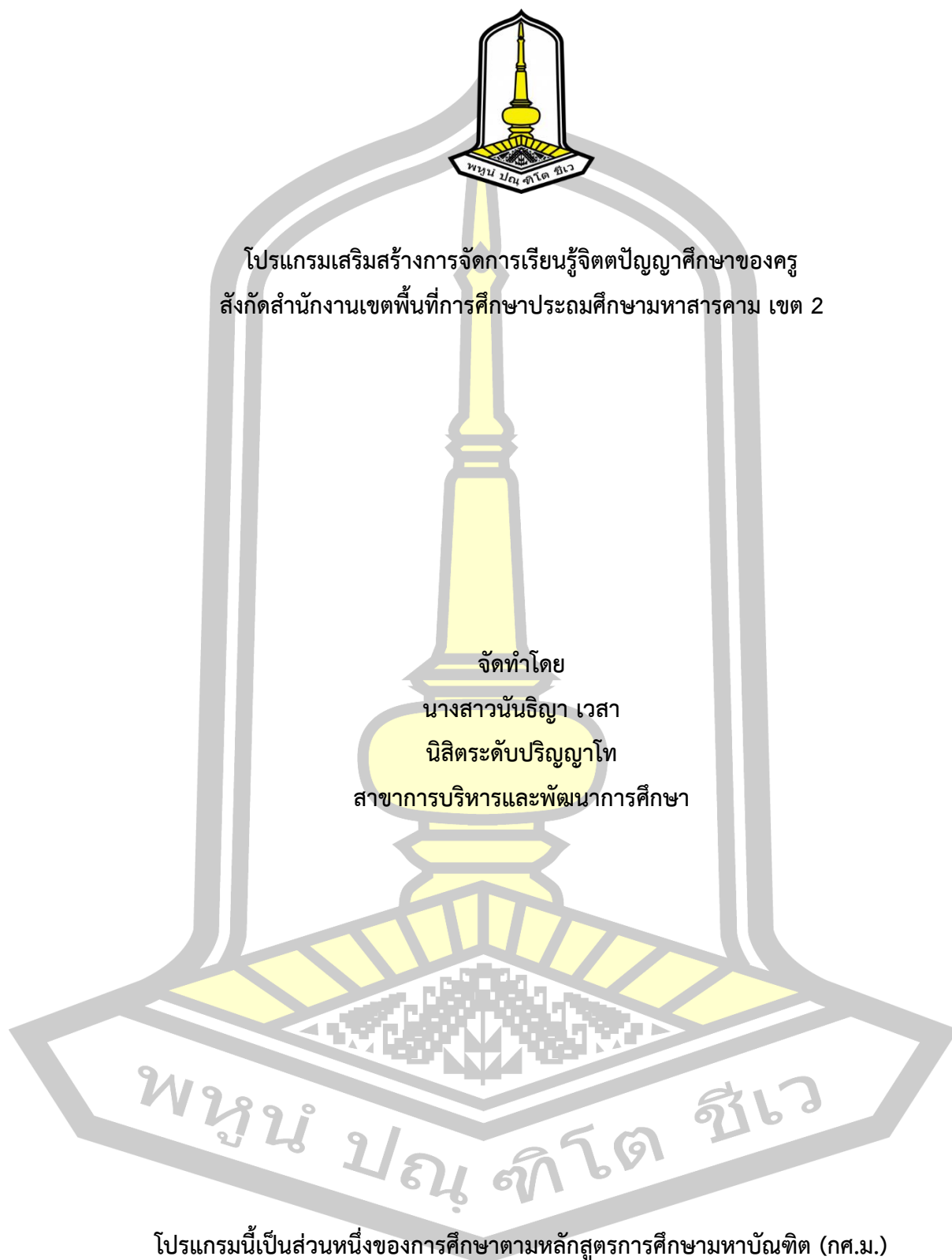
เบอร์โทรศัพท์นิสิต 0637584848

ภาคผนวก จ

โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

พหุ ประทีป วิทโย ชีวะ

โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

จัดทำโดย
นางสาวนันทิญา เวสา
นิสิตระดับปริญญาโท
สาขาการบริหารและพัฒนการศึกษา

โปรแกรมนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.)

สาขาการบริหารและพัฒนการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คำนำ

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู ประกอบไปด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีพัฒนา การประเมินผลโปรแกรมและเอกสารประกอบ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าโปรแกรมนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับครู และบุคลากรทางการศึกษา หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความประสงค์จะพัฒนาเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู เพื่อให้ครูได้มีโอกาสพัฒนาตัวเองไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพ สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและดำเนินงานด้านการจัดการศึกษา ให้บรรลุวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายที่มีคุณภาพของการจัดการศึกษาทุกระดับ ให้ครูสามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ที่ได้จากการพัฒนาไปดำเนินการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนต่อไป

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ให้ประสบผลสำเร็จลุล่วงด้วยดีมา ณ โอกาสนี้

นันทิญา เวสา

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
ส่วนที่ 1 บทนำ	
หลักการของโปรแกรม	1
วัตถุประสงค์ของโปรแกรม	2
เนื้อหาของโปรแกรม	2
หลักการพัฒนา/วิธีพัฒนา	4
การประเมินผลโปรแกรม	5
ส่วนที่ 2 เอกสารประกอบโปรแกรม	
Module 1 การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน	8
Module 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้	11
Module 4 การดำเนินการเรียนรู้	15
Module 4 การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง	18
บรรณานุกรม	

ส่วนที่ 1

บทนำ

1. หลักการของโปรแกรม

จิตตปัญญาศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้จากภายในทำให้ได้มาซึ่งความรู้จากประสบการณ์ และกระบวนการและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองให้ตระหนักเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เรียนรู้ที่จะรัก เรียนรู้ในการเข้าถึงความจริง เรียนรู้ที่จะยอมรับความหลากหลายทางความคิดมากขึ้น นำไปสู่ความตั้งใจที่จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณลักษณะภายในที่ถาวรของผู้เรียน (ประเวศ วะสี, 2562) จิตตปัญญาศึกษาเป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงแบบมีลักษณะพิเศษ คือ มุ่งเน้นพัฒนาด้านในและการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตัวเองอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดปัญญาที่เห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งและเกิดความรักความเมตตาที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทำให้เกิดสำนึกที่ตื่นาม และตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนที่มีผลต่อมวลมนุษย์และสรรพสิ่งในธรรมชาติ โดยผ่านกรรมวิธีปฏิบัติแนวจิตตปัญญา ในรูปแบบต่าง ๆ (ธนา นิลชัยโกวิทย์, 2551) ตั้งอยู่บนปรัชญาพื้นฐาน 2 ประการ คือ . ความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ (Humanistic Value) และ

2. กระบวนการทัศน์องค์รวม (Holistic Paradigm) (ประเวศ วะสี, 2562)

การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2553) ดังนั้น จิตตปัญญาศึกษาจึงเป็นการจัดการศึกษาที่สามารถตอบสนอง ในเรื่องความแตกต่างระหว่างศาสนาและการจัดกิจกรรมตามแนวจิตตปัญญาศึกษาจะจะสามารถนำมาซึ่งสันติสุข เสมอภาคและสมานฉันท์ให้กับสังคม และมนุษยชาติได้ ดังนั้น จิตตปัญญาศึกษา จึงเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่จะช่วยเติมเต็มให้กับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความรู้ คู่คุณธรรมอย่างแท้จริง (กิริติวิทย์ สุวรรณธรรมา, 2556)

โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จัดทำขึ้นเพื่อนำไปใช้พัฒนาศักยภาพครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ให้สามารถจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาได้ส่งเสริมให้ครูสามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ที่ได้จากการพัฒนาไปดำเนินการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของโปรแกรม

- 2.1 เพื่อพัฒนาครูให้มีความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา
- 2.2 เพื่อพัฒนาความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

3. เนื้อหาของโปรแกรม

เนื้อหาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 แบ่งออกเป็น 4 Module ได้แก่

Module 1 การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน (16 ชั่วโมง)

การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน กระบวนการที่ครูหรือผู้สอนพิจารณาและเข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างลึกซึ้ง ทั้งในมิติของร่างกาย อารมณ์ ความคิด สังคม และจิตวิญญาณ โดยใช้กระบวนการทางจิตตปัญญาศึกษา เช่น การฟังอย่างลึกซึ้ง การสังเกตตน การเจริญสติ และการสะท้อนความรู้สึก เพื่อเข้าถึงความพร้อมในการเรียนรู้ ความถนัด ความสนใจ และปัญหาอุปสรรคของผู้เรียนแต่ละคน รวมถึงความต้องการที่แท้จริงของเขาในการพัฒนาองค์รวม ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

- 1.1 การวิเคราะห์ แยกแยะเกี่ยวกับความพร้อมของผู้เรียนในแต่ละด้าน เป็นรายบุคคล
- 1.2 การศึกษาสภาพความต้องการของผู้เรียน โดยใช้วิธีการหลายรูปแบบ เช่น การสังเกต การสอบถาม การพูดคุย เป็นต้น
- 1.3 การรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้ทักษะ “การฟังอย่างลึกซึ้ง” และ “การเห็นด้วยใจ” เพื่อเข้าใจผู้เรียนอย่างรอบด้าน
- 1.4 การใช้ข้อมูลรายบุคคลเพื่อวางแผนช่วยเหลือและพัฒนาผู้เรียนเฉพาะราย
- 1.5 การแบ่งผู้เรียนตามความสามารถ ความสนใจและรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนต้องการ
- 1.6 การวางแผนการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายและเหมาะสมกับแต่ละคน การเตรียมการสอน สื่อ หรือนวัตกรรม สำหรับดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องเหมาะสมกับหลักสูตร

Module 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ (18 ชั่วโมง)

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นกระบวนการวางแผนและจัดสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา และจิตวิญญาณ โดยใช้หลักการของ จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกการรู้ตัว มีสติ เจริญปัญญา สะท้อนตน และเรียนรู้ด้วยความหมายจากภายใน

ไม่เพียงเน้นเนื้อหา แต่ยังเน้น “กระบวนการภายใน” ของผู้เรียนผ่านประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

- 2.1 การออกแบบการเรียนรู้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างองค์รวม (กาย ใจ สังคม ปัญญา และจิตวิญญาณ)
- 2.2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงทั้งในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียน และสามารถค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านการฟัง การสื่อสารอย่างลึกซึ้ง และความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันในกลุ่ม
- 2.3 การวางแผนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ต้องการ
- 2.4 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบหรือเลือกกิจกรรม สื่อ หรือนวัตกรรมที่ใช้ในการเรียนรู้
- 2.5 การนำประมวลรายวิชามาจัดทำแผนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ
- 2.6 การนำข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

Module 3 การดำเนินการเรียนรู้ (12 ชั่วโมง)

การดำเนินการเรียนรู้ เป็นขั้นที่ผู้สอนและผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการอำนวยความสะดวก คือเป็นผู้จัดประสบการณ์รวมทั้งสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นแนวทางสร้างความรู้ด้วยและผู้เรียนต้องเป็นผู้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติตัวบ่งชี้การดำเนินการเรียนรู้ ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากภายใน ผ่านกระบวนการที่ส่งเสริมการตระหนักรู้ตน การฝึกสติ การใคร่ครวญ และการสะท้อนประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาลึกซึ้งทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ตามความต้องการของผู้เรียนและครูผู้สอน อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพของผู้เรียน ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

- 3.1 การดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามที่ได้ออกแบบไว้
- 3.2 การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ตามความต้องการของผู้เรียน
- 3.3 การจัดการเรียนรู้ลงมือปฏิบัติศึกษาภาคสนาม
- 3.4 การส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกค้นคว้า สังเกตรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์คิดอย่างหลากหลาย สร้างสรรค์และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
- 3.5 กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน
- 3.6 การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออก มีส่วนร่วมอยู่ตลอดเวลา
- 3.7 การติดตามสนับสนุนส่งเสริมการร่วมกิจกรรมของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

3.8 การอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพของผู้เรียน

Module 4 การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง (13 ชั่วโมง)

การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง เป็นกระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน การเรียนรู้ที่เน้นการพิจารณาผลจากประสบการณ์ตรง กระบวนการภายใน และการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนในเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการที่สอดคล้องกับหลักของจิตตปัญญาศึกษา เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสะท้อนความคิด ความรู้สึก และการตระหนักรู้ของผู้เรียน ทั้งในระดับปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ เพื่อเข้าใจผู้เรียนอย่างรอบด้านและลึกซึ้ง ไม่จำกัดอยู่เพียงการวัดผลทางวิชาการ ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

- 4.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง
- 4.2 การออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลายที่หลากหลาย เช่น การสะท้อนตน แฟ้มสะสมงาน และการสังเกตพฤติกรรมตามบริบทจริง
- 4.3 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล
- 4.4 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง (self-assessment) และการสะท้อนความรู้สึก ความคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของตน
- 4.5 การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด
- 4.6 การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นการประเมินความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย
- 4.7 การประเมินรอบด้าน พฤติกรรมการแสดงออก การสังเกตและประเมินเป็นรายบุคคล
- 4.8 การตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน
- 4.9 การนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้

4. หลักการพัฒนา/วิธีพัฒนา

การเรียนรู้แบบ 70:20:10 การพัฒนาเพื่อให้มีทักษะและความสามารถในการปฏิบัติงาน สร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นอยู่เสมอ การนำแนวคิด กฎ 70:20:10 มาใช้ในการพัฒนา การฝึกอบรมบุคลากรทางการศึกษา การเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาให้กับ

ครูจะทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการที่จะนำมาใช้ในการดำเนินการพัฒนาครูตามโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้แก่

- 1) การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการปฏิบัติจริง
- 2) การเรียนรู้เป็นกลุ่ม
- 3) การฝึกอบรมและร่วมสัมมนา

โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

วิธีการพัฒนา	กิจกรรมการพัฒนา
ระยะที่ 1 การฝึกอบรมและร่วมสัมมนา 10% (Training)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การสัมมนา กิจกรรมการบรรยายการเสริมสร้างสมรรถนะ 2. การฝึกอบรม เสริมสร้างความรู้ เสริมสร้างสมรรถนะ 3. การเรียนรู้ผ่านทางสื่อ การศึกษาด้วยตัวเอง
ระยะที่ 2 การเรียนรู้เป็นกลุ่ม การศึกษาดูงาน 20% (Site Visit)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การสร้างเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2. การศึกษาดูงาน ศึกษากรณีตัวอย่าง จากโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดีเยี่ยม (Best practice) 3. การสอนงาน รับฟังคำแนะนำ แนวทางการบริหารงานจากบุคคลที่มีประสบการณ์ และมีผลงานเป็นที่ประจักษ์
ระยะที่ 3 การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการปฏิบัติจริง 70% (Self-Study)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การติดตามแม่แบบ นำนวัตกรรมจากโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี มาปรับใช้ในการบริหารสถานศึกษา 2. เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง 3. การเรียนรู้ด้วยตนเอง

5. การประเมินผลโปรแกรม

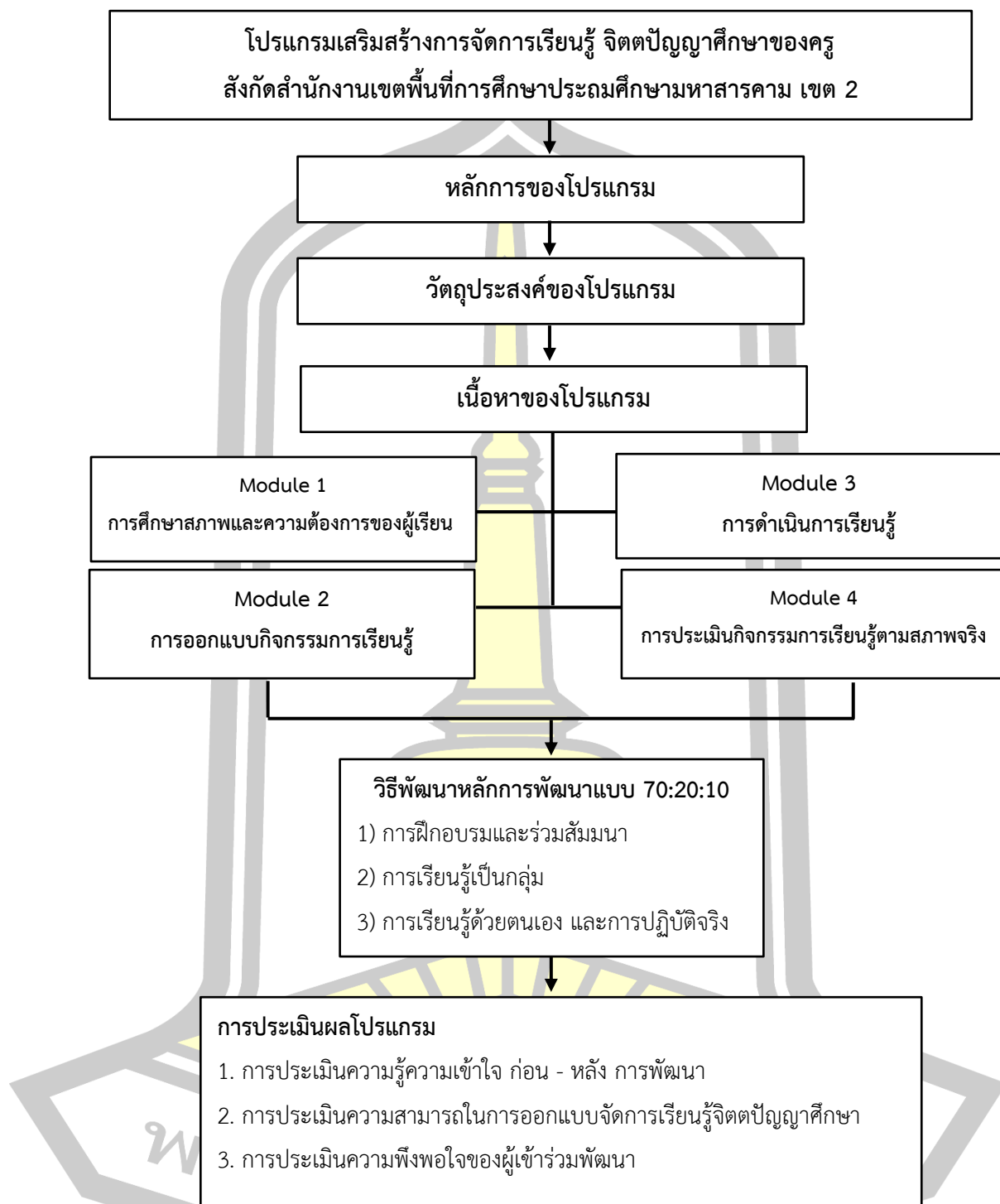
- 5.1 การประเมินความรู้ความเข้าใจ ก่อน - หลัง การพัฒนา
- 5.2 การประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา
- 5.3 การประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมพัฒนา

ตาราง 1 การประเมินผลโปรแกรม ตัวชี้วัดความสำเร็จ วิธีการประเมิน และเครื่องมือที่ใช้

การประเมินผล โปรแกรม	ตัวชี้วัดความสำเร็จ	วิธีการ ประเมิน	เครื่องมือที่ใช้
1. การประเมินความรู้ ความเข้าใจ ก่อน - หลัง การพัฒนา	ร้อยละ 80 ของคณะครูที่เข้า ร่วมการพัฒนา หลังการ พัฒนา มีความเข้าใจเกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญา ศึกษา สูงขึ้นก่อนการพัฒนา	การประเมิน	แบบประเมิน ความเข้าใจ ก่อน - หลัง การพัฒนา (pre test - post test)
2. การประเมิน ความสามารถในการ ออกแบบจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษา	ร้อยละ 80 ของคณะครูที่ เข้าร่วมการพัฒนาสามารถ ออกแบบการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาได้ในระดับ ดี ขึ้นไป	- การสังเกต - การประเมิน	- แบบสังเกต - แบบประเมิน แผนการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษา
3. การประเมินความ พึงพอใจของผู้เข้าร่วม พัฒนา	ร้อยละ 80 ของคณะครู ที่เข้าร่วมการพัฒนา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากขึ้นไป	การประเมิน ความพึงพอใจ	แบบประเมิน ความพึงพอใจ

สรุปเป็นแผนผังของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ส่วนที่ 2

โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

Module 1 การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน (16 ชั่วโมง)

1. หลักการ

การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน เป็นกระบวนการที่ครูหรือผู้สอนพิจารณาและเข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างลึกซึ้ง ทั้งในมิติของร่างกาย อารมณ์ ความคิด สังคม และจิตวิญญาณ โดยใช้กระบวนการทางจิตตปัญญาศึกษา เช่น การฟังอย่างลึกซึ้ง การสังเกตตน การเจริญสติ และการสะท้อนความรู้สึก เพื่อเข้าถึงความพร้อมในการเรียนรู้ ความถนัด ความสนใจ และปัญหาอุปสรรคของผู้เรียนแต่ละคน รวมถึงความต้องการที่แท้จริงของเขาในการพัฒนาองค์รวม

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ และความสำคัญของการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน
2. เพื่อพัฒนาครูให้สามารถเลือกใช้เครื่องมือและวิธีการในการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมกับบริบท
3. เพื่อส่งเสริมให้ครูสามารถนำข้อมูลจากการศึกษาความต้องการของผู้เรียนไปใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. เนื้อหาสาระ

1. การวิเคราะห์ แยกแยะเกี่ยวกับความพร้อมของผู้เรียนในแต่ละด้านเป็นรายบุคคล
2. การศึกษาสภาพความต้องการของผู้เรียน โดยใช้วิธีการหลายรูปแบบ เช่น การสังเกต การสอบถาม การพูดคุย เป็นต้น
3. การรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้ทักษะ “การฟังอย่างลึกซึ้ง” และ “การเห็นด้วยใจ” เพื่อเข้าใจผู้เรียนอย่างรอบด้าน
4. การใช้ข้อมูลรายบุคคลเพื่อวางแผนช่วยเหลือและพัฒนาผู้เรียนเฉพาะราย
5. การแบ่งผู้เรียนตามความสามารถ ความสนใจและรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคน

4. วิธีการพัฒนา

วิธีการพัฒนา	กิจกรรมพัฒนา	เนื้อหา	ระยะเวลา
ระยะที่ 1 การฝึกอบรมและ ร่วมสัมมนา 10% (Training)	การฝึกอบรม	การฝึกอบรมหลักสูตรผ่าน โปรแกรมเสริมสร้าง การจัดการเรียนรู้ จิตปัญญา ศึกษาของครู	2 ชั่วโมง
ระยะที่ 2 การเรียนรู้ เป็นกลุ่ม การศึกษา ดูงาน 20% (Site Visit)	การศึกษาดูงาน	ศึกษางานจากวิทยากรพี่เลี้ยง/ การศึกษาโรงเรียนที่มี แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice)	3 ชั่วโมง
ระยะที่ 3 การเรียนรู้ ด้วยตนเอง และการ ปฏิบัติจริง 70% (Self-Study)	การเรียนรู้จากการ ปฏิบัติงานจริง	ติดตามแม่แบบในการสร้าง นวัตกรรม/ฝึกปฏิบัติจริงใน สถานศึกษาต้นแบบ	11 ชั่วโมง
รวมระยะเวลา 16 ชั่วโมง			11 ชั่วโมง

5. การวัดและประเมินผล

- 5.1 ประเมินผลจากการสังเกตหรือการตอบคำถาม
- 5.2 ประเมินจากการทำใบงาน
- 5.3 ประเมินผลจากการอภิปรายหรือนำเสนอผลงาน

พูน ปณ ทิโต ชีเว

ใบงานที่ 1

คำชี้แจง ตอบคำถามที่กำหนดให้ตามความคิดของท่าน

1. ท่านสามารถอธิบายความหมายของ “การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน” ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าเหตุใดการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียนจึงมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

.....

3. เครื่องมือหรือวิธีการใดที่ท่านคิดว่าสามารถนำไปใช้เพื่อศึกษาความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านมีแนวทางหรือแผนในการนำความรู้ไปใช้ในบริบทของท่านอย่างไร

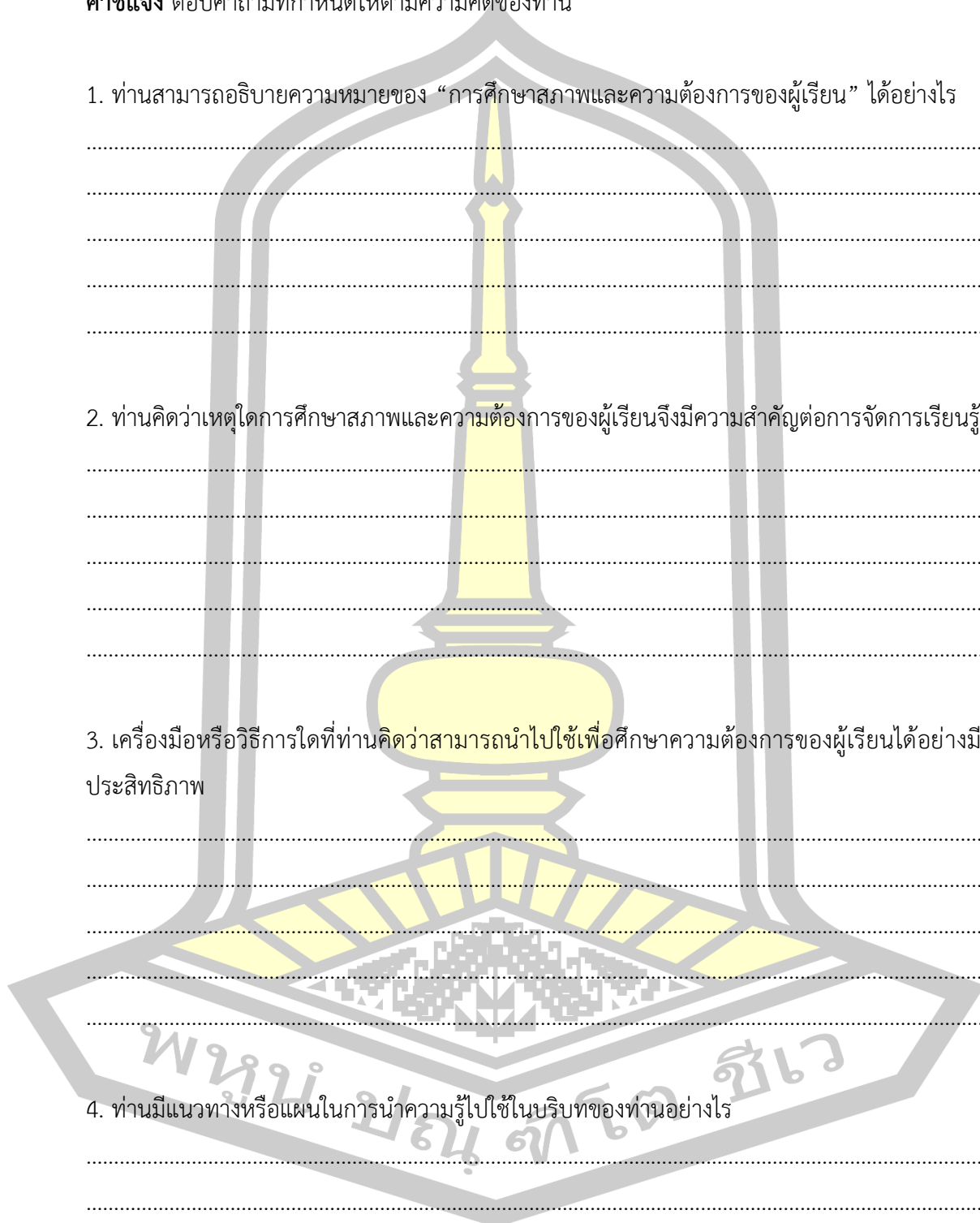
.....

.....

.....

.....

.....

Module 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

(18 ชั่วโมง)

1. หลักการ

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นกระบวนการวางแผนและจัดสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา และจิตวิญญาณ โดยใช้หลักการของ จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึก การรู้ตัว มีสติ เจริญปัญญา สะท้อนตน และเรียนรู้ด้วยความหมายจากภายใน ไม่เพียงเน้นเนื้อหา แต่ยังเน้น “กระบวนการภายใน” ของผู้เรียนผ่านประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาครูให้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ตั้งไว้
2. เพื่อส่งเสริมให้ครูสามารถออกแบบกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงและ เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. เพื่อพัฒนาครูให้สามารถใช้ข้อมูลย้อนกลับจากการจัดกิจกรรมมาใช้ในการปรับปรุงและ พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. เนื้อหาสาระ

1. การออกแบบการเรียนรู้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างองค์รวม (กาย ใจ สังคม ปัญญา และจิตวิญญาณ)
2. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงทั้งในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียน และสามารถค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านการฟัง การสื่อสารอย่างลึกซึ้ง และความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันในกลุ่ม
3. การวางแผนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ต้องการ
4. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบหรือเลือกกิจกรรม สื่อ หรือนวัตกรรมที่ใช้ในการเรียนรู้
5. การนำประมวลรายวิชามาจัดทำแผนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ
6. การนำข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

4. วิธีการพัฒนา

วิธีการพัฒนา	กิจกรรมพัฒนา	เนื้อหา	ระยะเวลา
ระยะที่ 1 การฝึกอบรมและ ร่วมสัมมนา 10% (Training)	การฝึกอบรม	การฝึกอบรมหลักสูตรผ่าน โปรแกรมเสริมสร้าง การจัดการเรียนรู้ จัดตปัญหา ศึกษาของครู	2 ชั่วโมง
			2 ชั่วโมง
ระยะที่ 2 การเรียนรู้ เป็นกลุ่ม การศึกษา ดูงาน 20% (Site Visit)	การศึกษาดูงาน	ศึกษางานจากวิทยากรพี่เลี้ยง/ การศึกษาโรงเรียนที่มีแนว ปฏิบัติที่ดี (Best Practice)	4 ชั่วโมง
			4 ชั่วโมง
ระยะที่ 3 การเรียนรู้ ด้วยตนเอง และ การปฏิบัติจริง 70% (Self-Study)	การเรียนรู้จากการ ปฏิบัติงานจริง	ติดตามแม่แบบในการสร้าง นวัตกรรม/ฝึกปฏิบัติจริงใน สถานศึกษาต้นแบบ	12 ชั่วโมง
			12 ชั่วโมง
รวมระยะเวลา 18 ชั่วโมง			

5. การวัดและประเมินผล

- 5.1 ประเมินผลจากการสังเกตหรือการตอบคำถาม
- 5.2 ประเมินจากการทำใบงาน
- 5.3 ประเมินผลจากการอภิปรายหรือนำเสนอผลงาน

พหุบัณฑิต ชีวะ

ใบงานที่ 1

คำชี้แจง ตอบคำถามที่กำหนดให้ตามความคิดของท่าน

1. ท่านสามารถอธิบายหลักการหรือแนวทางสำคัญในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบได้หรือไม่

2. ท่านมีแนวทางในการออกแบบกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างไร

3. ท่านคิดว่าจะนำประมวลรายวิชามาวางแผนการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพได้อย่างไร

4. ท่านจะนำข้อมูลย้อนกลับจากการจัดการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาแผนหรือกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างไรให้ตอบสนองผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น

Module 3 การดำเนินการเรียนรู้

(12 ชั่วโมง)

1. หลักการ

การดำเนินการเรียนรู้ เป็นขั้นที่ผู้สอนและผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวก คือเป็นผู้จัดประสบการณ์รวมทั้งสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นแนวทางสร้างความรู้ด้วยและผู้เรียนต้องเป็นผู้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติตัวบ่งชี้การดำเนินการเรียนรู้ ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากภายใน ผ่านกระบวนการที่ส่งเสริม การตระหนักรู้ตน การฝึกสติ การใคร่ครวญ และการสะท้อนประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างลึกซึ้งทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ตามความต้องการของผู้เรียนและครูผู้สอน อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพของผู้เรียน ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนที่ ออกแบบไว้อย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้
2. เพื่อพัฒนาครูให้สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ การศึกษาภาคสนาม การคิดวิเคราะห์ และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
3. เพื่อพัฒนาครูให้สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับผู้เรียน และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพของผู้เรียน

3. เนื้อหาสาระ

1. การดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามที่ได้ออกแบบไว้
2. การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ตามความต้องการของผู้เรียน
3. การจัดการเรียนรู้ลงมือปฏิบัติศึกษาภาคสนาม
4. การส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกค้นคว้า สังเกตรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์คิดอย่างหลากหลาย สร้างสรรค์และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
5. กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน
6. การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออก มีส่วนร่วมอยู่ตลอดเวลา
7. การติดตามสนับสนุนส่งเสริมการร่วมกิจกรรมของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
8. การอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพของ ผู้เรียน

4. วิธีการพัฒนา

วิธีการพัฒนา	กิจกรรมพัฒนา	เนื้อหา	ระยะเวลา
ระยะที่ 1 การฝึกอบรมและร่วมสัมมนา 10% (Training)	การฝึกอบรม	การฝึกอบรมหลักสูตรผ่านโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู	1 ชั่วโมง
			1 ชั่วโมง
ระยะที่ 2 การเรียนรู้เป็นกลุ่ม การศึกษาดูงาน 20% (Site Visit)	การศึกษาดูงาน	ศึกษางานจากวิทยากรพี่เลี้ยง/ การศึกษาโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice)	3 ชั่วโมง
			3 ชั่วโมง
ระยะที่ 3 การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการปฏิบัติจริง 70% (Self-Study)	การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง	ติดตามแม่แบบในการสร้างนวัตกรรม/ฝึกปฏิบัติจริงในสถานศึกษาต้นแบบ	8 ชั่วโมง
			8 ชั่วโมง
รวมระยะเวลา 12 ชั่วโมง			

5. การวัดและประเมินผล

- 5.1 ประเมินผลจากการสังเกตหรือการตอบคำถาม
- 5.2 ประเมินจากการทำใบงาน
- 5.3 ประเมินผลจากการอภิปรายหรือนำเสนอผลงาน

พหุบัณฑิต ชีวะ

ใบงานที่ 1

คำชี้แจง ตอบคำถามที่กำหนดให้ตามความคิดของท่าน

1. ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบและดำเนินการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้อย่างไรบ้าง?

2. ท่านสามารถนำแนวทางการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ การศึกษาภาคสนาม หรือการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนของตนได้อย่างไร

3. ท่านมีแนวทางในการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับผู้เรียนและการอำนวยความสะดวกเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างไร?

4. ท่านมีแนวคิดหรือวิธีการใหม่ใดบ้างที่จะนำไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น?

Module 4 การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง

(13 ชั่วโมง)

1. หลักการ

การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง เป็นกระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้ และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน การเรียนรู้ที่เน้นการพิจารณาผลจากประสบการณ์ตรง กระบวนการภายใน และการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนในเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการที่สอดคล้องกับหลักของจิตตปัญญาศึกษา เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสะท้อนความคิด ความรู้สึก และการตระหนักรู้ของผู้เรียน ทั้งในระดับปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ เพื่อเข้าใจผู้เรียนอย่างรอบด้านและลึกซึ้ง ไม่จำกัดอยู่เพียงการวัดผลทางวิชาการ ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง
2. เพื่อพัฒนาครูให้สามารถออกแบบ สร้าง และใช้เครื่องมือวัดและประเมินผลได้อย่างหลากหลายและมีคุณภาพ
3. เพื่อพัฒนาครูให้สามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และตัดสินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมและยุติธรรม

3. เนื้อหาสาระ

1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง
2. การออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ที่หลากหลาย เช่น การสะท้อนตน แฟ้มสะสมงาน และการสังเกตพฤติกรรมตามบริบทจริง
3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล
4. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง (self-assessment) และการสะท้อนความรู้สึก ความคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของตน
5. การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด
6. การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นการประเมินความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย
7. การประเมินรอบด้าน พฤติกรรมการแสดงออก การสังเกตและประเมินเป็นรายบุคคล
8. การตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน

9. การนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้

4. วิธีการพัฒนา

วิธีการพัฒนา	กิจกรรมพัฒนา	เนื้อหา	ระยะเวลา
ระยะที่ 1 การฝึกอบรมและ ร่วมสัมมนา 10% (Training)	การฝึกอบรม	การฝึกอบรมหลักสูตรผ่าน โปรแกรมเสริมสร้าง การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญา ศึกษาของครู	1 ชั่วโมง
			1 ชั่วโมง
ระยะที่ 2 การเรียนรู้ เป็นกลุ่ม การศึกษา ดูงาน 20% (Site Visit)	การศึกษาดูงาน	ศึกษางานจากวิทยากรพี่เลี้ยง/ การศึกษาโรงเรียนที่มี แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice)	2 ชั่วโมง
			2 ชั่วโมง
ระยะที่ 3 การเรียนรู้ ด้วยตนเอง และ การปฏิบัติจริง 70% (Self-Study)	การเรียนรู้จากการ ปฏิบัติงานจริง	ติดตามแม่แบบในการสร้าง นวัตกรรม/ฝึกปฏิบัติจริง ในสถานศึกษาต้นแบบ	10 ชั่วโมง
			10 ชั่วโมง
รวมระยะเวลา 13 ชั่วโมง			

5. การวัดและประเมินผล

- 5.1 ประเมินผลจากการสังเกตหรือการตอบคำถาม
- 5.2 ประเมินจากการทำใบงาน
- 5.3 ประเมินผลจากการอภิปรายหรือนำเสนอผลงาน

ใบงานที่ 1

คำชี้แจง ตอบคำถามที่กำหนดให้ตามความคิดของท่าน

1. ท่านเข้าใจหลักการของการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงอย่างไร และมีแนวทางในการนำไปใช้ในชั้นเรียนของท่านหรือไม่

2. ท่านสามารถออกแบบหรือเลือกใช้เครื่องมือวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างไรบ้าง

3. ท่านมีแนวทางในการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนที่หลากหลายและสอดคล้องกับศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียนหรือไม่

4. ท่านจะนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุผลตามเป้าหมายได้อย่างไร

บรรณานุกรม

- กীরติวิทย์ สุวรรณธรรมมา. (2556). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษา และทฤษฎีปัญญาสังคม. วิทยานิพนธ์ปร.ด. (สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน).
ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- ประเวศ วะสี. (2562). จิตตปัญญาศึกษา ปาจารย์สารฉบับศึกษาปริทัศน์มหาวิทยาลัยมหิดล.
[ออนไลน์]. ได้จาก : http://eduweb.kpru.ac.th/pdf/rs_23.pdf, 2562.
[สืบค้นเมื่อ วันที่ 18 มีนาคม 2567].
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. (2553). กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

คู่มือการใช้งานโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

จัดทำโดย
นางสาวนันทิญา เวสา
นิสิตระดับปริญญาโท
สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา

โปรแกรมนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.)
สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คำนำ

คู่มือการใช้งานโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เล่มนี้ เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู ประกอบไปด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีพัฒนา การประเมินผลโปรแกรมและเอกสารประกอบ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าโปรแกรมนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับครู และบุคลากรทางการศึกษา หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความประสงค์จะพัฒนาเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู เพื่อให้ครูได้มีโอกาสพัฒนาตัวเองไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพ สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและดำเนินงานด้านการจัดการศึกษา ให้บรรลุวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายที่มีคุณภาพของการจัดการศึกษาทุกระดับ ให้ครูสามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ที่ได้จากการพัฒนาไปดำเนินการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนต่อไป

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ให้ประสบผลสำเร็จลุล่วงด้วยดีมา ณ โอกาสนี้

นันทิญา เวสา

พูน ปรณ ทิโต ชีเว

สารบัญ

คำนำ

สารบัญ

คำแนะนำการใช้โปรแกรม

การดำเนินการพัฒนา

กิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนา

ระยะเวลาที่ใช้ในการพัฒนา

สื่อและแหล่งเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการพัฒนา

หน้า

ก

ข

1

1

2

2

2

2

การดำเนินการตามโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตปัญญาศึกษาของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

คำแนะนำการใช้โปรแกรม

การดำเนินการตามโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยผู้พัฒนาโปรแกรมและผู้ดำเนินการควรดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎีการจัดการเรียนรู้จิตปัญญาศึกษา และเอกสารประกอบการพัฒนาอย่างละเอียด
2. จัดเตรียมประสานวิทยากร และร่วมวางแผนเพื่อกำหนดเวลาการพัฒนา
3. จัดเตรียมประสานการพัฒนาตาม Module 1-4 ที่กำหนดไว้ในโปรแกรม
4. ดำเนินการตามแผนการพัฒนา
5. ประเมินผลการพัฒนา

การดำเนินการพัฒนา

การดำเนินการพัฒนาตามโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีขั้นตอนการดำเนินการพัฒนา แต่ละขั้นตอนประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการก่อนการพัฒนา

เมื่อศึกษารายละเอียดโปรแกรมและเอกสารประกอบโปรแกรมเรียบร้อยแล้วให้ดำเนินการดังนี้

1. คัดเลือกครูเข้ารับการพัฒนา โดยกำหนดเกณฑ์พิจารณา ดังนี้
 - 1.1 ครูที่เข้าร่วมพัฒนา สามารถเข้าร่วมโครงการได้ตลอดระยะเวลาในการพัฒนา
 - 1.2 ครูผู้สอนที่สนใจด้านการจัดการเรียนรู้จิตปัญญาศึกษา (กลุ่มสาระใดก็ได้)
2. ประชาสัมพันธ์โปรแกรมการพัฒนา โดยมีวิธีการ ดังนี้
 - 2.1 ส่งหนังสือราชการแจ้งโรงเรียนในสังกัดทราบและคัดเลือกครูเข้ารับการพัฒนา
 - 2.2 ประชาสัมพันธ์ทางเว็บไซต์ของหน่วยงาน

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการพัฒนา

การดำเนินการพัฒนาเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู มีรายละเอียดดังนี้

1. พิธีเปิด ปฐมนิเทศ ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับโปรแกรมการพัฒนา วัตถุประสงค์ของการพัฒนา กระบวนการพัฒนา บทบาทหน้าที่ของผู้เข้ารับการพัฒนา บทบาทหน้าที่ของวิทยากร และ เอกสารที่ใช้ประกอบการบรรยาย (30 นาที)
2. ทดสอบด้านความเข้าใจ ก่อนการพัฒนา (30 นาที)
3. ดำเนินการพัฒนาตามเนื้อหา Module 1-4 (58 ชั่วโมง 30 นาที)

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลหลังการพัฒนา

1. ทดสอบด้านความเข้าใจ หลังการพัฒนา (30 นาที)
2. ประเมินความพึงพอใจการร่วมกิจกรรมพัฒนา (15 นาที)
3. พิธีปิดการพัฒนา มอบเกียรติบัตร (30 นาที)
4. นิเทศติดตามผลการเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

กิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนา

โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ใช้หลักการพัฒนาแบบ 70:20:10 ใช้กิจกรรมในการ พัฒนา คือ 1) การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการปฏิบัติจริง 2) การเรียนรู้เป็นกลุ่ม 3) การฝึกอบรมและ ร่วมสัมมนา

ระยะเวลาที่ใช้ในการพัฒนา การเข้ารับการพัฒนา จำนวน 60 ชั่วโมง

สื่อและแหล่งเรียนรู้

1. เอกสารประกอบการบรรยาย
2. วีดิทัศน์ (video)
3. สื่อประสมในการบรรยาย (Power Point)
4. คอมพิวเตอร์/โปรเจ็คเตอร์/เครื่องฉายภาพสามมิติ

การวัดและประเมินผลการพัฒนา

ในการวัดและประเมินผลการพัฒนาตามโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ใช้วิธีวัดและประเมินผลดังนี้

1. การประเมินความเข้าใจก่อน – หลัง การพัฒนา
2. การสังเกตการมีส่วนร่วมอภิปราย แสดงความคิดเห็น ปฏิบัติกิจกรรม
3. การเข้าร่วมกิจกรรม
4. การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

เงื่อนไขของผู้เข้ารับการอบรมพัฒนาที่มีสิทธิ์ผ่านการพัฒนาตามโปรแกรมฯ

ผู้เข้าร่วมพัฒนาตามโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีเงื่อนไขในการวัดและประเมินผลการพัฒนาตามโปรแกรม ดังนี้

1. มีเวลาเข้ารับการพัฒนาและร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของระยะเวลาการพัฒนา
2. ผู้เข้ารับการพัฒนาต้องผ่านการประเมิน ใน 2 ด้าน ดังนี้
 - ด้านที่ 1 ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนาต้องผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม
 - ด้านที่ 2 ด้านความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา โดยประเมินความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา โดยใช้แบบประเมินความสามารถด้วยการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา โดยผู้เข้ารับการพัฒนาต้องผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับขึ้นไป

พหุบัณฑิต ชีวะ

ตาราง 1 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

วันที่	ช่วงเวลา	กิจกรรม/เนื้อหา	รูปแบบกิจกรรม	ระยะเวลา
1	เช้า	ลงทะเบียน ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักการ ความสำคัญ วัตถุประสงค์ของการพัฒนา บทบาทหน้าที่วิทยากรและผู้เข้าร่วมพัฒนา		30 นาที
		ประเมินก่อนการพัฒนา	- แบบทดสอบ	30 นาที
	บ่าย	Module 1 การศึกษาสภาพและความต้องการของ ผู้เรียน 1.1 การศึกษาสภาพความต้องการของผู้เรียน โดยใช้วิธีการหลายรูปแบบ เช่น การสังเกต การสอบถาม การพูดคุย เป็นต้น	- การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริง - การศึกษา ดูงาน - การฝึกอบรม	2 ชั่วโมง
		1.2 การวิเคราะห์ แยกแยะเกี่ยวกับความพร้อม ของผู้เรียนในแต่ละด้านเป็นรายบุคคล	- การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริง - การศึกษา ดูงาน - การฝึกอบรม	3 ชั่วโมง
2	เช้า	Module 1 การศึกษาสภาพและความต้องการของ ผู้เรียน 1.3 การแบ่งผู้เรียนตามความสามารถ ความสนใจ และรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนต้องการ	- การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริง - การศึกษา ดูงาน - การฝึกอบรม	3 ชั่วโมง
	บ่าย	1.4 การแบ่งผู้เรียนตามความสามารถ ความสนใจ และรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนต้องการ	- การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริง - การศึกษา ดูงาน - การฝึกอบรม	4 ชั่วโมง

ตาราง 1 (ต่อ)

วันที่	ช่วงเวลา	กิจกรรม/เนื้อหา	รูปแบบกิจกรรม	ระยะเวลา
3	เช้า	1.5 การช่วยเหลือผู้เรียนที่มีข้อบกพร่องให้มีความพร้อมที่ดีขึ้น	- การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริง - การศึกษา ดูงาน - การฝึกอบรม	3 ชั่วโมง
	บ่าย	Module 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 2.1 การออกแบบการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิด ความรู้ความเข้าใจหรือเกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้	- การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริง - การศึกษา ดูงาน - การฝึกอบรม	4 ชั่วโมง
4	เช้า	Module 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 2.2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลง มือปฏิบัติจริงทั้งในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียน และ สามารถค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง	- การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริง - การศึกษา ดูงาน - การฝึกอบรม	3 ชั่วโมง
	บ่าย	Module 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 2.3 การนำประมวลรายวิชามาจัดทำแผนการเรียนรู้ อย่างเป็นระบบ	- การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริง - การศึกษา ดูงาน - การฝึกอบรม	4 ชั่วโมง
5	เช้า	Module 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 2.4 การวางแผนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็น ระบบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ต้องการ เน้นการวิเคราะห์สังเคราะห์	- การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริง - การศึกษา ดูงาน - การฝึกอบรม	3 ชั่วโมง

ตาราง 1 (ต่อ)

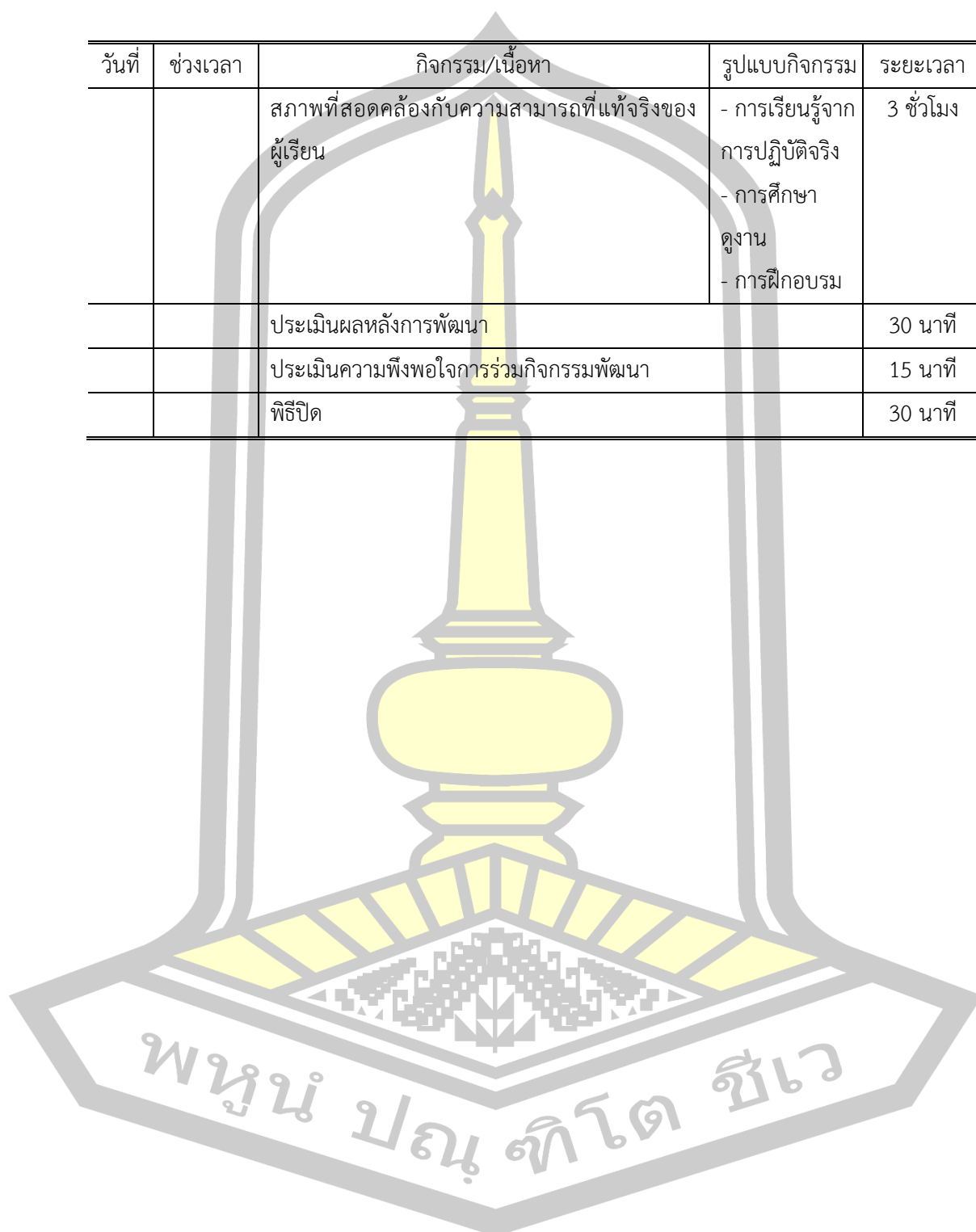
วันที่	ช่วงเวลา	กิจกรรม/เนื้อหา	รูปแบบกิจกรรม	ระยะเวลา
	บ่าย	Module 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 2.5 การนำข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้	- การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริง - การศึกษา ดูงาน - การฝึกอบรม	4 ชั่วโมง
6	เช้า	Module 3 การดำเนินการเรียนรู้ 3.1 การดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามที่ได้ออกแบบไว้ 3.2 การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ตามความต้องการของผู้เรียน	- การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริง - การศึกษา ดูงาน - การฝึกอบรม	3 ชั่วโมง
	บ่าย	Module 3 การดำเนินการเรียนรู้ 3.3 การจัดการเรียนรู้ลงมือปฏิบัติศึกษาภาคสนาม 3.4 การส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกค้นคว้า สังเกตรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์คิดอย่างหลากหลาย สร้างสรรค์และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง	- การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริง - การศึกษา ดูงาน - การฝึกอบรม	3 ชั่วโมง
7	เช้า	Module 3 การดำเนินการเรียนรู้ 3.5 การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออก มีส่วนร่วมอยู่ตลอดเวลา 3.6 การติดตามสนับสนุนส่งเสริมการร่วมกิจกรรมของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง	- การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริง - การศึกษา ดูงาน - การฝึกอบรม	3 ชั่วโมง
	บ่าย	Module 3 การดำเนินการเรียนรู้ 3.7 กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน 3.8 การอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพของผู้เรียน	- การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริง - การศึกษา ดูงาน - การฝึกอบรม	3 ชั่วโมง

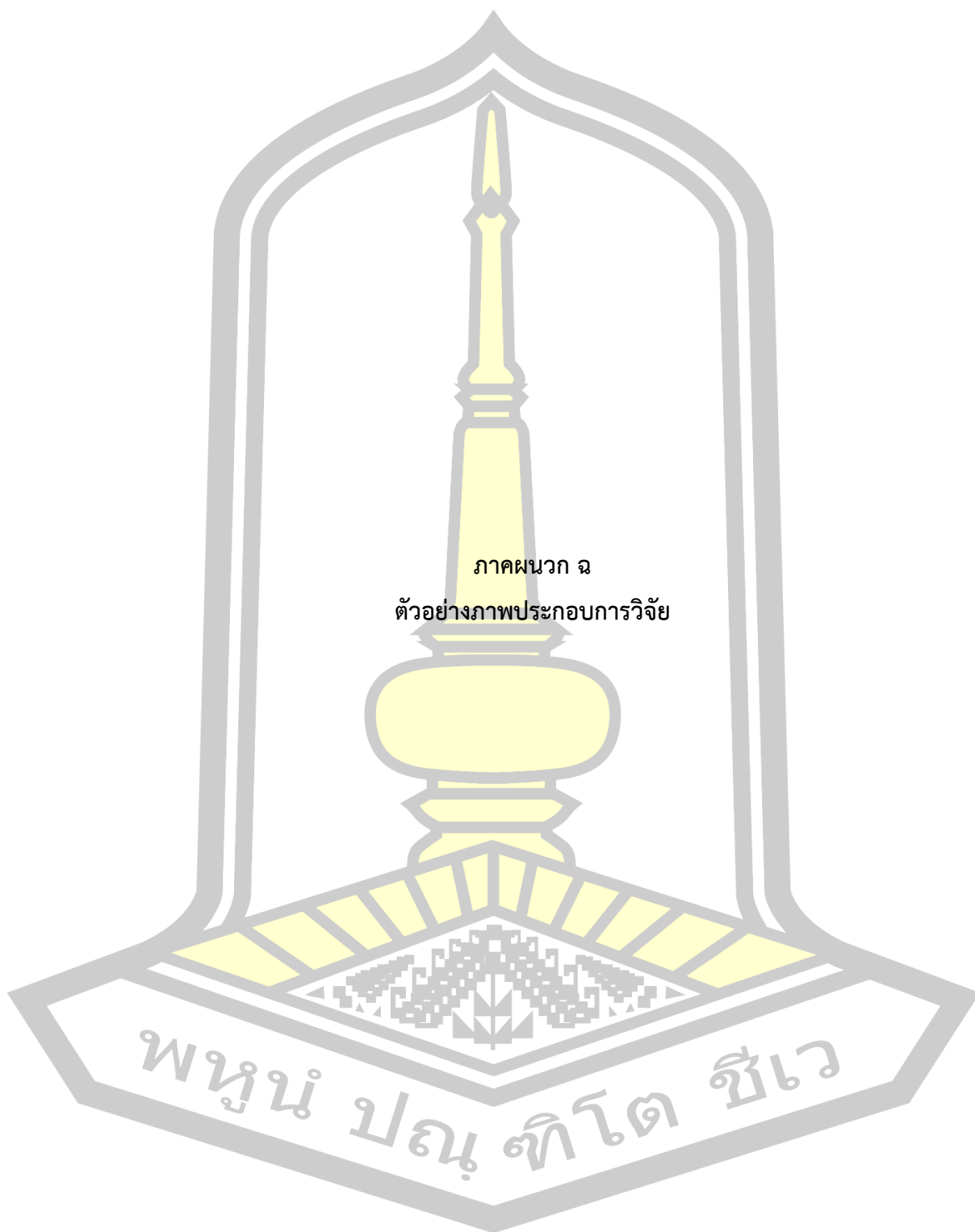
ตาราง 1 (ต่อ)

วันที่	ช่วงเวลา	กิจกรรม/เนื้อหา	รูปแบบกิจกรรม	ระยะเวลา
8	เช้า	Module 4 การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง 4.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง 4.2 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล	- การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริง - การศึกษา ดูงาน - การฝึกอบรม	3 ชั่วโมง
9	บ่าย	Module 4 การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง 4.3 การนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม 4.4 การออกแบบวิธีการวัดและประเมินผล การเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	- การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริง - การศึกษา ดูงาน - การฝึกอบรม	3 ชั่วโมง
10	เช้า บ่าย	Module 4 การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง 4.5 การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมาย ในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด	- การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริง - การศึกษา ดูงาน - การฝึกอบรม	3 ชั่วโมง
		Module 4 การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง 4.6 การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นการประเมินความก้าวหน้าและการพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย 4.7 การตรวจสอบผลการเรียนรู้และการพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร	- การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริง - การศึกษา ดูงาน - การฝึกอบรม	3 ชั่วโมง
		ประเมินผลหลังการพัฒนา		30 นาที

ตาราง 1 (ต่อ)

วันที่	ช่วงเวลา	กิจกรรม/เนื้อหา	รูปแบบกิจกรรม	ระยะเวลา
		สภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน	- การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริง - การศึกษาดูงาน - การฝึกอบรม	3 ชั่วโมง
		ประเมินผลหลังการพัฒนา		30 นาที
		ประเมินความพึงพอใจการร่วมกิจกรรมพัฒนา		15 นาที
		พิธีปิด		30 นาที

ภาคผนวก ฉ
ตัวอย่างภาพประกอบการวิจัย

พหุมนั ปณุ ทิโต ชีเว

การศึกษาข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี
จากผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 ณ วันที่ 5 เมษายน 2568

การศึกษาข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี
จากผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 ณ วันที่ 5 เมษายน 2568

การศึกษาข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี
จากผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 ณ วันที่ 5 เมษายน 2568

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวนันธิญา เวสา
วันเกิด	วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537
สถานที่เกิด	อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 23 หมู่ที่ 4 ตำบลดงยาง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44180
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ครู คศ.1
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบ้านหนองแสน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ตำบลหนองแสน อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44120
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2550 ระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านดงยาง จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2555 ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2561 ปริญญาการศึกษาบัณฑิต (กศ.บ.) สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. 2568 ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูนุ ปณฺ ทิโต ชีเว